

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta ekonomická**

**VLIV CESTOVNÍHO RUCHU NA
ROZVOJ REGIONU
A PODNIKŮ V NĚM PŮSOBÍCÍCH**

Ing. Jan Tlučoř

disertační práce
k získání akademického titulu doktor
v oboru „Podniková ekonomika a management“

Školitelka: doc. Ing. Dagmar Jakubíková, Ph.D.
Katedra podnikové ekonomiky a managementu

Plzeň 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma:

„Vliv cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků v něm působících“

vypracoval samostatně, za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

.....

V Plzni, 22. prosince 2011

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří mi byli oporou při psaní mé disertační práce. Kromě rodiny a přátel děkuji především své školitelce paní doc. Ing. Dagmar Jakubíkové, Ph.D. za její cenné rady, ochotu, trpělivost a morální podporu.

Anotace

Disertační práce „Vliv cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků v něm působících“ je zaměřena na vzájemné vztahy vnějšího prostředí a podniků, které poskytují služby cestovního ruchu. S ohledem na charakter produktů v oblasti turismu jsou v práci řešeny především aspekty regionálního a odvětvového prostředí ve vztahu k podnikům.

Cílem této disertační práce je návrh postupu analýzy vnějšího prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu a jeho dílčí aplikace na modelovém regionu.

Nejprve jsou v práci vymezeny teoretické aspekty tématu se zaměřením na metody zkoumání vlivu cestovního ruchu na regionální/ekonomický rozvoj a na přístupy k členění a analýze prostředí podniku. Dále jsou zhodnoceny možnosti aplikace popsaných metod v rámcových podmínkách České republiky a jejích regionů. V další části je pak v souladu s cílem disertační práce navržen postup analýzy vnějšího prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu. Autor v uvedeném postupu zdůrazňuje aspekt vzájemného vztahu vnějšího prostředí a podniku.

Následuje aplikace navrženého postupu na příkladu České republiky a Karlovarského kraje. Byla provedena rozsáhlá analýza dostupných sekundárních, především statistických, dat, včetně odhadů vlivu cestovního ruchu na region. Představeny jsou též výstupy výzkumu, založeného na expertních rozhovorech s klíčovými aktéry cestovního ruchu ve zkoumaném regionu. Výzkum odhaluje hlavní vztahy mezi vnějším prostředím a cestovním ruchem. Výstupy z realizovaných analýz nevyvracejí autorovy předpoklady o neutrálním vlivu cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků v něm. Zároveň se však potvrdil významný vliv vnějšího prostředí na podniky cestovního ruchu.

V závěru jsou shrnuty dosažené poznatky. Autor navrhuje možnosti pro další výzkumy, které vyplynuly z teoretické i empirické části práce, a představuje přínosy této práce.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Cestovní ruch, Česká republika, ekonomika, ekonomický růst, Karlovarský kraj, podnik, prostředí, regionální rozvoj, strategická analýza, turismus, vnější prostředí, vnitřní prostředí.

Annotation

The influence of tourism on the development of a region and businesses in that region

The thesis 'The influence of tourism on the development of a region and businesses in that region' is aimed on the mutual relations between external environment and businesses providing services in tourism. With regard on the character of tourism product, the facets of regional and branch environment in the relation to businesses

The objective of this thesis is the proposal of procedure of external environment analysis for business in tourism sector and the partial application of this procedure in a model region.

At first the theoretical background of the topic is specified. The focus is set to the method of research of the impact of tourism on the regional (economic) development and to the approaches to the structure and analysis of company environment. Further the possibilities of application of the described methods in the framework of Czech Republic and its regions. In the next part of the thesis is in accordance to the objective of the thesis the author suggests the procedure of external environment analysis for business in tourism sector. In the procedure the author emphasizes the point of mutual relationship between the external environment und the business.

The application of proposed procedure on the example of Czech Republic and Karlovy Vary region follows. The author carries out a broad analysis of secondary, esp. statistical, data. This includes estimations of the impact of tourism in the region. He also introduces the research outputs, which was based on in-depth interviews with key experts in tourism in the chosen region. The research reveals main relations between external environment and tourism. The outcomes of executed analysis do not disprove author's assumptions about neutral influence of tourism on the development of a region and its business. At the same time the significant impact of external environment on the tourism business was confirmed.

Obtained findings are concluded. The author suggests further research possibilities, which resulted from theoretical and empirical parts of the thesis. He also presents its contributions.

KEYWORDS:

Company, Czech Republic, economic growth, economics, environment, external environment, internal environment, Karlovy Vary Region, regional development, strategic analysis, tourism.

Annotation

Der Einfluss vom Tourismus auf eine Region und Firmen in der Region

Diese Dissertation „Der Einfluss vom Tourismus auf eine Region und Firmen in der Region“ ist auf die gegenseitige Beziehungen zwischen der Umgebung und den Firmen, die Dienstleistungen im Tourismus gewährleisten. In Hinsicht auf den Charakter der Tourismusprodukte sind in der Arbeit vor allem die Gesichtspunkte der regionalen und Branchenumgebung im Verhältnis zu den Firmen.

Die Zielsetzung der Dissertation ist ein Vorschlag für die Vorgangsweise der Analyse der externen Umgebung von Tourismusbetrieben und eine Teilanwendung der Vorgangsweise auf einer Modellregion.

Zuerst sind in der Arbeit die theoretischen Aspekte der Themenstellung erörtert. Der Autor widmet sich vor allem den Methoden für die Abschätzung der Tourismuseinflüsse auf die regionale (wirtschaftliche) Entwicklung und den Ansätzen der Gliederung von betrieblicher Umwelt. Dann sind die Möglichkeiten der Anwendung von den beschriebenen Methoden in den Rahmenbedingungen der Tschechischen Republik und ihrer Regionen. In weiteren Teil ist dann in der Übereinstimmung mit der Zielsetzung die Vorgangsweise der Analyse der externen Umgebung von Tourismusbetrieben vorgeschlagen. Der Autor betont in dem Vorschlag der Gesichtspunkt von gegenseitiger Beziehung von externem Umfeld und dem Betrieb.

Es folgt die Anwendung von der vorgeschlagenen Vorgehensweise am Beispiel der Tschechischen Republik und der Karlsbader Region. Es wurde eine weitreichende Analyse der zugänglichen Sekundärdaten, vor allem statistischen Daten, durchgeführt. Diese beinhaltet ebenfalls Schätzungen der Einflüsse von Tourismus auf die Region. Es sind auch Forschungsergebnisse vorgestellt. Die Forschung basierte auf Experteninterviews aus dem Tourismusbereich in der Region. Die Forschung deckt die Schlüsselbeziehungen zwischen externer Umgebung und Tourismus auf. Die Ergebnisse der umgesetzten Analysen widerlegen die Annahmen des Autors über neutralen Einfluss von Tourismus auf die Entwicklung der Region und ihren Betrieben nicht. Zugleich jedoch bestätigen sie, dass das externe Umfeld einen großen Einfluss auf die Tourismusbetriebe hat.

Es werden Schlussfolgerungen gezogen. Der Autor schlägt Möglichkeiten für weitere Forschungen, die sich aus dem theoretischen und empirischen Teil der Arbeit ergaben, vor. Er stellt auch die Beiträge dieser Dissertation dar.

SCHLÜSSELWÖRTER:

Betrieb, betriebliche Umwelt, externe Umgebung, Fremdenverkehr, interne Umgebung, Karlsbader Bezirk, Regionalentwicklung, strategische Analyse, Tourismus, Tschechische Republik, Wirtschaft, wirtschaftliches Wachstum.

OBSAH

Seznam použitých zkratk	9
Seznam obrázků	11
Seznam tabulek	12
1 Úvod	14
2 Cíle a metodika disertační práce	16
2.1 Cíle disertační práce	16
2.2 Postup zpracování disertační práce	17
2.3 Použité metody vědeckého zkoumání	19
3 Teoretická východiska disertační práce	21
3.1 Základní pojmy	21
3.1.1 Podnik	21
3.1.2 Regionální rozvoj a ekonomický růst	22
3.1.3 Cestovní ruch – definice, vymezení	29
3.2 Vlivy cestovního ruchu na okolí	32
3.3 Vybrané přístupy k hodnocení stavu rozvoje regionů v Evropské unii a České republice	36
3.4 Přehled metod používaných k analýze vlivů cestovního ruchu na ekonomiku a rozvoj regionů	38
3.5 Prostředí podniku a jeho analýza	42
3.5.1 Důležitost hodnocení vnějšího prostředí podniku pro strategické rozhodování	42
3.5.2 Charakteristika prostředí podniku a jeho analýza	43
3.5.3 Vnější prostředí a podniky cestovního ruchu	47
4 Možnost implementace metod používaných k analýze vlivů cestovního ruchu na ekonomiku a rozvoj regionů v podmínkách České republiky	53
5 Návrh postupu analýzy prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu	57
5.1 Volba modelového regionu	60
5.2 Přehled použitých výzkumných metod	61
5.2.1 Výzkum expertních názorů	61
5.2.2 Další využití výzkumné metody	63
6 Analýza vztahů mezi globálním a regionálním prostředím	65
6.1 Popis metody komparace krajů ČR	66
6.2 Výsledky analýzy	72

6.3	Diskuze metody	77
6.4	Aplikace výstupů pro podniky cestovního ruchu v modelovém regionu	78
7	Analýza vztahů mezi globálním a odvětvovým prostředím	79
7.1	Makroekonomická charakteristika cestovního ruchu v ČR	79
7.2	Odvětví cestovního ruchu v prostředí ČR	84
8	Analýza vztahů mezi odvětvovým a regionálním prostředím	95
8.1	Charakteristika Karlovarského kraje	95
8.2	Hlavní charakteristiky cestovního ruchu v regionu	99
8.3	Odhad vlivu cestovního ruchu na regionální ekonomiku	102
8.4	Rozvoj cestovního ruchu a počty podniků v cestovním ruchu	106
8.5	Příjmy obcí plynoucí z cestovního ruchu	108
8.6	Přehled projektů v odvětví cestovního ruchu financovaných EU	112
8.7	Výzkum ekonomického dopadu vybraného eventů	115
9	Výsledky výzkumu expertních názorů	117
9.1	Přínosy cestovního ruchu pro rozvoj regionu	117
9.2	Faktory ovlivňující podnikání v cestovním ruchu	122
9.3	Vlivy prostředí na podniky cestovního ruchu	125
9.4	Vztah cestovního ruchu a regionálního prostředí	131
9.5	Doplňující expertní rozhovory – zástupci obchodních center	133
10	Zhodnocení navrženého postupu a návrh dalšího výzkumu	137
11	Závěr	139
11.1	Přínos disertační práce pro výzkum a vývoj v oboru	141
11.2	Přínos disertační práce pro praxi	141
11.3	Přínos disertační práce pro pedagogickou činnost	142
12	Seznam použitých zdrojů	143
	Vlastní publikace (související s tématem)	163
	Seznam příloh	165

Seznam použitých zkratek

CAS	Complex Adaptive System
CBA	Cost Benefit Analysis
CEA	Cost Effectivness Analysis
CGE	Computable general equilibrium
CR	Cestovní ruch
CSR	Corporate Social Responsibility
CZ-NACE	Klasifikace ekonomických činností
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DPH	Daň z přidané hodnoty
EIA/SEA	Environmental Impact Assessment/Strategic Environmental Assessment
EU	Evropská unie
GE	general equilibrium
HDI	Human Development Index
HDP	Hrubý domácí produkt
HNP	Hrubý národní produkt
I/O	input/output (vstup/výstup)
IRTS	Mezinárodní doporučení pro statistiku turismu
Kč	Koruna česká
KK	Karlovarský kraj
KPP	Kvalita podnikatelského prostředí
MICE	Meetings, Incentives, Conventions, Exhibitions, resp. Events
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
NUTS	Nomenklatura územních statistických jednotek
OC	Obchodní centrum

OKEČ	Odvětvová klasifikace ekonomických činností
OP	operační program
OP VaVPI	Operační program Věda a výzkum pro inovace
ORP	obce s rozšířenou působností
OSN	Organizace spojených národů
PZI	přímé zahraniční investice
R&D	Research and Development
RES	Registr ekonomických subjektů
SAM	Social Accounting Matrices
SARS	Severe Acute Respiratory Syndrome
SIS	Systemic Indicator System
SO	správní obvod
SU	souhrnný ukazatel
SROP	Společný regionální operační program
TSA	Satelitní účet cestovního ruchu (Tourism Satellite Account)
WTTC	World Tourism and Travel Council
UNWTO	Světová organizace cestovního ruchu OSN (United Nations World Tourism Organization)
ÚZIS ČR	Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR
VŠB	Vysoká škola báňská
ŽP	životní prostředí

Seznam obrázků

Obr. č. 1	Postup zpracování disertační práce.....	17
Obr. č. 2	Zkoumaná problematika v kontextu strategického managementu podniků cestovního ruchu.....	18
Obr. č. 3	Členění prostředí podniku cestovního ruchu.....	52
Obr. č. 4	Vzájemný vztah vnějšího prostředí a podniku	52
Obr. č. 5	Návrh postupu analýzy vnějšího prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu.....	58
Obr. č. 6	Hrubý domácí produkt na obyvatele v KČ – dílčí výpočty.....	71
Obr. č. 7	Srovnání rozvoje krajů v letech 2000-2009.....	73
Obr. č. 8	Administrativní členění Karlovarského kraje (SO ORP)	97
Obr. č. 9	Mapa Karlovarského kraje s vyznačením hlavních destinací turismu	97

Seznam tabulek

Tab. č. 1	Přehled přístupů k rozdělení prostředí podniku.....	45
Tab. č. 2	Přehled základních analytických postupů pro hodnocení prostředí podniku	46
Tab. č. 3	Přehled nebezpečí výskytu negativních neočekávaných událostí (krizí) v cestovním ruchu.....	48
Tab. č. 4	Vybrané indikátory	70
Tab. č. 5	Srovnání rozvoje krajů v letech 2000-2009 (souhrnný ukazatel).....	73
Tab. č. 6	Dílčí výstupy na úrovni jednotlivých statistických ukazatelů regionálního rozvoje	75
Tab. č. 7	Základní ukazatele ekonomiky cestovního ruchu v ČR v letech 2003-2009	80
Tab. č. 8	Základní ukazatele ekonomiky cestovního ruchu v ČR v letech 2000-2010 podle WTTC.....	82
Tab. č. 9	Příspěvek cestovního ruchu k ekonomickému růstu v porovnání s Karlovarským krajem	83
Tab. č. 10	Průměrná měsíční mzda ve vybraných odvětvích podle CZ-NACE.....	83
Tab. č. 11	Počet zařízení a lůžek v odvětví cestovního ruchu ve vybraných letech.....	85
Tab. č. 12	Vybrané statistiky kongresového cestovního ruchu v letech 2006-2010	86
Tab. č. 13	Průměrný počet přenocování, čisté využití lůžek a využití pokojů v odvětví cestovního ruchu ve vybraných letech	86
Tab. č. 14	Počet hostů a přenocování v jednotlivých krajích.....	88
Tab. č. 15	Počet hostů na jednoho obyvatele v jednotlivých krajích	89
Tab. č. 16	Počet přenocování na jednoho obyvatele v jednotlivých krajích	89
Tab. č. 17	Vybrané statistiky lázeňského cestovního ruchu v ČR a Karlovarském kraji.....	91
Tab. č. 18	Počet přenocování na jednoho hosta v České republice – cestovní ruch, lázeňský cestovní ruch.....	92
Tab. č. 19	Počet přenocování na jednoho hosta v Karlovarském kraji – cestovní ruch, lázeňský cestovní ruch.....	93
Tab. č. 20	Počet účastníků lázeňského cestovního ruchu v krajích ČR v roce 2010 ve srovnání údajů ČSÚ a ÚZIS	94
Tab. č. 21	Základní charakteristiky Karlovarského kraje.....	96
Tab. č. 22	Ukazatele vztahu regionálního prostředí a cestovního ruchu v Karlovarském kraji.....	101
Tab. č. 23	Odhady vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost v Karlovarském kraji.....	103

Tab. č. 24	Odhady vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost v Karlovarském kraji.....	105
Tab. č. 25	Přehled sazeb místních poplatků vybraných obcí Karlovarského kraje v letech 2005-2010.....	109
Tab. č. 26	Přehled vybraných místních poplatků vybraných obcí Karlovarského kraje v letech 2005-2010	110
Tab. č. 27	Přehled počtu projektů a jejich rozpočtů realizovaných v rámci SROP v Karlovarském kraji	112
Tab. č. 28	Přehled počtu projektů a alokace finančních prostředků EU realizovaných (nebo schválených k realizaci) v rámci IOP, ROP SZ, OP CZ-BY, OP CZ-SX v Karlovarském kraji do července 2011	114
Tab. č. 29	Shrnutí výzkumu ekonomického dopadu Valdštejnských slavností	115
Tab. č. 30	Kvantitativní hodnocení vlivu cestovního ruchu na vybrané faktory.....	119
Tab. č. 31	Nejdůležitější faktory ovlivňující podnikání v cestovním ruchu.....	123
Tab. č. 32	Kvantitativní hodnocení vlivu faktorů vnějšího prostředí na rozvoj cestovního ruchu	128
Tab. č. 33	Expertní hodnocení vybraných aspektů rozvoje cestovního ruchu	131

1 Úvod

Cestování a cestovní ruch jsou dozajista fenomény naší doby. Zvláště v posledních dvaceti letech zaznamenala Česká republika a její obyvatelé dynamický rozvoj cestovního ruchu a touha po poznání se zdá být nenasytitelná. Podobně rychle se mění i naše okolí, vyrůstá nová infrastruktura, regiony nabízejí kromě tradičních atraktivit, nové zážitky a možnosti zábavy. Do České republiky proudí tisíce zahraničních turistů.

V regionech je investováno do rozvoje letišť a jejich odbavovacích hal, vyrůstají nová ubytovací zařízení, neustále se mění skladba stravovacích zařízení, jsou renovovány architektonické památky, vybavována turistická informační centra či je modernizován vozový park dopravních firem. Za společného jmenovatele těchto změn a investic bývá označován, a to nejen politiky, cestovní ruch. Ten se stává kouzelným slůvkem, které často povoluje stavidla veřejných investic. Je však cestovní ruch a jeho rozvoj opravdu tak důležitým faktorem pro rozvoj dané lokality, regionu či celého státu? Jsou investované prostředky opravdu vynakládány efektivně?

Regionální rozvoj, respektive vše co se i pouze vzdáleně dotýká pojmu region, je zase fenoménem v oblasti evropského a českého (makro)ekonomického a geografického (aplikovaného) výzkumu. Regionální rozvoj či konkurenceschopnost regionů jsou v současnosti stále častější témata výzkumů.

Zkoumání vzájemných vztahů cestovního ruchu a regionálního rozvoje s implikací pro rozvoj podniků v odvětví cestovního ruchu je proto pro autora této disertační práce výzvou, která se neodmítá. Nabídka na trhu cestovního ruchu je tvořena podniky, které jsou zároveň tahouny regionálního rozvoje, protože poskytují pracovní příležitosti a vytvářejí hodnoty. A proto se autor ve svých úvahách a rozbořech zaměří na vliv cestovního ruchu na rozvoj regionů a podniků v nich. Podniky a jejich výkony jsou nutným východiskem této disertační práce, vždyť je to ekonomická aktivita podniků, díky které můžeme posuzovat regionální růst a rozvoj.

Z podstaty cestovního ruchu vyplývá, že produkce finálních služeb pro turisty musí probíhat v jednotlivých destinacích cestovního ruchu a tuto produkci tedy lze pouze omezeně koncentrovat a relokalizovat, čímž se podniky cestovního ruchu stávají poměrně zásadním způsobem závislými na vnějším prostředí. Stačí si připomenout události z letošního roku (2011) v severoafrických státech, které naprosto zásadně ovlivnily podmínky podnikání v cestovním ruchu, nejen v těchto státech, ale i ve zdrojových oblastech svých návštěvníků.

Cestovní ruch je také ovlivňován přírodními a klimatickými podmínkami, už i alpské oblasti trpí v současnosti nedostatkem sněhu, který je klíčový pro existenci turismu v zimním období. Samostatnou kapitolou jsou přírodní katastrofy jako tsunami, sopečné erupce nebo zemětřesení, které mohou zničit atraktivitu cestovního ruchu, ale i celkově ovlivnit objem a směry cest. Investice veřejné správy také ovlivňují podniky cestovního ruchu, například rozvoj mezinárodních letišť (například Karlovy Vary, Pardubice) kladně působí na počty přijíždějících turistů a jejich komfort. Všeobecně se má také za to, že hospodářský pokles (krize) omezuje rozvoj turismu (zkracování cest, změny destinací, zmenšování výdajů).

Nejen z výše uvedených důvodů je analýza prostředí pro podniky cestovního ruchu velice důležitá, neboť charakteristika vnějšího prostředí může významně ovlivnit podnikatelský úspěch. Vliv cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků v něm působících tak bude v této disertační práci rozebírán z pohledu podniků cestovního ruchu a analýzy prostředí, ve kterém působí. Vnější prostředí je u podniků poskytujících služby cestovního ruchu determinováno především specifiky cestovního ruchu a regionu, v němž podnik poskytuje služby.

V této disertační práci se s ohledem na české rámcové podmínky bude autor zabývat z hlediska regionálního především kraji, které jsou ze zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje zodpovědné za regionální rozvoj, a zároveň mají dostatečné pravomoci, finance a rozhodovací sílu pro ovlivňování rozvoje svého území, a tím pádem i podniků cestovního ruchu. Ostatní regiony, které je možné v rámci České republiky vymezit, nedisponují dostatečnými zákonnými kompetencemi v oblasti regionálního rozvoje a ani dostatečnou vyjednávací silou vůči dalším subjektům. Navíc jsou často podfinancované či finančně závislé na vůli krajů či centrálních orgánů přidělujících dotace. Typickým příkladem jsou turistické regiony a oblasti vymezené Českou centrálou cestovního ruchu, nebo dobrovolné svazky obcí (mikroregiony).

2 Cíle a metodika disertační práce

V této kapitole budou nadefinovány cíle disertační práce, uveden postup jejího zpracování a popsány použité metody vědeckého zkoumání.

Práce se zabývá vnějším prostředím podniků, které působí na trhu cestovního ruchu. Konkrétně analýzou jejich vnějšího prostředí, přičemž je dáván důraz na regionální prostředí, ve kterém firmy působí. V současnosti je často zkoumán regionální rozvoj a faktory, které ho ovlivňují. Podobně nacházíme řadu publikací zabývajících se fenoménem cestovního ruchu. V některých studiích je řešen vztah cestovního ruchu a regionálního rozvoje. Výzkum v této oblasti je intenzivně realizován v jihoevropském prostoru, jehož turistický potenciál k tomu přímo vybízí, např. Brau, Lanza a Usai (2008). Problematikou regionálních disparit, regionálního konkurenceschopnosti se vztahem k turismu se za pomoci různých vědeckých přístupů zabývají četné týmy v České republice v rámci řešení výzkumných úkolů zadaných Ministerstvem pro místní rozvoj ČR (MMR). Nicméně neexistuje mnoho prací, které by z provedené analýzy vnějšího prostředí podniků, kam jistě problematika rozvoje regionů a cestovního ruchu jako odvětví patří, vyvozovaly doporučení pro podniky cestovního ruchu.

2.1 Cíle disertační práce

Základním cílem práce je návrh postupu analýzy prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu a jeho dílčí aplikace na modelovém regionu.

Autor se bude primárně zabývat českými rámcovými podmínkami a modelovým regionem bude jeden z krajů v České republice. Základem empirické části práce bude analýza vlivů cestovního ruchu na rozvoj vybraného regionu a zhodnocení faktorů vnějšího prostředí podniků. V konečném důsledku by měl návrh postupu analýzy prostředí podniku a jeho dílčí aplikace zaměřená na vybrané aspekty vnějšího prostředí podpořit management podniků cestovního ruchu při strategickém rozhodování.

K dosažení základního cíle disertační práce je třeba vyřešit následující dílčí cíle:

- literární rešerše modelů, metod a přístupů využívaných k analýze vlivu cestovního ruchu na jednotlivé aspekty regionálního rozvoje a možnost jejich aplikace do rámcových podmínek České republiky a jejich krajů,
- vymezení vnějšího prostředí podniku cestovního ruchu,

- nalezení vhodných postupů pro komparaci regionů (na příkladu krajů České republiky) z hlediska regionálního rozvoje a cestovního ruchu,
- možnosti odhadu ekonomických vlivů cestovního ruchu na regionální rozvoj v podmínkách českých krajů,
- zjištění hlavních faktorů, které ovlivňují podnikání v cestovním ruchu ve vybraném regionu.

Autor v rámci disertační práce ověří platnost následujících tvrzení:

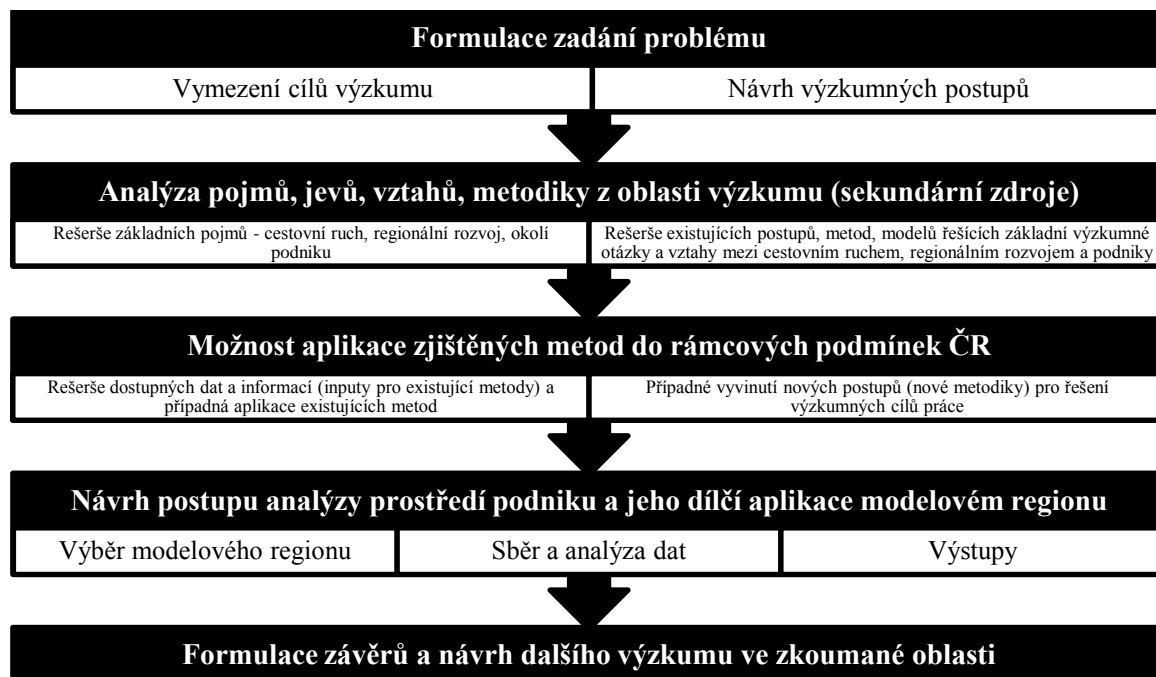
T1: Podniky cestovního ruchu nevytváří vyšší počet pracovních míst, nezvyšují nadprůměrně příjmy obyvatel a neovlivňují HDP silněji než podniky působící v ostatních odvětvích.

T2: Podniky cestovního ruchu jsou významně závislé na faktorech vnějšího prostředí (např. politický vývoj, přírodní podmínky).

2.2 Postup zpracování disertační práce

Na obrázku č. 1 je shrnut postup při zpracování disertační práce. Je rozdělen do pěti hlavních částí, přičemž v každé části jsou ještě definovány dílčí aktivity.

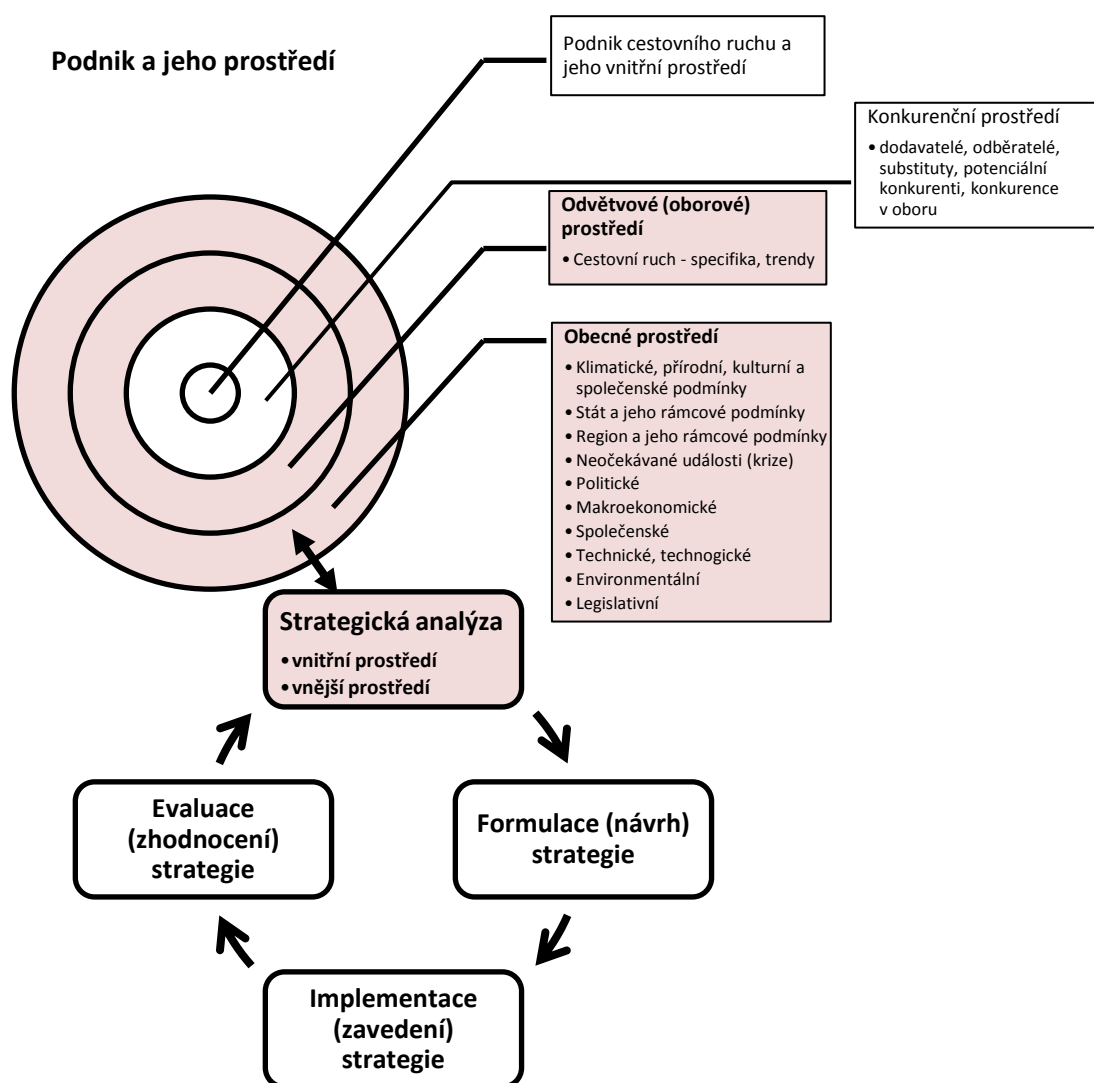
Obr. č. 1 Postup zpracování disertační práce



Zdroj: Vlastní návrh, Cheb, 2011

Z obrázku č. 2 je patrné začlenění problematiky zkoumané v této disertační práci do jednoduše vyjádřeného strategického rozhodovacího procesu v podniku, který je naznačen v dolní části obrázku. Disertační práce se bude týkat strategické analýzy, ostatní části strategického rozhodování ve firmě nebudou řešeny. V horní části obrázku č. 2 je naznačeno členění prostředí podniku. Ve středu obrazce je podnik cestovního ruchu a jeho vnitřní prostředí. V dalších vrstvách je naznačeno dělení jeho vnějšího prostředí: konkurenční, odvětvové a obecné prostředí. Odvětvovým a obecným prostředím podniku se bude autor zabývat primárně, a proto je barevně zvýrazněno.

Obr. č. 2 Zkoumaná problematika v kontextu strategického managementu podniků cestovního ruchu



Zdroj: Vlastní návrh, Cheb, 2011 s využitím Sedláčková, Buchta (2006), Dess, Miller (1993), Hill, Jones (2002)

Obrázek č. 2 tak ukazuje zkoumanou problematiku (barevně zvýrazněna) v kontextu strategického managementu podniku, přičemž důraz bude kladen na vzájemný vztah cestovního ruchu a regionálního rozvoje a z něho vyplývající důsledky pro podnikové řízení.

2.3 Použité metody vědeckého zkoumání

Autor využívá pro dosažení definovaného základního cíle i dílčích cílů disertační práce kombinace několika vědeckých metod. Analýza dostupných domácích a zahraničních sekundárních zdrojů je využívána v podstatě po celou dobu zpracovávání disertační práce především k **deskripci** výchozích teoretických poznatků. Pro dosažení cílů práce autor využil také **analogie**, když do určité míry vycházel z již vytvořených metod, které byly případně upraveny s ohledem na dosažení stanovených cílů.

S ohledem na tematiku práce pracuje autor s dostupnými statistickými daty z různých zdrojů, například České statistického úřadu (ČSÚ), Ministerstva pro místní rozvoj (MMR) a jeho příspěvkové organizace České centrály cestovního ruchu (CzechTourism) či Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR). Tato data a další primární i sekundární informace jsou autorem **analyzovány** způsobem vhodným pro dosažení cílů práce. Výstupy jednotlivých dílčích analýz autor za využití **syntézy** propojuje do celků. (Hendl 2008)

V práci je pro zjišťování primárních informací využito smíšeného výzkumu, tedy kombinace kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Stanovené poměrně široké cíle práce, různé formy dat, kombinace indukce a dedukce a různé typy analyzovaných dat odpovídají Hendlovým (2008, s. 274) charakteristikám smíšeného výzkumu. Analytické postupy kombinující kvantitativní a kvalitativní analýzu dostupných dat mohou podle Siebera (1973 in Hendl 2008) odstranit možné chyby jednoho či druhého výzkumného procesu. V práci byly oba typy výzkumu kombinovány simultánně. Autor tak volí pragmatický přístup k výzkumu, který spojuje data a teorii abduktivně. (Hendl 2008)

Primární informace byly získány následujícími výzkumnými metodami: strukturovaný rozhovor, osobní dotazníkové šetření, nestrukturovaný rozhovor. Tyto metody budou popsány jednotlivě v následujících kapitolách. Autor v omezené míře zapojil i metodu vlastního pozorování. Realizovaná šetření jsou menšího rozsahu, ale podle Punche (2008) přesto mohou přispívat k rozvoji znalostí. Navíc jsou s ohledem na rozsahy základních souborů respondentů u některých výzkumných otázek často nevyhnutelné.

Autor využil kombinace výše zmíněných přístupů pro dosažení cílů práce a modelově řešil problematiku na příkladu Karlovarského kraje, čímž v podstatě využil metody případové

studie, kterou v aplikaci na cestovní ruch jako vědecký přístup zmiňují mj. Veal (2006) nebo Seitz a Rossmann (2007).

3 Teoretická východiska disertační práce

Kapitola obsahuje přehled hlavních teoretických východisek této disertační práce. Nejprve jsou definovány pojmy: podnik, regionální rozvoj a ekonomický růst, cestovní ruch. Následuje přehled vlivů cestovního ruchu na regionální ekonomiku a přístupy k hodnocení stavu regionálního rozvoje. Jsou rozebrány metody hodnocení vlivu cestovního ruchu na ekonomiku. Poté jsou rozebrány přístupy ke struktuře prostředí podniku a metody jeho analýzy. Poslední částí je pak specifikace vnějšího prostředí pro podniky cestovního ruchu.

3.1 Základní pojmy

V této části jsou shrnuty přístupy k definování cestovního ruchu a regionálního rozvoje. Důraz je kladen na definice, které se zabývají ekonomickou podstatou obou procesů.

3.1.1 Podnik

Srpková a kol. (2010, s. 35) chápe podnik jako „*subjekt, ve kterém dochází k přeměně vstupů na výstupy*“. Veber a kol. (2005, s. 25) za podnikání označují „*všechny legální aktivity, které směřují k získání ekonomických efektů (zpravidla zisku)*“. Synek (2002, s. 13) uvádí, že „*podnik není izolován, ale je obklopen vnějším světem, okolím. Okolím podniku rozumíme vše, co je za pomyslnými hranicemi podniku jako sociální, ekonomický a technický systém a čím je podnik ovlivňován a co případně sám může ovlivnit.*“

Definice podniku působícího v odvětví cestovního ruchu se nijak neodlišuje od výše zmíněných definic. Specifika podniků cestovního ruchu nacházíme až v rovině jimi poskytovaných služeb. Podle podílu tržeb pocházejících z cestovního ruchu rozlišujeme podniky cestovního ruchu na vlastní (závislé na cestovním ruchu, např. cestovní kancelář a agentura) a polyfunkční, které nejsou na tržbách z cestovního ruchu existenčně závislé (např. pojišťovny, banky). Oriška (2010) dělí služby cestovního ruchu na ubytovací, stravovací, informační, dopravní, sportovně-rekreační, kulturně-společenské, lázeňské, kongresové, zprostředkovatelské atd. Je zřejmé, že podle typu poskytovaných služeb lze rozdělovat podniky cestovního ruchu do specifických skupin, které mají charakteristické vlastnosti. Hesková a kol. (2006, s. 80) uvádějí také specifika podniků cestovního ruchu, mezi které řadí především nemožnost podnikat kdekoli, nutnost znalosti okolního prostředí, působení vnějších vlivů, nerovnoměrnost poptávky a různorodost poptávky.

3.1.2 Regionální rozvoj a ekonomický růst

Pro potřeby této práce je nejprve třeba odlišit pojmy regionálního, resp. ekonomického rozvoje¹, a ekonomického, resp. regionálního růstu². V řešeném kontextu lze považovat pojmy regionální a ekonomický za pojmy v podstatě ekvivalentní. Adjektivum regionální klade důraz na územní omezení těchto pojmů, zatímco slovo ekonomický dává do popředí ekonomické jevy na daném území, které je běžně omezováno hranicemi státu či regionu. Nicméně spojení ekonomický rozvoj nevyklučuje pouze regionální pohled na danou problematiku. Zároveň je též někdy používáno sousloví sociálně-ekonomický rozvoj či vývoj, které má indikovat, že rozvoj území není jevem pouze ekonomickým, avšak má i další aspekty. Tedy blíží se spíše chápání pojmu regionální rozvoj. V neposlední řadě se v literatuře vyskytuje pojem konkurenceschopnosti regionů, přičemž různé analytické přístupy využívají podobných metod, které se používají i pro hodnocení regionálního rozvoje. Nevima (2008, s. 506) definuje konkurenceschopnost „*podle přístupu Evropské komise jako schopnost zlepšovat nebo udržovat životní úroveň bez trvalého zhoršování ekonomické rovnováhy*“. Z dalšího textu vyplývá, že tato definice se blíží charakteristice teorie endogenního regionálního rozvoje.

Regionální rozvoj je většinou považován za proměnnou kvalitativního charakteru. Zatímco definice regionálního či ekonomického růstu vychází především z makroekonomických přístupů k ekonomickému růstu a je u některých autorů považován za proměnnou kvantitativní. Nicméně i ekonomický růst vede ke kvalitativním změnám v ekonomice (Ježek 1998), přestože vychází z kvantitativního zvyšování produkce regionu (země) a je často ilustrován pomocí produkční funkce.

Ekonomický růst

Za ekonomický růst je považován dlouhodobý nepřetržitý růst produkce dané oblasti. Indikátorem pro sledování ekonomického růstu je nejčastěji hrubý národní, případně domácí,

¹ Pojmu regionální rozvoj se používá především v odborné literatuře v kontinentální Evropě, podobně se používá i pojmu místní rozvoj. Zatímco pojem ekonomický rozvoj (z anglického *economic development*) nalézáme v anglo-saské odborné literatuře. Definičně si jsou oba pojmy poměrně podobné. Např. Schwarting (2002) jako německy mluvící autor ve své knize překládá německý pojem *Regionalentwicklung* jako *economic development*, ukazuje tak na shodnost těchto pojmů.

² I u pojmů *ekonomický* či *regionální růst* dochází k podobnému rozlišení jako u předchozího termínu. Avšak v důsledku toho, že makroekonomická teorie, která ekonomický růst sleduje především, se vyvinula především ve světě anglo-saském je všeobecněji používáno pojmu *ekonomický růst*.

produkt v konstantních cenách. Za základ úvah o ekonomickém růstu je považována produkční funkce, vyjádřená např. podle Dornbusche a Fischera (1994) jako

$$Y = A \times F(K, L),$$

kde A vyjadřuje stav technologie (celkovou produktivitu faktorů),

K a L jsou vstupy výrobních faktorů (kapitálu a práce) a

Y označuje výši produktu.

Zvyšování produkce, a tedy ekonomický růst, při takto definované produkční funkci nastává při kvantitativním zvyšování vstupů jednotlivých výrobních faktorů, nebo růstem celkové produktivity faktorů (A), která bývá označována za technický (technologický) pokrok. Jeho význam ukázal Solow (1957 in Dornbusch, Fischer, 1994, s. 248). Do technického pokroku jsou zařazovány růst znalostí (výzkum a vzdělání jsou významnými zdroji růstu), zlepšená alokace zdrojů a úspory z rozsahu. Teorie růstu a růstové účetnictví vysvětlují růst produkční funkce.

Někteří autoři do produkční funkce zahrnují i lidský kapitál (H) jako potenciální schopnost jednotlivců v budoucnu vydělávat, to podtrhuje význam lidského faktoru. Mankiw (1999, s. 510) do produkční funkce zařazuje také přírodní zdroje (N), Stiglitz (1997) se také zamýšlí nad významem omezených přírodních zdrojů pro ekonomický růst. Varadzin (2004) v této souvislosti dochází k následující jednoduché představě ekonomického růstu:

$$Y = A \times f(L, K, H, N),$$

kde A – celková produktivity faktorů,

L – vstup práce,

K – vstup kapitálu

H – lidský kapitál,

N – přírodní zdroje.

Colander (1994, s. 135) k technologickému rozvoji a dostupným zdrojům řadí ještě instituce, které podporují růst pomocí incentív, jako jednu z podmínek růstu. Frank a Bernake (2003) zase doplňují práci, kapitál a technologii podnikatelskými a manažerskými schopnostmi a politickým a právním prostředím ve smyslu faktorů ekonomického růstu. Vliv politického, právního a dalšího okolí na ekonomický růst nakonec řeší teoretické přístupy shrnované pojmem institucionální ekonomie, jak uvádějí např. Gümbel, Woratscheck (1998).

Stručný přehled modelů ekonomického růstu

Varadzin (2003) dělí modely ekonomického růstu následovně na:

- keynesiánské (např. Harrod a Domar),
- neoklasickou teorii růstu (např. Solow³, Swan) a
- nové teorie růstu (Romer, Lucas), zahrnující např.
 - AK modely,⁴
 - Romerův „learning-by-doing model“,
 - dvousektorový Lucasův model či
 - Romerův R&D model.⁵

Nové teorie růstu jsou někdy označovány pod pojmem teorie endogenního rozvoje, který nachází uplatnění i v teoriích regionálního rozvoje. Sníženou regulaci jako nástroj pro zvýšení růstu navrhuje ekonomie strany nabídky (Feldstein, Summers). Kritiku neoklasických teorií růstu uvádějí např. Blažek a Uhlíř (2002, s. 68), kteří ukazují na nedostatečnou definici klíčového faktoru růstu, a sice technického pokroku (jako „kvalitativní“ proměnné), kdy podle nich neoklasická teorie nerozeznává všechny možné vlivy technologických inovací na ekonomický růst. Soukup (2007) uvažuje o vlivu znalostí na ekonomický růst v AK modelu. Nedomlelová (2007) shrnuje výše uvedené teorie ekonomického růstu, a zároveň ukazuje možnosti měření ekonomického růstu v České republice s využitím dat Českého statistického úřadu.

Souhrnně z ekonomických teorií růstu vyplývá několik nástrojů pro urychlení ekonomického růstu: snížení rozpočtového deficitu, snížení nadbytečné regulace, podpora investic do lidského kapitálu či do vzdělání, zvýšení investic do infrastruktury a vytvoření podnětů pro zvýšení výdajů na výzkum a vývoj (Dornbusch, Fischer, 1994, s. 260).

Rozvoj cestovního ruchu by v tomto smyslu mohlo podpořit zvýšení investic do infrastruktury, vliv na ostatní prezentované nástroje je spíše nízký. Nicméně HNP a HDP jako indikátory růstu mohou sloužit i pro zkoumání vlivu cestovního ruchu na ekonomický

³ Solowův, resp. Solow-Swanův model byl používán především akademiky, zatímco např. Mezinárodní měnový fond a Světová banka využívaly Harrod-Domarův model ekonomického růstu. (Soukup a kol. 2007)

⁴ AK model – model ekonomického růstu založený na endogenní teorii růstu, tedy předpokládá ekonomický růst založený na celkové produktivitě výrobních faktorů (A) a kapitálu (K).

⁵ R&D modely obecně zahrnují výzkum a vývoj do modelů ekonomického růstu. Investice firem do inovací (výzkum a vývoje) jsou tak hlavním motorem ekonomického růstu.

růst. Zásadním problémem je však očištění vlivu cestovního ruchu na ekonomický růst od vlivů ostatních ekonomických aktivit.

Regionální (ekonomický) rozvoj

Regionální rozvoj je považován za proměnnou širší než je ekonomický (hospodářský) růst, který je sice základem rozvoje, avšak často neřeší šedou ekonomiku, deformaci cen statků, škody na životním prostředí a lidském zdraví a je veličinou průměrnou, která může skrývat mnoho nerovnoměrností, toto nakonec uznávají i makroekonomičtí teoretikové např. Dornbusch, Fischer (2004) nebo Nordhaus, Samuelson (2007). Nalezení definice regionálního rozvoje je však obtížné. Blažek a Uhlíř sice ve své knize (2002) ukazují přehled teorií regionálního rozvoje, avšak samotný pojem regionální rozvoj zde v podstatě není definován. Ježek (1998, s. 31) uvádí, že „*regionální rozvoj musí být stanoven na základě hodnotících kritérií*“. Pojem rozvoj popisuje proces, který směřuje k určitému cíli, z hlediska většiny ekonomických růstových teorií do bodu rovnováhy, u teorií regionálního rozvoje nacházejí Blažek a Uhlíř (2002) dva případy, a sice tendenci ke konvergenci či divergenci regionálního vývoje, případně jejich střídání. Tedy teorie regionálního rozvoje pak směřují k vyrovnávání nebo prohlubování rozdílů (disparit) mezi regiony nebo střídání obou stavů. Z toho pak vyplývá i další problém definice pojmu rozvoj, a sice že tento pojem a jeho význam „*podléhá neustálé změně*“ (Ježek 1998, s. 31). Nohlen a Nuscheler (1992 in Ježek, 1998, s. 32-) navrhnou „magický pětiúhelník rozvoje“, který zahrnuje udržitelný rozvoj, práci v produkčním významu (možnost být zaměstnaný a dostatečně zaplacená práce), přijetí principu rovnosti a spravedlnosti, participaci a kritérium nezávislosti a svébytnosti. Avšak ani tento přístup neukazuje na konkrétní možnosti měření rozvoje.

Schwarting (2002, s. 10) rozlišuje tři přístupy k definování regionálního rozvoje: 1) regionální (ekonomický) rozvoj = ekonomický růst; 2) přístup rozlišující kvalitativní charakter regionálního rozvoje od pouze kvantitativního charakteru ekonomického růstu, kdy regionální rozvoj přináší strukturální změny v ekonomice; 3) přístup, který řeší vlivy ekonomických aktivit na společnost. Samotné definice regionálního rozvoje, pak podle Schwartinga (2002) často zahrnují jeden či dva z těchto přístupů.

Současná Strategie regionálního rozvoje České republiky (MMR 2006, s. 7) rozumí pod pojmem regionální rozvoj „*růst socioekonomického a environmentálního potenciálu a konkurenceschopnosti regionů vedoucí ke zvyšování životní úrovně a kvality života jejich obyvatel. V tomto ohledu jde o dynamický a vyvážený rozvoj regionální struktury příslušného*

územního celku a jeho částí (regionů, mikroregionů) a odstraňování, popřípadě zmírňování, regionálních disparit“.⁶ Zákon č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje pak deleguje zodpovědnost za regionální rozvoj na krajské a obecní samosprávy. Tento zákon sice nedefinuje regionální rozvoj samotný, avšak vymezuje jej v §3 definicí oblastí podpory regionálního rozvoje. Z výše uvedené definice je pak odvozeno pět principů regionálního rozvoje (MMR 2006, s. 11): solidarita, soudržnost, růst, konkurenceschopnost a udržitelnost. Zvláště pak poslední princip odráží zaměření soudobých odborných diskuzí o charakteru regionálního rozvoje, kdy je tento v současnosti často nahrazován pojmem udržitelného regionálního rozvoje (viz dále).

Pojem rozvoj, resp. regionální rozvoj je tedy subjektivním pojmem, který musí být definován samostatně pro každý prostor (region) a čas a v tomto rámci pak musí být stanovena kritéria pro hodnocení (měření) rozvoje. Wokoun (2003 prezentuje několik případových studií ze zemí Evropské unie. V jednotlivých případových studiích jsou patrné různé přístupy ke stanovení pojmu regionální rozvoj.

Výše bylo konstatováno, že regionální rozvoj v podstatě nelze měřit. Nicméně OSN v rámci svého *United Nations Development Programme* vyvinula a od roku 1990 měří tzv. Human Development Index (HDI), který je statickým pokusem měření (lidského) rozvoje. OSN jej používá k měření stavu sociálně-ekonomického rozvoje jednotlivých zemí. (UNDP 2009) Je zajímavé, že srovnání HDP a HDI vyvrací u mnoha zemí korelaci materiálního a lidského blahobytu. V každém případě však HDI ukazuje „lidský rozvoj“ jako statickou veličinu (v definičním rozmezí 0-1).

Je zřejmé, že nezávisle na hodnotě současného HDI, mohou regiony (státy) dosahovat regionálního rozvoje, pravděpodobně ale budou mít stanoveny rozdílné cíle regionálního rozvoje. Nicméně vliv cestovního ruchu na regionální rozvoj je možné pozorovat v každém regionu nezávisle na stavu či cílech jeho regionálního rozvoje, respektive spíše politiky regionálního rozvoje.

Udržitelný rozvoj

Dalším současným fenoménem je praktická i akademická diskuze nad udržitelným rozvojem (*sustainable development*), která se promítá i do odvětví cestovního ruchu jako udržitelný či šetrný cestovní ruch. Již bylo zmíněno, že Evropská unie kromě cíle konvergence regionů

⁶ Tato definice je konzistentní se současným chápáním regionálního rozvoje Evropskou unií.

stále důrazněji sleduje cíl udržitelného rozvoje, který definovali Nohlen a Nuscheler (1992 in Ježek 1998, s. 32) jako „rozvoj, který vyhovuje potřebám současných generací, aniž by byly omezeny potřeby generací příštích“. Pásková a Zelenka (2002, s. 302) pak definují udržitelný rozvoj jako „rozvoj, který současným i budoucím generacím zachová možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a současně nesnižuje rozmanitost přírody a zachování přirozené funkce ekosystémů“. Udržitelný cestovní ruch je pak analogicky cestovní ruch, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí. Zabývá se jím např. Edgell (2006). Zcela jiný koncept „rozvoje trvale neudržitelného“ představuje Nátr (2005), který kritizuje a dokládá nesprávnost a nenaplnitelnost běžných úvah o udržitelném rozvoji.

Stručný přehled teorií regionálního rozvoje

Ucelený přehled vývoje teorií regionálního rozvoje uvádějí například Blažek a Uhlíř (2002), Ježek (1998), Adamčík (1997) nebo Schwarting (2002). Např. Schwarting (2002) dělí teorie na: neoklasické růstové teorie, teorie založené na ekonomických přístupech (aplikace keynesiánských růstových modelů, např. teorie exportní báze), teorie založené na životním cyklu produktu, teorie růstových pólů, teorie založené na podpoře podnikání, teorie endogenního růstu a teorie flexibilní specializace. Schwarting (2002) také popisuje trendy v současné vědecké diskuzi o teoriích regionálního rozvoje. A sice identifikuje výrazný posun k diskuzím o změnách v regionální struktuře jako prostředku rozvoje, dále ukazuje na posun od rozvoje prosazovaného shora-dolů (*up-down*) k rozvoji vycházejícím zdola (*bottom-up*). Schwarting (2002) též zmiňuje trendy k regionalizaci (např. rozvoj clusterů) a ekonomice založené na znalostech, sítích (propojeních) a podnikatelském duchu (*entrepreneurship*).

Schwarting (2002) se tak částečně shoduje s Blažkem a Uhlířem (2002) na tom, že se v současné době je preferován přístup k rozvoji pomocí podpory malých a středních firem, podpory inovací a jejich šíření, deregulačních opatření, lokalizace regionální politiky, decentralizačních opatření a programů následné péče o zahraniční investory.

Autor této práce se domnívá, že v současné době mají na politiku regionálního rozvoje vliv také teorie vycházející z institucionální ekonomie, které popisuje např. Blažek (in Wokoun a kol. 2008).

Paradoxy politiky regionálního rozvoje v EU

Zásadním poznatkem z provedené literární rešerše teorií regionálního rozvoje je, že regionální rozvoj je v konečném důsledku definován a konstituován v rámci regionální politiky jednotlivých regionů (zákonech, nařízeních, vyhláškách, grantových výzvách či strategiích),

která může vycházet, avšak často nevychází z teoretických (vědeckých) poznatků, především přistupuje k regionálnímu rozvoji velmi pragmaticky. To do určité míry může dokladovat například následující úvaha.

V současnosti je cílem regionální politiky Evropské unie (EU), a tím přeneseně i jejích částí (států, regionů), snižování rozdílů mezi jednotlivými evropskými regiony⁷, a tedy vyrovnaný regionální rozvoj. Tuto myšlenku dodržují i současná Strategie regionálního rozvoje České republiky, zároveň například Ministerstvo pro místní rozvoj ČR vyhlásilo veřejnou soutěž ve výzkumu a vývoji s tématem „*Výzkum pro řešení regionálních disparit*“. Projekty v rámci tohoto výzkumného zaměření se snaží nacházet možnosti a metody pro snižování regionálních rozdílů v různých oblastech lidského života (např. bydlení, cestovní ruch). Projekty v oblasti cestovního ruchu se snaží nalézt cesty, jak pomocí rozvoje cestovního ruchu (či jeho jednotlivých forem a druhů) zmírňovat regionální rozdíly, neboli podpořit regionální rozvoj ve vybraných zaostalých oblastech. Již Swoboda (1976, s. 37) připouští možný pozitivní vliv cestovního ruchu na růst regionální ekonomiky v zaostalých oblastech, které však musí vykazovat dostatek turistických atraktivit.

Výše definovaný cíl současné regionální politiky EU je ale ve své podstatě protikladem teorie růstových pólů Perrouxe (1955 in Sun 2004, s. 31). Z této teorie se vyvinula teorie clusterů, přičemž podpora clusterů je jedním z častých nástrojů regionální politiky EU a jejích částí, např. Jetmar (in Wokoun, Mates 2006). Toto ukazuje na určitou dvojakost a pragmatičnost regionální politiky. Je podporováno vyrovnávání rozdílů mezi regiony, ale zároveň jsou vytvářeny regionální clustery, a to nejen v zaostalých regionech.

Souhrnně nelze z hlediska teoretického považovat regionální (ekonomický) rozvoj a ekonomický (regionální, hospodářský) růst za shodné pojmy. Přesto jsou tyto pojmy v některých pracích o hodnocení vlivu cestovního ruchu na regionální rozvoj (ekonomický růst) zaměňovány, respektive je často zkoumán pouze ekonomický růst, a závěry takových analýz jsou pak implikovány na regionální rozvoj jako celek.

⁷ také konvergence regionů či snižování disparit

3.1.3 Cestovní ruch – definice, vymezení

Pojem cestovní ruch⁸ byl definován Světovou organizací cestovního ruchu (UNWTO⁹) v roce 1991 jako „činnost osoby, cestující na přechodnou dobu do místa ležícího mimo její běžné prostředí, přičemž hlavní účel cesty je jiný než výkon placené činnosti v navštíveném místě.“ (Hesková 2006, s. 11). Podstatou této definice je označení cestovního ruchu jako činnosti osob mimo své běžné prostředí, přičemž běžné prostředí je v kontextech různých států či typů cestovního ruchu chápáno různě. Převažuje však definování pomocí vzdálenosti od trvalého místa bydliště, většinou mezi 50 a 100 kilometry. Tedy za cestovní ruch nejsou pokládány výlety a cesty uvnitř daného prostředí, především rutinní cesty (do zaměstnání, pravidelné cesty např. za nákupy). (Goeldner, Ritchie 2006, s. 7) Přechodnou dobou se rozumí v domácím cestovním ruchu šest měsíců v zahraničním cestovním ruchu jeden rok. K výše uvedené definici se přiklání např. také: Čertík a kol. (2000, s. 15), Mak (2004, s. 3), Drobná a Morávková (2004, s. 12) či Indrová a kol. (2007, s. 12). Tato definice však byla revidována v rámci dokumentu Mezinárodní doporučení pro statistiku turismu (IRTS) a vznikla následující definice. „Za cestovní ruch se považuje činnost osob cestujících do míst a pobývajících v místech mimo své obvyklé prostředí po dobu kratší, než je stanovena, za jakýmkoliv hlavním účelem (obchod, trávení volného času nebo jiný osobní účel) jiným než být zaměstnán rezidentním¹⁰ subjektem v navštíveném místě.“ (IRTS, 2008 in Palatková, Zichová 2011, s. 12) Došlo tak v podstatě o zahrnutí kongresového (MICE¹¹) turismu do definice cestovního ruchu. Obchodní cesty by tak měly být zahrnovány do statistik cestovního ruchu. S ohledem na výše popsané přístupy k teorii regionálního rozvoje, obě definice vyhovují spíše teoriím pohlížejícím na regionální rozvoj či růst z hlediska exogenního.

Význam těchto definic je především v rovině metodiky pro sběr srovnatelných statistických údajů. Jedním z úkolů UNWTO je totiž sběr informací o ukazatelích z oblasti cestovního ruchu pro jednotlivé státy.

Goeldner a Ritchie (2006, s. 6) definují cestovní ruch jako „procesy, aktivity a výsledky vyplývající ze vzájemných vztahů mezi turisty, dodavateli produktů a služeb cestovního ruchu, vládami a samosprávou navštívených destinací, navštívenými komunitami a vnějším prostředím,

⁸ V této práci jsou slova cestovní ruch a turismus používána jako synonyma.

⁹ World Tourism Organisation (www.unwto.org) – je součástí Organizace spojených národů a jednou z hlavních mezinárodních vládních organizací působících v odvětví cestovního ruchu.

¹⁰ Zde se naskytá otázka, co je chápáno pod pojmem rezidentní subjekt?

¹¹ Meetings, Incentives, Conventions, Exhibitions, resp. Events

keré je zapojeno do přilákání návštěvníků a poskytování služeb“. Přičemž z hlediska ekonomického uvádějí Goeldner a Ritchie (2006, s. 6), že *„cestovní ruch je součet všech výdajů turistů v rámci hranic státu nebo jeho administrativního celku či jiné ohraničené ekonomické oblasti“.* Oba autoři dále uvádějí, že v podstatě neexistuje naprosto univerzální definice cestovního ruchu a mnoho definic odpovídá daným rámcovým podmínkám a speciálním potřebám dané studie či autora.

Mundt (2006, s. 2-) se pojmoslovím cestovního ruchu také zabývá a upozorňuje mimo jiné na různé chápání turismu v odborné literatuře, statistických měřeních a v běžném používání tohoto pojmu. Mundt (2006, s. 3) zahrnuje pod pojmem turismus *„všechny cesty, bez rozdílu jejich cílů a účelů, které zahrnují dočasný pobyt na místě jiném než je trvalé bydliště a při kterých je zpáteční cesta součástí celé cesty“.* V dalším textu pak omezuje dočasnost pobytu na jeden rok, což odpovídá definici UNWTO.

Freyer (2001, s 1-) uvádí přehled různých definic cestovního ruchu, kdy za širokou definici turismus považuje *„všechny jevy, které jsou spojeny s opuštěním běžného prostředí a pobytem na jiném místě“*, čemuž odpovídá i Kasparovo (1996 in Bieger 2004, s. 35) pojetí. Užší definice pak podle Freyera (2001, s. 4) ohraničují turismus z pohledu časového, místního a motivů vedoucích k opuštění běžného prostředí. K názoru Freyera se přiklání i Berg (2006). Bieger (2004) konstatuje, že na všeobecné úrovni panuje v podstatě shoda s definicí UNWTO, avšak v jednotlivých výzkumech a studiích bývá cestovní ruch definován různě. Bieger (2004, s. 3-34) zároveň rozlišuje definice turismu vycházející ze strany nabídky, které se snaží o vymezení cestovního ruchu jako sektoru ekonomiky, a ze strany poptávky (např. definice UNWTO), které v podstatě vymezují turistu.

Smyslu a účelu této práce lépe vyhovuje definování cestovního ruchu z pohledu nabídky. Bieger (2004, s. 33-34) v tomto kontextu upozorňuje na Smithovo (1988, s. 193 in Bieger 2004) strukturování podniků v cestovním ruchu do třech skupin (*tiers*), podle podílu jejich celkových příjmů na příjmech z turismu (např. místní obchody vs. letečtí dopravci). Již Ogilvie (1933 in Indrová a kol. 2007, s. 10) a Norval (1936 in Indrová a kol. 2007, s. 10) akcentují ekonomickou stránku cestovního ruchu, který je jimi označován za *„ekonomický jev spojený se spotřebou hmotných i nehmotných statků, hrazených z prostředků získaných v místě trvalého bydliště“.*

Gúčík (2000 in Hesková 2006, s. 12) pak vymezuje cestovní ruch účelově-funkčně jako *„soubor činností zaměřených na uspokojování potřeb souvisejících s cestováním a pobytem“.*

osob mimo místo trvalého bydliště a obvykle ve volném čase za účelem odpočinku, poznávání, zdraví, rozptýlení a zábavy, kulturního a sportovního vyžití, služebních cest a získání komplexního zážitku“.

Autor v této práci pragmaticky vyjde z revidované definice cestovního ruchu podle UNWTO, která sice definuje cestovní ruch z pohledu poptávky. Avšak její současné všeobecné využívání, především s ohledem na sestavování statistik v odvětví cestovního ruchu, včetně jeho sociálně-ekonomických dopadů na ekonomiku, vylučuje zásadní odklon od této definice.

Vymezení používání pojmu cestovního ruchu

Studium zákonností cestovního ruchu je podle Veala (2006, s. 20) multidisciplinární, mezidisciplinární a průřezovou vědou. Toto potvrzuje také Lacinova (2007, s. 38) definice odvětví cestovního ruchu: „*Celé toto odvětví je [...] komplexním souborem vzájemně propojených subjektů.*“ Tedy k výzkumu cestovního ruchu lze přistupovat různými metodami a posuzovat ho z různých odborných pohledů. To vyplývá z povahy samotného cestovního ruchu, a samozřejmě i z jeho definice.

Právě proto je velmi složité vůbec jasně vymezit používání pojmu cestovní ruch v různých kontextech mluveného a písemného projevu. Již dříve bylo řečeno, že autor považuje pojmy cestovní ruch a turismus za synonyma. Odborníci, politici, ale i běžní lidé mluví o oblasti, sektoru, odvětví či průmyslu cestovního ruchu, z čehož je patrné, že neexistuje jednotné chápání a používání pojmu „cestovní ruch“. Nicméně autor této práce se domnívá, že terminologicky nesprávné je používání pojmu sektor cestovního ruchu. Neboť cestovní ruch nelze považovat za ucelenou část ekonomiky, jako je tomu například u zemědělství. Taktéž je i používání pojmu průmysl cestovního ruchu¹² (ale analogicky i např. zábavní průmysl) nesprávné. Většina potřeb účastníků cestovního ruchu je totiž naplňována službami, spíše než hmotnými výrobky, i většina odborných publikací považuje trh cestovního ruchu za součást trhu služeb. Přísně vzato, nelze však cestovní ruch označovat ani za odvětví ekonomiky. V rámci Klasifikace ekonomických odvětví (CZ-NACE) se totiž v Sekci I mluví o Ubytování, stravování a pohostinství, v Sekci H o Dopravě a skladování, v Sekci N o Administrativních a podpůrných činnostech (patří sem např. činnost cestovních agentur a cestovních kanceláří),

¹² Tento termín pravděpodobně vznikl nevhodným překladem anglického *industry*, buď přímo z angličtiny, nebo přes v německé odborné literatuře (též nesprávně) používané *Industrie*.

a v Sekci R o Kulturních, zábavních a rekreačních činnostech, nikde však není zmínka o cestovním ruchu. Minimálně z hlediska statistického sledování tedy nelze o cestovním ruchu mluvit ani jako o samostatném odvětví ekonomiky. I přesto bude autor v této práci, s vědomím mírné terminologické nesprávnosti, používat jak pojem oblast cestovního ruchu, ve smyslu vymezení ekonomických činností (ne geografického), tak i pojem odvětví cestovního ruchu. Při vyjadřování ekonomických i dalších přínosů je označení „odvětví cestovního ruchu“ vhodné.

3.2 Vlivy cestovního ruchu na okolí

Cestovní ruch je tedy možné považovat za oblast (odvětví) národního hospodářství. Je samozřejmé, že činnosti v rámci cestovního ruchu ovlivňují své okolí (národní hospodářství, ale i regionální ekonomiku, a jejich složky). Na druhou stranu, ale také vnější prostředí (národní hospodářství, ekonomika země, regionu, kulturní specifika) ovlivňuje cestovní ruch. V této a následujících podkapitolách budou popsány vlivy cestovního ruchu na regionální rozvoj, aby byl v kapitole 3.5 naopak spíše řešen vliv vnějšího prostředí na turismus.

Freyer (2001, s. 313) rozlišuje čtyři hodnocení významu cestovního ruchu:

- ekonomické – příjmy a výdaje, růst, pracovní místa,
- turisticko-statistické – příjezdy turistů, počet lůžek,
- sociálně kulturní – kvalita života, ovlivnění kultury,
- individuální – osobní zlepšení nálady, zotavení.

Na vlivy cestovního ruchu na regionální rozvoj je možné pohlížet různým způsobem (vlastní rozdělení s využitím Indrové a kol. 2007, Freyer 2001, Mundt 2006, Bieger 2004, Bieger 2005, Vystoupil, Šauer, Holešinská, Metelková 2006, Trnková a kol. 2003, Čertík 2000 ad.):

- podle sledovaného subjektu:
 - rezidenti (místní obyvatelstvo),
 - turisté,
 - podniky cestovního ruchu (příjmy, pracovní místa),
 - územní celky (daně, investiční příležitosti, rozvoj ekonomických aktivit),
- podle měřitelnosti:
 - kvantitativní (měřitelné) – výdaje na rozvoj infrastruktury, příjmy/výdaje turistů, počet pracovních míst,

- kvalitativní (neměřitelné, obtížně měřitelné) – image, znalost regionu, kooperační efekty, vliv na kulturu, rozvoj člověka,
- podle společenského přínosu:
 - pozitivní,
 - negativní,
- podle ovlivňované makroekonomické (globální – Indrová a kol. 2007) veličiny:
 - příjmy, resp. spotřeba obyvatel,
 - produkce (přidaná hodnota, HDP),
 - zaměstnanost (a podnikatelské příležitosti),
 - platební bilance,
 - veřejné rozpočty (DPH, daň z příjmů, daň spotřební, místní poplatky ad.),
- podle „rychlosti“ účinku:
 - přímé,
 - nepřímé (indukované, multiplikované, zprostředkované).

Goeldner a Richtie (2006, s. 25-34) popisují vliv cestovního ruchu na ekonomiku nejprve z hlediska stavového, tedy na základě přehledu statistických údajů vyjádřených v absolutních číslech a podílech např. na HDP, zaměstnanosti, zároveň ukazují pomocí vývoje počtu mezinárodních příjezdů turistů sílí vliv cestovního ruchu na ekonomiku světa. Zároveň však popisují ekonomické přínosy (*benefits*) a náklady¹³ (*costs*) cestovního ruchu, jako např. vytváření pracovních míst, zvyšování příjmů domácností, rozvoj místní infrastruktury, diverzifikace ekonomických činností, multiplikační efekty, zvyšování státních příjmů, podpora celosvětového míru či zvýšení zájmu o ochranu památek a životního prostředí, ale na druhé straně také zvyšování inflace, vytváření sezónnosti v ekonomických aktivitách, sociální problémy, degradace kulturního prostředí, ohrožení rodinných struktur či znečišťování životního prostředí. Oba autoři upozorňují na nutnost důkladného zkoumání přínosů a nákladů turismu v dané destinaci. V dalších kapitolách se Goeldner a Ritchie (2006) zabývají, bez hlubšího představení metodických postupů, ekonomickým vlivem především na příjmy generované turisty (*tourism receipts*), zaměstnanost, vliv na obchodní bilanci, stimulaci investic, zvýšené daňové příjmy a tlakem na inflaci. Rozlišují přímé a nepřímé (multiplikační efekty na zaměstnanost a příjmy domácností) vlivy turismu na ekonomiku. Ve své publikaci

¹³ Překlad anglického termínu *costs* jako náklady naráží na problém definice nákladů z hlediska účetního. Zde jsou chápány náklady v širším slovasmyslu a nejedná se pouze finanční náklady.

také konstatují, že vychází z předpokladu, že většina produktů cestovního ruchu je cenově elastická a naopak jejich nabídka spíše neelastická.

Trnková a kol. (1993), stejně jako Goeldner a Ritchie (2006) tvrdí, že cestovní ruch může přinášet pozitivní efekty, pouze pokud je řádně usměrňovaný a řízení. Trnková a kol. (1993) popisují ekonomické dopady cestovního ruchu, využívají k tomu multiplikátorů (příjmového, zaměstnanosti a mzdového), které však definují pouze teoreticky. Dále se zabývají sociálními a kulturními dopady cestovního ruchu a jeho dopady na životní prostředí. Trnková a kol. (1993) také charakterizuje vztah cestovního ruchu a veřejné správy, především s ohledem na územní plánování a z hlediska přímých finančních efektů cestovního ruchu. Indrová a kol. (2007, s. 105) tvrdí, že cestovní ruch „*ekonomicky zhodnocuje přírodní a kulturně historický potenciál daných míst*“. Mundt (2006, s. 418 a s. 434) ukazuje vztahy mezi výdaji turistů a odvětvími hospodářství a státem, a také názorně ukazuje multiplikační efekty v odvětví cestovního ruchu. Tyto efekty popisuje také Page (2009, s. 485), který zároveň uvádí i vlivy cestovního ruchu na společnost, kulturu a životní prostředí.

V literatuře jsou pro hodnocení významu cestovního ruchu na ekonomiku (národní hospodářství) používány především údaje o podílu cestovního ruchu na HDP země, o procentu ekonomicky aktivního obyvatelstva zaměstnaného v cestovním ruchu a příjmech z celého odvětví cestovního ruchu. Uváděné hodnoty se různí pro jednotlivé státy (či jejich regiony) od poměrně malého významu cestovního ruchu na ekonomiku v jednotkách procent (např. v ČR mezi 4-5 %), až k významu pro ekonomiku naprosto zásadnímu, např. 23 % HDP v případě Seychellských ostrovů v roce 1991 (Archer, Fletcher 1996), nebo až 70 % HDP v případě Malediv (Palatková 2011).

Pro Českou republiku uvádí Strategie regionálního rozvoje (MMR 2006, s. 57) podíl cestovního ruchu na HDP ve výši 4 %, příjmy z cestovního ruchu přes 100 mld. Kč a až 13 % všech zaměstnaných v činnostech týkajících se cestovního ruchu. Tyto údaje na první pohled prozrazují, že cestovní ruch v České republice vytváří poměrně nízkou přidanou hodnotu. Dále tato čísla prozrazují výraznou závislost cestovního ruchu na lidské práci. Nízký příspěvek k HDP vůči vynaložené práci indikuje spíše nízké mzdové sazby v tomto odvětví, což potvrzují i data Českého statistického úřadu (ČSÚ).

Další aspekty problematiky hodnocení vlivů cestovního ruchu

V kontextu této kapitoly je třeba uvažovat i o dalších aspektech hodnocení vlivů cestovního ruchu na regionální ekonomiku a rozvoj. Jedná o několik úvah, které v konečném důsledku omezují přínosy cestovního ruchu pro daný region. V dosavadním textu:

- dosud nebyl uvažován rozdíl mezi turistou¹⁴ a výletníkem¹⁵, kdy se u výletníků dá spíše předpokládat nižší přínos pro danou destinaci,
- nebylo zkoumáno zaměření aktivit zprostředkovatelských podniků cestovního ruchu, které se v kontextu České republiky zaměřují spíše na výjezdový cestovní ruch,
- nebylo uvažováno místo nákupu produktu, ani vlastní rozdělení marží dle jejich vzniku, např. při nákupu zájezdu do České republiky v Německu je pravděpodobné, že zásadní část zisku z prodeje tohoto produktu zůstane u německého prodejce a nebude generována v regionu,
- nebylo zohledněno, že sídlo mnoha podniků cestovního ruchu nemusí být v místě aktuální spotřeby a může tak docházet k přelévání zisků mimo destinaci,
- nebyly uvažovány možné odlišné preference různých subjektů ovlivňujících odvětví cestovního ruchu (např. podniky vs. správy chráněných krajinných oblastí),
- nebylo tedy souhrnně uvažováno o únicích (*leakages*) z ekonomického toku v daném regionu a jeho podnicích cestovního ruchu.

Výše uvedené faktory svědčí o složitosti sledování efektů cestovního ruchu a ještě prohlubují průřezový charakter cestovního ruchu. Existuje pouze několik typů podniků, které generují veškeré příjmy z aktivit v cestovním ruchu. Ostatní podniky získávají příjmy nejen v rámci cestovního ruchu a je složité příjmy z turismu vyčlenit. Například restaurace nesledují, jestli je host místním obyvatelem nebo turistou. Příjmy vykazují jako celek. Je tedy zřejmé, že jakékoli kvantitativní ukazatele cestovního ruchu, typicky vykazované v rámci oficiálních statistik, jsou zatíženy jistými nepřesnostmi.

¹⁴ Turista je osoba, trvale usídlená v zemi, která cestuje do jiného místa odlišného od jejího běžného prostředí na dobu zahrnující alespoň jedno přenocování, ale ne delší šesti měsíců (v domácím cestovním ruchu) a ne delší jednoho roku (v mezinárodním cestovním ruchu), přičemž hlavní účel její návštěvy je jiný než výkon placené činnosti v navštíveném místě. (upraveno dle Hesková a kol. 2006)

¹⁵ Výletník (jednodenní návštěvník) je osoba, trvale usídlená v zemi, která cestuje do jiného místa odlišného od jejího běžného prostředí na dobu kratší 24 hodin, aniž by v navštíveném místě přenocovala, přičemž hlavní účel její cesty je jiný než výkon placené činnosti v navštíveném místě. (upraveno dle Hesková a kol. 2006)

3.3 Vybrané přístupy k hodnocení stavu rozvoje regionů v Evropské unii a České republice

V kontextu regionální politiky EU autor vzhledem k zaměření této práce podotýká, že Evropská unie člení regiony (na úrovni NUTS2) pro potřeby regionální politiky dle jejich rozvoje podle velikosti HDP na obyvatele v procentuálním vyjádření vůči průměru celé EU, a následně pak podle indikátorů sledujících trh práce. V prvním stupni je tedy pro „měření regionálního rozvoje“ používán indikátor ekonomického růstu, až následně pak určité kvalitativní kritérium. Není cílem této práce zkoumat na úrovni Evropské unie další vědecké či administrativní přístupy k hodnocení stavu regionálního rozvoje.

Současná česká regionální politika (MMR 2006, s. 65-66) dělí regiony podle jejich hospodářské výkonnosti, dlouhodobého socioekonomického vývoje, míry koncentrace aktivit a geografické polohy (bez bližšího upřesnění metodiky) na regiony rozvíjející se, regiony s průměrnou nebo nižší dynamikou rozvoje a zaostávající nebo jinak problémové regiony. Pro hodnocení ekonomiky regionů jsou používány především ukazatele HDP a nezaměstnanosti¹⁶. Podle Dvořáčka (2003, s. 141) se pro hodnocení úrovně socioekonomického rozvoje oblastí používají zpravidla následující ukazatele: příjem na hlavu, míra nezaměstnanosti, populační vývoj a migrace, podíl zemědělství, počet pracovních míst na 1000 obyvatel, vzdálenost od velkých měst, pomalý ekonomický růst a abnormálně nízký životní standard. Tluchoř (2006) hodnotí rozvoj českých krajů pomocí jiného mixu dostupných statistických ukazatelů. V současné době jsou vyvíjeny, především v souvislosti s řešením výše zmíněných výzkumných projektů v gesci MMR, další metody měření socioekonomického rozvoje. Tyto metody jsou často vyvíjeny s ohledem na dostupná statistická data (nejlépe v delších časových řadách), která jsou různým způsobem vážena, případně implementována na existující metodické postupy měření regionálního rozvoje.

V rámci projektu „Regionální disparity v územním rozvoji ČR – jejich vznik, identifikace a eliminace“ řešeným v rámci výzkumu MMR řešitelským týmem z Ekonomické fakulty VŠB-Technické univerzity Ostrava byly porovnávány pomocí až čtrnácti indikátorů jednotlivé kraje ČR z hlediska regionálního rozvoje. Tyto indikátory byly autory řazeny do sfér: sociální, ekonomické a územní a jejich výpočet byl prováděn komparativně pomocí více metod. (např. Tuleja 2009)

¹⁶ Konzistentně s přístupem Evropské unie.

„Inovační přístup k řešení disparit na úrovni regionů“ realizovaný týmem Ekonomické fakulty Technické univerzity Liberec řešil taktéž v rámci výzkumu MMR disparity na úrovni obcí za využití faktorové analýzy. V rámci projektu bylo identifikováno osm faktorů pro nahlížení na regionální disparity (např. Jáč, Prskavcová, Řehořová, Švihovský 2009): nezaměstnanost a pracovní příležitosti, atraktivita bydliště, hustota a rozložení osídlení v obci, věková struktura obyvatelstva, občanská vybavenost, struktura ekonomiky obce, trvale udržitelný rozvoj (životní prostředí), podnikatelská neatraktivita. Tyto faktory byly hodnoceny jak pomocí kvantitativního porovnávání (data ČSÚ), tak na základě výstupů z dotazování představitelů jednotlivých obcí ČR, což je poměrně ojedinělý přístup.

V posledních letech bylo v České republice také realizováno několik průzkumů či výzkumů řešících regionální konkurenceschopnost nebo kvalitu podnikatelského prostředí v jednotlivých městech. V jednom z nich řešil tým doc. Víturky (Víturka a kol. 2010) kvalitu podnikatelského prostředí a regionální konkurenceschopnost na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP) a definoval agregátní ukazatel komplexního hodnocení kvality podnikatelského prostředí (KPP) na základě hodnocení dílčí faktorů: obchodních, pracovních, infrastrukturních, lokálních, cenových a environmentálních. Výstupy výzkumu jsou pak využity pro nastínění dlouhodobé strategie regionálního rozvoje České republiky.

Sociálně ekonomický rozvoj českých regionů (na úrovni krajů a měst je v současnosti rozebírán i v rámci diskuze o jejich konkurenceschopnosti. Pro její komparativní srovnání českých krajů navrhuje Martinčík (2008) konstrukci ekonomických n-úhelníků, konkrétně sestavuje ekonomické 18-úhelníky, sledující celkově 21 ukazatelů rozdělených do třech oblastí: makroekonomického výkonu, růstového potenciálu a kvality života. Martinčík (2008) konstatuje výrazné rozdíly mezi kraji ČR, Dušek a Skořepa (in Ježek a kol. 2007) dokonce konstatují při použití odlišného vědeckého přístupu prohlubování disparit mezi kraji ČR. Pro hodnocení konkurenceschopnosti města Plzně, ale použila např. Boháčová (in Ježek a kol. 2007) kvalitativního empirického výzkumu pomocí dotazníkového šetření u podnikatelských subjektů.

Český statistický úřad pro výběr kvantitativních ukazatelů hodnotících sociálně ekonomický rozvoj regionů využívá dotazování expertů, jejichž názory pak zapracovává do svého modelu. Výstupy jsou nepravidelně publikovány, poslední publikace „Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky 2010“ (ČSÚ 2010) byla vydána v roce 2010 a navazuje na předchozí publikaci z roku 2007. Celkově je použito 41 indikátorů pro hodnocení udržitelného rozvoje, které jsou rozděleny do tří pilířů (oblastí): ekonomický, sociální,

environmentální. V publikaci je pak hodnocen udržitelný rozvoj v jednotlivých krajích a historický vývoj kriteriálních ukazatelů. Publikace pro celou republiku je doplněna obdobnými publikacemi na úrovni jednotlivých krajů. V publikaci nenalezneme pokus o shrnutí jednotlivých indikátorů do jednoho či pouze několika agregátních ukazatelů, stejně tak je jejich vývoj hodnocen převážně jednotlivě.

3.4 Přehled metod používaných k analýze vlivů cestovního ruchu na ekonomiku a rozvoj regionů

Stabler, Papatheodorou a Sinclair (2010) rozlišují přístupy na metody, které ukazují velikost odvětví cestovního ruchu, kde zmiňují především satelitní účet cestovního ruchu, a na přístupy, které zkoumají dopady cestovního ruchu na ekonomiku tím, že se snaží vypočítat příslušné multiplikátory.

Satelitní účet cestovního ruchu (*Tourism Satellite Account, TSA*) je v podstatě rozsáhlým I/O modelem (*input-output*), protože vychází ze systému národních účtů, ve kterém jsou sledovány vzájemné vztahy mezi nabídkou produktů a poptávkou po nich. Vzhledem ke své konstrukci umožňuje TSA porovnávat ekonomický vliv cestovního ruchu s vlivy ostatních odvětví. Výstupy TSA jsou shrnuty do deseti tabulek. (Spurr in Dwyer, Forsyth 2008) Tvorbu TSA v České republice zajišťuje ČSÚ ve spolupráci s MMR. TSA jsou v současné době implementovány na národní úrovni, ale teoreticky je možné uskutečnit tyto analýzy i na regionálních trzích, za předpokladu dostupnosti příslušných statistických údajů. Diakomihalis a Lagos (2008) dokázali na příkladu jachtingu v Řecku, že i TSA lze využít pro zjišťování ekonomického vlivu některé z aktivit cestovního ruchu. Na základě výstupů z TSA lze pak aplikovat i metodu vyvinutou Ivanovem a Websterem (2007 in Brida, Pereyra, Devesa 2008), která umožňuje vypočítat příspěvek turismu k celkovému ekonomickému růstu. Brida, Pereyra a Devesa (2008) ve své studii ukázali, že přínos cestovního ruchu ve vybraných zemích Latinské a Jižní Ameriky k ekonomickému růstu není nijak výrazný a upozorňují, že především v menších (ostrovních) zemích by mohl důraz na rozvoj turismu narazit na konkurenci jiných (pravděpodobně pro ekonomický růst přínosnějších) odvětví v oblasti využívání vzácných výrobních a produkčních faktorů (např. energie, voda, půda).

Jedním z nejpoužívanějších modelů pro stanovení ekonomického vlivu cestovního ruchu a pro výpočet sektorových multiplikátorů (většinou příjmový, zaměstnanosti a vládních příjmů) je analýza vstupů a výstupů (*input-output analysis, I/O analysis*). (Archer, Fletcher

1996) Základní schéma tabulky vstupů a výstupů (*input-output table*) prezentuje např. Bieger (2004, s. 261). Tuto metodu použili pro určení ekonomických vlivů cestovního ruchu např. Archer, Fletcher (1996) pro Seychely, Henry, Deane (1997) pro Irsko v letech 1990-1995 a Andrew (1997) pro Cornwall ve Spojeném království. Tato metoda postupně nahrazuje odhady multiplikátorů pomocí keynesiánského modelu.

Matice sociálního účetnictví (*Social Accounting Matrices, SAM*) jsou další používanou metodou pro odhad vlivu cestovního ruchu na ekonomiku. Společně s I/O modelem byly využity např. Polo et al. (2008) pro analýzu potenciálních efektů změn v distribuci výdajů turistů na zaměstnanost, konkrétně byl zkoumán potenciální přesun turistů z levnějších ubytovacích do dražších. Autoři vypočítali nutný počet nově vytvořených dražších hotelových lůžek při snížení počtu levnějších lůžek o jeden tisíc, aby byla zachována shodná úroveň zaměstnanosti. Sugiyarto et al. (2003) použili SAM modelu pro zjišťování ekonomického významu turismu v Indonésii.

Další skupinou modelů, které jsou hojně používány pro analýzu cestovního ruchu a jeho vlivů, jsou CGE (*computable general equilibrium*) modely (výpočtové modely všeobecné rovnováhy). Využití těchto modelů nastalo až na přelomu devatenáctého a dvacátého století. CGE modely vhodně odpovídají na otázky typu: „Co se stane když...?“, a proto jsou vhodnou podporou pro politická rozhodnutí. V porovnání se satelitními účty cestovního ruchu (TSA) jsou méně popisné. Základem těchto modelů je Walrasianův GE (*general equilibrium*) model. Konstrukce tohoto modelu umožňuje také předpokládat nedokonalou konkurenci, což ale pro oblast turismu, prozatím provedeno nebylo. (Blake, Gillham, Sinclair in Dwyer, Forsyth 2008) Oproti I/O modelu vede CGE model vzhledem k definičním předpokladům (např. fixní ceny) k nižším odhadům vlivů cestovního ruchu na ekonomiku. Ucelený přehled metodiky a její aplikace v oblasti CGE modulů zpracovali Blake, Gillham, Sinclair (in Dwyer, Forsyth 2008).

Jak I/O analýzy, SAM, tak CGE modely vychází z poměrně podrobných statistických údajů o vnitroekonomických strukturách, je zapotřebí konstrukce mnoha pomocných tabulek. Na rozdíl od TSA, který má především popisný charakter a ukazuje celkový ekonomický přínos cestovního ruchu na ekonomiku země, se zabývají CGE modely vlivy cestovního ruchu na jednotlivé ekonomické ukazatele. Nevýhodou všech tří modelů je nutnost dostatečných a vhodně strukturovaných statistických údajů. V České republice se nedostatek vhodných dat projevuje již při implementaci TSA na národní úrovni. Obecně TSA spíše popisuje současnou (či minulou) situaci, ostatní modely pak výpočtem multiplikátorů směřují spíše k odhadu

budoucí situace. I když všechny přístupy samozřejmě využívají shodných dat, co do jejich stáří.

Někteří autoři proto, z důvodu nedostatku dat, využívají různých druhů regresních modelů (lineární, nelineární) pro měření vlivu cestovního ruchu na ekonomický rozvoj. Jako např. Thompson (2007), který zkoumal vliv cestovního ruchu na rozvoj venkovských regionů v Nebrasce, především na počet pracovních míst generovaných příjmy z cestovního ruchu, za použití složitějšího regresního modelu. Zároveň porovnal výsledky s CGE modelem a zjistil, že regresní model konzistentně vykazuje větší odhadované vlivy cestovního ruchu na zaměstnanost. Nespornou výhodou regresního modelu přesto zůstává jeho výrazně menší náročnost na vstupní statistická data.

Odhad multiplikátorů na základě log-lineární Cobb-Douglasovy produkční funkce¹⁷ zase použili Fayissa et al. (2008) při zkoumání příspěvku turismu na celkovém ekonomickém růstu subsaharských afrických států. V jejich modelu byl zjištěn pozitivní vztah mezi zvýšenými příjmy z cestovního ruchu a zvýšením míry ekonomického růstu. Z Cobb-Douglasovy produkční funkce vyšli také Proenca a Soukiazis (2008) při zjišťování významu turismu jako jednoho z faktorů ekonomického růstu v jihoevropských zemích. I zde může být turismus dle výsledků modelu považován za alternativní zdroj ekonomického růstu

Schwark (2004) zkoumal ekonomický význam sportovního cestovního ruchu v německém regionu Westmünsterland. Ve své studii vycházel z dostupných statistických dat pro oblast cestovního ruchu, a zároveň provedl komplexní deskripci nabídky ubytovacích služeb a dalších zařízení cestovního ruchu a také provedl dotazování jednotlivých návštěvníků (turistů) s cílem zjistit strukturu jejich výdajů. Schwark (2004) pak provedl matematicky poměrně jednoduché propočty se získanými daty na poměrně malém sledovaném území. Výstupem jeho studie jsou propočty ekonomického významu cestovního ruchu pro okres Borken ve výše zmíněném regionu. Schwark (2004) si všímá především přidané hodnoty tvořené sportovním turismem a počtu vytvořených pracovních míst.

¹⁷ $Q = AL^\alpha K^\beta$, kde

Q = objem celkové produkce

L = faktor práce

K = faktor kapitálu

A = souhrnná produktivita faktorů

α a β jsou elasticity výstupu práce a kapitálu. Tyto hodnoty jsou konstanty určené dostupnými technologiemi.

Walpole a Goodwin (2000) zkoumali vlivy turismu na Komodských ostrovech (Indonésie) na místní ekonomický rozvoj. V článku argumentují, že tradiční měření ekonomického vlivu pomocí robustních makroekonomických metod, jako je např. analýza vstupů-výstupů, jsou nevhodné pro zkoumání vlivu na místní úrovni, kde nejsou k dispozici potřebná data. Zvolili proto baterii dotazníkových šetření, u místních poskytovatelů služeb a u turistů, v kombinaci s dostupnými daty o příjezdech a přenocování. Autoři zároveň vyloučili analýzu domácího cestovního ruchu, pro její obtížnou statistickou oddělitelnost. V důsledku pak vymezili vliv na zaměstnanost a příjmy v dané destinaci, a také prozkoumali nerovnoměrné rozdělení těchto efektů. Walpole a Goodwin (2000) též zkoumali úniky z generovaných příjmů (např. dovoz potravin apod.). Tento aspekt zohlednili i Hjerpe a Kim (2007) při výzkumu vlivu vodáckého turismu v Grand Canyonu, kdy v jejich I/O modelu zjistili nízké hodnoty multiplikátorů, které byly způsobeny právě úniky výdajů mimo lokální ekonomiku (např. nákupy potravin turisty mimo region, ale také placení daní subjektům mimo zkoumaný region). Ve Spojených státech amerických je vůbec používání I/O modelů jednodušší, protože zde existují tři druhy softwaru (s názvy IMPLAN, CUM a REMI) umožňující poměrně jednoduché analýzy v rámci modelů vstup-výstup na úrovni zdejší okresů (*counties*). (Bonn a Harrington 2008) bohužel v evropském prostředí podobné možnosti nenacházíme.

Z výše uvedeného je zřejmé, že existuje poměrně mnoho ekonometrických a statistických přístupů ke zkoumání vlivu cestovního ruchu na regionální rozvoj. Autoři se zaměřují především na kvantitativní analýzu vlivů cestovního ruchu.

Zjišťování mimoekonomických vlivů cestovního ruchu či jeho dílčích částí na regionální (místní) rozvoj již ne vždy využívá robustních výpočtových metod. Pro zjišťování vlivů raftingu a kempingu na řece Ganga na životní prostředí a na sociálně kulturní rozvoj využili Farooquee et al. (2008) „pouze“ pozorování ve zkoumané oblasti. Kombinaci poměrně jednoduchých výpočtů a dlouhodobého dotazníkového šetření u rezidentů v kombinaci s osobními nestrukturovanými rozhovory zvolili Li et al. (2006) pro zjišťování vlivu turismu na přírodní bohatství v jedné z čínských biosférických rezervací.

Schianetz a Kavanagh (2008) navrhuje pro zkoumání udržitelného rozvoje destinací systémový indikátorový systém (*Systemic Indicator System, SIS*), především jako podporu pro rozhodování o investičních projektech. Navržená metodika vychází z metod komplexních adaptivních systémů (*Complex Adaptive System, CAS*) a využívá kriteriální matici, korelační matici pro párové porovnávání indikátorů a graf analýzy efektů (vlivů). Zásadní pro tuto

metodu je definování správné baterie indikátorů. To je ovšem problémem i u regresních modelů a dalších prezentovaných přístupů k hodnocení regionálního rozvoje.

Lze konstatovat, že literární rešerší byl zjištěn zásadní rozdíl mezi přístupem českých autorů k problematice vztahu cestovního ruchu a regionálního rozvoje či růstu a přístupem autorů zahraničních, ovšem především s ohledem na kvantitativní vlivy cestovního ruchu. V dostupných českých publikacích nejsou prezentované vlivy cestovního ruchu na ekonomiku podloženy rozsáhlejšími empirickými studiemi, spíše se jedná o poměrně nenáročné postupy založené na časových řadách ukazatelů sledovaných ČSÚ. Změnu v tomto ohledu nepřinesly ani analytické části rozvojových dokumentů v oblasti cestovního ruchu na úrovni krajů či menších územních celků (mikroregiony, obce). Je to dáno především nedostatkem sledovaných empirických údajů, nejsou v podstatě prováděny dlouhodobé výzkumy. Mimoekonomické přínosy či negativní vlivy cestovního ruchu bývají hodnoceny, především u investičních projektů, pomocí analýzy nákladů a přínosu (*cost-benefit analysis, CBA*), případně je ještě zkoumán vliv projektu na životní prostředí.

Jako naprosto zásadní se všech metod ukazuje nutnost důkladného ověření indikátorů a statistických ukazatelů, které mají být použity pro analýzu vlivů cestovního ruchu na regionální rozvoj. Je třeba dbát na soulad teorií a použitých dat. (Varadzin, Březinová 2003, s. 90)

3.5 Prostředí podniku a jeho analýza

Hlavní zkoumanou oblastí v této disertační práci je prostředí podniku. Přístupy k jeho dělení a analýze se do určité míry odlišují. Podniky cestovního ruchu jsou závislejší na procesech v okolním prostředí, a proto je třeba věnovat analýze prostředí dostatečnou pozornost.

3.5.1 Důležitost hodnocení vnějšího prostředí podniku pro strategické rozhodování

Důležitost hodnocení vnějšího prostředí podniku pro správné strategické rozhodování ukazují z českých autorů např. Šulák a Vacík (2005), analýzy jako podklad manažerské rozhodování za nejistoty a rizika rozebírají Fotr a Dědina (1997), Fotr a kol. (2006) a Keřkovský a Vykypěl (2006), využití statistických metod např. pro oblast prognózování či výzkum trhu rozebírá Wisniewski (1996), výběr z alternativních možností popisují Donnelly, Gibson a Ivancevich (1997), koordinaci trhu a managementu řeší Milgrom a Roberts (1997).

Srpková a kol. (2010) zdůrazňují některé aspekty vnějšího prostředí ovlivňující podniky. Popisují například zásadní vliv legislativních požadavků (volba právní formy a její vlivy, registrační povinnosti), programů podpory podnikání, které mohou naopak podnikání usnadnit, nebo managementu změn u velkých podniků v reakci na stav a vývoj vnějšího prostředí. Už Hisrich, Peters (1996) uvádějí důležitost analýzy vnějšího prostředí a jeho rizik před vstupem na nové trhy. Meffert (1996) z analýzy výzev vnějšího prostředí pro marketing odvozuje nutnost změny koncepce managementu podniků. Je tedy zřejmé, že měnící se vnější prostředí významně ovlivňuje podniky a celá odvětví ekonomiky, což nejnověji potvrzuje i Kislingerová (2010) při analýze vlivu ekonomické krize na podniky a zkoumání reakcí podniků na krizi.

Ani z pohledu regionalistů nemůže žádný podnik fungovat nezávisle na svém okolním prostředí, naopak vzniká mnoho vzájemných vztahů mezi podnikem a jeho okolím, jež nazýváme v rámci lokalizačních teorií lokalizačními faktory. Prostřednictvím jejich zkoumání se pak podnik rozhoduje o místě podnikání, umístění další pobočky, továrny, prodejny apod. V literatuře jsou definovány tři přístupy k lokalizačnímu rozhodování podniků: behaviorální, neoklasický a strukturální. Všechny však spočívají v ekonomickém ohodnocování vztahů podniku a jeho okolí (budoucí příjmy vs. náklady), na jehož základě je pak voleno vhodné místo pro podnikání. Volba a význam jednotlivých faktorů se pro každý podnik odlišují. Jiné požadavky na lokalitu bude mít podnik cestovního ruchu a jiné ocelárna. (Ježek 1998, Čadil 2010)

Pro podniky cestovního ruchu, jimiž se primárně zabývá tato práce, je proto zcela zásadní, vhodnými metodami analyzovat ekonomické vztahy odvětví cestovního ruchu a regionální ekonomiky. Výstupy analýz umožňují manažerům jednotlivých podniků efektivněji rozhodovat v současném velmi dynamickém prostředí. Rozbor vlivu zkoumaných ekonomických přínosů a nákladů cestovního ruchu pro region, a z něj rezultující chování jednotlivých podniků v odvětví cestovního ruchu, resp. vice versa chování jednotlivých podniků, a z něj rezultující jejich vliv na regionální rozvoj, jsou klíčovým aspektem této práce. Při podrobnějších studiích musí být samozřejmě zohledněna existence sítí podniků, různé cíle podniků, společenská odpovědnost těchto firem (CSR) atd.

3.5.2 Charakteristika prostředí podniku a jeho analýza

Odborná literatura v oblasti strategického managementu a marketingu považuje prostředí, ve kterém působí podniky, za jeden z faktorů, který ovlivňuje podnikatelských úspěch.

V literatuře nacházíme charakteristiku a členění prostředí (okolí) podniku a metod analýzy jednotlivých definovaných typů prostředí. Výstupy strategické analýzy (v marketingu často nazývané situační analýza) pak vstupují do strategických rozhodovacích procesů podniku nejen při formulaci strategií, ale také při jejich úpravách a aktualizacích, které mohou být způsobeny právě změnami v prostředí podniku. Například Vodáček, Vodáčková (2006) v tomto kontextu zmiňují management změn (*change management*) jako jednu z činností, kterou nelze při manažerské práci ignorovat. V literatuře nacházíme různé přístupy k dělení prostředí podniku (subjektů působících v ekonomice daného regionu).

Prostředí (*environment*)¹⁸ tak můžeme rozdělit (podle Donnellyho, Gibsona a Ivanceviche (1997), nebo Jakubíkové (2009) a dalších) na vnější a vnitřní prostředí. Přičemž Jakubíková (2008, 2009) a Kotler a Keller (2007) dělí vnější prostředí na makroprostředí a mikroprostředí. Za makroprostředí označují vlivy působící na všechny podniky v daném regionu (státu) bez rozdílu. Běžným analytickým postupem pro zjištění charakteristik tohoto prostředí je PESTEL analýza (a její varianty PEST, STEP, PESTLE), která toto prostředí dělí na politické, legislativní, ekonomické, sociální (sociálně kulturní), technické a technologické, ekologické (Jakubíková 2008, 2009). Synek (2002) rozlišuje pouze vnější okolí podniku, kam řadí ještě navíc geografické, etické a kulturně historické okolí. Mikroprostředí jako součást vnějšího prostředí podniku pak podle Jakubíkové (2008, 2009) nacházíme především v rovině jednotlivých odvětví (oborů činnosti) a řadíme sem veřejnost, zákazníky, konkurenci, distribuční mezičlánky a dodavatele. Toto prostředí můžeme analyzovat například pomocí Porterova modelu pěti sil. Vnitřní prostředí podniku označuje vnitřní podnikové procesy, z nichž lze za nejdůležitější označit marketingové řízení, řízení lidských zdrojů a finanční řízení. (Srpková a kol. 2010, Jakubíková 2009) Podobně dělí okolí podniku i Sedláčková a Buchta (2006), kteří nazývají mikrookolí odvětvovým okolím. Boučková a kol. (2003) rozdělují prostředí na makroprostředí (podnikem neovlivnitelné) a mikroprostředí (podnikem ovlivnitelné), do kterého řadí i samotný podnik. V literatuře nalezneme i další členění prostředí podniku. Šulák a Vacík (2005) dělí prostředí na externí a interní, kdy externí se sestává z makroprostředí (identické s výše uvedenými přístupy) a mezoprostředí (do něj řadí zákazníky, distribuci, konkurenci a dodavatele), a interní prostředí (označované jako mikroprostředí) se týká vnitřních zdrojů podniku. Podobný, a přesto odlišný pohled na prostředí podniku mají Jauch a Glueck (1988 in Keřkovský, Vykypěl 2006) a Mallya (2007),

¹⁸ S ohledem na různé překlady anglických pojmů, jsou zde uváděny původní anglické názvy v závorce.

kteří člení (vnější) okolí podniku na obecné okolí (odpovídá makroprostředí) a oborové prostředí (odpovídá mezoprostředí dle Šuláka a Vacíka (2005), či mikroprostředí dle Jakubíkové (2009), a spíše by mělo být označováno za odvětvové), Pearce a Robinson (1995) definují kromě obecného (*general*) a oborového (*industry*) ještě prostředí provozní (*task*), které tvoří nejbližší okolí firmy. Dess a Miller (1993), Solomon, Marshall a Stuart (2006) a Nickels, McHugh a McHugh (1999) dělí vnější prostředí na obecné (*general*) a konkurenční (*competitive*), k nimž přiřazují prostředí vnitřní. Do konkurenčního pak někteří autoři zahrnují i oborové (odvětvové) prostředí, ze kterého se vlastně rekrutují konkurenti dané firmy. Tomek (2001) rozeznává makroekonomické okolí, cílené okolí a vlastní firmu. Makroekonomické okolí lze pak označit jako obecné prostředí a cílené okolí pak za konkurenční prostředí ve smyslu jiných autorů.

Thompson se Stricklandem (1996) pak zcela vynechávají vnější obecné prostředí a zabývají se pouze analýzou odvětví (oboru), při které se podnik porovnává s odvětvovou konkurencí, podobně i Cravens a Piercy (2006) zkoumají pouze trhy v příslušném odvětví podniku.

Tab. č. 1 Přehled přístupů k rozdělení prostředí podniku

	Jakubíková (2009), Kotler a Keller (2007), Sedláčková a Buchta (2006)	Šulák a Vacík (2005)	Jauch, Glueck (1988 in Keřkovský, Vykypěl 2006), Mallya (2007)	Dess, Miller (1993), Solomon, Marshall, Stuart (2006) Nickels, McHugh, McHugh (1999)	Pearce a Robinson (1995)	návrh autora
Vnější prostředí	Makroprostředí	Makroprostředí	Obecné	Obecné	Obecné	Obecné
	Mikroprostředí	Mezoprostředí	Oborové (odvětvové)	Konkurenční	Oborové	Odvětvové
					Konkurenční	Konkurenční
Vnitřní prostředí	Vnitřní	Mikroprostředí	Vnitřní/Podnik/Interní		Provozní	Vnitřní
				Vnitřní		

Zdroj: Vlastní zpracování, Cheb, 2011 dle publikací uvedených v tabulce

Různé přístupy k označení okolí podniky jsou shrnuty v tabulce č. 1. Zcela jistě se nejedná o vyčerpávající přehled dělení prostředí, avšak autoři mají mírně odlišné pohledy. Pro potřeby této práce bude využito dělení na obecné, odvětvové, konkurenční a vnitřní prostředí podniku. Autor se domnívá, že je třeba rozdělovat vývoj a trendy v příslušném odvětví a přímé konkurenční prostředí podniku. Neboť všechny ostatní subjekty v daném odvětví nemusí být konkurenty. Navíc jsou v současné ekonomice některá odvětví natolik vnitřně diferenciovaná, že sice vykazují podobný vývoj a charakteristiky, nicméně v jejich rámci můžeme rozlišovat dílčí skupiny producentů. Porter (1993) sice konkurenční a odvětvové prostředí považuje za jedno, avšak posun ve vývoji rámcových podmínek v posledním čtvrtstoletí může podpořit autorův názor. Jistou oporou mu je i Mugler (1999), který také rozděluje analýzu konkurence

a analýzu odvětvovou. Jakubíková (2008, s. 83) uvádí, že při analýze mikroprostředí je „nejprve nutné analyzovat samotné odvětví“ a jeho strukturu a do mikroprostředí řadí kromě konkurence i partnery, zákazníky a veřejnost (ovlivňovatele). Samozřejmě se při velmi úzkém vymezení odvětví (oboru činnosti) podniku konkurenční a odvětvové prostředí mohou rovnat. V dnešní globalizované a mezinárodní ekonomice je možné dále dělit obecné vnější prostředí podniku na globální (světové trendy) a regionální (např. rámcové podmínky v jednom státě, či jinak vymezeném regionu). Důležitost sledování globálních změn identifikují například Sedláčková a Buchta (2006).

Tab. č. 2 Přehled základních analytických postupů pro hodnocení prostředí podniku

Typ prostředí	Předmět analýzy - příklady	Vybrané analytické metody, postupy, modely
Obecné prostředí	Politické Ekonomické Společenské Technologické Ekologické Legislativní Vlivy globalizace Přírodní a kulturní prostředí	PEST(EL), PEST, PESTLE, STEP analýza OT analýza EFE matice Metody pro odhad vývoje (forecasting) – kvantitativní, kvalitativní Metoda scénářů
Odvětvové (oborové) prostředí	Struktura oboru – výnosy z rozsahu, koncentrace, překážky vstupu na trh, trendy (globální i regionální), význam odvětví v rámci ekonomiky atd.	Historická analýza Analýza životního cyklu odvětví Metody pro odhad vývoje Metody scénářů Analýzy trendů Metody hodnocení ekonomického dopadu odvětví na ekonomiku atd.
Konkurenční prostředí	Hrozba vstupu potencionálních konkurentů Dodavatelé Kupující Hrozba substitutů Konkurence v oboru	Porterův model pěti sil Benchmarking Analýza strategických skupin
Vnitřní prostředí	Vnitřní firemní procesy Produkty, ceny, distribuce, promotion Finanční situace, Lidský kapitál Míra využívání zdrojů Zdroje a schopnosti jejich využití (kreativita) apod.	Analýza hodnotového řetězce Analýzy životních cyklů (firmy, produktů) Balanced Scorecard (BSC) Diferenční analýza EFQM model SW analýza IFE matice BCG (BPM), GE matice a další metody hodnocení portfolia Finanční analýza atd.
Syntéza	Propojení analýz vnějšího a vnitřního prostředí jako východisko pro formulaci strategií	SWOT (TOWS) analýza, ABC analýza Matice vlivu (Influence matrix) Portfoliové matice Analýza kritických faktorů úspěchu (CSF)

Zdroj: Vlastní zpracování, Cheb, 2011 dle Blažková (2007), Dess, Miller (1993), Jakubíková (2009), Johnson, Scholes (2000), Keřkovský, Vykypěl (2006), Kotler, Keller (2007), Nickels, McHugh, McHugh (1999), Nenadál, Vykydal, Halfarová (2011), Pearce a Robinson (1995), Porter (1993), Sedláčková, Buchta (2006), Solomon, Marshall, Stuart (2006), Šulák, Vacík (2005), Tomek (2001)

Přestože se pohledy autorů na prostředí podniku liší, shodující se v podstatě všichni uvedení autoři na metodách analýz a hodnocení jednotlivých částí prostředí podniku, bez ohledu na to, jaké názvy jsou voleny pro jednotlivé typy prostředí. Hodnocení prostředí podniku a strategická reakce na výstupy jeho analýz je záležitostí vrcholového managementu firem.

V tabulce č. 2 jsou prezentovány základní analytické postupy pro hodnocení prostředí podniku, a také metody syntetizující výstupy dílčích analýz prostředí podniků. Pro rozdělení prostředí bylo využito vlastního návrhu členění prostředí (viz tabulka č. 1). V dalším sloupci jsou ukázány možné předměty analýz a poslední sloupec shrnuje vybrané metody hodnocení jednotlivých aspektů daného prostředí. Některé metody mohou být použitelné i při analýze jiného typu prostředí.

V této a předchozí podkapitole byly představeny obecné charakteristiky prostředí podniku a možnosti jeho hodnocení, následující kapitola pak ukáže specifika odvětví cestovního ruchu a prostředí podniků v tomto oboru působících.

3.5.3 Vnější prostředí a podniky cestovního ruchu

Odvětví cestovního ruchu je vnějším prostředím ovlivňováno zcela zásadně. Rozvoj tohoto odvětví je historicky přímo spojen s rozvojem dopravy. Její obrovský rozmach v druhé polovině devatenáctého století v podstatě znamenal vznik moderního cestovního ruchu v současném smyslu slova. Neméně důležitou roli pro úspěšnost podniků cestovního ruchu hrají i další vnější podmínky, stačí vzpomenout nedávné události, např. válečný konflikt na území bývalé Jugoslávie, události 11. září 2001 a další teroristické útoky (např. Madrid, Londýn), epidemie SARS (2003) a jiných nakažlivých nemocí, či nestabilní politickou situaci v zemích severní Afriky a Blízkého východu v roce 2011, a jejich zásadní vliv na odvětví cestovního ruchu.

Henderson (2007) ve své knize popisuje neočekávané události (krize), neboli takový vývoj vnějších rámcových podmínek, které přináší negativní efekty subjektům v oblasti cestovního ruchu, ale například i životnímu prostředí. Přehled krizí podle Hendersona (2007) je uveden v tabulce č. 3. Henderson (2007) dále rozebírá především negativní vlivy cestovního ruchu na ekonomiku a dělí je na náklady spojené s životním prostředím (např. dopravní zácpy, kriminalita, znečištění vody, ovzduší, odpady, destrukce přírody, kulturních památek, rozšíření nakažlivých nemocí) a na zátěž veřejných rozpočtů (např. investice do infrastruktury, náklady na policejní služby, veřejnou dopravu, odpadové hospodářství, zdravotnictví, udržování parkových ploch). Konstatuje však, že tyto negativní efekty jsou

zřetelné především v méně rozvinutých zemích. Dále poukazuje na úniky z místní ekonomiky, které snižují multiplikační efekty cestovního ruchu a jsou způsobené např. dovozem produktů, náklady na externí poradenství. Tyto efekty jsou podle Hendersona (2007) významnější u menších otevřených ekonomik.

Tab. č. 3 Přehled nebezpečí výskytu negativních neočekávaných událostí (krizí) v cestovním ruchu

Oblast	Krizе způsobené z vnějšku	Krizе způsobené v podniku (vnitřně)
Ekonomická	Recese Výkyvy měnových kurzů Zdanění	Rostoucí náklady Klesající příjmy Neziskovost
Politická	Vládní politika Zahraniční vztahy Nestabilita Terorismus	
Společensko-kulturní	Nepokoje Kriminalita	Kulturní konflikty Zaměstnávání
Ochrana životního prostředí	Přírodní fenomény Přírodní katastrofy Znečištění Zdravotní hrozby (úrazy, nakažlivé nemoci)	Nadměrný rozvoj Degradace životního prostředí
Technologická	Výpadek počítačových systémů Mechanické výpadky Oheň	Dopravní nehody
Podniky	Regulace Vládní intervence Měnící se poptávka	Konkurence Problémy na trhu práce (stávky apod.) Manažerská rozhodnutí Lidské chyby Problémy s financováním

Zdroj: Henderson 2007, s. 5, upraveno a doplněno autorem

V předchozí kapitole bylo rozděleno prostředí podniku na vnější (obecné, odvětvové, konkurenční) a vnitřní, takové rozdělení okolí podniku je zřejmě platné i pro subjekty působící v cestovním ruchu. Nicméně mnoho autorů (např. Hesková a kol. 2006, Palatková, Zichová 2011, Goeldner, Ritchie 2006, Vystoupil, Šauer, Holešinská, Metelková 2006, Bieger 2005) se zabývá především obecným vnějším prostředím, které působí na systém cestovního ruchu. Doporučují analýzu PESTEL pro analýzu tohoto prostředí. Vystoupil, Šauer, Holešinská a Metelková (2006) odlišují systém cestovního ruchu a vnější prostředí (okolí), které nazývají nadřazeným systémem a řadí do něj ekonomické, sociální (např. dělba práce a práva zaměstnanců), technologické (např. dopravní technika a její zrychlování, které pak ovšem snižuje míru zážitku), politické (daně, zákoník práce a omezení pracovní doby či nárok na dovolenou) a ekologické (narušení krajiny, zatížení prostředí) prostředí. Ryglová, Burian a Vajčnerová (2011) se zase podrobně zabývají legislativním prostředím cestovního ruchu.

Výše zmínění autoři (ze zahraničních lze zmínit ještě Freyera 2001 nebo Berga 2008) ve svých publikacích dále popisují systém cestovního ruchu a věnují se jeho specifikům. V tomto smyslu tedy vlastně provádějí analýzu odvětvového prostředí, například rozdělují a charakterizují služby poskytované subjekty cestovního ruchu. Typická literatura, která se zabývá cestovním ruchem, příliš neřeší konkurenční prostředí. To je pak zmiňováno především v publikacích (např. Jakubíková 2009, jejíž členění prostředí podniku je součástí tabulky č. 3) a v kapitolách (např. Ryglová, Burian, Vajčnerová 2011) řešících marketing podniků cestovního ruchu. Zde jsou pak zmiňovány obdobné analýzy prostředí podniku shrnuté v předchozí kapitole. Obecně neexistuje příliš publikací řešících management či strategický management podniků cestovního ruchu jako celku. Z hlediska mezinárodního managementu firem v sektoru turismu nacházíme publikaci Clarka a Chena (2007), kteří vnější prostředí dělí na společenské (v širokém slova smyslu, odpovídajícímu obecnému prostředí zmiňovanému v předchozí podkapitole) a oborové (odvětvové). Pro strategickou analýzu pak navrhují využití metod PEST, SWOT a Porterova modelu pěti sil. Další autoři zabývají řízením jednotlivých typů podniků cestovního ruchu, např. hotelů (Beránek, Kotek 2003, Křížek, Neufus 2011) či oblastí lázeňství (Dědina 2005). Nicméně v těchto publikacích již nejsou extenzivně rozebírány aspekty související s analýzou vnějšího prostředí těchto podniků. Publikace se zaměřují na provozní záležitosti či specifika daného typu podniku, tedy především na vnitřní prostředí.

Přesto studium publikací o cestovním ruchu odhaluje určité specifikum odvětví cestovního ruchu, které přestože není autory většinou zařazováno do vnějšího prostředí, musí být za jeho část považováno. Jedná o základní odlišení odvětví cestovního ruchu od ostatních odvětví. Toto specifikum je běžně charakterizováno v části popisující primární nabídku cestovního ruchu (např. Hesková a kol. 2006, Bieger 2005, Királ'ová 2003). Případně pak v části charakterizující faktory ovlivňující rozvoj cestovního ruchu (např. Ryglová 2009), které jsou děleny na selektivní, lokalizační a realizační.

Primární nabídku na trhu cestovního ruchu dělí Királ'ová (2003, s. 40-) na **přírodní** (geomorfologický, klimatický, hydrologický, biologický), **kulturně-historický** (např. památky, parky) a **kulturně-společenský potenciál** (např. festivaly, sportovní akce). Ryglová (2009) označuje poslední dvě skupiny jako podmínky společenského charakteru, které jsou vytvořeny „uměle“ (člověkem). Obecně pak primární nabídku cestovního ruchu či lokalizační faktory rozvoje cestovního ruchu označujeme jako **atraktivitu cestovního ruchu**. Ty jsou doprovázeny sekundární nabídkou cestovního ruchu nebo také realizačními podmínkami.

Kiráľová (2003) dělí sekundární nabídku na turistickou supra- a infrastrukturu. Ryglóvá (2009) používá označení materiálně-technická základna, kam řadíme jednotlivé podniky cestovního ruchu (např. hotely, restaurace, turistická infocentra, provozovatele atraktivit). Na rozdíl od jiných odvětví tak produkty podniků cestovního ruchu poměrně zásadně závisejí na vnějším prostředí (vnějších podmínkách). V podstatě se dá konstatovat, že podniky cestovního ruchu především zpřístupňují atraktivitu cestovního ruchu.

Samozřejmě je možné atraktivitu cestovního ruchu v dnešní době také uměle vytvořit (např. Dubai jako příklad města, které se stalo turisticky atraktivním díky lidské činnosti, Disneyworld či Legoland jako uměle vytvořené atraktivitu cestovního ruchu na zelené louce, Aquapalace, Tropical Paradise a další akvaparky jsou dalším příkladem, sportovní eventy – např. olympijské hry, X-Games, různá mistrovství, Red Bull Air Race – jsou zase příklady člověkem vytvořených akcí, které generují příjezdový cestovní ruch). Často se tak děje díky kombinaci aktivit a investic veřejného a soukromého sektoru. Samozřejmě i nově vytvořené atraktivitu cestovního ruchu (jako primární nabídka/turistická suprastruktura) vyžadují existenci (vybudování) doprovodné infrastruktury (sekundární nabídky).

Existence atraktivit cestovního ruchu (vnímaných zákazníky) **je nutnou podmínkou rozvoje cestovního ruchu.** Mnohé atraktivitu jsou zároveň vhodnými místy pro volnočasové aktivity místních obyvatel, i proto se na jejich rozvoji angažuje veřejný sektor, který se snaží o vytvoření výborných podmínek pro život místního obyvatelstva. Protože je cestovní ruch realizován především ve volném čase obyvatel, je jeho typickou charakteristikou **sezonnost**.

Dalším specifickým cestovního ruchu je poměrně **významný vliv aktivit veřejné správy** na podniky cestovního ruchu, především z hlediska zachování a rozvoje primární nabídky cestovního ruchu a příslušné, především dopravní infrastruktury. Bez možnosti dopravy totiž nemůže cestovní ruch existovat (viz definice cestovního ruchu v úvodu teoretické části práce, kdy jsou aktivity cestovního ruchu realizovány mimo běžné prostředí návštěvníka). Existence, udržování a rozvoj dopravní infrastruktury je poměrně zásadním činitelem vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu.

Produkt odvětví cestovního ruchu je velmi komplexní, turista při návštěvě cílového místa cestovního ruchu (destinace) nakupuje mnoho dílčích produktů, především služeb a jeho spokojenost vychází ze spotřeby mixu produktů. Jediný poskytovatel služby většinou nedokáže uspokojit potřeby běžného návštěvníka destinace. Producent jedné služby je většinou závislý na jiném podniku. Ovšem ne z pohledu dodavatelsko-odběratelských vztahů

(ty jistě nastávají také), ale spíše z hlediska horizontální nabídky produktů v rámci jedné destinace.

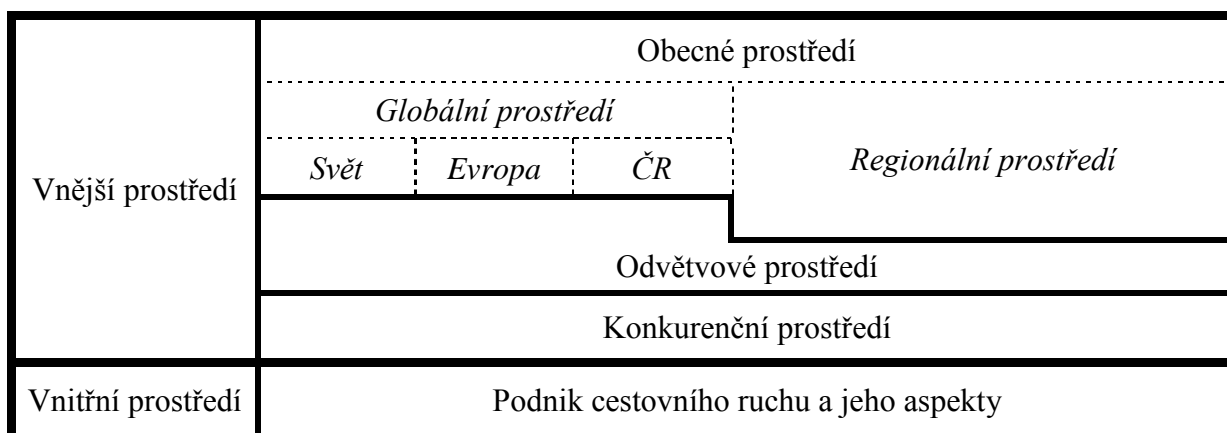
Palatková (2006), Királ'ová (2003) a další rozlišují destinace (cílová místa cestovního ruchu) různých velikostí. Pro účely této práce je zřejmě destinaci nutné omezit na oblast, ve které návštěvník (turista) tráví většinu svého času a utrácí většinu svých peněžních prostředků během svého pobytu. Každý turista tráví sice svůj čas individuálně, avšak svoje výdaje realizuje především v místě ubytování (za ubytovací a stravovací služby) a jeho geografickém okolí. A právě v takové „regionální destinaci“ působí podniky cestovního ruchu a charakteristiky této destinace ovlivňují jejich podnikatelských úspěch.¹⁹ Z hlediska vnějšího prostředí podniku, tvoří tato „regionální destinace“ jeho zásadní součást. Naopak destinaci ve smyslu celého státu, či více států je spíše vhodné řadit do obecného a odvětvového prostředí (specifika organizace cestovního ruchu v rámci jednoho státu).

Existuje řada publikací (např. Bieger 2005, Palatková 2006, Királ'ová 2003) zabývající se destinacemi a jejich managementem, ve kterých je na destinaci pohlíženo jako na firmu, resp. na produkt. Jsou v nich řešeny konkurenční vztahy mezi destinacemi, jejich životní cyklus, značka, strategie apod. Na destinaci je pohlíženo jako prostor, ve kterém by měla být akceptována jednotná strategie rozvoje cestovního ruchu založená na partnerství soukromého a veřejného sektoru. Ideálně by jednotlivé podniky při svých aktivitách měly respektovat strategické cíle celé destinace. Souhrnně tyto aspekty vnějšího prostředí, které jsou poměrně specifické pro odvětví cestovního ruchu, můžeme označit jako **regionální prostředí**. Toto prostředí se v kontextu tabulky č. 1 řadí do obecného prostředí. Další aspekty obecného prostředí můžeme označit za **globální²⁰ prostředí**, které je pro potřeby této práce členěno na rovinu světovou, evropskou a národní. Neboť každá z těchto rovin do jisté míry ovlivňuje podniky cestovního ruchu a jejich výkony. Souhrnně tak autor navrhuje členění vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu na obecné, do kterého patří globální a regionální prostředí, odvětvové a konkurenční viz obrázek č. 3.

¹⁹ V případě České republiky v podstatě takové destinace vymezuje agentura Czechtourism (2010) ve svém dělení turistických regionů a oblastí, byť se jedná o vymezení odbornou veřejností často diskutované. Další možnosti pro vymezení destinací v rámci České republiky může být dělení na jednotlivé kraje, které mohou ze své samosprávné pozice a zákonem přidělených kompetencí (mimo jiné za regionální rozvoj) významně ovlivňovat jak primární, tak sekundární nabídku cestovního ruchu. Samozřejmě je možno v tomto smyslu považovat i některé obce a horská střediska (Boží Dar, Karlovy Vary) za samostatná cílová místa cestovního ruchu, která plně uspokojují potřeby návštěvníků. Cílem této práce však není definovat velikost a typy destinací.

²⁰ Slovo „globální“ je v této práci využíváno pro označení obecného prostředí ve vyšší než regionální rovině. Autor si je vědom určité nepřesnosti v tomto označení. Nicméně z pohledu podniku je v podstatě neovlivnitelné (i na úrovni národní), takže použití slova „globální“ je do značné míry zastupitelné.

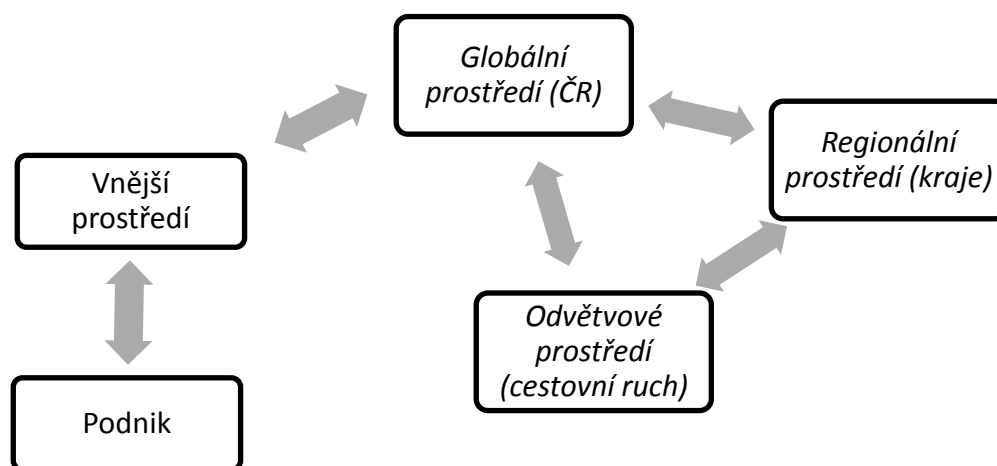
Obr. č. 3 Členění prostředí podniku cestovního ruchu



Zdroj: Vlastní návrh, Cheb, 2011

Výše uvedené pojetí prostředí podniku v určitém smyslu také odpovídá měnícím se rámcovým podmínkám z hlediska celosvětového, které Bělohlávek, Košťan a Šuleř (2006) označují za glocalizaci, kdy globální firmy musí přizpůsobovat své produkty příslušnému lokálnímu (regionálnímu) trhu. Z obrázku č. 3 také vyplývá určité překrývání odvětvového prostředí a regionálního prostředí, neboť je logicky celé odvětví cestovního ruchu ovlivňováno jak globálními trendy (např. zkracování délky pobytů), tak v jednotlivých oblastech i lokálními trendy (např. specifické typy sportů, které se rozvíjejí v regionu).

Obr. č. 4 Vzájemný vztah vnějšího prostředí a podniku



Zdroj: Vlastní návrh, Cheb, 2011

V dalších částech práce bude ve zvoleném regionu analyzováno především regionální a odvětvové prostředí s důrazem na jejich vzájemné vztahy. Na obrázku č. 4 jsou patrné vzájemné vztahy mezi podnikem a vnějším prostředím a vybranými komponentami vnějšího prostředí. V práci v podstatě nebude řešeno vnitřní a konkurenční prostředí podniku.

4 Možnost implementace metod používaných k analýze vlivů cestovního ruchu na ekonomiku a rozvoj regionů v podmínkách České republiky

V návaznosti na předchozí kapitoly budou v této části práce rozebrány možnosti implementace metod používaných k analýze vlivů turismu na ekonomiku regionů České republiky.

V kapitole 3.4 byly prezentovány některé možnosti analýzy vlivů cestovního ruchu na regionální rozvoj a ekonomický růst. Cílem této kapitoly bude zhodnotit možnosti implementace představených metod v rámci České republiky. Bude kladen důraz na zhodnocení využitelnosti metod nejen pro hodnocení české ekonomiky jako celku, ale i jejich potenciální využití při regionálních analýzách vlivu cestovního ruchu na regionální ekonomiku.

Většina prezentovaných metod je přímo závislá na dostupnosti často velmi široké škály statistických ukazatelů, jejichž existence je zásadní pro možnost aplikace příslušné metody. V současné době jsou dostupná data sledovaná Českým statistickým úřadem (ČSÚ – www.czso.cz), dílčí a většinou nepravidelné výzkumy (kromě kontinuálního šetření příjezdového cestovního ruchu, realizovaného od 2005 a využívaného i pro tvorbu TSA) zadává Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) prostřednictvím České centrály cestovního ruchu – CzechTourism (vyzkumy.czechtourism.cz). Společnost KPMG realizuje projekt Travel Leisure Tourism Benchmark (www.tltbenchmark.eu), který poskytuje data o ubytovacím sektoru a kongresovém cestovním ruchu, v současné době zahrnuje data za 60-90 ubytovacích zařízení a 30-50 realizátorů konferencí a je tedy prozatím především orientační. Souhrnná data celosvětového charakteru pak především ve svém „neoficiálním satelitním účtu“ analyzuje a publikuje World Travel & Tourism Council (WTTC - www.wttc.org/research) a samozřejmě United Nations World Tourism Organisation (UNWTO - statistics.unwto.org). Dostatečně podrobné, pravidelné a regionálně členěné statistiky však poskytuje pouze ČSÚ.

Satelitní účet cestovního ruchu (TSA), který je první z metod popisovaných v kapitole 3.4, je v České republice sestavován na národní úrovni. Jeho implementace probíhá v souladu se schválenou metodikou UNWTO. Lejsek (2011) zodpovědný za tvorbu tabulek Satelitního účtu cestovního ruchu České republiky uvedl v průběhu nestrukturovaného rozhovoru, že není reálné regionalizovat data v rámci TSA ČR, protože mnoho z ukazatelů na úrovni krajů není

k dispozici, nebo nemá dostatečnou vypovídací hodnotu. Takže případné výstupy by nebyly dostatečně validní. Přestože je TSA pro ČR k dispozici, je nutné vést v patrnosti, že TSA nezahrnuje indukované výdaje, ale pouze výdaje přímé. Oproti tomu WTTC ve svých publikacích kromě přímého vlivu cestovního ruchu uvádí i jeho indukovaný vliv na ekonomiku. Zatímco ČSÚ zveřejňuje svoje data s poměrně značným zpožděním, metodika WTTC umožňuje výpočet (odhad) příslušných údajů mnohem rychleji. Při porovnání dat ČSÚ a WTTC je zřejmé, že metodika WTTC je optimističtější (dává cestovnímu ruchu větší vliv na ekonomiku), a zároveň vykazuje větší fluktuaci odhadovaného vlivu. Existence údajů pro celou ekonomiku umožňuje určité odhady celkového ekonomického vlivu odvětví cestovního ruchu, ale také hrubé odhady regionálních vlivů. Toto bude provedeno v následujících částech práce. Nicméně je v tomto kontextu třeba zmínit názor Leiper (1999), který ve svém článku ukazuje na australském příkladu, že zaměstnanost ovlivněná (způsobená) cestovním ruchem je ve skutečnosti pravděpodobně nižší než uvádí statistiky WTTC, UNWTO či jednotlivé TSA.

Analýza vstupů a výstupu (*input output analysis*) jako další metoda pro určení vlivu cestovního ruchu na ekonomiku, která pracuje s indukovaným vlivem na ekonomiku s cílem odhadu sektorových multiplikátorů využitelných například pro předpovědi vlivu neočekávaných událostí, využívá tabulek vstupů a výstupů. Tyto tabulky jsou v České republice konstruovány pouze pro národní hospodářství v členění na jednotlivá odvětví podle klasifikace OKEČ²¹ (a nově i CZ-NACE²²). Tyto tabulky jsou k dispozici se zpožděním. Kromě nedostupnosti regionálních dat, je pak samozřejmou překážkou charakteristika cestovního ruchu jako mnohooborové činnosti. Konstrukce pro národní hospodářství by však jistě byla možná. Určitou možnost využití této analýzy v České republice ukazuje Čadil (2010, s. 92-), který využívá analýzy vstupů a výstupů pro odhad vlivu případné poptávkového šoku na ekonomiku. Nicméně i on konstatuje, že využití této analýzy v regionálních ekonomikách ČR není možné kvůli nedostupnosti dat.

Matice sociálního účetnictví (*SAM – Social accounting matrix*) je dalším zdrojem dat pro odhad vlivu cestovního ruchu na ekonomiku, především na zaměstnanost. Přestože je pro Českou republiku konstruována, platí pro použití této analytické metody ty samé závěry jako pro analýzu vstupů a výstupů: není regionalizovatelná, má velké časové zpoždění.

²¹ Odvětvová klasifikace ekonomických činností

²² Klasifikace ekonomických činností

V současné době v odborných publikacích nejpoužívanější výpočtové modely všeobecné rovnováhy (*CGE – computable general equilibrium*) pro odhad vlivu cestovního ruchu na ekonomiku také narážejí v České republice na nedostatek relevantních statistických dat, nejen na regionální úrovni. Přesto je pro jejich komplexnost a možnost zapojit i ukazatele životního prostředí považují Stabler, Papatheodorou a Sinclair (2010) za momentálně nejvhodnější modely pro odhady ekonomického vlivu cestovního ruchu a pro podklady politických rozhodnutí. Uvádějí, že jejich realizace je velmi finančně náročná (sběr relevantních dat), což snižuje frekvenci jejich využívání. Výstupy CGE modelů pak většinou identifikují nižší vliv cestovního ruchu na ekonomiku než metody využívající analýzy vstupů a výstupů.

Regresní a další statistické metody odhadu multiplikačního účinku cestovního ruchu na ekonomiku je opět možné pouze omezeně regionalizovat. Naopak dílčí a méně rozsáhlé studie (viz Schwark 2004) by zcela jistě bylo možné v českých regionech provést. Platí samozřejmě, že čím menší území má studie popsat, tím je to jednodušší a levnější.

Pro komplexnější hodnocení vlivů plánovaného eventu, akce, projektu je možné využít analýzu nákladů a přínosů (*Cost Benefit Analysis - CBA*) nebo analýzu efektivity vynaložených nákladů (*Cost Effectiveness Analysis - CEA*), což je momentálně realizováno u větších projektů v oblasti cestovního ruchu, které jsou spolufinancovány Evropskou unií. CBA je možné tedy bez problémů aplikovat i v prostředí České republiky, při odhadu ekonomických efektů projektu však mohou chybět příslušné multiplikátory pro odhad indukovaných efektů. CBA se využívá velmi často u projektů, jejichž nositelem je veřejný sektor, takže může být složité vyjádřit přínosy projektu právě pro něj. Zřejmě jedinými ekonomickými efekty může být zvýšení odvodu daní. To na příkladu výstavby sportovního a kongresového centra v New Yorku ukazuje nezávislý rozpočtový úřad města New York (IBU 2005), který srovnává zvýšení daňových odvodů v době životnosti centra s náklady na výstavbu a provoz. Takový přístup by byl možný i v České republice, avšak v kontextu rozpočtového určení daní v České republice přinášejí obcemi či kraji vynaložené investice marginální efekty na daňových příjmech jejich rozpočtů (bude rozebráno dále). McHugh (2006) dochází za využití CBA na příkladu megaeventu olympijských her ve Vancouveru 2010 k názoru, že jejich přínos nepřeváží náklady s nimi spojené. Jeví se jako vhodné použít CBA pro ex-ante evaluaci plánovaných investičních projektů, eventů v oblasti cestovního ruchu. CBA by neměla být vynechána ani u projektů přesahujících vnitřní prostředí podniků či u projektů s participací subjektů veřejného sektoru.

Souhrnně lze konstatovat, že aplikaci většiny dříve uvedených metod pro odhad vlivu cestovního ruchu na regionální ekonomiku brání nedostatek zjišťovaných statistických údajů. Už pro implementaci TSA bylo nutné na území České republiky zavést některá statistická šetření (ČSÚ 2011a).

Decizní sektor na druhou stranu nevyvíjí v podstatě žádný tlak, ani snahu na kontinuální získávání podrobnější statistických dat, která by aplikaci výše uvedených modelů v podmínkách českých regionů (především krajů) umožnila. Pokud existuje určitý tlak na statistická data, pak je koncentrován do období zpracování příslušných strategických dokumentů (zčásti) vyžadovaných pro čerpání peněžních prostředků EU či pro realizaci regionální politiky. Typicky jsou pak vyhotovovány jednorázové průzkumy a výzkumy, jejichž výsledky však nemohou být bez příslušné časové řady dlouhodobě validní.

5 Návrh postupu analýzy prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu

V této kapitole bude představen návrh postupu analýzy vnějšího prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu. Dále bude zdůvodněn výběr modelového regionu (kraje) pro dílčí aplikaci navrženého postupu. V poslední části kapitoly budou představeny výzkumné metody při dílčí aplikaci postupu.

V rámci literární rešerše byly charakterizovány různé přístupy k dělení vnějšího a vnitřního prostředí podniku, zároveň byly v tabulce č. 2 shrnuty různé metody analýzy jednotlivých aspektů prostředí podniku. Pro analýzu obecného a odvětvového prostředí byly navrhovány především metody, které dané prostředí popisují, uvádějí jeho jednotlivé aspekty a dávají ho do kontextu s podnikem. V podkapitole č. 3.5.3, konkrétně na obrázku č. 4, jsou znázorněny vzájemné vztahy mezi jednotlivými částmi vnějšího prostředí. Vztahy mezi jednotlivými druhy prostředí nejsou v rámci běžných teoretických přístupů příliš často reflektovány. Jednotliví autoři navrhují řešit jednotlivé analýzy jednotlivě a propojit je až v závěru analýzy prostředí (situační analýzy), typicky v rámci SWOT analýzy. Pro podniky cestovního ruchu je však tento přístup nedostačující, neboť se globální, regionální a odvětvové prostředí velmi významně vzájemně ovlivňují. Například různé regiony budou reagovat jinak na hospodářskou krizi. V jednom se bude investovat do infrastruktury a ve druhém se naopak bude šetřit i na údržbě infrastruktury stávající, a až tato reakce regionálního prostředí bude pro podnik relevantní. Kromě samotné charakteristiky jednotlivých částí vnějšího prostředí, je třeba analyzovat jejich vzájemné vztahy a z nich plynoucí důsledky pro podniky.

Na obrázku č. 5 je navržen postup analýzy vnějšího prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu, což je základním cílem této disertační práce. Postup vychází z obecného procesu strategického managementu, který byl obohacen o část A – Konfrontace podnikatelského záměru s realitou, a o části C.1 – C.3 týkající se vztahů mezi globálním, regionálním a odvětvovým prostředím. Část A navrženého postupu se týká nových podnikatelských myšlenek či záměrů (nový podnik, nový produkt), které by měly být nejprve konfrontovány s realitou. V podstatě se zde jedná o bivalentní rozhodnutí – rozvinout myšlenku, nebo zavrhnout její další realizaci – založené na rychlém prozkoumání základních kvalifikačních a diskvalifikačních podmínek prostředí podniku pro podnikatelský záměr (např. existence vhodné infrastruktury, existence atraktivit cestovního ruchu). V této fázi hraje významnou roli také podnikatelova intuice a ochota riskovat.

Obr. č. 5 Návrh postupu analýzy vnějšího prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu

A – Konfrontace podnikatelského záměru s realitou		Při respektování charakteristik podniku a s ohledem na obecné faktory úspěšnosti podniků v ekonomice a odvětví
	<ul style="list-style-type: none"> - reálnost a realizovatelnost podnikatelské myšlenky „na první pohled“ - prozkoumání základních kvalifikačních a diskvalifikačních podmínek vnitřního i vnějšího prostředí - např. existence vhodné infrastruktury, existence atraktivity cestovního ruchu - <i>bivalentní rozhodování – ano/ne</i> <p>KDO? Podnikatel</p>	
B – Základní charakteristika (evaluace) globálního, regionálního a odvětvového prostředí		
	<ul style="list-style-type: none"> - PESTEL analýza globálního prostředí - základní charakteristiky odvětví cestovního ruchu v ČR a v uvažované destinaci - stručná charakteristika regionálního prostředí (např. opatření veřejné správy, sociálně-kulturní prostředí, infrastruktura, přírodní podmínky, atraktivity cestovního ruchu) <p>KDE? Strategické dokumenty všech úrovní veřejné správy, informace veřejné správy, informace podnikatelských asociací atd.</p>	
C.1 – Analýza vztahů mezi globálním a regionálním prostředím		
	<ul style="list-style-type: none"> - regiony v ČR a jejich vzájemné porovnání z hlediska regionálního rozvoje - nalezení slabých a silných stránek regionálního prostředí v kontextu celé ČR <p>KDE? Sekundární zdroje (VŠ, ČSÚ apod.), případně vlastní analýza (realizovaná či zadaná), primární výzkum</p>	
C.2 – Analýza vztahů mezi globálním a odvětvovým prostředím		
	<ul style="list-style-type: none"> - cestovní ruch v ČR a porovnání jednotlivých regionů z hlediska jeho rozvoje a vlivu - vliv cestovního ruchu na globální prostředí (ekonomiku, životní prostředí atd.) - aktivita veřejných subjektů v oblasti cestovního ruchu (projekty, investice apod.) <p>KDE? Sekundární zdroje (VŠ, ČSÚ apod.), případně vlastní analýza (realizovaná či zadaná), strategické dokumenty, primární výzkum</p>	
C.3 – Analýza vztahů mezi odvětvovým a regionálním prostředím		
	<ul style="list-style-type: none"> - cestovní ruch v regionu a jeho specifika - vliv cestovního ruchu na region a obráceně vliv regionu na cestovní ruch a podniky v něm <p>KDE? Sekundární zdroje (VŠ, ČSÚ apod.), případně vlastní analýza (realizovaná či zadaná), strategické dokumenty, primární výzkum</p>	
D – Analýza konkurenčního prostředí podniku		
	<ul style="list-style-type: none"> - Porterův model pěti sil - konkurence, zákazníci, dodavatelé, odběratelé <p>KDO? Podnikatel, poradenský subjekt</p>	
E – Analýza vnitřního prostředí podniku		
	<ul style="list-style-type: none"> - zdroje (lidský, finanční, hmotný kapitál) - schopnosti využít zdroje (kreativita) - organizační struktura, zaměstnanci, finanční analýza, analýza portfolia atd. <p>KDO? Podnikatel, poradenský subjekt</p>	
F – Syntéza – (re)formulace strategií – implementace – realizace – kontrola		
	KDO? Podnikatel, poradenský subjekt	

Zdroj: Vlastní návrh, Cheb, 2011

V dalším kroku (v části B) podnik analyzuje globální, regionální a odvětvové prostředí pomocí běžně používaných postupů, např. PESTEL analýzy. U globálního prostředí je vhodné rozlišit i jeho dílčí roviny – světovou, evropskou, národní (českou), jak bylo navrženo na obrázku č. 3. Charakteristiky prostředí musí též respektovat obě roviny nabídky cestovního ruchu – primární s přírodními podmínkami a atraktivitami, sekundární se službami pro turisty. Nejen podniky působící v oblasti cestovního ruchu mohou pro tuto základní analýzu čerpat informace z různých strategických rozvojových dokumentů (EU, ČR, kraj, mikroregion, město), jejichž úvodní částí je vždy situační (strategická) analýza. Dalšími zdroji mohou být aktuální informace subjektů veřejné správy a asociací podniků (např. Asociace hotelů a restaurací České republiky, obě asociace sdružující cestovní kanceláře a agentury).

Zvýrazněné části postupu (C.1, C.2 a C.3) řeší analýzu vztahů mezi globálním, regionálním a odvětvovým prostředím, která není v ostatní literatuře příliš rozebírána. Tyto tři části budou dále v práci aplikovány na příkladu České republiky a vybraného modelového regionu. Část C.1 se týká analýzy vztahů globálního a regionálního prostředí, přičemž jsou zde řešeny především otázky rozdílného rozvoje jednotlivých regionů v rámci České republiky. Část C.2 navrženého postupu se týká vztahů globálního a odvětvového prostředí, tedy pro potřeby této práce cestovního ruchu v České republice. Měly by zde být řešeny vzájemné vlivy cestovního ruchu a aspektů globálního prostředí (např. aktivita veřejné správy na centrální úrovni, vliv cestovního ruchu na ekonomiku, životní prostředí). Část C.3 pak obsahuje analýzu vzájemných vztahů odvětvového a regionálního prostředí. Řeší tedy především cestovní ruch v rámci modelového regionu. **Stěžejní pro empirickou část této disertační práce jsou právě části C.1-C.3.**

Další krok navrženého postupu – část D – tvoří analýza konkurenčního prostředí podniku. Tato analýza by měla být prováděna podnikem (podnikatelem) samotným, případně vhodným poradenským subjektem. Při této analýze již podnik musí přihlídnout ke specifickým službám cestovního ruchu jím poskytovaným, jiné parametry budou mít zákazníci, konkurenti, dodavatelé, odběratelé či substituty na trhu stravovacích, ubytovacích či průvodcovských služeb. Nejčastěji zmiňovaný analytický postup je pak Porterova analýza pěti sil, kterou autor považuje za vhodný pro analýzu této části vnějšího prostředí.

Analýzou vnitřního prostředí podniku se pak zabývá část E navrženého postupu. Klíčové v této části je identifikovat zdroje podniku (lidský, finanční, hmotný kapitál atd.), a především schopnosti tyto zdroje využívat k dosažení strategických cílů. Kreativita ve využívání zdrojů je tak nezbytně nutná. V této části by měly analyzovány také organizační struktura firmy,

zaměstnanci, finance, portfolio produktů a další. Podnikatel (podnik) může kromě svých zdrojů využít poradenských subjektů, které mohou přispět vhodným externím pohledem.

Do části F navrženého postupu jsou shrnuty další kroky procesu strategického managementu od syntézy výstupů z částí A-E, přes (re)formulaci strategií, jejich implementaci, realizaci a nezbytnou kontrolu s příslušnou zpětnou vazbou do jednotlivých částí procesu strategického managementu.

Jednotlivé kroky navrženého postupu (B-F) strategické analýzy prostředí podniku cestovního ruchu by měly vždy respektovat charakteristiky podniku a obecné faktory úspěšnosti podniků v ekonomice a odvětví. Tyto faktory vstupují ve větší míře do analýz prostředí bližšího podniku (kroky D, E, F), než do analýzy obecného prostředí (kroky B, C).

Navržený postup strategické analýzy podniků cestovního ruchu je obecným návrhem, přičemž cílem bylo sestavit dostatečně jednoduchý postup pro praktické využití. Pro každý region a podnik bude aplikace navrženého postupu specifická. Ve zvoleném regionu je možné kroky B a C využít pro větší skupinu podniků. Kroky A, D, E a F je nutné realizovat specificky pro daný podnik, přestože u kroku D, tedy analýzy konkurenčního prostředí, se může podnik opřít o sekundární analýzy publikované v některých odborných časopisech nebo realizované asociacemi podniků a univerzitami.

5.1 Volba modelového regionu

Navržený postup pro analýzu vnějšího prostředí podniku je v dalších kapitolách aplikován na podmínky České republiky. Zvoleným modelovým regionem je Karlovarský kraj. Empirická část práce tak je případovou studií, která ukazuje na základě dostupných dat vztahy mezi jednotlivými druhy vnějšího prostředí jako podmínkami pro rozvoj podniků v regionu.

Karlovarský kraj jako modelový region byl zvolen z několika důvodů. Jedná se kraj, který je z hlediska základních ukazatelů cestovního ruchu nejrozvinutější v České republice, pomineme-li hlavní město Prahu. Sektor služeb cestovního ruchu v tomto regionu patří k nejrozvinutějším v rámci České republiky. Tedy by se měly případné efekty cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků projevat ve výraznější míře. Volba celého kraje jako modelového regionu v sobě skýtá výhodu v dostupnosti statistických údajů, jež jsou většinou územně členěny v krajské rovině. S ohledem na svoji malou rozlohu je podle nejnovější rajonizace cestovního ruchu provedené CzechTourismem (2010) zároveň turistickou oblastí i regionem. Různé přístupy administrativního členění České republiky na regiony se tak v případě Karlovarského kraje překrývají, proto u tohoto regionu odpadají problémy

s konzistentností dostupných údajů. Dalším důvodem pro volbu Karlovarského kraje jako modelového regionu je autorova znalost regionálního prostředí, jeho struktury a aktérů, což usnadňuje hledání příslušných vztahů mezi prostředími a je možné využít metody pozorování pro podporu ostatních výzkumných metod.

5.2 Přehled použitých výzkumných metod

5.2.1 Výzkum expertních názorů

Pro analýzu vztahů vnějšího prostředí a podniků cestovního ruchu bylo využito kvalitativního výzkumu, přičemž výzkumným cílem bylo prozkoumat vzájemný vztah mezi odvětvím cestovního ruchu s jeho subjekty a faktory rozvoje regionů a podniků na příkladu Karlovarského kraje. Výzkumnými otázkami pak byly:

- Jakým způsobem ovlivňuje rozvoj cestovního ruchu dílčí faktory rozvoje regionu (Karlovarského kraje)?
- Jaké jsou hlavní faktory úspěšnosti podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji?
- Jakým způsobem ovlivňují faktory vnějšího prostředí rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji?

Pro zjištění expertních názorů bylo využito hloubkových strukturovaných rozhovorů (*in-depth interview*, Veal 2006) s otevřenými otázkami (Hendl 2008), ve kterých bylo použito ve dvou částech kvantitativního typu dotazu. Použitý podklad pro realizaci rozhovorů je součástí Přílohy C. Nejprve byly realizovány tři pilotní rozhovory, v jejichž rámci byly, kromě odpovědí na otázky, diskutovány jednotlivé aspekty připraveného pokladu. Ten byl následně mírně upraven a opětovně konfrontován s experty z pilotních rozhovorů tak, aby byly získány konzistentní výsledky i u těchto třech expertů a jejich názory mohly být využity při zpracovávání výstupů. V průběhu července a srpna 2011 bylo realizováno celkově 22 rozhovorů (včetně tří pilotních) s experty z odvětví cestovního ruchu v Karlovarském kraji. Přehled dotazovaných expertů naleznete v seznamu použitých zdrojů. Z 22 respondentů bylo devět z oblasti podnikatelské praxe (ubytování, lázeňství, stravování), pět zástupců veřejné správy (kraj, obce), dva zástupci turistických informačních center, dva zástupci z oblasti dopravy, dva experti z poradenských firem zaměřujících se na odvětví cestovního ruchu, jeden zástupce hospodářské komory a jeden expert z ČSÚ. Všichni dotazovaní byli ve svých subjektech na vedoucích pozicích (ředitel hotelu, jednatel, místostarosta, obchodní ředitel,

vedoucí TIC apod.). Experti působili v obcích různých velikostí geograficky rozprostřených po většině území Karlovarského kraje. Výběr expertů nebyl náhodný, ale naopak záměrný (Foret, Stávková 2003). Zřejmou a naplněnou snahou byla kombinace zástupců různorodých subjektů na trhu cestovního ruchu a pracovní pozice expertů na vysoké manažerské úrovni, která je spojená se strategickým rozhodováním. Přestože počet rozhovorů je spíše nižší, snažil se autor alespoň v části realizovaných rozhovorů o sběr dat kvantitativního charakteru, protože ta mohou lépe vyjádřit zkoumané názory expertů. Punch (2008) považuje kvantitativní šetření menšího rozsahu za přijatelný postup vědeckého zkoumání, který může přinést zajímavé věcné poznatky.

Svým charakterem byly strukturované rozhovory z větší části výzkumem kvalitativním. V rámci rozhovorů, které trvaly od třiceti do devadesáti minut, však byli experti vyzváni k hodnocení vybraných faktorů ve vztahu k cestovnímu ruchu. Toto hodnocení je možno považovat za kvantitativní výzkum. I když lze při vyhodnocování této části rozhovoru využít základní statistické nástroje, je třeba vnímat možná omezení způsobená zaměřením výzkumu pouze na Karlovarský kraj a malým počtem respondentů.

Podklad pro strukturované rozhovory byl sestaven na základě studia odborné literatury. Kromě literatury využitě v teoretické části této práce byly některé zkoumané teze převzaty z Godfreyho a Clarka (2000), dále bylo využito poznatků Ryglové (2009), Palatkové (2011) a Morrisona (1995). Pro hodnocení míry vlivu vybraných faktorů na cestovní ruch (a naopak) byla zvolena škála od 1-5 bez ohledu na to, jestli expert vyhodnotí vliv faktoru jako negativní či pozitivní. Pokud expert usoudil, že daný faktor vliv nemá, nebyla pro základní výpočty přiřazena jeho odpovědi žádná hodnota míry vlivu. Zároveň však byl proveden i výpočet s přiřazenou hodnotou nula (čímž byla vlastně škála rozšířena o šestou hodnotu – nula). Výpočet oběma metodami by měl eliminovat případné „únikové“ odpovědi respondentů. Základní výpočet bude vždy míru vlivu nadhodnocovat (při nezahrnutí nuly do výpočtu středních hodnot bude automaticky střední hodnota vyšší). Pětistupňová škála byla zvolena i přes možné problémy s neutrálním postojem respondentů, který uvádí např. Kozel (2006). Bylo využito nejen otevřených otázek, které jsou pro kvalitativní výzkum typické, ale i otázek uzavřených (Foret 2008). Tyto otázky byly využity při hodnocení pravdivosti tezí prezentovaných na konci rozhovoru (otázky dichotomické, McDaniel, Gates 2005), a samozřejmě také ve výše uvedeném hodnocení faktorů pomocí škály. Při rozhovorech bylo využito možnosti diskuze nad jednotlivými odpověďmi a pro jejich vysvětlení, což významně rozvinulo vypovídací schopnost výstupů. Při konstrukci struktury rozhovoru bylo nejdříve

využito úvodních otázek a vysvětlení tak, aby byl rámec rozhovoru pro všechny respondenty shodný (Příbová a kol. 1996). Vzhledem k tomu, že autor měl základní informace o dotazovaných experech, vyplnil jejich identifikační údaje již před samotným rozhovorem. V rámci samotného rozhovoru pak byly nejprve pokládány otázky otevřené a až následně byly probírány uzavřené otázky, které měli v několika případech ověřovací charakter. Až na samém konci byl pokládán dotaz na kvantifikaci vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost a hrubý domácí produkt v Karlovarském kraji. V průběhu rozhovorů byl potvrzen předpoklad, že respondenti budou chtít znát „správnou“ odpověď, její znalost však mohla ovlivnit ostatní odpovědi, tedy tato otázka byla správně zařazena až na konec rozhovoru. Výhodou zvolené metody výzkumu byla možnost upřesnění a vysvětlení výzkumných otázek.

5.2.2 Další využití výzkumné metody

Rozhovory s experty z oblasti maloobchodu

Kromě expertů z oblasti turismu, byli osloveni také odborníci z oblasti maloobchodu. Rozvoj příjezdového cestovního ruchu s sebou přináší rozvoj dalších odvětví. Z nichž právě v oblasti maloobchodu jsou jeho efekty nejlépe pozorovatelné. Poměrně jednoduše pozorovatelné jsou efekty krátkodobého nákupního turismu, především v blízkosti hraničních přechodů, naopak vliv na větší obchodní jednotky není na první pohled zřejmý. Případný výzkum v oblasti lokalizace maloobchodní sítě, územní analýzy maloobchodu, velikosti prodejních ploch na obyvatele, počtu maloobchodních jednotek v území apod. (Pražská, Jindra a kol. 1997) sice přesahuje rámec této práce. Přesto byly realizovány dva expertní strukturované rozhovory se zástupci maloobchodu, specificky velkých obchodních center, které měly za cíl zhodnotit přínosy cestovního ruchu pro rozvoj maloobchodu, konkrétně obchodních center. Rozhovory proběhly podle jednotné struktury, viz Příloha D. Za obchodní (nákupní) centra se v Karlovarském kraji dají označit Obchodní centrum (OC) Varyáda, Obchodní centrum Fontána (obě v Karlových Varech) a menší Obchodní centrum Dragoun (v Chebu), tato centra jsou řízena centrálním managementem a kromě obligatorního hypermarketu zde nalézáme několik desítek dalších obchodů a stravovacích zařízení. Ostatní centra maloobchodu tvoří hypermarkety s několika doplňkovými maloobchodními jednotkami. Podařilo se uskutečnit rozhovory s manažery obou karlovarských obchodních center, zatímco manažer OC Dragoun v Chebu žádost o rozhovor odmítl.

Rozhovor s expertem ČSÚ

V rámci získávání informací pro tuto práci byl proveden nestrukturovaný rozhovor s Mgr. Lejskem z Českého statistického úřadu, který měl za cíl zjistit možnost aplikace metod používaných k hodnocení vlivu cestovního ruchu na ekonomiku. Získané informace byly využity především při zpracování kapitoly č. 4 této práce.

Dotazníkové šetření – vliv eventů na ekonomiku vybraného města

V práci je také využito výsledků osobního dotazníkového šetření, které bylo provedeno pod vedením autora práce v letech 2010 a 2011. Jednalo se o výzkum návštěvníků Valdštejnských slavností ve městě Chebu, což je dvoudenní event, kterého se podle odhadu Turistického informačního centra města Cheb účastní přibližně 10 000 návštěvníků ročně. Akce je organizována vždy poslední srpnový víkend městem Cheb. Jedním z cílů tohoto výzkumu bylo zjištění ekonomického dopadu tohoto eventu pro město Cheb, pomocí analýzy útrat návštěvníků eventu. V obou letech byla použita metoda osobního dotazníkového šetření s 400-500 respondenty, která se ve sledovaných letech nezměnila, a až na malé úpravy byl použit shodný dotazník.

Analýza sekundárních dat

Značná část empirické části práce je založena na analýze sekundárních dat. Jedná se především o analýzu statistických dat Českého statistického úřadu. Tato data byla získána především z dat dostupných na webových stránkách ČSÚ (www.czso.cz). Údaje o počtech podnikatelských subjektů zapsaných v Registru ekonomických subjektů (RES) v Karlovarském kraji byly autorovi poskytnuty přímo regionálním zastoupením ČSÚ v Karlových Varech. Okrajově jsou využita i statistická data jiných subjektů.

Druhým typem použitých dat byly informace z rozpočtů vybraných obcí v Karlovarském kraji, které byly zčásti získány přímo z webových stránek jednotlivých obcí a zčásti přímým oslovením zástupců příslušných obecních a městských úřadů. Ve většině případů však data získaná osobním dotazem sloužila k verifikaci veřejně dostupných dat.

V neposlední řadě byly analyzovány údaje o projektech financovaných z prostředků fondů Evropské unie. Bylo využito veřejně dostupných databází přidělených dotací.

Analyzována byla data za období mezi rokem 2000 a 2010, pokud to jejich dostupnost umožňovala. V některých případech, například při analýze rozpočtů obcí, bylo sledované období zkráceno, především v důsledku omezené dostupnosti veřejně přístupných dat.

6 Analýza vztahů mezi globálním a regionálním prostředím

Na příkladu rámcových podmínek České republiky a jejích krajů bude v této kapitole realizována analýza vztahů globálního²³ a regionálního odvětví, která je částí C.1 navrženého postupu analýzy vnějšího prostředí pro podniky cestovního ruchu. Autor se zaměří na srovnání krajů České republiky z hlediska regionálního rozvoje, pro které vytváří vlastní metodu.

Modelový region zvolený pro tuto práci je Karlovarský kraj. Tato práce je tedy z hlediska regionálního prostředí zaměřena na úroveň současných krajů, tedy na rovinu NUTS III.²⁴ Obecně z hlediska analýzy vztahu globálního a regionálního prostředí v České republice pro volbu krajů jako srovnávaných územních jednotek hovoří následující faktory:

- zákonná zodpovědnost za regionální rozvoj,
- „dostatek“ finančních prostředků (v porovnání s jinými možnými regiony – např. regiony soudržnosti – NUTS II, mikroregiony, turistickými oblastmi (dle Czechtourismu), turistickými regiony (dle Czechtourismu), území obcí s rozšířenou působností (ORP), obce),
- zásadní rozhodovací pravomoci a síla vlivu v oblasti regionálního rozvoje,
- vyjednávací síla vůči centrálním institucím,
- existence široké báze statistických dat ČSÚ.

Proti volbě krajů naopak hovoří jejich velikost neumožňující konkrétní zaměření na dílčí problémy regionu, malý důraz na prosazování strategií (malá akceschopnost) a fakt, že se jedná o administrativní regiony, které jsou často nesourodé (např. geomorfologicky, historicky, různé problémy).

Výstupem analýzy vztahů mezi globálním a regionálním prostředím by měla být možnost reálného zhodnocení rozvoje vybraného regionu v kontextu rámcových podmínek České republiky.

²³ Pro účely této práce omezuje autor globální prostředí především na rámcové podmínky České republiky a v podstatě se nebude v této kapitole věnovat evropskému a světovému kontextu.

²⁴ NUTS neboli Nomenklatura územních statistických jednotek, (zkratka z francouzského Nomenclature des Unites Territoriales Statistique, nebo anglického Nomenclature of Units for Territorial Statistics) jsou územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu (statistický úřad Evropské unie) pro porovnání a analýzu ekonomických ukazatelů, statistické monitorování, přípravu, realizaci a hodnocení regionální politiky členských zemí EU. Klasifikaci NUTS zavedl Eurostat v roce 1988.

V poslední době byla problematika regionálního rozvoje intenzivně zkoumána četnými vědeckými týmy v České republice, jež byly krátce představeny v kapitole 3.3. K rozvoji výzkumů přispěly výzkumné záměry Ministerstva pro místní rozvoj. V projektech navrhované metody komparace jednotlivých územních celků z hlediska regionálního (udržitelného) rozvoje, případně sledování disparit jsou ve většině případů velmi náročné na získávání dat. Často se jedná o popis stavu regionálního rozvoje ve zvoleném časovém momentu a dynamizace výpočtů v čase je poměrně složitá. Na druhé straně je prostý popis regionálního rozvoje na základě jediného statistického ukazatele (např. vývoje růstu hrubého domácího produktu) ne zcela dostatečný, protože zachycuje pouze jediný aspekt regionálního rozvoje.

Autorovým cílem je vytvoření vhodné metody pro komparaci krajů v oblasti regionálního rozvoje s využitím dostupných dat sledovaných Českým statistickým úřadem. Metoda by měla umožňovat komparaci vývoje krajů v průběhu delšího časového období, ale zároveň být dostatečně jednoduchá a založená na dostupných datech, které mohou podniky bezplatně získat. Metoda by také měla umožnit dynamickou srovnávací analýzu jednotlivých regionů (krajů) a identifikaci zaostávajících a úspěšných regionů.

S ohledem na specifický charakter Hlavního města Prahy, která není typickým českým krajem, není tento region brán do úvahy. Jeho zahrnutí do analýzy by znamenalo značné zkreslení údajů.

Při analýze byly využity běžně dostupné statistické údaje ČSÚ na úrovni krajů. Metoda vychází z původně navržené a publikované metody (Tluchoř 2006), která je přepracována na základě vědecké diskuze na konferenci Mladá věda 2006, kde byla metoda poprvé představena.

6.1 Popis metody komparace krajů ČR

Cílem, který byl při vytváření metody pro srovnávání krajů v oblasti regionálního rozvoje stanoven, je nalezení postupu, který by na jediném **souhrnném ukazateli** dokázal zachytit vývojové tendence jednotlivých krajů České republiky (Hlavní město Praha vyjímaje) a porovnávat odlišný vývoj v jednotlivých krajích. Je zřejmé, že stanovení cíle významně ovlivní použitou metodu pro výpočet tohoto ukazatele, jak zkoumal např. Tuleja (2009). Primárním cílem metody naopak není nalezení příčin pro zjištěnou pozici kraje.

Postup pro výpočet souhrnného ukazatele:

1. Výběr statistických ukazatelů (předpokladem je počet ukazatelů v intervalu 10-15 pro zachování přehlednosti a jednoduchosti metody).
2. Stanovení vah ukazatelů (součet vah za všechny ukazatele je roven deseti).
3. Nalezení statistických dat vybraných ukazatelů pro jednotlivé kraje.
4. Výběr roků, pro které se bude souhrnný ukazatel stanovovat.
5. Zjištění maximální a minimální hodnoty vybraného ukazatele z údajů pro jednotlivé kraje ve zvoleném roce.
6. Určení rozdílu mezi maximální a minimální hodnotou a jeho vydělení šesti.
7. Stanovení hranic šesti skupin²⁵ (první začíná nejnižší hodnotou a poslední končí nejvyšší hodnotou, kterou mezi daty za daný rok najdeme) a přiřazení bodů pro jednotlivé hodnoty příslušného ukazatele – 10, 8, 6, 4, 2, 0, přičemž 10 bodů je přidělováno nejlepší hodnotě ukazatele (podle typu ukazatele to může být minimální či maximální hodnota).
8. Opakování bodů 5. - 8. postupu pro další zkoumané roky a ukazatele.
9. Výpočet souhrnných ukazatelů pro daný rok a kraj.

Z výše uvedeného vyplývá, že je navržena bodovací metoda založená na škálování. Počet škál (intervalů) je stanoven na šest, což odpovídá doporučenému minimálnímu počtu skupin. Při aplikaci Sturgesova pravidla ($S = 1 + 3,3 \log X$, kde S je počet skupin, X je rozsah souboru, což je třináct = počet sledovaných krajů) by byl doporučený počet skupin ještě nižší. (Tuleja 2009) Přidělování bodů v intervalu 0-10 je zvoleno pro přehlednost metody a je to vhodné při analýze jednotlivých dílčích ukazatelů. To při zohlednění postupu bodovací metody znamená, že je vlastně každému ukazateli implicitně přiřazena váha ve výši 10, běžně jsou totiž bodové hodnoty přiřazovány z intervalu 0 až 1.

Souhrnný ukazatel pro jeden sledovaný rok v příslušném kraji pak můžeme vyjádřit pomocí následujícího vzorce:

²⁵ Je využito 0 a 10 bodů jako názorného minimálního a maximálního hodnocení. Poté byl stanoven počet shodných intervalů – vždy po dvou bodech. Vzniklo tedy 10 shodných intervalů, do kterých jsou zařazeny hodnoty ukazatele. Samozřejmě by bylo možné provést i jemnější analýzu s více intervaly.

$$SU_{rok,kraj} = \sum_{i=1}^n B_{ik} * V_i \text{ a platí, že } \sum_{i=1}^n V_i = 10$$

kde $B_i \in \{0,2,4,6,8,10\}$ a $V_i \in \langle 0; 1 \rangle$, přičemž B_{ik} je bodová hodnota i-tého ukazatele k-tého kraje a V_i je váha i-tého ukazatele. Souhrnný ukazatel nabývá hodnot v intervalu $SU_{rok,kraj} \in \langle 0; 100 \rangle$.

Přičemž pro bodovou hodnotu B_{ik} u i-tého ukazatele k-tého kraje U_{ik} platí při existenci rozdílu mezi maximální a minimální hodnotou k-tého ukazatele ve vybraném roce $R_i = \max(U_{ik}) - \min(U_{ik})$:

$$\begin{aligned} B_{ik} &= 0, \text{ když } \min(U_{ik}) \leq U_{ik} < \min(U_{ik}) + \frac{R_i}{6}, \\ B_{ik} &= 2, \text{ když } \min(U_{ik}) + \frac{R_i}{6} \leq U_{ik} < \min(U_{ik}) + \frac{2R_i}{6}, \\ B_{ik} &= 4, \text{ když } \min(U_{ik}) + \frac{2R_i}{6} \leq U_{ik} < \min(U_{ik}) + \frac{3R_i}{6}, \\ B_{ik} &= 6, \text{ když } \min(U_{ik}) + \frac{3R_i}{6} \leq U_{ik} < \min(U_{ik}) + \frac{4R_i}{6}, \\ B_{ik} &= 8, \text{ když } \min(U_{ik}) + \frac{4R_i}{6} \leq U_{ik} < \min(U_{ik}) + \frac{5R_i}{6}, \\ B_{ik} &= 10, \text{ když } \min(U_{ik}) + \frac{5R_i}{6} \leq U_{ik} < \max(U_{ik}). \end{aligned}$$

Výše uvedený vztah je platný pro ukazatel, u něhož je obecně za lepší hodnotu považována hodnota co nejvyšší (např. hrubý domácí produkt). U ukazatele, u nějž považujeme minimální hodnotu za pozitivní pro regionální rozvoj (např. míra nezaměstnanosti), by výše uvedený vztah pro bodovou hodnotu B_{ik} byl analogický. S tím rozdílem, že nula bodů by získaly hodnoty ukazatele v intervalu mezi maximální hodnotou a maximální hodnotou sniženou o šestinu rozdílu R_i atd.

Výpočet souhrnného ukazatele podle výše uváděných vztahů je prováděn zvlášť pro vybraný rok a vybraný kraj při zahrnutí všech sledovaných ukazatelů. S ohledem na použitelnost dílčích výpočtů je vhodné provádět výpočet pro všechny vybrané roky a kraje u jednoho ukazatele najednou. Takto lze posuzovat i vývoj v čase u jediného ukazatele.

Výběr statistických ukazatelů

Zásadní částí metody je výběr statistických ukazatelů, které budou použity. Při výběru ukazatelů byl kladen důraz na jejich statistickou sledovatelnost, byly vyhledávány především ukazatele výstupu (dopadu), tedy takové, které sledují spíše dopady využívání dostupných regionálních zdrojů a realizovaných opatření regionální politiky. Využívané ukazatele by zároveň neměly být příliš závislé na diskrečních opatřeních veřejné správy. Naopak s ohledem na výše uvedenou metodu není zásadním problémem změna metodiky výpočtu jednotlivých

ukazatelů (jak se tomu stalo v poslední době například u míry nezaměstnanosti). Kraje jsou totiž srovnávány v jednotlivých letech na základě metodicky shodných dat, přepočtení na body pak změnu metodiky mezi sledovanými léty stírá. Veškeré ukazatele by měly být indiferentní na velikosti kraje z hlediska rozlohy či počtu obyvatel.

V kapitole 3.2.1 je definován regionální rozvoj a je zřejmé, že se výběr indikátorů nemůže omezit na ukazatele čistě ekonomické, ty musí být doplněny minimálně o ukazatele demografické, sociální a ukazatele kvality života.

Na základě vědecké diskuze na konferenci Mladá věda 2006 byl z původního návrhu metody (2006) vypuštěn ukazatel počtu lékařů na 1000 obyvatel, byly zařazeny nové ukazatele a váhy jednotlivých ukazatelů. Autor uvažoval ještě o ukazateli *Pořízené investice na ochranu životního prostředí podle krajů*. Avšak s ohledem na značný vliv diskrečních opatření ze strany centrálních institucí veřejné správy na tento ukazatel, nebyl nakonec tento ukazatel vybrán. Podobně není využit ukazatel procentuálního zastoupení terciárního sektoru v ekonomice jako maximalizující ukazatel,²⁶ kterého využívají např. Rydvalová, Žižka (2008). Stejně tak nebyl do modelu zařazen ukazatel, který by sledoval čerpání peněžních prostředků z fondů Evropské unie (EU). Jsou proto dva důvody. Podpora z fondů EU nemá kontinuální charakter a je ovlivňována mnoha externími vlivy, a tím pádem neodráží regionální aktivitu. Navíc není tento údaj v rovině NUTS III k dispozici. V modelu je tento ukazatel nahrazen ukazateli přímých zahraničních investic a tvorby hrubého fixního kapitálu. Zároveň byly prozkoumány vzájemné korelace mezi hodnotami jednotlivých ukazatelů. Hodnoty korelací kontinuálně nepřesahují pro vybrané roky hodnoty $\pm 0,6$. Některé ukazatele lze označit za vzájemně závislé, ale závislost nelze označit za silnou.

Vybrané statistické ukazatele (indikátory) jsou shrnuty v tabulce č. 4. Pro každý indikátor je zde znázorněna jeho stanovená váha. Je stanoveno, jestli se jedná o ukazatel na vstupu (tedy způsobující regionální rozvoj) nebo v dopadu (tedy ukazující dopady regionálních aktivit). V případě potřeby je uvedena poznámka a vždy je rozlišeno, jestli se jedná o maximalizující nebo minimalizující ukazatel.

²⁶ Autor se domnívá, že neexistuje jednoznačný vztah mezi stavem regionálního rozvoje a podílem jednotlivých sektorů v ekonomice.

Tab. č. 4 Vybrané indikátory

Název			
Váha - V_i	Vstup/Dopad	Max/Min	Poznámka
<i>Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele (v Kč)</i>			
1	Dopad	Max	
<i>Míra nezaměstnanosti dle VŠPS (v %)</i>			
1	Dopad	Min	
<i>Produktivita práce - hodinová produktivita práce (v %) – ČR = 100 %</i>			
1	Dopad	Max	
<i>Podíl obyvatel mladších 24 let (v%)</i>			
0,5	Vstup	Max	Ukazatel vstupního charakteru, snížená váha z důvodu možné migrace této budoucí pracovní síly
<i>Míra ekonomické aktivity, podíl počtu pracovní síly na počtu všech osob starších 15-ti let (v %)</i>			
0,5	Dopad	Max	Snížená váha – jedná se o doplňující ukazatel k produktivitě práce a dalším ukazatelům
<i>Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na zaměstnaných (v %)</i>			
0,5	Dopad	Max	Snížená váha – vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel nemusí mít vliv na hospodářský růst (závisí na struktuře a přidané hodnotě jimi obsazovaných pracovních míst), zároveň významné zvýšení dostupnosti tohoto typu vzdělávání nekorespondující se strukturálními změnami v ekonomice
<i>Výdaje na vědu a výzkum, přepočtené na 1 obyvatele (v mil. Kč)</i>			
1	Vstup	Max	
<i>Přímé zahraniční investice (PZI), přepočtené na 1 obyvatele (v tis. Kč)</i>			
0,3	Vstup	Max	Vychází z dat ČNB, data pro rok 2000 tvoří ukazatel celkového stavu PZI v daném roce, data pro další roky jsou vypočítány jako změna PZI oproti stavu v předešlém sledovaném roce. Snížená váha – společně s regionální tvorbou hrubého fixního kapitálu celková váha 1
<i>Regionální tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele (v Kč)</i>			
0,7	Vstup	Max	Snížená váha – společně s přímými zahraničními investicemi celková váha 1
<i>Hustota obyvatelstva na km² (obyv./km²)</i>			
1	Dopad	Max	
<i>Domácnosti s připojením k internetu (v %)</i>			
0,5	Dopad	Max	Ukazuje na kvalitu života, nekoreluje s čistým disponibilním důchodem domácností, snížená váha. Údaje pro rok 2000 nejsou k dispozici (i s ohledem na stav rozvoje internetu v ČR v té době), údaje roku 2000 byly nahrazeny údaji z roku 2003.
<i>Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele (v Kč)</i>			
1	Dopad	Max	Ukazuje na kvalitu života obyvatel
<i>Celkový relativní přírůstek obyvatel (v %)</i>			
1	Dopad	Max	Ukazuje na kvalitu života obyvatel. Předpoklad: Lidé se stěhují do oblastí s nejvyšší vnímanou kvalitou života a zohledňují přítom faktory environmentální, sociální a ekonomické.

Zdroj: Vlastní zpracování, Cheb, 2011 s využitím Tluchoř (2006) a názvů statistických indikátorů Českého statistického úřadu

Výběr sledovaných let

V rámci této práce byly provedeny výpočty pro roky 2000 (vznik krajů v současné podobě, včetně jejich odpovědnosti za regionální rozvoj), 2003, 2006, 2009 (pravidelné tříleté intervaly). V původním návrhu metody (Tluchoř 2006) byly sledovány roky 1995, 2000 a 2004, kdy ovšem pro rok 1995 bylo nutno často využívat statistických dat z jiných let. Některé starší údaje totiž nejsou přepočítávány zpět na úroveň krajů, případně nebyly sledovány (publikovány).

Výstupy metody

Kromě samotného srovnání bodových hodnot jednotlivých krajů mezi sebou i v časovém vývoji, lze využít i dílčích výpočtů jako výstupů. Například lze jednoduše ukázat, jestli se rozdíl mezi nejlepším krajem a nejhorším krajem u daného ukazatele v různých letech zmenšuje či zvětšuje, zapojením metody semaforu (Tuleja 2009) do zdrojových tabulek jednotlivých ukazatelů, lze sledovat vývoj konkrétních hodnot jednotlivých ukazatelů (zlepšování, zhoršování). Na obrázku č. 6 jsou zobrazeny dílčí výstupy pro ukazatel Hrubého domácího produktu na obyvatele v KČ.

Obr. č. 6 Hrubý domácí produkt na obyvatele v KČ – dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	$B_{ik}(2000)$	$B_{ik}(2003)$	$B_{ik}(2006)$	$B_{ik}(2009)$
Středočeský kraj	200 538	238 328	296 556	317 199	10	10	10	10
Jihočeský kraj	195 948	225 621	281 664	298 058	10	8	8	8
Plzeňský kraj	199 944	235 913	296 510	299 846	10	10	10	8
Karlovarský kraj	178 465	202 270	225 263	233 629	2	2	0	0
Ústecký kraj	173 756	208 128	255 100	275 653	2	2	4	4
Liberecký kraj	190 641	204 456	255 133	240 057	8	2	4	0
Královéhradecký kraj	201 667	226 640	266 319	291 241	10	8	6	6
Pardubický kraj	182 033	214 667	263 436	286 518	4	4	6	6
Kraj Vysočina	178 550	217 097	264 423	270 743	4	6	6	4
Jihomoravský kraj	196 834	234 537	287 472	330 145	10	10	10	10
Olomoucký kraj	169 573	193 848	232 639	260 450	0	0	0	2
Zlínský kraj	178 119	206 803	255 695	286 977	2	2	4	6
Moravskoslezský kraj	166 891	195 864	261 316	281 634	0	0	6	4
Česká republika bez Prahy	185 467	216 923	268 797	289 693	6	6	6	6
Česká republika	213 110	252 617	313 868	345 601				

	2000	2003	2006	2009
Min (U_{ik})	166 891	193 848	225 263	233 629
Max (U_{ik})	201 667	238 328	296 556	330 145
průměr	185 612	215 706	264 733	282 473
R_i	34 776	44 480	71 293	96 516
$R_i/6$	5 796	7 413	11 882	16 086

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím dat ČSÚ

Na obrázku č. 6 jsou uvedeny jednak hodnoty ukazatele pro jednotlivé kraje (včetně průměrů za Českou republiku včetně Prahy, zahrnutí těchto údajů nijak nezkrusuje výpočet ukazatele), tak výpočet bodových hodnot dle výše uvedených postupů a také jednotlivé dílčí proměnné (minimální, maximální hodnoty, průměr a rozdíl mezi maximem a minimem pro jednotlivé roky). Hodnoty ukazatele jsou zvýrazněny pomocí metody semaforu (vždy pro jednotlivé roky jsou barevně odlišeny jednotlivé hodnoty). Bodové hodnoty jsou pro názornost opatřeny datovými čarami.

Z výše uvedených hodnot lze pak odvodit mnoho závěrů:

- hodnota ukazatele ve sledovaných letech kontinuálně roste (minimální, maximální hodnoty i průměr rostou),
- vliv hlavního města Prahy na tento ukazatel je značný (zvyšuje průměrnou hodnotu České republiky nad maximální hodnotu dosaženou v krajích – viz poslední řádek tabulky s daty), a proto se ukazuje jako vhodné nezahrnovat tento region do srovnání s ostatními,
- některé kraje i přes značný hospodářský růst a vysokou pozici ztrácejí v porovnání s ostatními (Královéhradecký kraj, Středočeský kraj ztratil první pozici v roce 2009, i když stále zůstává ve skupině nejsilnějších krajů),
- některé kraje i přes hospodářský růst ve srovnání s ostatními kraji významně ztrácejí svoji pozici (např. Liberecký kraj, Karlovarský kraj) – *lze to jednoduše pozorovat např. na změně barevnosti ze zelených/žlutých hodnot na červené,*
- zvyšují se rozdíly mezi jednotlivými kraji (zvyšující se R_i), při doplňkovém výpočtu zjistíme, že v roce 2000 tvořila minimální hodnota tohoto ukazatele 82,5% hodnoty nejsilnějšího kraje, v roce 2009 to již bylo pouze 70%.

Je zřejmé, že je možno pozorovat i další vztahy.

6.2 Výsledky analýzy

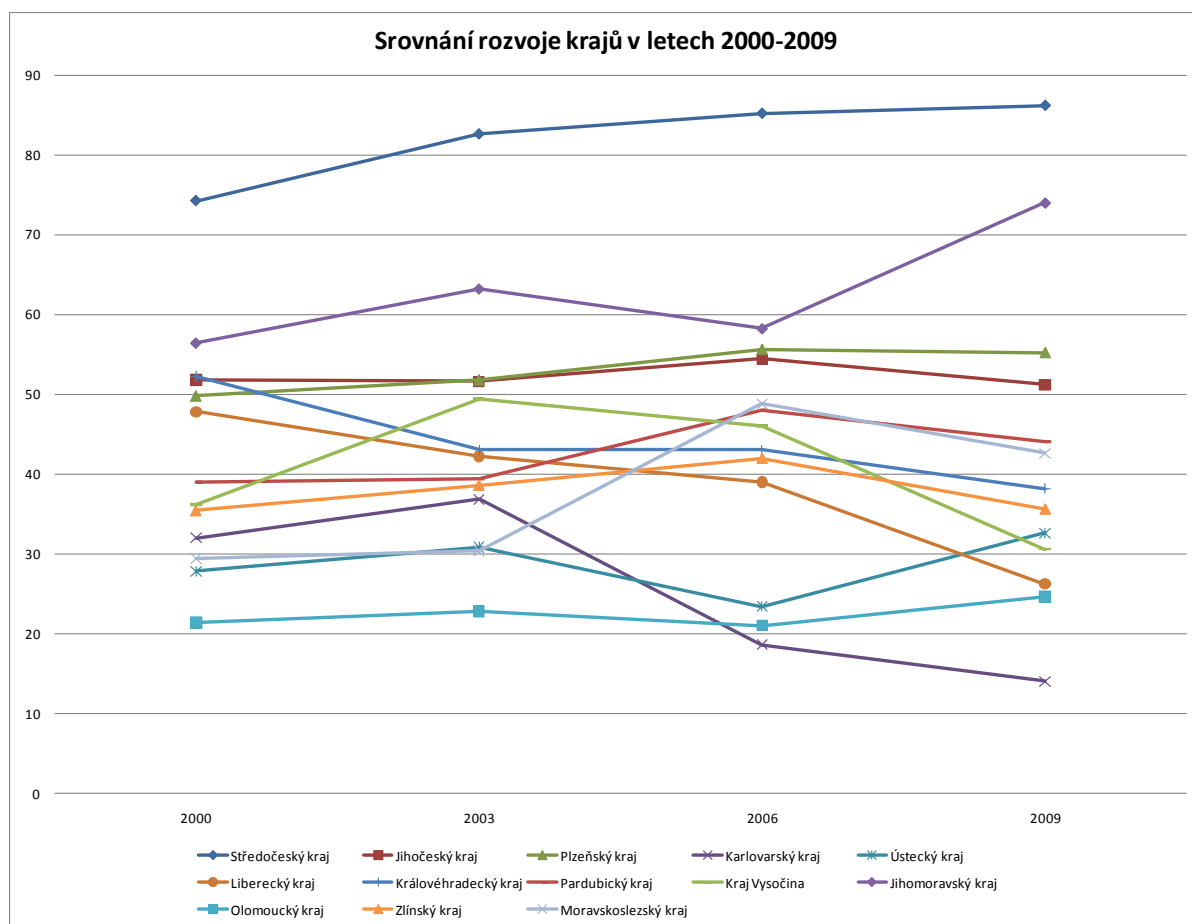
V souladu s popisem metody v předchozí kapitole, byly vypočítány jednotlivé bodové hodnoty souhrnného ukazatele (SU) pro jednotlivé kraje v letech 2000, 2003, 2006, 2009, které jsou prezentovány v tabulce č. 5 a obrázku č. 7.

Tab. č. 5 Srovnání rozvoje krajů v letech 2000-2009 (souhrnný ukazatel)

Kraj	2000	2003	2006	2009
Středočeský kraj	74,2	82,6	85,2	86,2
Jihomoravský kraj	56,4	63,2	58,2	74
Plzeňský kraj	49,8	51,8	55,6	55,2
Jihočeský kraj	51,8	51,6	54,4	51,2
Pardubický kraj	39	39,4	48	44
Moravskoslezský kraj	29,4	30,4	48,8	42,6
Královéhradecký kraj	52,2	43	43	38,2
Zlínský kraj	35,4	38,6	42	35,6
Ústecký kraj	27,8	30,8	23,4	32,6
Kraj Vysočina	36,2	49,4	46	30,6
Liberecký kraj	47,8	42,2	39	26,2
Olomoucký kraj	21,4	22,8	21	24,6
Karlovarský kraj	32	36,8	18,6	14
<i>Celkový součet bodů</i>	<i>553,4</i>	<i>582,6</i>	<i>583,2</i>	<i>555</i>
<i>Max(SU) - Min(SU)</i>	<i>52,8</i>	<i>59,8</i>	<i>66,6</i>	<i>72,2</i>

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím dat ČSÚ

Obr. č. 7 Srovnání rozvoje krajů v letech 2000-2009



Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím dat ČSÚ

Z výsledků vyplývá, že stabilně nejlepším krajem v oblasti regionálního rozvoje (dle zvolené metody) je Středočeský kraj, jehož bodová hodnota se postupně blíží hranici 90 bodů ze sta možných. Výrazný odstup od ostatních krajů vzniká především díky extraordinárním hodnotám v oblasti celkového přírůstku obyvatel. Druhou pozici si stabilně drží Jihomoravský kraj, přičemž především mezi lety 2006 a 2009 zaznamenal tento kraj strmý rozvoj. Analýza dílčích ukazatelů ukazuje, že Jihomoravský kraj je v roce 2009 krajem s nejvyšší hodnotou hrubého domácího produktu na obyvatele, produktivity práce, podílu vysokoškolsky vzdělaných, regionální tvorbě hrubého fixního kapitálu a příliš nezaostává ve výdajích na vědu a výzkum za Středočeským krajem.

Za těmito kraji následují Plzeňský a Jihočeský kraj, které si stabilně drží pozici třetí, resp. čtvrtou. Jejich vývoj lze považovat za poměrně stabilní, jako mírně dynamičtější se jeví Plzeňský kraj. Poměrně stabilně a pozitivně se rozvíjí také Pardubický kraj, a podobně také Zlínský kraj a Olomoucký kraj, i když oba tyto kraje dosahují spíše nízkých hodnot souhrnného ukazatele (SU). Naopak Moravskoslezský kraj se z původních nízkých hodnot SU v roce 2000 dokázal vyšvihnout na šestou pozici. Kraj Vysočina vykazoval do roku 2006 růst hodnot SU, avšak v roce 2009 jeho hodnota významně poklesla. Naopak výrazně negativní vývoj zaznamenávají Liberecký a Karlovarský kraj, u kterých bodové hodnoty souhrnného ukazatele stabilně klesají. Klesající tendenci vykazuje taktéž Královéhradecký kraj.

Celkově můžeme konstatovat, že se rozvíjejí kraje se silným krajským centrem (Ostrava, Brno, České Budějovice, Plzeň a Praha v případě Středočeského kraje). Naopak periferní oblasti (Karlovarský, Liberecký, Olomoucký, Zlínský, Královéhradecký kraj), spíše venkovský Kraj Vysočina a specificky Ústecký kraj se rozvíjejí pomaleji, stagnují, či se dokonce stávají slabší z hlediska regionálního rozvoje.

Zajímavé hodnoty vykazují i poslední dva řádky tabulky č. 5. Zvyšující se rozdíly mezi minimální a maximální hodnotou souhrnného ukazatele (SU) jednotlivých krajů v daném roce ukazují na „rozevírající se nůžky“ v rozvoji jednotlivých krajů. U celkového součtu hodnot SU všech krajů za jeden rok rostoucí hodnoty do roku 2006, aby byla v roce 2009 hodnota pod úrovní hodnoty roku 2000. I když samotná konstrukce metody má vliv na tento součet, lze konstatovat, že v roce 2009 rozvoj většiny regionů stagnoval, nebo byl negativní, nakonec pouze čtyři kraje (Středočeský, Jihomoravský, Ústecký a Olomoucký) dosáhly vyšších bodových hodnot než v roce 2006.

V tabulce č. 6 jsou shrnuty dílčí výstupy pro jednotlivé ukazatele z hlediska jejich celkového vývoje a rozdílů mezi nejlepším a nejhorším krajem. Podrobnější přehled výpočtů u jednotlivých sledovaných dílčích ukazatelů je obsahem Přílohy A.

Tab. č. 6 Dílčí výstupy na úrovni jednotlivých statistických ukazatelů regionálního rozvoje

Název ukazatele	
Vývoj	Zhodnocení
Rozdíl	Zhodnocení
<i>Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele (v Kč)</i>	
Vývoj	Celkové hodnoty tohoto ukazatele ve sledovaných letech kontinuálně rostou, mezi lety 2006 a 2009 však méně strmě.
Rozdíl	Rozdíly mezi kraji se zvyšují (mezi lety 2000 a 2009 až trojnásobně).
<i>Míra nezaměstnanosti dle VŠPS (v %)</i>	
Vývoj	Celkové hodnoty ukazatele dlouhodobě klesají, ať s ohledem na maximální, minimální či průměrnou míru nezaměstnanosti.
Rozdíl	Rozdíly mezi kraji se kontinuálně snižují. Tedy míra nezaměstnanosti v jednotlivých krajích se postupně vyrovnává.
<i>Produktivita práce - hodinová produktivita práce (v %) – ČR = 100 %</i>	
Vývoj	Celková produktivita práce v krajích ve vztahu k ČR spíše klesá. V jednotlivých krajích se produktivita práce vyvíjí různě. Extrémně nízká je v Karlovarském a Libereckém kraji.
Rozdíl	Rozdíly mezi kraji se spíše prohlubují. Minimální hodnota ukazatele vytrvale klesá, i když se zpomaleným tempem poklesu.
<i>Podíl obyvatel mladších 24 let (v %)</i>	
Vývoj	Celková hodnota ukazatele klesá, což ukazuje na negativní vývoj z hlediska vstupů do ekonomiky. Dobrých hodnot dosahují v jiných parametrech spíše slabší kraje (Ústecký, Karlovarský, Liberecký).
Rozdíl	Rozdíl mezi maximálními a minimálními hodnotami mírně kolísá, jeho hodnota se pohybuje ve výši cca. 2 %.
<i>Míra ekonomické aktivity, podíl počtu pracovní síly na počtu všech osob starších 15-ti let (v %)</i>	
Vývoj	Celková míra ekonomické aktivity má tendenci klesat, ovšem vývoj v jednotlivých krajích není konzistentní. Průměrná hodnota mírně klesá. V jiných oblastech slabý Karlovarský kraj v tomto ukazateli dosahuje poměrně dobrých hodnot, i zde hodnota postupně klesá.
Rozdíl	Maximální a minimální hodnoty se přibližují, a sice minimální hodnota stoupá, zatímco maximální klesá.
<i>Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na zaměstnaných (v %)</i>	
Vývoj	Celkový podíl zaměstnaných vysokoškoláků ve sledovaných letech roste.
Rozdíl	Rozdíly mezi kraji mají tendenci růst, rozdíl mezi minimální a maximální hodnotou je v roce 2009 více než dvojnásobný (činí 5,9 %, při minimální hodnotě 4,1 % a maximální hodnotě 10 %).

<i>Výdaje na vědu a výzkum, přepočtené na 1 obyvatele (v mil. Kč)</i>	
Vývoj	Celkově se dá konstatovat, že výdaje na vědu a výzkum jsou spíše rostoucí (menší propad nastal pouze v roce 2003), jak celkově, tak v jednotlivých krajích. Hodnoty ještě nejsou poznamenány investicemi do velkých projektů OP VaVPI. Výrazně nízkých hodnot dosahují kraje Karlovarský a Ústecký.
Rozdíl	Rozdíly mezi kraji se zvyšují a jsou poměrně značné.
<i>Přímé zahraniční investice, přepočtené na 1 obyvatele (v tis. Kč)</i>	
Vývoj	Celkově se PZI zvyšují, i když v některých krajích bylo v roce 2006 zaznamenáno snížení jejich stavu oproti roku 2003. Vývoj v jednotlivých krajích je různorodý a velice kolísá.
Rozdíl	Rozdíly mezi hodnotami jsou poměrně značné. Vzhledem k charakteru ukazatele nelze vysledovat trendy.
<i>Regionální tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele (v Kč)</i>	
Vývoj	V roce 2000 dosahoval tento ukazatel nízkou hodnotu oproti ostatním sledovaným roků. Až na rok 2003 je lídrem v tomto ukazateli Plzeňský kraj, v současnosti následovaný Jihomoravským krajem.
Rozdíl	Až na rok 2006 jsou rozdíly mezi kraji poměrně konstantní.
<i>Hustota obyvatelstva na km² (obyv./km²)</i>	
Vývoj	Tato proměnná nezaznamenává výraznějších změn, snad pouze hustota obyvatelstva ve Středočeském kraji roste. Celkově hustota obyvatelstva mírně roste s ohledem na zvyšující se počet obyvatel v České republice.
Rozdíl	Jev podstatě neměnný.
<i>Domácnosti s připojením k internetu (v %)</i>	
Vývoj	Celkově se podíl domácností připojených k internetu významně zvyšuje. Vývoj v jednotlivých krajích je však odlišný.
Rozdíl	V letech 2003 a 2006 je v podstatě konstantní, v roce 2009 se rozdíl mezi nejlepším a nejhorším krajem zvyšuje až na 12,7 %.
<i>Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele (v Kč)</i>	
Vývoj	Celkově disponibilní důchod domácností ve sledovaných letech roste.
Rozdíl	Rozdíly mezi jednotlivými kraji se v roce 2003 oproti roku 2000 výrazně zvýšily, v následujících letech jsou pak poměrně konstantní.
<i>Celkový relativní přírůstek obyvatel (v %)</i>	
Vývoj	Celkově se počet obyvatel v ČR mírně zvyšuje, jednotlivé kraje však vykazují různé tendence, od extrémně pozitivního vývoje ve Středočeském kraji, až po konstantní negativní přírůstky v Moravskoslezském kraji.
Rozdíl	Rozdíly mezi kraji jsou v posledních dvou sledovaných rocích v podstatě shodné. Nicméně celkově jsou hodnoty extrémně odlišné (od -3 % po 13 %).

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím dat ČSÚ

Porovnání s dříve publikovanými výsledky (Tluchoř 2006) při použití původního výběru deseti proměnných bez vyjádření jejich vah, ukazuje jisté odlišnosti (největší rozdíl nalézáme u Královéhradeckého kraje – vliv ukazatele tvorby hrubého fixního kapitálu a čistého disponibilního důchodu – a Středočeského kraje – především vliv čistého relativního přírůstku obyvatel, u obou krajů současná metoda mírně zvyšuje hodnotu souhrnného ukazatele – při

porovnání hodnot roku 2000). Naopak u některých krajů (Ústecký, Karlovarský) potvrzuje klesající tendenci u hodnoty souhrnného ukazatele.

6.3 Diskuze metody

Provedená analýza a výstupy navrženého modelu v podstatě potvrzují všeobecně diskutované trendy v rozvoji krajů. Nejlepších hodnot souhrnného ukazatele vykazují kraje se silnými regionálním centrem. Za kritický lze označit rozvoj v Karlovarském kraji, jež vykazuje klesající hodnoty souhrnného ukazatele. Nízkých hodnot dosahuje taktéž Olomoucký kraj, jeho regionálního rozvoj však lze označit za stabilní, či mírně se lepšící. Je zajímavé, že Olomoucký kraj není momentální státní regionální politikou považován za příliš problematické území.

Navržená metoda umožňuje na základě jedné sady hodnot porovnávat vývojové trendy v jednotlivých krajích. Sleduje meziregionální rozdíly a jejich změny. V důsledku převodu původních hodnot statistických ukazatelů na bodové hodnoty tato metoda neumožňuje zkoumání příčin daného stavu regionálního rozvoje, což ale ani nebylo jejím cílem. Metoda je vzhledem k postupu výpočtu bodových hodnot nevhodná pro území s podobným stavem regionálního rozvoje, protože hodnoty jednotlivých ukazatelů vždy rozdělí do příslušných skupin, i když rozdíly v některých ukazatelích nemusí být signifikantní pro stav regionálního rozvoje. Konečný výpočet souhrnného ukazatele zároveň ztratí svoji vypovídací schopnost při zahrnutí regionů na výrazně vyšším stupni rozvoje, tento efekt je při zvolených proměnných pozorovatelný u Středočeského kraje (vzhledem k nadproporcionálnímu celkovému relativnímu přírůstku obyvatel). I z tohoto důvodu nebylo do modelu zařazeno hlavní město Praha, druhým důvodem je samozřejmě strukturálního neporovnatelnost tohoto městského regionu s ostatními kraji České republiky. S ohledem na využití statistické ukazatele (majoritně sledující dopady/výstupy regionální ekonomiky a politiky) je zřejmé, že z hodnoty souhrnného ukazatele v jednom roce lze pouze omezeně odhadovat jeho hodnotu v roce následujícím. To by bylo možné při zvolení předstihových statistických ukazatelů popisujících vstupy regionální ekonomiky.

Navržená metoda sice předpokládá kontinuální data ve zvolených statistických ukazatelích, avšak případné změny v metodice jejich sběru nejsou pro hodnotu souhrnného ukazatele podstatné. Avšak již ztěžují, či případně znemožňují dílčí analýzy jednotlivých ukazatelů. Podobně metoda bez problémů umožňuje nahrazení jednoho statistického ukazatele jiným, samozřejmostí musí být zachování součtu vah V_i (příkladem by mohlo být nahrazení podílu

domácností s telefonní přípojkou podílem domácností s připojením k internetu apod.), i v takovém případě však budou ztíženy dílčí analýzy. Při zachování součtu vah jednotlivých statistických ukazatelů bude vždy hodnota souhrnného ukazatele (v daném roce pro zvolený region) menší nebo rovna 100 a větší nebo rovna 0. Váhy a bodová hodnocení jsou v modelu nastaveny záměrně v tomto intervalu, protože je to pro běžného uživatele modelu nejpřirozenější.

6.4 Aplikace výstupů pro podniky cestovního ruchu v modelovém regionu

Ve sledovaném období (2000-2009) se rozvoj Karlovarského kraje v porovnání s ostatními kraji zhoršuje a region se tak nevyvíjí tak dynamicky jako ostatní české kraje. Z výstupů analýzy je patrné, že se zároveň zvětšují rozestupy mezi jednotlivými kraji, i když právě ve sledovaném období vznikají kraje s dostatečnými kompetencemi a motivací pro podporu regionálního rozvoje. Navíc v roce vstoupil v platnost zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, který identifikoval zaostávající regiony, na které by se měly soustředit nástroje státní regionální politiky. Očekávaná konvergence rozvoje jednotlivých regionů však nenastala.

Karlovarský kraj je z hlediska sledovaných ukazatelů jednoznačně nejslabším krajem České republiky, navíc se jeho pozice kontinuálně zhoršuje. Pro podniky cestovního ruchu však může být současný stav regionálního rozvoje v kraji výhodou. Z dílčí analýzy ukazatelů vyplývá, že kraj vykazuje velké procento osob mladších 24 let, což je příslibem do budoucna. Zároveň je pravděpodobné, že v kraji bude možné bez větších problémů najít pracovní sílu pro podnikatelské záměry. Na druhou stranu je však realitou, že Karlovarský kraj buď nedisponuje dostatkem zdrojů, nebo schopností tyto zdroje využít. Navíc se zdá být státní politika podpory zaostávajících regionů neúčinná, nebo pro Karlovarský kraj nevhodná.

Souhrnně lze konstatovat, že se rozdíly mezi globálním prostředím a jeho rozvojem a modelovým regionem zvětšují. Parametry globálního prostředí se v modelovém regionu neprojeví pozitivně.

7 Analýza vztahů mezi globálním a odvětvovým prostředím

V této kapitole budou rozebrány vztahy mezi globálním prostředím (v rovině ČR) a odvětvovým prostředím cestovního ruchu, což odpovídá bodu C.2 navrženého postupu analýzy vnějšího prostředí. Autor v této kapitole provede komparaci krajů ČR z hlediska cestovního ruchu a ukáže hlavní makroekonomické vlivy cestovního ruchu na českou ekonomiku.

Na rozdíl od regionálního rozvoje není v České republice řešena problematika cestovního ruchu a jeho rozvoje ve větším počtu komplexnějších výzkumných projektů. Z iniciativy Ministerstva pro místní rozvoj, České centrály cestovního ruchu (CzechTourism), krajů a dalších subjektů sice vzniká poměrně široká škála analytických dokumentů a jsou realizovány komplexní průzkumy (byť ne vždy zcela kontinuální) příjezdového cestovního ruchu, avšak počet statistických ukazatelů, které jsou sledovány kontinuálně, je poměrně nízký. Za komplexní výzkumný projekt se zásadními výstupy lze označit projekt „Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR“ (InfoBanka výzkumu MMR 2011), ostatní projekty řeší spíše dílčí oblasti cestovního ruchu, případně mají souvislost s výzkumem regionálních disparit jako např. projekt „Výzkum domácího a příjezdového zahraničního cestovního ruchu ve vztahu k zmírnění společensko-ekonomických disparit“ (InfoBanka výzkumu MMR 2011).

Jednotlivé kraje zpracovávají, resp. nechávají si zpracovávat strategické rozvojové dokumenty řešící rozvoj cestovního ruchu (najdeme je pod různými názvy: programy rozvoje cestovního ruchu, strategie rozvoje cestovního ruchu apod.), v naprosté většině těchto dokumentů je v jejich analytické části využíváno statistických údajů ČSÚ, případně výstupů šetření zadaných MMR či CzechTourismem. Pokud jsou využívány vlastní průzkumy, jedná se především o průzkumy momentálního stavu bez snahy o kontinuální šetření, snad až na poměrně často sledovanou návštěvnost turistických informačních center (v různě podrobném členění). Poměrně validní údaje jsou poskytovány ještě provozovateli (např. Národním památkovým ústavem, různorodé příspěvkové organizace subjektů veřejné správy jako jsou třeba zoologické zahrady, samotnými subjekty veřejné správy) turistických atraktivit s daty o jejich návštěvnosti.

7.1 Makroekonomická charakteristika cestovního ruchu v ČR

Pro charakterizování vlivu cestovního ruchu na ekonomiku České republiky jsou v současné době nejvhodnější údaje vycházející ze Satelitního účtu cestovního ruchu (TSA). Pro výpočet jednotlivých ukazatelů v tabulkách TSA jsou využívány statistické údaje a metodiky ČSÚ.

Takže je možné údaje z TSA kombinovat s ostatními statistickými ukazateli ČSÚ. Pro tabulku č. 7 byla základním podkladem tabulka „TSA T11.1 Hlavní ukazatele národního hospodářství a cestovního ruchu v ČR v letech 2003-2009“, která je však rozšířena o další ukazatele a výpočty.

Tab. č. 7 Základní ukazatele ekonomiky cestovního ruchu v ČR v letech 2003-2009

Ukazatel	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Počet zaměstnaných osob v ekonomice	3 966 921	3 970 996	4 100 898	4 150 556	4 241 453	4 347 895	4 265 310
Počet zaměstnaných osob v cestovním ruchu	237 753	236 649	236 682	235 935	236 024	241 236	239 499
Podíl zaměstnaných osob v CR na celkovém počtu zaměstnaných osob	5,99%	5,96%	5,77%	5,68%	5,56%	5,55%	5,62%
Hrubý domácí produkt (v mil. Kč)	2 596 094	2 814 159	2 987 125	3 225 704	3 538 933	3 692 622	3 629 511
HDP cestovního ruchu (v mil. Kč)	90 792	102 316	99 079	99 956	103 079	103 451	104 293
Podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu	3,50%	3,64%	3,32%	3,10%	2,91%	2,80%	2,87%
Hrubá přidaná hodnota (HPH) celkem (v mil. Kč)	2 359 845	2 535 126	2 678 523	2 910 995	3 181 484	3 324 998	3 261 598
Hrubá přidaná hodnota cestovního ruchu (v mil. Kč)	80 020	83 751	81 683	84 494	86 234	86 427	88 442
Podíl cestovního ruchu na hrubé přidané hodnotě	3,39%	3,30%	3,05%	2,90%	2,71%	2,60%	2,71%
Celkový výběr daní v ČR (v mil. Kč)	507 696	551 387	625 693	637 792	715 960	742 774	660 381
Daně - cestovní ruch (v mil. Kč)	10 772	18 565	17 396	15 462	16 845	17 024	15 851
Podíl daní v CR na HDP CR	11,86%	18,14%	17,56%	15,47%	16,34%	16,46%	15,20%
Podíl daní na HDP v ČR	19,56%	19,59%	20,95%	19,77%	20,23%	20,12%	18,19%
Disponibilní důchod domácnosti - ČR (v mil. Kč)	1 412 341	1 489 559	1 574 355	1 685 176	1 799 865	1 929 101	1 960 084
Podíl disponibilního důchodu domácností na HDP	54,40%	52,93%	52,70%	52,24%	50,86%	52,24%	54,00%
Podíl HPH CR na disponibilním důchodu domácností	5,67%	5,62%	5,19%	5,01%	4,79%	4,48%	4,51%
Tvorba hrubého fixního kapitálu v cestovním ruchu	28607,69	28620,02	34611,01	37949,67	37918,41	41752,42	40572,18
Tvorba hrubého fixního kapitálu v národním hospodářství	687468,00	727182,00	741894,00	796313,00	890251,00	883176,00	814039,00
Podíl CR na celkové THFK	4,16%	3,94%	4,67%	4,77%	4,26%	4,73%	4,98%
HDP na jednu zaměstnanou osobu v ČR	654 435,52	708 678,38	728 407,53	777 173,95	834 368,08	849 289,60	850 937,21
HDP v cestovním ruchu na jednu zaměstnanou osobu v CR	381 873,76	432 352,53	418 615,36	423 658,51	436 732,46	428 837,28	435 463,44
Počet přenocování v ČR	39 343 250	40 780 708	40 320 477	41 447 797	40 831 072	39 283 474	36 662 192
Počet přenocování na jednu zaměstnanou osobu v CR	165,48	172,33	170,36	175,67	173,00	162,84	153,08
HDP v cestovním ruchu vytvořené 1 přenocováním	2 307,68	2 508,93	2 457,28	2 411,61	2 524,54	2 633,44	2 844,70

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím dat ČSÚ a MFČR

V prvních řádcích tabulky č. 7 jsou prezentovány údaje o zaměstnaných osobách v ekonomice jako celku a v odvětví cestovního ruchu. Podíl osob zaměstnaných v cestovním ruchu pak ve sledovaném období 2003-2009 kolísá mezi 5,5 % a 6 %, přičemž v posledních letech se tento podíl snižuje. Hned v následujících řádcích jsou uváděna data pro hrubý domácí produkt (HDP), i zde je patrný pokles podílu HDP vytvořeného cestovním ruchem na HDP celé ekonomiky. Při srovnání podílu zaměstnaných osob a podílu HDP v odvětví cestovního ruchu je zřejmé, že cestovní ruch je odvětvím náročným na lidský kapitál, což je patrné i z dalších propočtů v tabulce č. 7, např. v ukazateli HDP vytvořeného jednou zaměstnanou osobou, který je pro odvětví cestovního ruchu přibližně poloviční ve srovnání se zbytkem ekonomiky. Navíc přestože HDP celé ekonomiky ve všech sledovaných letech rostlo (byť v některých letech pouze marginálně), HDP odvětví cestovního ruchu se ve sledovaných letech nevyhnulo poklesu.

Dále jsou v tabulce č. 7 prezentovány údaje o hrubé přidané hodnotě (HPH), přičemž podíl HPH cestovního ruchu na HPH ekonomiky je nižší než podíl na HDP, což je vysvětleno níže nižším výběrem daní. Z údajů je zřejmé, že odvětví cestovního ruchu odvádí menší podíl daní, než je tomu v celé ekonomice, v posledních letech o 3-3,5 % méně. Podíl cestovního ruchu na tvorbě hrubého fixního kapitálu ve sledovaných letech kolísá, avšak mezi roky 2007-2009 postupně roste.

V posledních dvou řádcích tabulky č. 7 jsou vypočítány ukazatele, které mohou sloužit k určení významu cestovního ruchu pro ekonomiku, a případně i její dílčí části (obec, kraj). Z tabulky č. 7 je patrné, že v posledních třech sledovaných letech stagnuje HDP v cestovním ruchu přepočtený na jednu zaměstnanou osobu v tomto odvětví. Počet přenocování na jednu zaměstnanou osobu v cestovním ruchu ve sledovaném období osciloval kolem hodnoty 170, avšak v posledních dvou letech počet přenocování na jednu zaměstnanou osobu v cestovním ruchu klesal. HDP v cestovním ruchu vytvořené jedním přenocováním od roku 2006 roste, přičemž v roce 2009 se jedná o růst skokový, způsobený především zásadním propadem počtu přenocování, při mírně zvýšeném HDP cestovního ruchu. Z údajů ČSÚ dále vyplývá, že z roku 2008 na 2009 poklesl počet lůžek v ubytovacích zařízeních o 3 tisíce, avšak mezi lety 2005-2008 rostl počet lůžek vždy přibližně o 10 tisíc ročně bez významného vlivu na makroekonomické údaje.

Při porovnání vypočteného ukazatele počtu přenocování na jednu zaměstnanou osobu v tabulce č. 7 s údajem ve Freyerovi (2001, s. 336), který uvádí počet 780 přenocování na jedno pracovní místo, zjistíme, že Freyerovy údaje pro německou ekonomiku jsou významně

vyšší než ty vypočtené pro Českou republiku (150-170 přenocování na jednu zaměstnanou osobu). Freyer (2001) také uvádí, že 5-10 lůžek vygeneruje jedno pracovní místo. V České republice by tento podíl byl 1,9 lůžka na jedno pracovní místo (rok 2009, výpočet z údajů ČSÚ), tedy opět výrazně nižší než Freyerem zmíněná hodnota, která pochází přibližně z roku 1993. Není zřejmé, jaká byla Freyerova datová základna pro jeho výpočty. Uvedené rozdíly mezi výše uvedenými ukazateli, mohou být způsobeny například: nižší produktivitou práce, orientací českého cestovního ruchu na typy cestovního ruchu, které jsou náročnější na lidský kapitál (wellness, lázeňství), menší kapacitou jednotlivých zařízení, v průměru vyšším standardem jednotlivých zařízení, který vyžaduje větší počty zaměstnanců a samozřejmě případně jinou datovou základnou obou výpočtů.

Pro srovnání jsou tabulce č. 8 prezentovány údaje z neoficiálního satelitního účtu cestovního ruchu za roky 2000-2010, který sestavuje World Travel and Tourism Council (WTTC). Na první pohled je z tabulky patrný kontinuální pokles podílů cestovního ruchu na všech sledovaných veličinách. V roce 2009 už v porovnání s tabulkou č. 7 vykazuje menší přímý vliv cestovního ruchu na HDP i na zaměstnanost než TSA. Co se týče indukovaného (celkového) vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost a HDP, vyplývá z analýzy dat, že jsou přepočítávány z těch přímých pomocí zvoleného multiplikátoru, který poměrně konzistentně v rámci celého sledovaného odvětví. Jednoduchým dělením a zprůměrováním zjistíme, že WTTC pro výpočet multiplikovaných výdajů cestovního ruchu násobí přímé výdaje multiplikátorem ve výši přibližně 3,17. Podíl celkově vytvořených pracovních míst díky cestovnímu ruchu je vypočítán jako přibližně 2,33 násobek přímo zaměstnaných osob v cestovním ruchu.

Tab. č. 8 Základní ukazatele ekonomiky cestovního ruchu v ČR v letech 2000-2010 podle WTTC

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Podíl přímých výdajů CR na HDP (v %)	5,4	5,2	4,4	3,6	3,6	3,5	3,4	3,2	2,7	2,5	2,4
Podíl celkových (indukovaných) výdajů CR na HDP (v %)	16,7	16,3	13,9	11,6	11,5	10,9	10,9	10,1	8,9	8,4	7,8
Podíl přímo zaměstnaných v CR na všech zaměstnaných (v %)	7,9	7,7	6,5	5,3	5,1	5,3	5,6	5,6	4,6	4,3	4,1
Podíl celkově (indukované) zaměstnaných v CR na všech zaměstnaných (v %)	18,8	18,4	15,6	13	12,7	12,5	12,9	12,2	10,6	9,9	9,3

Zdroj: WTTC 2011, upraveno autorem

V tabulce č. 9 je spočítán příspěvek rozvoje cestovního ruchu k růstu HDP, který je pro zajímavost porovnán s příspěvkem Karlovarského kraje (zkráceno na KV) k růstu HDP České

republiky. Zatímco příspěvek Karlovarského kraje k růstu HDP je poměrně vyrovnaný v průběhu sledovaných let, u cestovního ruchu tomu tak není. Jeho příspěvek k růstu HDP velmi kolísá.

Tab. č. 9 Příspěvek cestovního ruchu k ekonomickému růstu v porovnání s Karlovarským krajem

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubý domácí produkt ČR (mil. Kč)	2 688 107	2 929 172	3 116 056	3 352 599	3 662 573	3 848 411	3 739 225
Hrubý domácí produkt CR (mil. Kč)	90 792	102 316	99 079	99 956	103 079	103 451	104 293
Tempo růstu HDP		8,97%	6,38%	7,59%	9,25%	5,07%	-2,84%
Tempo růstu HDP CR		12,69%	-3,16%	0,89%	3,12%	0,36%	0,81%
Příspěvek CR k růstu HDP		4,78%	-1,73%	0,37%	1,01%	0,20%	-0,77%

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Hrubý domácí produkt ČR (mil. Kč)	2 688 107	2 929 172	3 116 056	3 352 599	3 662 573	3 848 411	3 739 225
Hrubý domácí produkt KV (mil. Kč)	66 553	69 888	72 351	74 284	80 355	81 467	81 213
Tempo růstu HDP		8,97%	6,38%	7,59%	9,25%	5,07%	-2,84%
Tempo růstu HDP KV		5,01%	3,52%	2,67%	8,17%	1,38%	-0,31%
Příspěvek KV k růstu HDP		1,38%	1,32%	0,82%	1,96%	0,60%	0,23%

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím dat ČSÚ

Tab. č. 10 Průměrná měsíční mzda ve vybraných odvětvích podle CZ-NACE

ODVĚTVÍ NH podle CZ-NACE	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	13 219	14 378	15 524	16 430	17 466	18 344	19 546	20 957	22 592	23 344	23 797
H Doprava a skladování	13 368	14 298	15 417	16 260	17 350	18 188	19 262	20 663	22 369	23 000	23 090
I Ubytování, stravování a pohostinství	7 526	8 664	9 586	9 826	10 183	10 637	11 676	12 380	12 474	12 330	12 632
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	11 407	12 888	13 211	14 247	15 075	16 071	16 827	17 908	18 797	19 434	19 881
<i>v % průměru České republiky</i>											
H Doprava a skladování	101,1%	99,4%	99,3%	99,0%	99,3%	99,1%	98,5%	98,6%	99,0%	98,5%	97,0%
I Ubytování, stravování a pohostinství	56,9%	60,3%	61,7%	59,8%	58,3%	58,0%	59,7%	59,1%	55,2%	52,8%	53,1%
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	86,3%	89,6%	85,1%	86,7%	86,3%	87,6%	86,1%	85,5%	83,2%	83,3%	83,5%
<i>bazický rok = 2000</i>											
Česká republika	100,0%	108,8%	117,4%	124,3%	132,1%	138,8%	147,9%	158,5%	170,9%	176,6%	180,0%
H Doprava a skladování	100,0%	107,0%	115,3%	121,6%	129,8%	136,1%	144,1%	154,6%	167,3%	172,1%	172,7%
I Ubytování, stravování a pohostinství	100,0%	115,1%	127,4%	130,6%	135,3%	141,3%	155,1%	164,5%	165,7%	163,8%	167,8%
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	100,0%	113,0%	115,8%	124,9%	132,2%	140,9%	147,5%	157,0%	164,8%	170,4%	174,3%
<i>meziroční tempa růstu</i>											
Česká republika		8,8%	8,0%	5,8%	6,3%	5,0%	6,6%	7,2%	7,8%	3,3%	1,9%
H Doprava a skladování		7,0%	7,8%	5,5%	6,7%	4,8%	5,9%	7,3%	8,3%	2,8%	0,4%
I Ubytování, stravování a pohostinství		15,1%	10,6%	2,5%	3,6%	4,5%	9,8%	6,0%	0,8%	-1,2%	2,4%
R Kulturní, zábavní a rekreační činnosti		13,0%	2,5%	7,8%	5,8%	6,6%	4,7%	6,4%	5,0%	3,4%	2,3%

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 dle ČSÚ – pmzcr060811

V tabulce č. 10 jsou prezentovány průměrné měsíční mzdy ve vybraných odvětvích podle Klasifikace ekonomických činností (CZ-NACE) za roky 2000-2010 a doplněny o další výpočty. V tabulce č. 10 jsou porovnávána data za celou Českou republiku a odvětvími dopravy a skladování (H), ubytování, stravování a pohostinství (I) a kulturními, zábavními a rekreačními činnostmi (R), ze kterých se rekrutuje většina podniků cestovního ruchu. Ze srovnání mezd vyplývá, že mzdy v odvětví I rostly v sledovaných letech celkově nejméně

a meziroční tempa růstu mzdy jsou významně odlišná od celkových temp růst mezd v České republice. I když celkově mzdy v odvětví I rostou, mzdy v ostatních odvětví se zvyšují rychleji, takže měsíční mzdy v odvětví ubytování, stravování a pohostinství vyjádřené v procentech českého průměru vlastně klesají. **Jednoznačně lze konstatovat, že cestovní ruch generuje, alespoň zčásti, nízkopříjmová pracovní místa.**

7.2 Odvětví cestovního ruchu v prostředí ČR

V této podkapitole budou rozebrány dílčí ukazatele odvětví cestovního ruchu v České republice. Nejen v rámci celé ekonomiky, ale i v odvětví cestovního ruchu má hlavní město Praha specifické postavení, takže údaje budou prezentovány především za ostatní kraje. U většiny ukazatelů byly zvoleny shodné roky sledování jako v předchozí kapitole pro možnost srovnání.

V tabulce č. 11 naleznete vývoj kapacitních ukazatelů ubytovacího sektoru. Rok 2000 byl zvolen jako bazický, ostatní sledované roky jsou pak vyjádřeny jako procentní vyjádření roku 2000. Ve sledovaném období se v ČR mírně zvýšil počet zařízení (o 1,18 %) a o 5,86 % počet lůžek. Lze tedy konstatovat, že kapacita ubytovacího sektoru mírně roste a jednotlivá zařízení se zvětšují. V rámci jednotlivých krajů je však vývoj nerovnoměrný. Největší nárůst počtu zařízení a lůžek (zelená barva v tabulce) mezi roky 2000 a 2009 byl zaznamenán v Pardubickém a Plzeňském kraji, kapacita byla výrazně zvýšena i v Karlovarském kraji (o 20,5 %), avšak při zachování počtu zařízení. Největší pokles naopak zaznamenal Středočeský a Ústecký kraj – až o 10 %. Velký úbytek ubytovacích zařízení zaznamenal Liberecký kraj při zachování počtu lůžek, naopak zvýšení počtu zařízení při významném snížení počtu lůžek zaznamenal Jihomoravský kraj. Při pohledu na vývoj počtu zařízení a lůžek za celé sledované období je možné sledovat odlišné tendence u jednotlivých krajů, zatímco v Olomouckém a Zlínském, ale i Moravskoslezském a Libereckém kraji se kapacita a počet zařízení nejdříve zvyšovaly (či stagnovaly), aby do roku 2009 klesly. V jiných krajích se naopak počet lůžek spíše postupně zvyšoval, např. v Pardubickém a Karlovarském kraji či v kraji Vysočina. Obzvláště v Pardubickém kraji je nárůst počtu kapacit mezi lety 2006 a 2009 markantní. V posledním sloupci tabulky č. 11 je vypočítán průměrný počet lůžek na jedno ubytovací zařízení, tedy v podstatě průměrná velikost ubytovacího zařízení. Největší průměrný počet lůžek je s odstupem nejvyšší v Karlovarském kraji, naopak nejnižší nalézáme v Královéhradeckém, Libereckém, Ústeckém a Jihočeském kraji. Celkový průměr v České

republiky zvyšují zařízení v hlavním městě Praze. V krajích s menšími ubytovacími zařízeními převládá spíše venkovský a sportovní cestovní ruch, zatímco v krajích s většími zařízeními nalezneme ve větší míře lázeňský, městský, případně kongresový cestovní ruch.

Tab. č. 11 Počet zařízení a lůžek v odvětví cestovního ruchu ve vybraných letech

Kraj	2000		2003		2006		2009		Ø počet lůžek na 1 zařízení
	počet zařízení	lůžka	počet zařízení	lůžka	počet zařízení	lůžka	počet zařízení	lůžka	
Středočeský kraj	613	32 830	95,76%	93,56%	89,40%	88,88%	86,30%	91,45%	56,76
Jihočeský kraj	929	47 871	108,61%	106,81%	108,83%	111,77%	104,84%	105,82%	52,01
Plzeňský kraj	412	20 696	110,68%	107,70%	101,21%	102,98%	118,45%	128,84%	54,64
Karlovarský kraj	400	24 194	113,25%	113,85%	107,25%	119,34%	100,00%	120,48%	72,87
Ústecký kraj	417	21 742	101,68%	94,95%	92,09%	85,79%	90,41%	88,51%	51,04
Liberecký kraj	940	41 805	104,26%	101,84%	97,55%	97,28%	88,83%	99,28%	49,70
Královéhradecký kraj	979	45 802	101,63%	98,65%	100,61%	104,62%	97,85%	98,67%	47,17
Pardubický kraj	289	15 663	98,27%	96,81%	95,85%	101,96%	124,22%	131,16%	57,23
Kraj Vysočina	353	18 293	101,98%	102,62%	103,12%	107,34%	100,28%	106,77%	55,18
Jihomoravský kraj	482	35 072	109,13%	91,72%	101,45%	86,45%	105,19%	91,98%	63,63
Olomoucký kraj	317	18 546	115,14%	107,11%	108,20%	103,11%	106,62%	103,13%	56,59
Zlínský kraj	351	20 156	111,11%	112,38%	104,84%	107,95%	96,30%	99,85%	59,54
Moravskoslezský kraj	485	26 391	103,71%	100,68%	95,88%	96,26%	92,16%	98,27%	58,02
Česká republika	7 469	437 440	106,12%	101,98%	101,97%	101,04%	101,18%	105,86%	61,28

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím dat ČSÚ²⁷

Poznámka: Údaje u roků 2003, 2006, 2009 jsou procentuálním vyjádřením stavu v roce 2000 (rok 2000 je bazickým rokem).

V tabulce č. 12 jsou prezentovány vybrané statistiky kongresového cestovního ruchu v letech 2006-2010 (před rokem 2003 nebyly tyto údaje konzistentně sledovány). Jsou uváděny počty akcí kongresového typu a počty účastníků (podle metodiky ČSÚ – jedná se tedy o konference v hromadných ubytovacích zařízeních s alespoň 50 účastníky). Za rok 2010 je vypočítána i průměrná velikost kongresové akce, datové čáry v tabulce porovnávají počet akcí a počet účastníků vždy ve vývoji daného ukazatele za jeden kraj a umožňují tak identifikovat různé vývojové tendence. Celkově v celé ČR i ve většině krajů roste počet kongresových akcí a jejich účastníků, výjimkou je v tomto případě Karlovarský kraj, který zaznamenal výrazný úbytek počtu účastníků kongresových akcí mezi lety 2006 a 2010. Mezi roky 2009 a 2010 nastal pokles účastníků akcí u většího počtu krajů, pravděpodobně v důsledku omezování rozpočtů na firemní akce v důsledku hospodářské krize. Největší počet účastníků kongresových akcí zaznamenává Jihomoravský kraj se svým veletržním centrem Brnem a Moravskoslezský kraj s Ostravou. Nejmenší počet účastníků akcí vykazuje Ústecký kraj, a také Karlovarský kraj, který ve většině dalších ukazatelů cestovního ruchu ostatní kraje

²⁷ Pod jednotlivými tabulkami nejsou uváděny přesné odkazy na zdrojová data získaná u Českého statistického úřadu. Odkazy na jednotlivé zdroje (často se jedná o kombinaci více datových základů) přímo pod tabulkami by potlačili přehlednost práce, proto jsou použité zdroje souhrnně uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

převyšuje. Na druhou stranu ale právě Karlovarský kraj, společně s Libereckým a Olomouckým krajem hostí v průměru největší akce kongresového typu.

Tab. č. 12 Vybrané statistiky kongresového cestovního ruchu v letech 2006-2010

Kraj	2006		2007		2008		2009		2010		
	počet akcí	počet účastníků	počet akcí	počet účastníků	počet akcí	počet účastníků	počet akcí	počet účastníků	počet akcí	počet účastníků	Ø počet účastníků na 1 akci
Středočeský kraj	215	40 962	184	27 310	148	21 728	747	81 524	748	93 399	125
Jihočeský kraj	71	10 133	68	9 386	132	18 019	196	20 659	317	32 375	102
Plzeňský kraj	79	14 330	171	35 397	154	40 645	427	43 205	334	43 321	130
Karlovarský kraj	79	30 078	80	34 971	52	17 997	71	11 069	125	18 072	145
Ústecký kraj	34	5 097	22	2 730	5	590	49	3 707	85	5 886	69
Liberecký kraj	36	6 663	35	6 890	129	28 194	194	30 444	233	38 450	165
Královéhradecký kraj	123	20 621	138	21 647	159	27 938	328	38 534	286	31 626	111
Pardubický kraj	80	10 066	63	8 917	77	11 767	314	27 492	263	29 108	111
Kraj Vysočina	205	31 716	235	33 671	219	31 540	615	51 411	505	45 181	89
Jihomoravský kraj	540	131 978	593	131 630	649	167 696	1 608	227 786	1 692	222 603	132
Olomoucký kraj	112	18 238	121	20 470	110	15 772	227	27 692	226	35 445	157
Zlínský kraj	126	19 293	129	21 645	118	17 865	318	43 880	339	35 745	105
Moravskoslezský kraj	170	31 694	264	45 640	369	71 501	772	100 699	710	98 337	139
Česká republika	3 230	655 227	3 518	702 586	3 832	761 901	9 411	1 192 909	10 093	1 290 678	128

Zdroj: ČSÚ 2011, doplněno výpočtem autora

V tabulce č. 13 jsou prezentovány vybrané údaje o využití lůžek, resp. pokojů a průměrném počtu přenocování, byl zvolen odlišný způsob datových čar zachycující vždy pro každý sledovaný ukazatel a rok srovnání jednotlivých krajů.

Tab. č. 13 Průměrný počet přenocování, čisté využití lůžek a využití pokojů v odvětví cestovního ruchu ve vybraných letech

Kraj	2000			2003			2006			2009		
	prům. počet přenocování	čisté využití lůžek	využití pokojů	prům. počet přenocování	čisté využití lůžek	využití pokojů	prům. počet přenocování	čisté využití lůžek	využití pokojů	prům. počet přenocování	čisté využití lůžek	využití pokojů
Středočeský kraj	3,0	46,8	52,6	3,0	33,8	40,3	2,9	31,1	37,3	2,7	23,8	28,9
Jihočeský kraj	4,4	41,3	46,4	3,6	28,0	33,3	3,4	25,4	30,4	3,1	27,5	32,5
Plzeňský kraj	4,1	40,7	46,8	3,4	31,5	36,4	3,2	28,6	34,4	3,0	22,7	27,0
Karlovarský kraj	6,8	59,5	62,6	7,1	45,9	53,8	6,5	45,3	51,9	6,3	46,2	51,7
Ústecký kraj	5,4	46,1	51,2	3,7	23,8	29,6	3,2	21,8	27,5	2,9	18,1	22,2
Liberecký kraj	4,1	39,0	44,8	3,7	28,8	34,2	3,5	26,2	31,2	3,6	26,5	31,0
Královéhradecký kraj	4,7	43,3	49,8	4,0	30,5	35,8	3,9	30,4	35,6	3,9	29,3	34,4
Pardubický kraj	4,6	41,6	47,1	3,7	28,5	32,0	3,4	25,9	30,6	3,0	20,9	25,0
Kraj Vysočina	4,6	40,3	46,6	3,4	27,6	33,0	3,0	24,9	29,9	2,6	20,1	24,3
Jihomoravský kraj	3,6	40,4	45,5	2,4	27,2	33,2	2,2	28,3	37,3	2,0	23,6	29,2
Olomoucký kraj	5,1	41,4	46,5	4,2	27,9	32,9	4,0	26,9	32,5	3,8	22,3	26,6
Zlínský kraj	4,9	49,0	53,5	3,8	37,1	43,1	3,7	32,9	40,1	3,5	30,2	36,0
Moravskoslezský kraj	4,9	47,0	53,5	3,7	32,6	39,5	3,4	25,7	32,3	3,2	23,5	29,0
Česká republika	4,1	47,4	53,4	3,5	35,4	42,1	3,3	35,8	43	3,1	32,8	38,7

Zdroj: ČSÚ 2011

Obecně za celou ČR i v krajích klesá ve sledovaných letech průměrný počet přenocování (na jeden pobyt) a také čisté využití lůžek, resp. pokojů. A sice v celé ČR klesl mezi lety 2000 a 2009 průměrný počet přenocování o celý jeden den, vytíženost lůžek o 14,6 % a vytížení pokojů o 14,7 %. Poklesy průměrného počtu ubytování mají různou dynamiku, největší pokles zaznamenal Kraj Vysočina (o 2 přenocování), nejmenší naopak Středočeský kraj (o 0,3 přenocování), který ovšem měl v roce 2000 vůbec nejnižší průměrný počet přenocování

(3 přenocování), pomyslný štafetový kolík v roce 2009 převzal Jihomoravský kraj (2 přenocování). Výrazně nadprůměrné údaje, byť s klesající tendencí, ve všech sledovaných ukazatelích je možno sledovat u Karlovarského kraje. Statistiky o využití lůžek a pokojů je třeba sledovat nejen v rámci tabulky č. 13, ale i v kontextu tabulky č. 11, která zachycuje změnu kapacit ubytovacích zařízení. U některých krajů, ve kterých byla zásadně rozšiřována kapacita ubytovacích zařízení (Plzeňský kraj a specificky město Plzeň, Pardubický kraj), došlo k výraznému poklesu jejich využití. Výrazně negativní vývoj pozorujeme u Ústeckého kraje, kde dochází ke strmému poklesu využití lůžek a pokojů již mezi lety 2000 a 2003. Od té doby je nejnižší v rámci ČR. Tento stav již má pravděpodobně dopad na poměrně významné snižování objemu kapacit. Ani jejich pokles (viz tab. č. 11) však nedokázal vylepšit jejich čisté využití. Údaje prezentované za Českou republiku obsahují i data za hlavní město Prahu.

Při pohledu na údaje o čistém využití lůžek a pokojů je možné pozorovat i další vývojovou tendenci, a sice zvyšování rozdílů mezi jednotlivými kraji a pokles výkonů ubytovacích zařízení výrazně pod průměr České republiky, který je zvyšován údaji za hlavní město Praha. Zatímco ještě v roce dosahovaly čtyři kraje na průměrné hodnoty v ČR nebo je převyšovaly (zelené hodnoty v tabulce č. 13 pro rok 2000), v roce 2006 a ještě výrazněji. V roce 2009 už pouze Karlovarský kraj (a logicky i hlavní město Praha) převyšoval průměr ČR, ostatní kraje už zaostávaly.

V následujícím textu budou podrobněji rozebrány statistiky o návštěvnosti ubytovacích zařízení v členění na příjezdy rezidentů a nerezidentů a budou prozkoumány i statistiky lázeňského cestovního ruchu jako druhého specifického typu cestovního ruchu, pro který existují statistické údaje.

V tabulce č. 14 jsou prezentovány základní ukazatele počtu hostů a počtu přenocování v jednotlivých krajích v letech 2000-2010, údaje jsou doplněny zvýrazněním vývoje jednotlivých hodnot v průběhu sledovaného období (*zelená barva v každém řádku značí maximální hodnotu ukazatele a červená barva naopak nejnižší hodnotu daného ukazatele ve sledovaném časovém období*). Díky zvýraznění jednotlivých hodnot, pak můžeme poměrně jednoduše vizuálně pozorování hodnot zjistit, že ve většině krajů (až na Karlovarský kraj a hlavní město Prahu) klesá v posledním období počet hostů i přenocování, kraje tak vykazují v letech 2009 a 2010 jedny z nejnižších hodnot počtu přenocování ve sledovaném období.

Tab. č. 14 Počet hostů a přenocování v jednotlivých krajích

Kraj	Ukazatel	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Moravskoslezský kraj	Počet hostů	637 488	667 422	667 652	656 808	597 291	596 130	609 436	642 916	640 128	585 694	527 380
	Počet přenocování	3 107 347	2 563 178	2 575 663	2 434 249	2 117 558	2 065 271	2 055 704	2 036 206	1 928 769	1 851 257	1 733 932
Zlínský kraj	Počet hostů	464 245	443 704	474 026	520 872	522 425	488 766	508 557	532 482	497 452	448 222	462 676
	Počet přenocování	2 288 880	1 828 662	1 937 704	2 003 643	1 964 183	1 827 599	1 872 477	1 832 753	1 682 314	1 555 059	1 568 053
Olomoucký kraj	Počet hostů	416 560	392 761	416 110	450 855	419 246	414 910	430 839	434 960	426 604	377 200	377 748
	Počet přenocování	2 139 193	1 708 280	1 858 308	1 914 019	1 778 483	1 811 367	1 743 593	1 687 885	1 541 368	1 443 050	1 416 140
Jihomoravský kraj	Počet hostů	910 762	901 582	817 457	1 050 316	1 022 646	1 056 307	1 069 258	1 178 114	1 185 770	1 041 492	1 042 070
	Počet přenocování	3 283 763	2 331 235	2 040 491	2 475 173	2 239 461	2 321 628	2 342 743	2 353 525	2 299 763	2 063 247	2 034 734
Vysočina	Počet hostů	380 515	370 511	371 774	390 167	392 067	389 135	407 720	418 701	395 820	358 863	336 225
	Počet přenocování	1 749 712	1 341 414	1 221 480	1 340 883	1 206 428	1 160 101	1 220 321	1 137 765	989 571	927 620	852 046
Pardubický kraj	Počet hostů	322 987	312 970	284 249	307 180	338 289	329 395	353 089	388 240	360 903	320 972	317 087
	Počet přenocování	1 482 810	1 254 794	1 093 076	1 141 537	1 183 881	1 097 031	1 212 023	1 159 879	1 059 064	954 211	960 906
Královéhradecký kraj	Počet hostů	966 028	1 018 510	1 004 370	966 265	955 513	972 391	982 077	909 319	902 713	810 136	804 270
	Počet přenocování	4 580 792	3 995 083	3 942 058	3 897 345	3 817 240	3 862 054	3 793 569	3 499 508	3 386 951	3 140 596	3 133 903
Liberecký kraj	Počet hostů	840 134	830 177	870 801	796 138	754 776	768 061	802 499	709 225	703 787	652 987	632 568
	Počet přenocování	3 476 488	3 019 318	3 181 328	2 916 922	2 808 171	2 741 134	2 809 907	2 530 537	2 433 746	2 344 293	2 206 479
Ústecký kraj	Počet hostů	393 458	488 994	445 871	385 204	353 122	385 056	392 388	376 140	366 530	335 939	289 528
	Počet přenocování	2 128 242	1 576 140	1 604 236	1 408 274	1 280 018	1 265 912	1 264 708	1 245 705	1 126 856	977 086	876 807
Karlovarský kraj	Počet hostů	550 936	576 148	615 551	532 402	563 709	589 838	669 905	679 102	679 996	666 094	670 457
	Počet přenocování	3 771 341	3 769 964	4 017 941	3 783 406	3 801 377	3 792 155	4 325 281	4 381 614	4 451 001	4 189 554	4 219 001
Plzeňský kraj	Počet hostů	457 661	467 099	442 741	495 122	517 256	469 280	487 927	514 126	487 490	478 995	484 178
	Počet přenocování	1 891 369	1 616 003	1 508 295	1 664 966	1 670 838	1 514 196	1 560 526	1 572 649	1 448 988	1 428 491	1 384 556
Jihočeský kraj	Počet hostů	937 999	920 097	796 265	936 338	1 067 843	1 023 289	1 101 216	978 717	936 032	917 033	892 962
	Počet přenocování	4 102 618	3 247 034	2 863 549	3 406 605	3 649 531	3 490 237	3 746 744	3 127 834	2 954 129	2 855 936	2 712 135
Středočeský kraj	Počet hostů	965 604	884 933	674 262	834 240	851 612	770 670	767 477	713 507	665 178	645 443	631 356
	Počet přenocování	2 863 879	2 547 588	2 240 950	2 531 896	2 597 135	2 166 842	2 222 530	2 064 921	1 806 363	1 713 592	1 688 986
Hlavní město Praha	Počet hostů	2 619 395	3 008 277	2 534 126	3 024 575	3 863 894	4 108 565	4 142 538	4 485 372	4 587 483	4 346 839	4 743 373
	Počet přenocování	7 333 182	8 323 494	7 024 756	8 424 332	10 666 404	11 204 950	11 277 671	12 200 291	12 174 591	11 218 200	12 121 133
ČR celkem	Počet hostů	10 863 772	11 283 185	10 415 255	11 346 482	12 219 689	12 361 793	12 724 926	12 960 921	12 835 886	11 985 909	12 211 878
	Počet přenocování	44 199 616	39 122 187	37 109 835	39 343 250	40 780 708	40 320 477	41 447 797	40 831 072	39 283 474	36 662 192	36 908 811

Zdroj: ČSÚ 2011, upraveno

V tabulce č. 15 ukazující počet hostů přepočtený na jednoho obyvatele příslušného kraje zjistíme, že celkově není cestovní ruch v České republice příliš intenzivní,²⁸ snad až na hlavní město Praha a Karlovarský kraj. Pro porovnání české hodnoty 1,16 dosažené v roce 2009 například Německo vykázalo v roce 2009 počet hostů na jednoho obyvatele ve výši 1,61 (Statistisches Bundesamt Deutschland 2010). Z údajů v tabulce č. 15 dále vyplývá, že v posledních letech (od roku 2007) počet hostů na jednoho obyvatele mírně klesá, i když vzhledem k roku 2000 zaznamenal významný růst. Poměrně nízký počet hostů vykazuje Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj, ale i Středočeský kraj. Naopak nadprůměrné počty hostů na jednoho obyvatele vykazují Karlovarský, Liberecký, Královéhradecký, Jihočeský kraj a hlavní město Praha.

²⁸ Někdy se přepočítává počet hostů na 100 obyvatel apod.

Tab. č. 15 Počet hostů na jednoho obyvatele v jednotlivých krajích

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Středočeský kraj	0,77	0,71	0,54	0,67	0,68	0,62	0,62	0,57	0,53	0,52	0,51
Jihočeský kraj	1,47	1,44	1,25	1,47	1,67	1,60	1,73	1,53	1,47	1,44	1,40
Plzeňský kraj	0,80	0,82	0,77	0,87	0,90	0,82	0,85	0,90	0,85	0,84	0,85
Karlovarský kraj	1,79	1,87	2,00	1,73	1,83	1,92	2,18	2,21	2,21	2,17	2,18
Ústecký kraj	0,47	0,58	0,53	0,46	0,42	0,46	0,47	0,45	0,44	0,40	0,35
Liberecký kraj	1,91	1,89	1,98	1,81	1,72	1,75	1,83	1,62	1,60	1,49	1,44
Královéhradecký kraj	1,74	1,84	1,81	1,74	1,72	1,75	1,77	1,64	1,63	1,46	1,45
Pardubický kraj	0,63	0,61	0,55	0,59	0,66	0,64	0,68	0,75	0,70	0,62	0,61
Kraj Vysočina	0,74	0,72	0,72	0,76	0,76	0,76	0,79	0,81	0,77	0,70	0,65
Jihomoravský kraj	0,79	0,78	0,71	0,91	0,89	0,92	0,93	1,02	1,03	0,90	0,90
Olomoucký kraj	0,65	0,61	0,65	0,70	0,65	0,65	0,67	0,68	0,66	0,59	0,59
Zlínský kraj	0,79	0,75	0,80	0,88	0,88	0,83	0,86	0,90	0,84	0,76	0,78
Moravskoslezský kraj	0,51	0,54	0,54	0,53	0,48	0,48	0,49	0,52	0,51	0,47	0,42
Hlavní město Praha	2,10	2,41	2,03	2,42	3,09	3,29	3,32	3,59	3,67	3,48	3,80
Česká republika	1,03	1,07	0,99	1,08	1,16	1,18	1,21	1,23	1,22	1,14	1,16

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ

V tabulce č. 16 uvedený počet přenocování přepočtený na počet obyvatel (jeden, sto, tisíc) je často nazýván ukazatelem intenzity cestovního ruchu. Z tabulky č. 16 vyplývá, že s odstupem největší intenzitu cestovního ruchu můžeme pozorovat v Karlovarském kraji a hlavním městě Praze, dále pak v Libereckém, Královéhradeckém a Jihočeském kraji. Česká republika jako celek vykazuje intenzitu ve výši 3,51 přenocování na jednoho obyvatele v roce 2010 a 3,49 v roce 2009, pro porovnání je německá hodnota 4,5 v roce 2009 (Statistisches Bundesamt Deutschland 2010).

Tab. č. 16 Počet přenocování na jednoho obyvatele v jednotlivých krajích

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Středočeský kraj	2,30	2,04	1,80	2,03	2,08	1,74	1,78	1,66	1,45	1,37	1,35
Jihočeský kraj	6,43	5,09	4,49	5,34	5,72	5,47	5,88	4,91	4,63	4,48	4,25
Plzeňský kraj	3,31	2,83	2,64	2,91	2,92	2,65	2,73	2,75	2,53	2,50	2,42
Karlovarský kraj	12,26	12,25	13,06	12,30	12,36	12,33	14,06	14,24	14,47	13,62	13,71
Ústecký kraj	2,55	1,88	1,92	1,68	1,53	1,51	1,51	1,49	1,35	1,17	1,05
Liberecký kraj	7,92	6,88	7,25	6,64	6,40	6,24	6,40	5,76	5,54	5,34	5,03
Královéhradecký kraj	8,26	7,21	7,11	7,03	6,89	6,97	6,84	6,31	6,11	5,66	5,65
Pardubický kraj	2,87	2,43	2,12	2,21	2,29	2,12	2,35	2,25	2,05	1,85	1,86
Kraj Vysočina	3,40	2,60	2,37	2,60	2,34	2,25	2,37	2,21	1,92	1,80	1,65
Jihomoravský kraj	2,85	2,02	1,77	2,15	1,94	2,02	2,03	2,04	2,00	1,79	1,77
Olomoucký kraj	3,33	2,66	2,89	2,98	2,77	2,82	2,72	2,63	2,40	2,25	2,21
Zlínský kraj	3,87	3,09	3,28	3,39	3,32	3,09	3,17	3,10	2,85	2,63	2,65
Moravskoslezský kraj	2,49	2,05	2,06	1,95	1,70	1,66	1,65	1,63	1,55	1,48	1,39
Hlavní město Praha	5,87	6,66	5,62	6,74	8,54	8,97	9,03	9,77	9,75	8,98	9,70
Česká republika	4,21	3,72	3,53	3,74	3,88	3,84	3,94	3,89	3,74	3,49	3,51

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ

Zajímavým zjištěním je též fakt, že zatímco tendenčně intenzita cestovního ruchu stoupá v Praze a Karlovarském kraji, v ostatní krajích a i ČR celkově spíše klesá. Podobný vývoj – „rozevírání nůžek“ – bylo možné pozorovat u ukazatelů regionálního rozvoje. Avšak zatímco

hlavní město Praha zůstává lídrem v obou oblastech, v oblasti regionálního rozvoje byly lídry Středočeský, Jihomoravský kraj, jež vykazují velmi nízké hodnoty v oblasti cestovního ruchu, kde ostatní kraje převyšuje Karlovarský kraj, který naopak zcela propadá v hodnocení regionálního rozvoje. **Může být právě orientace Karlovarského kraje na cestovní ruch příčinnou jeho slabého regionálního rozvoje?**

Výpočty ukazatelů v tabulce č. 15 a 16 byly provedeny také jednotlivě pro domácí cestovní ruch (rezidenty) a aktivní zahraniční (příjezdový) cestovní ruch (nerezidenti). Z hlediska počtu hostů na obyvatele vykazují nejvyšší hodnoty u domácího cestovního ruchu Liberecký, Královéhradecký a Jihočeský kraj, u zahraničního pak naprosto dominuje hlavní město Praha, následované s jistým odstupem Karlovarským krajem. Je zajímavé, že se ve sledovaném období změnil poměr mezi hosty domácími a zahraničními. V domácím cestovním ruchu je počet hostů na obyvatele ve sledovaném období ve své podstatě konstantní, u zahraničního cestovního ruchu poměrně rychle narůstá počet hostů na obyvatele mezi lety 2000 a 2005 až na hodnoty mírně vyšší než u domácího cestovního ruchu. Ještě výrazněji je možno tento trend pozorovat u ukazatele intenzity cestovního ruchu (počet přenocování na obyvatele), kdy ve sledovaném období (2000-2010) poklesl počet přenocování na obyvatele v domácím cestovním ruchu o celou jednotku na hodnotu 1,76 v roce 2010, naopak u zahraničního cestovního ruchu počet přenocování na obyvatele roste z hodnoty 1,48 v roce 2000 na hodnotu 1,75 v roce 2010. Nebyla zaznamenána výrazná změna u ukazatelů domácího cestovního v posledních sledovaných letech, což je paradoxní, protože probíhaly kampaně a projekty Czechtourismu podporující domácí cestovní ruch. Nemusí to nutně znamenat neúspěch těchto kampaní, je možné, že preference výjezdového cestovního ruchu je tak výrazná, že se kampaním a projektů daří alespoň zpomalovat pokles objemu domácího cestovního ruchu.

Při srovnání intenzity cestovního ruchu u přenocování nerezidentů mezi kraji vykazují vysokou intenzitu Karlovarský kraj a hlavní město Praha (9,96 resp. 8,77 v roce 2010, další v pořadí Liberecký kraj vykázal hodnotu 1,27). V domácím cestovním ruchu pak nejvyššího hodnot intenzity cestovního ruchu dosahují Královéhradecký kraj (4,30 – rok 2010), následovaný Libereckým a Karlovarským krajem (3,76 resp. 3,75 v roce 2010) a Jihočeským krajem (3,28 v roce 2010). Naopak druhou nejnižší hodnotu zaznamenává hlavní město Praha, které ovšem u intenzity domácího cestovního ruchu jako jediný kraj vykazuje rostoucí tendenci. Karlovarský kraj bývá označován za kraj s poměrně nízkým podílem domácího

cestovního ruchu (a v absolutních číslech tomu tak i je), což potvrdil i relativní ukazatel počtu hostů na obyvatele. Avšak díky delší době pobytu návštěvníků vykazuje tento kraj poměrně vysokou intenzitu domácího cestovního ruchu (počet přenocování rezidentů na obyvatele) srovnatelnou s kraji tradičně označovanými jako hlavní destinace domácího cestovního ruchu. Je pravděpodobné, že je tento fakt způsoben významným podílem lázeňského cestovního ruchu v tomto kraji.

I proto bude podrobněji rozebrán lázeňský cestovní ruch. Karlovarský kraj totiž není jediným krajem, který disponuje dobrými předpoklady pro lázeňský cestovní ruch. V Příloze B je prezentován seznam lázeňských míst a obcí s vyhlášeným přírodním zdrojem ve smyslu zákona č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázní a lázeňských místech. Do těchto míst a obcí je koncentrován lázeňský turismus v České republice, samozřejmě má v jednotlivých místech odlišnou intenzitu.

V tabulkách č. 17-20 budou vždy prezentovány údaje za Českou republiku a Karlovarský kraj, který byl vybrán jako modelový region pro tuto práci, vypočtené údaje za ostatní kraje (viz příloha E) budou pouze komentovány v textu. Přestože analýza samotného Karlovarského kraje a cestovního ruchu v něm zcela nepatří do této kapitoly, považuje autor za vhodné prezentovat data již v tomto textu. Údaje za Karlovarský kraj vhodně zrelativizují údaje za celou Českou republiku.

Tab. č. 17 Vybrané statistiky lázeňského cestovního ruchu v ČR a Karlovarském kraji

Rok	Česká republika celkem						Karlovarský kraj					
	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R
2000	4,03%	3,70%	4,28%	12,92%	10,63%	14,16%	38,83%	40,85%	35,04%	60,55%	59,28%	62,44%
2001	3,86%	3,76%	3,95%	15,29%	11,76%	18,08%	39,07%	41,97%	32,69%	65,48%	64,42%	67,62%
2002	4,34%	4,24%	4,42%	17,33%	13,74%	19,92%	37,27%	40,63%	31,07%	65,88%	66,08%	65,55%
2003	3,97%	3,98%	3,96%	16,54%	13,32%	18,88%	43,46%	47,67%	35,16%	72,15%	72,82%	70,95%
2004	3,94%	3,58%	4,29%	16,03%	11,67%	19,83%	44,07%	48,13%	35,23%	72,05%	73,01%	70,12%
2005	4,02%	3,70%	4,37%	16,26%	11,92%	20,37%	45,14%	50,27%	33,80%	74,28%	76,20%	70,00%
2006	4,49%	4,60%	4,38%	16,27%	14,09%	18,32%	49,75%	55,35%	35,63%	76,37%	79,07%	69,10%
2007	5,02%	4,75%	5,31%	17,54%	14,09%	21,06%	54,52%	60,60%	40,61%	79,07%	82,19%	71,01%
2008	5,25%	5,07%	5,45%	17,94%	15,31%	20,66%	57,36%	65,26%	39,03%	80,46%	83,95%	70,26%
2009	5,40%	5,09%	5,73%	18,37%	15,16%	21,38%	55,90%	62,70%	41,05%	78,96%	81,69%	71,72%
2010	5,53%	4,99%	6,10%	18,56%	14,85%	22,23%	59,13%	64,91%	46,64%	80,16%	82,94%	72,79%

1 - Podíl lázeňských hostů na počtu hostů celkem	4 - Podíl přenocování lázeňských hostů na počtu přenocování celkem
2-N - Podíl lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu hostů (nerezidentů) celkem	5-N - Podíl přenocování lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu přenocování (nerezidentů) celkem
3-R - Podíl lázeňských hostů (rezidentů) na počtu hostů (rezidentů) celkem	6-R - Podíl přenocování lázeňských hostů (rezidentů) na počtu přenocování (rezidentů) celkem

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ

Velmi zajímavé údaje vyplývají z tabulky č. 17 prezentující statistiky lázeňského cestovního ruchu, a sice při vyjádření podílu lázeňských hostů a přenocování lázeňských hostů na celkových údajích o počtu hostů a přenocování v ČR a v Karlovarském kraji. Z dat v tabulkách č. 15 a 16 vyplývá, že absolutně objemy hostů i přenocování klesají. Data o podílu lázeňského cestovního ruchu na turistice celkem prezentovaná v tabulce č. 17 vykazují kontinuální nárůsty podílu lázeňského cestovního ruchu. Nejen pro ČR celkem a Karlovarský kraj, ve kterém je lázeňský turismus naprosto dominantním typem cestovního ruchu, ale i v ostatních krajích s lázeňskými ubytovacími zařízeními narůstají podíly lázeňského turismu. Výjimečně v některých krajích poklesly podíly u lázeňského cestovního ruchu nerezidentů.

Význam lázeňského cestovního ruchu v rámci České republiky je zdůrazněn delšími pobyty rámci lázeňského turismu (viz tabulka č. 18 a 19). V naprosté většině krajů převyšuje podíl přenocování lázeňských hostů na celkovém počtu přenocování podíl na počtu hostů celkem. Zatímco v Karlovarském kraji převažují v rámci lázeňského cestovního ruchu nerezidenti, v Ústeckém, Královéhradeckém, Olomouckém, Zlínském, Středočeském, Jihočeském a Moravskoslezském kraji hrají prim domácí lázeňští hosté.

V tabulkách č. 18 a 19 je uveden vývoj průměrného počtu přenocování na jednoho návštěvníka v České republice a Karlovarském kraji. Jsou rozlišeny počty přenocování pro cestovní ruch celkem, lázeňský cestovní ruch a cestovní ruch očištěný o vliv lázeňského turismu.

Tab. č. 18 Počet přenocování na jednoho hosta v České republice – cestovní ruch, lázeňský cestovní ruch

Rok	Česká republika celkem								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	4,07	4,70	3,27	13,06	15,53	9,40	3,69	4,21	3,03
2001	3,47	3,72	3,19	13,75	17,04	9,99	3,05	3,17	2,93
2002	3,56	3,80	3,28	14,24	17,13	10,64	3,08	3,18	2,96
2003	3,47	3,64	3,25	14,45	17,37	10,88	3,01	3,08	2,94
2004	3,34	3,54	3,13	13,59	16,37	10,20	2,92	2,97	2,87
2005	3,26	3,44	3,09	13,19	16,04	9,98	2,85	2,86	2,83
2006	3,26	3,40	3,12	11,81	14,22	9,57	2,86	2,90	2,81
2007	3,15	3,22	3,09	11,01	12,76	9,16	2,73	2,68	2,78
2008	3,06	3,12	3,01	10,45	11,81	9,08	2,65	2,62	2,68
2009	3,06	3,18	2,94	10,40	11,86	8,77	2,64	2,65	2,63
2010	3,02	3,15	2,90	10,15	11,49	8,63	2,61	2,61	2,60
	R - residenti			N - nerezidenti			V - všichni		

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ

Tab. č. 19 Počet přenocování na jednoho hosta v Karlovarském kraji – cestovní ruch, lázeňský cestovní ruch

Rok	Karlovarský kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	6,85	7,89	6,29	10,68	14,07	9,12	4,41	4,56	4,33
2001	6,54	6,93	6,37	10,97	14,33	9,78	3,71	3,33	3,90
2002	6,53	6,97	6,29	11,54	14,70	10,23	3,55	3,48	3,59
2003	7,11	7,56	6,87	11,80	15,26	10,50	3,50	3,39	3,57
2004	6,74	7,15	6,56	11,02	14,23	9,95	3,37	3,30	3,41
2005	6,43	6,38	6,45	10,58	13,21	9,78	3,01	2,89	3,09
2006	6,46	6,16	6,58	9,91	11,94	9,39	3,04	2,96	3,08
2007	6,45	5,92	6,68	9,36	10,36	9,06	2,97	2,89	3,02
2008	6,55	5,54	6,98	9,18	9,97	8,98	3,00	2,70	3,22
2009	6,29	5,49	6,66	8,88	9,59	8,67	3,00	2,63	3,27
2010	6,29	5,45	6,68	8,53	8,50	8,54	3,05	2,78	3,25

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ

Až na malé výjimky (např. počet přenocování nerezidentů celkově v Karlovarském kraji) klesá průměrný počet přenocování ve sledovaném období. Přestože je průměrný počet přenocování dlouhodobě nejvyšší v Karlovarském kraji, lázeňské pobyty jsou statisticky nejdelší v Moravskoslezském kraji, pobyty očištěné o vliv lázeňství jsou pak nejdelší v Královéhradeckém a Libereckém kraji. Ovšem také v Karlovarském kraji zaznamenáváme nadprůměrně dlouhé pobyty v této kategorii.

Pro zajímavost je ještě v tabulce č. 20 prezentováno srovnání statistik Českého statistického úřadu (ČSÚ) a Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS ČR) týkající se lázeňské péče, resp. lázeňského cestovního ruchu v roce 2010. Oba úřady používají odlišnou metodiku pro definici lázeňské péče, a proto se vykazované údaje mírně odlišují. Nicméně při přepočtení počtů návštěvníků na podíly rezidentů a nerezidentů na celkovém počtu vykazovaných návštěvníků jsou údaje obou úřadů srovnatelné. V celkovém součtu pak některé celkové ukazatele zkreslují údaje zveřejňované ÚZIS pro kraje, u kterých ČSÚ počty lázeňských turistů nevykazuje. V posledních třech sloupcích jsou uvedeny údaje o počtu lůžek v lázeňských zařízeních v poměru k celkovému počtu lůžek. Při porovnání tohoto údaje s údajem o podílu lázeňského cestovního ruchu (počty hostů a přenocování) na turismu celkem zjistíme, že kraje s vyšším podílem lázeňských lůžek také vykazují vyšší podíl lázeňského turismu.

Tab. č. 20 Počet účastníků lázeňského cestovního ruchu v krajích ČR v roce 2010 ve srovnání údajů ČSÚ a ÚZIS

Kraj	ÚZIS					ČSÚ					Počet lůžek celkem	Počet lůžek v lázeňských zařízeních	Podíl lázeňských lůžek
	Celkem	Nerezidenti	Rezidenti	Podíl nerezidentů	Podíl rezidentů	Celkem	Nerezidenti	Rezidenti	Podíl nerezidentů	Podíl rezidentů			
Středočeský kraj	10 418	768	9 650	7,37%	92,63%	29 365	2 728	26 637	9,29%	90,71%	30 024	1 082	3,60%
Jihočeský kraj	37 587	623	36 964	1,66%	98,34%	32 051	861	31 190	2,69%	97,31%	50 656	1 488	2,94%
Píseňský kraj	3 411	645	2 766	18,91%	81,09%	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	26 664	404	1,52%
Karlovarský kraj	163 105	127 332	35 773	78,07%	21,93%	396 465	297 598	98 867	75,06%	24,94%	29 149	13 010	44,63%
Ústecký kraj	20 097	2 759	17 338	13,73%	86,27%	21 333	3 280	18 053	15,38%	84,62%	19 243	1 091	5,67%
Liberecký kraj	6 365	1 080	5 285	16,97%	83,03%	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	41 503	678	1,63%
Královéhradecký kraj	15 775	355	15 420	2,25%	97,75%	18 746	950	17 796	5,07%	94,93%	45 192	1 480	3,27%
Pardubický kraj	11 532	45	11 487	0,39%	99,61%	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	20 544	576	2,80%
Kraj Vysočina	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	19 532	0	0,00%
Jihomoravský kraj	8 048	0	8 048	0,00%	100,00%	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	32 260	312	0,97%
Olomoucký kraj	31 157	396	30 761	1,27%	98,73%	46 934	1 536	45 398	3,27%	96,73%	19 127	2 326	12,16%
Zlínský kraj	33 168	3 252	29 916	9,80%	90,20%	65 649	5 058	60 591	7,70%	92,30%	20 126	2 134	10,60%
Moravskoslezský kraj	24 282	881	23 401	3,63%	96,37%	25 483	1 611	23 872	6,32%	93,68%	25 935	1 851	7,14%
Česká republika	364 945	138 136	226 809	37,85%	62,15%	636 026	313 622	322 404	49,31%	50,69%	463 087	26 432	5,71%

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ a ÚZIS

Pokud využijeme data z předchozích tabulek a výpočtů, zjistíme, že například v Karlovarském kraji generuje 44,6 % lázeňských lůžek 80 % přenocování, v Olomouckém kraji 12% lůžek generuje 42 % přenocování a ve Zlínském kraji 10,6% lůžek 36% všech přenocování. Ve všech regionech, kde nalézáme rozvinutý lázeňský cestovní ruch, se tento stává tahounem poptávky cestovního ruchu, vykazuje nadprůměrné doby pobytu a vysokou intenzitu cestovního ruchu. A zřejmě je výrazně koncentrován do lázeňských míst viz Příloha B. Součástí přílohy E jsou výpočty ukazatelů lázeňského cestovního ruchu ve struktuře prezentované v tabulkách č. 17-19.

Souhrnně lze uvést, že lázeňský cestovní ruch se stává stále významnější součástí turismu v ČR. Uvažovaná změna úhradové vyhlášky pro lázeňské pobyty, tak může významně ovlivnit odvětví cestovního ruchu.

8 Analýza vztahů mezi odvětvovým a regionálním prostředím

Cílem této kapitoly je provést analýzu vztahů odvětvového a regionálního prostředí na příkladu modelového regionu. Jsou zde charakterizovány vztahy cestovního ruchu a Karlovarského kraje a jeho rozvoje. Je provedena korelační analýza mezi počtem podniků v odvětví cestovního ruchu a hlavními ukazateli rozvoje cestovního ruchu. Dále jsou ukázány možnosti pro zjišťování přínosů cestovního ruchu pro obce či regiony.

8.1 Charakteristika Karlovarského kraje

Území Karlovarského kraje je nejzápadnějším územím České republiky a svou rozlohou 3 314 km² se řadí mezi nejmenší kraje (zaujímá přibližně 4 % z celkové rozlohy ČR). Vznikl 1. 1. 2000 na základě Zákona 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení). Sousedí s Německem (Bavorsko, Sasko), Plzeňským krajem a s krajem Ústeckým, se kterým tvoří region soudržnosti NUTS II Severozápad. Přírodní osu kraje tvoří řeka Ohře, která protéká Chebskou a Sokolovskou pánví od jihozápadu k severovýchodu. Přírodní hranici s Německem tvoří Smrčiny a Krušné hory. Nejvyšší vrchol Krušných hor Klínovec (1 244 m n. m.) je zároveň nejvyšším bodem Karlovarského kraje. Další významnou přírodní hranici tvoří Český les, Slavkovský les a Doupovské hory. Nadmořská výška se pohybuje na Karlovarsku mezi 320m až 1 244 m. (Metodická podpora regionálního rozvoje 2011)

Karlovarský kraj sám o sobě není z historického hlediska starým územím. Pokud budeme chtít Karlovarský kraj (resp. území dnešního Karlovarského kraje) a jeho vývoj zkoumat do minulosti, lze konstatovat, že první zmínky o některých částech kraje sahají až do 7. století a dodnes ho nejvíce ovlivňuje jeho poloha - rozhraní slovanského a germánského území. Nejzásadnějším obdobím, které ovlivnilo charakter území kraje dodnes, je bezpochyby 14. století, kdy byly po nálezů léčivých pramenů císařem Karlem IV. založeny Karlovy Vary. V období před a během světových válek se kraj potýkal s neustálou migrací jak českého, tak německého obyvatelstva (zvláště v těsném příhraničí). Po druhé světové válce se situace obrátila ve prospěch českých obyvatel a území dnešního Karlovarského kraje se i přes protesty německé strany stalo součástí tehdejší Československé republiky. Využití bohatých surovinových zdrojů (hnědé uhlí, kaolin, přírodní léčivé zdroje) vedlo v 19. a 20. století k významnému hospodářskému rozvoji regionu. Podíl na příznivém vývoji však neměla jen těžba, ale i lehký průmysl, a to zejména textilní, sklářský, keramický, strojírenský a také další výroby (např. výroba hudebních nástrojů). Výrobní kapacity jsou i dnes soustředěny na území Chebské a Sokolovské pánve. Tuto část kraje také nejvýrazněji poznamenaly zásahy člověka

do přírody (zejména těžební činností). Neméně významným oborem je lázeňství (Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Františkovy Lázně, Jáchymov, Lázně Kynžvart). (Program rozvoje Karlovarského kraje 2007-2013)

Základní charakteristiky Karlovarského kraje jsou shrnuty v tabulce č. 21.

Tab. č. 21 Základní charakteristiky Karlovarského kraje

Ukazatel	Období	Hodnota
Rozloha		3 314 km ²
Počet obyvatel	k 30.3.2011	307 182
Hustota osídlení	k 30. 3. 2011	92,69 obyvatele/km ²
Regionální HDP	2009	71 949 mil. Kč
Průměrná hrubá mzda	1. čtvrtletí 2011	19 931 Kč
Míra registrované nezaměstnanosti	k 30. 6. 2011	9,68 %
Počet ekonomických subjektů	k 30. 6. 2011	82 888
Celkový počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních	1. čtvrtletí 2011	149 034

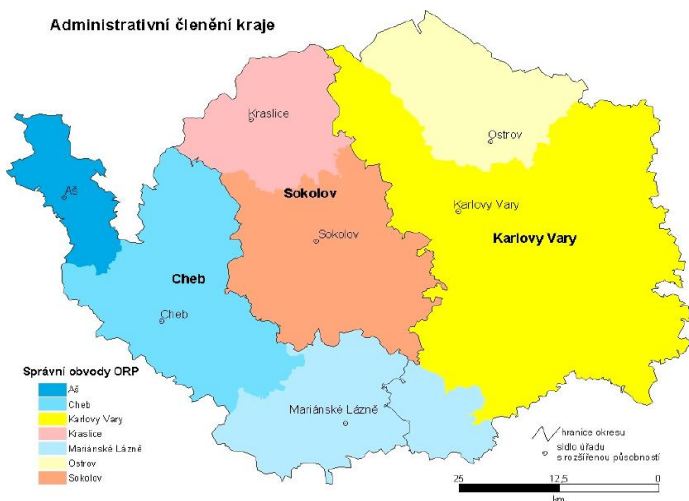
Zdroj: ČSÚ 2011

Karlovarský kraj je situován výhodně pro stále narůstající přeshraniční spolupráci. Z hlediska národního je však relativně izolován. I přes malou vzdušnou vzdálenost např. od hlavního města vznikají problémy s jeho dosažitelností – stále chybí přímé dopravní spojení. Dálnice (rychlostní silnice) jsou zatím v plánu (rychlostní silnice R6 ve výstavbě), železniční spojení mezi Karlovými Vary a Prahou vede pouze přes Plzeň nebo Ústí nad Labem, což cestování značně prodlužuje. Co se týče nadnárodní úrovně, Karlovarský kraj je jedním z „nejotevřenějších“ krajů v ČR vůči zahraničí, což mimo jiné dokládá vysoký podíl zde žijících a pracujících cizinců i počet zahraničních návštěvníků. Cestovní ruch je bezpochyby významným odvětvím v kraji především díky léčivým zdrojům. (Český statistický úřad Karlovy Vary, 2011)

Karlovarský kraj patří v typologii regionů k zaostávající, což bylo potvrzeno v předchozích kapitolách práce. Jeho základním problémem je, jak již bylo zmíněno, jeho odlehlost a nízká úroveň dopravní infrastruktury. Tuto skutečnost nepřekonává ani jeho sousedství s Německem. Dalším problémem je vnitřní heterogenita – území je tvořeno lázeňskými oblastmi a oblastmi postiženými restrukturalizací (např. Sokolovsko). V důsledku naznačených problémů se kraj potýká s velmi nízkým růstem HDP ve srovnání s ostatními kraji.

Na obrázku č. 8 je zobrazeno současné administrativní členění Karlovarského kraje s vymezením správní obvodů obcí s rozšířenou působností (SO ORP – Aš, Cheb, Mariánské Lázně, Sokolov, Kraslice, Ostrov, Karlovy Vary).

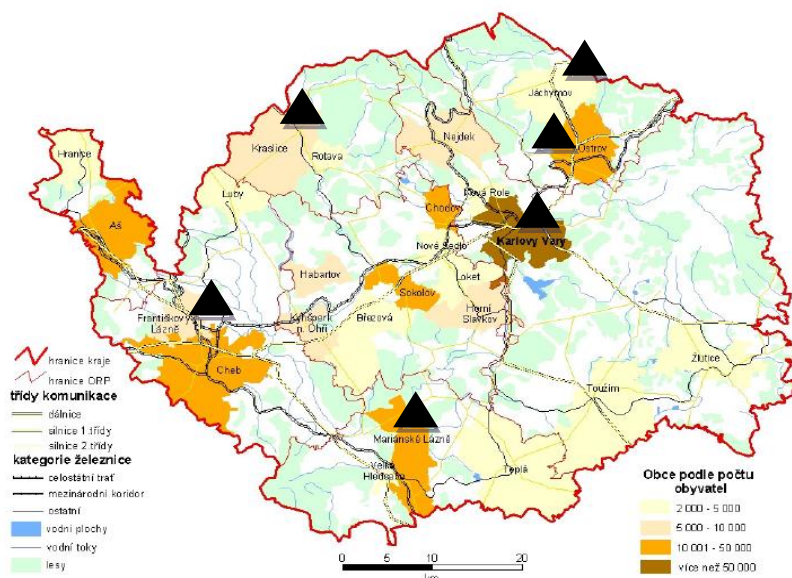
Obr. č. 8 Administrativní členění Karlovarského kraje (SO ORP)



Zdroj: ČSÚ 2011

Na obrázku č. 9 je pak zobrazena mapa kraje s vyznačením hlavních destinací cestovního ruchu, mezi které patří kromě lázeňských míst i oblasti s rozvinutým sportovním cestovním ruchem (Jáchymovsko a Božidarsko a Kraslicko).

Obr. č. 9 Mapa Karlovarského kraje s vyznačením hlavních destinací turismu



▲ - označení hlavních destinací cestovního ruchu v kraji

Zdroj: ČSÚ 2011, upraveno

Karlovarský kraj jako územní celek vytváří několik základních strategických dokumentů vyjadřující jeho předpokládaný vývoj zpravidla v dlouhodobějším časovém horizontu. Základním rozvojovým dokumentem kraje je Program rozvoje Karlovarského kraje na období 2007-2013, který prochází každoroční aktualizací. Tvorbu, úpravy, aktualizace a další aktivit s tímto spojené má na starosti Odbor regionálního rozvoje Krajského úřadu Karlovy Vary. Oblast cestovního ruchu se řídí Programem rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji 2007-2013, jehož je autor práce spoluautorem. Tento program definuje následující strategické cíle rozvoje cestovního ruchu:

1. Posílení pozice cestovního ruchu a lázeňství v rámci regionální ekonomiky (růst podílu,
2. Mobilizace a efektivnější využívání stávajících zdrojů a kapacit pro rozvoj cestovního ruchu a lázeňství,
3. Udržitelný rozvoj cestovního ruchu a lázeňství.

Tyto strategické cíle jsou pak vyjádřeny v prioritách programu:

Priorita 1: Budování a rozvoj atraktivit a infrastruktury cestovního ruchu a lázeňství,

Priorita 2: Zvyšování kvality a nabídky ubytovacích a stravovacích zařízení,

Priorita 3: Podpora lidských zdrojů, marketingu a tvorby produktů cestovního ruchu a lázeňství.

Mezi další významné strategické dokumenty patří:

- Strategie rozvoje lidských zdrojů
- Strategie rozvoje konkurenceschopnosti Karlovarského kraje

Zásadním dokumentem, který umožňuje financování rozvojových projektů i v oblasti cestovního ruchu, je Regionální operační program NUTS II Severozápad. Tento dokument je navázán na krajské strategické dokumenty, čímž je umožněno podnikům cestovního ruchu a subjektům veřejné správy čerpat finanční prostředky fondů Evropské unie. Stručná analýza jejich čerpání bude provedena v následujícím textu.

Na území Karlovarského kraje působí další organizace sdružující především subjekty veřejného sektoru, které se zabývají rozvojem území. Jedná se především o tzv. mikroregiony, jejichž přehled je uveden v Příloze F. Podniky působící na jejich území by měly prozkoumat možnosti propojení svých podnikatelských aktivit s činností těchto mikroregionů.

8.2 Hlavní charakteristiky cestovního ruchu v regionu

Hlavní charakteristiky cestovního ruchu v Karlovarském kraji budou prezentovány především na základě přepočtených ukazatelů zohledňujících počet obyvatel v regionu. Takto očištěné statistiky nejsou při běžných interpretacích statistických ukazatelů příliš používány. Přičemž z hlediska určování vztahu cestovního ruchu a regionálního rozvoje a vyjadřování intenzity cestovního ruchu (viz např. Freyer 2001, Berg 2008) v dané oblasti je takový pohled poměrně důležitý. Už v předchozích částech práce bylo využito ukazatelů rozvoje cestovního ruchu, které byly vztažené na počet obyvatel v regionu apod. V této podkapitole bude využito několika v literatuře zmiňovaných ukazatelů (funkcí), které dávají do vztahu aspekty regionálního prostředí a cestovního ruchu. Tyto ukazatele pak budou vypočteny na základě dostupných údajů pro celý kraj, jeho okresy a správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP).

Kiráľová (2003, s. 27) zmiňuje tzv. Defertovu turistickou funkci, která poměruje počet stálých lůžek v destinaci a počet místních obyvatel. Tato funkce je často nazývána irridexem, jelikož „předpokládá přímou úměru mezi růstem turistické funkce a růstem nevraživosti rezidentů vůči návštěvníkům destinace“:

$$T(f) = \frac{N}{P} * 100 ,$$

kde $T(f)$... Defertova turistická funkce,

N ... počet stálých lůžek,

P ... počet stálých obyvatel.

Vystoupil, Šauer, Holešinská, Metelková (2006) uvádějí ukazatel využití ubytovací kapacity v procentech. Ten je vhodný především pro porovnávání v čase, kdy jeho vysoká míra indikuje potřebu nového ubytovacího zařízení (a obráceně):

$$I_{UB} = \frac{O_{365} * 100}{N * 365} ,$$

kde I_{UB} ... využití ubytovací kapacity,

O_{365} ... počet přenocování za rok,

N ... počet stálých lůžek.

Dále může být definován počet ubytovaných hostů na 100 obyvatel (autor využil tohoto ukazatele již v tabulce č. 15, ovšem s přepočtením na jednoho obyvatele):

$$I_H = \frac{H}{P} * 100 ,$$

kde I_H ... počet ubytovaných hostů na 100 obyvatel,

H ... počet ubytovaných hostů,

P ... počet stálých obyvatel.

Zřejmě nejpoužívanějším ukazatelem je intenzita cestovního ruchu, která vyjadřuje počet přenocování na sto obyvatel zvolené destinace (Freyer 2001):

$$I_{CR} = \frac{O}{P} * 100 ,$$

kde I_{CR} ... intenzita cestovního ruchu,

O ... počet přenocování za určité období,

P ... počet stálých obyvatel.

Ukazatel intenzity cestovního ruchu byl v práci již použit, a sice v tabulce č. 16 přepočtený na jednoho obyvatele regionu.

V tabulce č. 22 jsou výše zmíněné ukazatele (funkce) vypočteny. Z vypočtených dat je patrné, že vývoj jednotlivých ukazatelů v čase pro jednotlivá zkoumaná území je kontinuální. Nejvyšších hodnot Defertovy turistické funkce dosahuje SO ORP Mariánské Lázně, s odstupem následované SO ORP Ostrov a Karlovy Vary. V rovině okresů je pak jednoznačně nejméně zatížen cestovním ruchem okres Sokolov. Je zřejmé, že při výpočtu této funkce v rovině jednotlivých obcí a měst, by nejvyšších hodnot dosahovaly lázeňská místa a horská střediska. Nejlepší využití ubytovací kapacity vykazují SO ORP Cheb, Mariánské Lázně a Karlovy Vary, tedy území, která zahrnují tři nejdůležitější lázeňská místa regionu. Je zřejmé, že lázeňský cestovní ruch zaručuje poměrně vysoké vytížení ubytovacích kapacit a není tolik ovlivněn sezonností. Posouzení hodnot intenzity cestovního ruchu a počtu ubytovaných hostů na 100 obyvatel potvrzuje dominantní roli lázeňských míst jako destinací cestovního ruchu. Naopak velice nízkou aktivitu z hlediska cestovního ruchu vykazuje oblast Ašska, Sokolovska a Kraslicka. Tyto subregiony zůstávají v rozvoji turismu daleko za průměrem České republiky, naopak ostatní části Karlovarského kraje významně převyšují české průměry v jednotlivých sledovaných ukazatelích.

Tab. č. 22 Ukazatele vztahu regionálního prostředí a cestovního ruchu v Karlovarském kraji

Defertova turistická funkce T (f)											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	4,26	4,31	4,37	4,37	4,24	4,23	4,30	4,35	4,46	4,41	4,26
Karlovarský kraj	7,95	8,56	8,78	9,05	8,74	9,40	9,48	9,30	9,54	9,48	9,14
Okres Cheb	10,80	11,34	11,91	12,43	11,62	13,57	13,70	12,98	13,05	12,82	12,75
Okres Sokolov	1,69	1,75	1,94	1,85	1,79	1,49	1,34	1,41	1,33	1,29	1,21
Okres Karlovy Vary	10,77	11,75	11,73	12,10	11,95	12,39	12,56	12,51	13,11	13,17	12,43
SO ORP Aš	0,58	0,78	0,54	1,04	0,87	0,85	0,62	0,80	0,68	0,68	0,68
SO ORP Cheb	7,28	8,13	7,63	8,62	8,33	9,50	9,53	9,04	9,32	8,71	8,54
SO ORP Karlovy Vary	10,05	11,18	11,19	11,33	11,61	12,16	12,50	12,40	13,07	13,29	12,40
SO ORP Kraslice	5,17	5,52	5,34	5,02	5,50	4,31	4,13	4,18	4,57	4,10	3,50
SO ORP Mariánské Lázně	24,12	24,92	28,41	28,12	25,89	30,90	31,71	30,15	30,05	30,52	30,59
SO ORP Ostrov	13,08	13,51	13,39	14,48	12,96	13,07	12,71	12,84	13,24	12,80	12,46
SO ORP Sokolov	1,07	1,08	1,34	1,28	1,13	0,98	0,84	0,92	0,76	0,79	0,80

Využití ubytovací kapacity (I _{UB})											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	27,68	24,34	22,82	24,16	25,79	25,50	25,69	24,77	23,05	21,69	22,52
Karlovarský kraj	42,71	39,73	41,19	37,63	39,14	36,32	41,04	41,99	41,44	39,38	41,14
Okres Cheb	48,86	46,12	48,66	43,43	46,64	39,72	46,78	47,67	46,81	47,37	47,04
Okres Sokolov	23,70	21,07	17,86	13,27	17,06	16,84	19,30	15,30	13,66	12,00	15,33
Okres Karlovy Vary	40,44	37,14	38,34	35,90	36,03	35,23	37,89	39,64	39,39	35,25	38,26
SO ORP Aš	N/A	N/A	N/A	10,52	15,39	14,37	19,69	9,81	6,58	10,60	10,67
SO ORP Cheb	39,08	34,85	46,77	40,98	42,64	36,37	45,30	46,65	44,04	46,75	47,18
SO ORP Karlovy Vary	42,15	38,51	39,65	38,32	37,95	36,77	39,97	42,93	42,80	36,62	40,65
SO ORP Kraslice	24,71	24,23	21,84	13,39	15,77	11,52	10,46	10,21	7,42	6,23	8,00
SO ORP Mariánské Lázně	53,09	52,02	47,42	45,80	50,03	42,33	48,09	49,04	49,31	48,35	47,55
SO ORP Ostrov	36,20	33,58	34,99	30,07	30,82	30,90	31,72	30,16	29,27	30,88	30,96
SO ORP Sokolov	22,83	18,21	15,06	13,19	18,18	21,02	27,00	19,40	20,41	17,37	21,10

Počet ubytovaných návštěvníků na 100 obyvatel (I _n)											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	105,82	110,55	102,08	111,12	119,56	120,59	123,70	124,85	122,63	114,08	115,94
Karlovarský kraj	180,99	189,70	202,34	174,99	185,07	193,85	219,93	220,88	220,49	216,52	218,07
Okres Cheb	268,52	281,55	295,07	237,97	252,96	268,49	317,42	315,04	326,57	343,51	341,79
Okres Sokolov	33,30	34,70	39,47	30,34	35,36	37,13	33,66	31,21	31,21	26,48	28,43
Okres Karlovy Vary	232,30	240,17	258,19	239,98	249,83	259,09	289,62	293,81	282,89	263,01	266,80
SO ORP Aš	N/A	N/A	N/A	13,77	10,47	10,12	12,18	10,01	8,03	8,79	9,51
SO ORP Cheb	125,76	131,99	159,24	148,76	153,67	179,08	183,44	172,02	190,27	200,86	196,82
SO ORP Karlovy Vary	239,39	245,81	258,52	250,86	268,36	277,62	310,36	318,03	308,18	283,69	289,64
SO ORP Kraslice	71,30	80,27	86,39	60,31	64,78	52,18	48,61	48,52	43,00	28,36	30,98
SO ORP Mariánské Lázně	655,60	703,41	682,01	575,59	626,69	634,52	814,88	838,85	850,33	894,05	895,79
SO ORP Ostrov	209,52	222,43	257,16	206,54	193,65	203,21	227,06	221,45	206,88	199,55	195,41
SO ORP Sokolov	26,55	26,59	31,19	25,03	30,13	34,44	31,00	28,15	29,10	26,14	27,95

Intenzita cestovního ruchu (I _{CR})											
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Česká republika	430,52	383,31	363,71	385,29	399,01	393,33	402,91	393,32	375,29	348,94	350,42
Karlovarský kraj	1238,94	1241,29	1320,74	1243,52	1248,04	1246,30	1419,98	1425,15	1443,24	1361,85	1372,28
Okres Cheb	1925,19	1909,13	2115,33	1970,73	1978,11	1966,45	2339,32	2259,09	2229,96	2217,17	2188,62
Okres Sokolov	146,01	134,60	126,63	89,43	111,65	91,32	94,37	78,72	66,50	56,36	67,52
Okres Karlovy Vary	1589,69	1592,30	1641,26	1585,93	1571,16	1592,66	1736,37	1810,61	1885,05	1694,86	1735,37
SO ORP Aš	N/A	N/A	N/A	40,00	49,12	44,35	44,24	28,67	16,39	26,30	26,48
SO ORP Cheb	1037,76	1033,52	1302,37	1289,82	1297,09	1260,51	1576,23	1538,46	1497,58	1485,93	1471,15
SO ORP Karlovy Vary	1546,52	1572,05	1619,02	1584,68	1608,60	1632,03	1824,16	1943,45	2041,77	1777,11	1839,33
SO ORP Kraslice	465,98	487,87	425,93	245,57	316,47	181,38	157,50	155,68	123,78	93,18	102,27
SO ORP Mariánské Lázně	4673,75	4732,04	4918,05	4700,52	4727,22	4773,91	5566,02	5395,98	5408,53	5385,98	5308,68
SO ORP Ostrov	1728,42	1655,98	1709,56	1589,78	1457,63	1473,94	1471,59	1413,68	1414,02	1442,50	1407,95
SO ORP Sokolov	89,19	71,72	73,76	61,79	75,22	75,24	83,14	65,10	56,25	49,79	61,25

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ 2011

Je bez diskuze, že Karlovarský kraj je z hlediska cestovního ruchu nejrozvinutějším krajem České republiky, který směle konkuruje Praze. **Při regionální analýze však bylo zjištěno, že se cestovní ruch v Karlovarském kraji koncentruje do jednotlivých míst, které vykazují zásadní turistickou atraktivitu, a zároveň mají vybudovanou materiálně technickou základnu. V souladu s předchozími zjištěními lze konstatovat, že tahounem cestovního ruchu v regionu je lázeňský turismus.** Podobný závěr byl učiněn i v Programu rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji pro léta 2007-2013.

8.3 Odhad vlivu cestovního ruchu na regionální ekonomiku

V kapitole č. 4 bylo konstatováno, že nedostatek podrobných a dostatečně validních statistických dat neumožňuje aplikaci složitějšího ekonometrického modelu odhadu vlivu cestovního ruchu na regionální ekonomiku. S využitím makroekonomických dat dostupných na národní úrovni se autor přesto pokusí o odhad významu cestovního ruchu pro Karlovarský kraj. Je třeba poznamenat, že se jedná o hrubé odhady bez příslušných analýz a tedy je na výstupy pohlížet s velkou opatrností, jak upozorňuje i Berg (2008).

V tabulce č. 23 jsou provedeny odhady počtu zaměstnaných v cestovním ruchu v Karlovarském kraji. Při výpočtu bylo využito jednak statistických dat ČSÚ, TSA ČR a dat z neoficiálního satelitního účtu turismu WTTC. Výpočet byl založen na údajích o zaměstnaných v odvětví I – Ubytování, stravování a pohostinství (podle CZ-NACE) v Karlovarském kraji. Toto odvětví národního hospodářství je možné z hlediska cestovního ruchu považovat za klíčové. Odhady jsou založené na předpokladu, že struktura odvětví cestovního ruchu v celé České republice odpovídá struktuře turismu v Karlovarském kraji, tedy je možno využít vztahu mezi počty zaměstnaných na národní úrovni pro odhad stavu na úrovni regionální.

Byly vypočteny tři odhady počtu zaměstnaných v turismu v Karlovarském kraji. Nejnižší hodnoty vykazuje odhad podle podílu zaměstnaných v odvětví I, kdy je využito podílu zaměstnaných osob v cestovním ruchu dle TSA na zaměstnaných v odvětví I a předpokladu stejného podílu na národní i regionální úrovni. Tento odhad je nejkonzervativnější, ale zahrnuje pouze osoby přímo zaměstnané v cestovním ruchu, neboť i pro výpočet použitý TSA zahrnuje pouze přímo vytvořená pracovní místa.

Tab. č. 23 Odhady vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost v Karlovarském kraji

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	Průměr
Zaměstnaní celkem - ČR	4 764,0	4 828,1	4 922,0	5 002,5	4 934,3	4 890,2
Zaměstnaní v odvětví I - Ubytování, stravování a pohostinství - ČR	181,7	187,1	181,5	176,9	186,0	182,7
Podíl zaměstnaných v odvětví I na celkovém počtu - ČR	3,81%	3,87%	3,69%	3,54%	3,77%	3,74%
Zaměstnaní celkem - KK	106,2	105,7	105,1	102,7	100,7	104,1
Zaměstnaní v odvětví I - Ubytování, stravování a pohostinství - KK	5,8	5,9	5,7	5,3	5,5	5,6
Podíl zaměstnaných v odvětví I na celkovém počtu - KK	5,46%	5,58%	5,42%	5,16%	5,46%	5,42%
TSA ČR - Počet zaměstnaných osob v cestovním ruchu	236,7	235,9	236,0	241,2	239,5	237,9
Podíl zaměstnaných osob v CR (TSA) na zaměstnaných v odvětví I	1,30	1,26	1,30	1,36	1,29	1,30
WTTC - Zaměstnaní v CR - přímo - ČR	256,2	271,7	279,4	234,6	214,6	251,3
WTTC - Zaměstnaní v CR - indukovaně - ČR	599,4	623,6	605,3	531,6	492,6	570,5
WTTC - podíl zaměstnaných indukovaně na přímo zaměstnaných	2,34	2,30	2,17	2,27	2,30	2,27
Podíl zaměstnaných přímo - WTTC na zaměstnaných v CR - TSA	108,25%	115,16%	118,38%	97,25%	89,60%	105,73%
Počet přenocování na jednu zaměstnanou osobu v CR	170,36	175,67	173,00	162,84	153,08	166,99
Počet přenocování v KK	3 792 155	4 325 281	4 381 614	4 451 001	4 189 554	4 227 921
Odhady počtu zaměstnaných v CR v Karlovarském kraji v % celkového počtu zaměstnaných v kraji						
Podle podílu zaměstnaných v odvětví I s využitím TSA	7,11%	7,04%	7,05%	7,04%	7,03%	7,06%
Indukovaně podle WTTC (s využitím TSA a vztahu WTTC a TSA)	17,59%	17,08%	16,15%	16,86%	17,07%	16,96%
Podle počtu přenocování	20,96%	23,29%	24,10%	26,61%	27,18%	24,33%
<i>údaje o počtu zaměstnaných v tis.</i>						
KK - Karlovarský kraj	ČR - Česká republika					
CR - Cestovní ruch	TSA - Satelitní účet cestovního ruchu					

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ 2011, WTTC 2011

Druhý odhad již směřuje k celkovému počtu zaměstnaných v ekonomice, který je vyvolán cestovním ruchem. Zde je využito, jak údajů z TSA ČR (pro přepočtení zaměstnaných v odvětví I na přímo zaměstnané v turismu), tak údajů WTTC (odhad indukovaných pracovních míst podle podílu induktivně zaměstnaných na přímo zaměstnaných osobách v turismu dle WTTC). Počet zaměstnaných vypočtený dle TSA je v této metodě násoben koeficientem 1,05 (průměr podílu zaměstnaných dle TSA a WTTC), který slouží k převodu

dat z metodiky TSA na metodiky WTTC. I při tomto odhadu autor předpokládá konzistentní strukturu národní a regionální ekonomiky.

Třetí odhad je hypotetickým konstruktem, který vychází z předpokladu, že počet zaměstnaných lineárně závisí na počtu přenocování. Je tedy využito vztahu mezi počtem přenocování a počtem přenocování na jednoho přímo zaměstnaného v cestovním ruchu, který byl spočítán v tabulce č. 7. Tento odhad je jednoznačně nesprávný, hovoří proti němu teorie výnosů z rozsahu (např. stejný, podobný, počet pracovníků hotelu obsluhuje z poloviny obsazený i plný hotel, tedy nově příchozí návštěvník nezpůsobuje automaticky potřebu většího počtu zaměstnanců). Nicméně v regionech, kde je intenzita cestovního ruchu podobná průměru ČR, by tato metoda měla přinášet relevantnější výstupy. Z tabulek č. 22 a 23 vyplývá, že intenzita cestovního ruchu je v Karlovarském kraji skoro čtyřikrát vyšší než v České republice, avšak podíl zaměstnaných v odvětví I je pouze 1,5 násobný. Zdvojnásobení intenzity cestovního ruchu (tedy zdvojnásobení počtu přenocování) přináší pouze cca. 37% zvýšení počtu zaměstnaných v odvětví I. Při využití tohoto vztahu by pak při celkové zaměstnanosti v cestovním ruchu v ČR v roce 2010 ve výši 5,62 % všech zaměstnaných tvořili zaměstnaní v cestovním ruchu v Karlovarském kraji přibližně **8-8,5 %** všech zaměstnaných. Takový odhad již lépe vyhovuje současné ekonomické situaci v regionu.

Souhrnně pak autor odhaduje, že v Karlovarském kraji cestovního ruchu přímo zaměstnává přibližně 7-9 % z celkového počtu zaměstnanců.

V tabulkách č. 7-9 byly provedeny prezentovány výpočty vlivu cestovního ruchu na ekonomiku České republiky. Nyní se podobně jako v případě zaměstnanosti pokusí autor odhadnout vliv cestovního ruchu na regionální ekonomiku Karlovarského kraje s využitím nejběžnějšího ukazatele HDP.

Odhad vlivu turismu na hrubý domácí produkt je složitější než odhad vlivu na zaměstnanost, protože neexistuje regionální údaj o produkci konkrétního odvětví. Autor tak odhaduje vliv turismu na HDP na základě provedených odhadů zaměstnanosti a počtu přenocování. Poměrně jednoduchý je odhad HDP cestovního ruchu v Karlovarském kraji na základě počtu přenocování. Z dat v Satelitním účtu cestovního ruchu se vypočte HDP cestovního ruchu připadající na jedno přenocování v ČR. Tento údaj se pak vynásobí počtem přenocování v Karlovarském kraji a dá do vztahu s celkovým regionálním HDP, autor tak dochází

k průměrné hodnotě 14%. Podobně jako u odhadu vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost je i odhad HDP cestovního ruchu v regionu poměrně vysoký.

Tab. č. 24 Odhady vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost v Karlovarském kraji

Ukazatel	2005	2006	2007	2008	2009	Průměr
Hrubý domácí produkt - ČR (v mil. Kč)	2 987 125	3 225 704	3 538 933	3 692 622	3 629 511	3 414 779
HDP cestovního ruchu - TSA - ČR (v mil. Kč)	99 079	99 956	103 079	103 451	104 293	101 972
Podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu - TSA ČR	3,32%	3,10%	2,91%	2,80%	2,87%	3,00%
Hrubý domácí produkt - KK (v mil. Kč)	72 351	74 284	80 355	81 467	81 213	77 934
HDP v cestovním ruchu na jednu zaměstnanou osobu v ČR	418 615,36	423 658,51	436 732,46	428 837,28	435 463,44	428 661
(1) Odhad počtu zaměstnaných osob podle podílu zaměstnaných v odvětví I - KK s využitím TSA v tis.	7,55	7,44	7,41	7,23	7,08	7,34
(2) Odhad počtu zaměstnaných osob podle WTTC (s využitím TSA a vztahu WTTC a TSA) - indukovaně - KK v tis.	18,68	18,06	16,98	17,31	17,19	17,64
HDP v cestovním ruchu vytvořené 1 přenocováním (Kč)	2 457,28	2 411,61	2 524,54	2 633,44	2 844,70	2 574,3
Počet přenocování v KK	3 792 155	4 325 281	4 381 614	4 451 001	4 189 554	4 227 921
WTTC - HDP ČR - přímé - ČR	104 612	110 380	116 130	100 621	92 554	104 859
WTTC - HDP ČR - indukované - ČR	327 493	353 877	358 843	328 340	306 155	334 942
WTTC - HDP ČR / TSA ČR - HDP ČR	105,58%	110,43%	112,66%	97,26%	88,74%	102,94%
WTTC - Zaměstnaní v ČR - přímo - ČR	256 200	271 700	279 400	234 600	214 600	251 300
WTTC - HDP ČR přímé na jednu přímo zaměstnanou osobu v ČR	408 322	406 257	415 641	428 905	431 286	418 082
WTTC - Zaměstnaní v ČR - indukovaně - ČR	599 400	623 600	605 300	531 600	492 600	570 500
WTTC - HDP ČR indukované na jednu zaměstnanou osobu v ČR	681 217	651 470	686 669	806 818	875 530	740 341
Odhady HDP cestovního ruchu v Karlovarském kraji v % celkového HDP kraje						
Podle počtu zaměstnaných s využitím TSA - odhad (1) - přímý vliv	4,37%	4,24%	4,03%	3,80%	3,80%	4,05%
Podle počtu zaměstnaných s využitím WTTC - odhad (1) - přímý vliv	4,26%	4,07%	3,83%	3,80%	3,76%	3,95%
Podle počtu zaměstnaných s využitím WTTC - odhad (2) - indukovaný vliv	17,59%	15,84%	14,51%	17,15%	18,53%	16,72%
Podle počtu přenocování	12,88%	14,04%	13,77%	14,39%	14,68%	13,95%
KK - Karlovarský kraj	ČR - Česká republika		<i>údaje o počtu zaměstnaných v tis.</i>			
CR - Cestovní ruch	TSA - Satelitní účet cestovního ruchu		<i>údaje o HDP v mil. Kč</i>			
			WTTC - World Travel and Tourism Council			

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle údajů ČSÚ 2011, WTTC 2011

V tabulce č. 24 jsou zobrazeny i další odhady HDP cestovního ruchu v Karlovarském kraji vypočítané pomocí odhadnutého počtu zaměstnanců v cestovním ruchu. Vždy je vynásoben odhadnutý počet zaměstnanců vypočítaným HDP v cestovním ruchu připadajícím na jednoho

zaměstnance v národním hospodářství. V tabulce č. 24 jsou provedeny tři odhady. Dva odhady řeší pouze přímý vliv cestovního ruchu na HDP, autor vychází při jednom odhadu z metodiky TSA a při druhém z údajů WTTC. Pokud odhadnutý HDP cestovního ruchu v Karlovarském kraji zprůměrujeme za celé zkoumané období (2005-2009), vyjde nám přibližně **4% vliv cestovního ruchu na HDP v kraji**. Tato hodnota je konzistentní s odhadem zaměstnanosti, kterou přímo způsobuje cestovní ruch ve zkoumaném kraji. Hodnota odhadu přímého vlivu cestovního ruchu na zaměstnanosti i HDP převyšuje výstupy TSA pro Českou republiku a ukazuje na nadprůměrný vliv odvětví cestovního ruchu na regionální ekonomiku Karlovarského kraje ve srovnání s průměrem České republiky. Byl proveden i odhad indukovaného HDP cestovního ruchu v Karlovarském kraji dosahuje na základě údajů WTTC průměrné hodnoty 16,7%.

Pokud realizované odhady ověříme pomocí pravidla, které říká, že intenzita cestovního ruchu ve výši 500 přenocování na 100 obyvatel představuje příspěvek k HDP ve výši jednoho procenta (Koch in Vystoupil, Šauer, Holešinská, Metelková 2006), pak se zdá být odhad 4% příspěvku cestovního ruchu k HDP Karlovarského kraje při intenzitě cestovního ruchu ve výši přibližně 1400 (viz tabulka č. 22) reálný.

8.4 Rozvoj cestovního ruchu a počty podniků v cestovním ruchu

Rozvoj podnikatelských příležitostí je často označován jako pozitivní efekt rozvoje cestovního ruchu v regionu. Autor se proto rozhodl prověřit vzájemný vztah mezi základními statistickými ukazateli rozvoje cestovního ruchu v Karlovarském kraji a počty subjektů zapsaných v Registru ekonomických subjektů (RES). Pro zkoumání vzájemných vztahů těchto proměnných bylo využito korelační analýzy (viz např. Hindls, Kaňoková, Novák 1997).

Mezi základní ukazatele rozvoje cestovního ruchu zvolil autor: počet příjezdů hostů, počet příjezdů hostů-rezidentů, počet přenocování, počet přenocování rezidentů, průměrný počet přenocování, čisté využití lůžek, využití pokojů, počet zařízení, počet pokojů a počet lůžek.

Údaje o počtu subjektů zapsaných v Registru ekonomických subjektů členěných podle odvětví (OKEČ) a okresů Karlovarského kraje, včetně informace o nově vzniklých subjektech pro období 2004-2010 získal autor přímo z karlovarské pobočky Českého statistického úřadu v červenci 2011. Do korelační analýzy byly zařazeny údaje o celkovém počtu subjektů zapsaných v RES, a údaje počtu subjektů zapsaných v následujících odvětvových skupin (dle

OKEČ) – 52 Maloobchod,²⁹ opravy spotřebního zboží; 55 Ubytování a stravování; 60 Pozemní doprava; 63 Vedlejší činnosti v dopravě, cestovní kanceláře a 92 Rekreační, kulturní a sportovní činnost.

Bylo vytvořeno celkem sedm matic korelačních koeficientů mezi výše zmiňovanými ukazateli (v časové řadě 2004-2010) řešících vztahy mezi počty subjektů v ČR, Karlovarském kraji, okresech Cheb, Sokolov a Karlovy Vary, a mezi vzniklými subjekty v Karlovarském kraji a okresu Karlovy Vary vždy v konfrontaci se základními ukazateli cestovního ruchu v daném regionu. Přehled vytvořených matic korelačních koeficientů je součástí přílohy G. Kromě vztahů mezi počty podniků a ukazateli rozvoje cestovního ruchu je možné sledovat i vzájemnou závislost mezi ukazateli cestovního ruchu a počty podniků navzájem.

Před zkoumáním výše uvedených závislostí porovnal autor data o počtech subjektů z Karlovarského kraje zapsaných v RES s údaji za celou Českou republiku. Byly srovnávány podíly počtů podniků v jednotlivých odvětvích na celkovém počtu subjektů na sledovaném území. Ve sledovaném období 2004-2010 se v Karlovarském kraji nachází o 5,5-7,5 % více subjektů působících v maloobchodě než na území České republiky. Na území Karlovarského kraje je podíl subjektů působících v ubytovacích a stravovacích službách o 2,5 % vyšší než v celé ČR. V ostatních sledovaných odvětvích pak je podíl subjektů na jejich celkovém počtu srovnatelný pro Karlovarský kraj i Českou republiku. **Větší intenzita cestovního ruchu v Karlovarském kraji, zapříčiňuje nadproporcionální podíl subjektů působících v oblasti ubytovacích a stravovacích služeb,** a pravděpodobně i v oblasti maloobchodu.

Výstupy korelační analýzy považuje autor za poměrně překvapivé. Například v rámci celé České republiky byla například identifikována silná nepřímo úměrná závislost³⁰ počtu subjektů v ubytovacím a stravovacím sektoru na většině ukazatelů rozvoje cestovního ruchu. Rozvoj cestovního ruchu by tak spíše směřoval ke zmenšování počtu subjektů v daném odvětví. Určitým vysvětlením tohoto faktu by mohla být snaha o lepší využívání kapacit a konsolidace trhu ubytovacích a stravovacích služeb.

²⁹ Odvětví maloobchodu bylo do analýzy zahrnuto, protože v literatuře i v expertních rozhovorech je zmiňováno propojení rozvoje cestovního ruchu s dalšími odvětvími ekonomiky, přičemž právě maloobchod přímo profituje z útrat turistů navštěvujících region, a je tak nasnadě, že by mohl být rozvojem cestovního ruchu podpořen.

³⁰ Vysoké kladné korelační koeficienty jsou v příloze H označeny zeleně a znamenají přímo úměrný vztah mezi veličinami. Vysoké záporné korelační koeficienty jsou označeny červeně. Intenzita obou barev má dva stupně – závislost větší než 0,8 je barevně intenzivnější, barevně jsou označeny všechny závislosti vyšší než 0,65.

Souhrnně lze konstatovat, že přestože jsou nalézány dílčí silné závislosti mezi některými zkoumanými ukazateli ve zkoumaných územích, nelze ze zjištěných dat učinit obecně platné závěry pro celé území Karlovarského kraje ohledně závislosti počtu subjektů působících v oblasti cestovního ruchu zapsaných v RES a ukazateli rozvoje cestovního ruchu. Stejně tak se neprokázala pozitivní závislost mezi ukazateli rozvoje turismu a vznikajícími subjekty v odvětví cestovního ruchu.

Paradoxně zajímavější výstupy ukázala analýza vztahů mezi kapacitními ukazateli cestovního ruchu (počet zařízení, pokojů a lůžek) a ukazateli aktivity cestovního ruchu (počet přenocování, počet příjezdů hostů). Celkově v Karlovarském kraji je patrný pozitivní vztah mezi počty příjezdů a přenocování a počty existujících pokojů. Markantní je tento vztah v okresech Karlovy Vary a Sokolov, naopak slabší závislost je vykázána v okrese Cheb. V tomto případě se ukázalo, že vyšší intenzita cestovního ruchu pozitivně ovlivňuje objem nabízených ubytovacích kapacit, avšak kladně neovlivňuje počty subjektů v sektoru ubytovacích a stravovacích služeb. Mnoho dílčích negativních závislostí mezi počty subjektů a ukazateli cestovního ruchu přisuzuje autor konsolidaci trhu cestovního ruchu v Karlovarském kraji.

I když je podíl subjektů působících v odvětvích spojených s cestovním ruchem nadproporcionální ve srovnání se stavem v celé ČR, nebyly nalezeny pozitivní závislosti mezi počty subjektů působících v cestovním ruchu a ukazateli rozvoje cestovního ruchu.

8.5 Příjmy obcí plynoucí z cestovního ruchu

V podstatě jediným příjmem, který lze v rozpočtech obcí přímo přiřadit cestovnímu ruchu jsou místní poplatky vybírané obcemi na základě zákona č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích ve znění pozdějších předpisů, a sice se konkrétně jedná o poplatek za lázeňský nebo rekreační pobyt a poplatek z ubytovací kapacity, které obce mohou vybírat na základě obecních vyhlášek, přičemž příslušná novela zákona č. 565/1990 Sb. určuje maximální výši místních poplatků, která je v současné době 15 Kč na osobu a noc u poplatku za pobyt a 6 Kč za obsazené lůžko u poplatku z ubytovací kapacity, přičemž může být stanoven i formou ročního paušálního poplatku. V tabulce č. 25 naleznete přehled sazeb místních poplatků u vybraných obcí v Karlovarském kraji v letech 2005-2010, který byl sestaven na základě údajů z oficiální internetových stránek jednotlivých obcí.

Tab. č. 26 Přehled vybraných místních poplatků vybraných obcí Karlovarského kraje v letech 2005-2010

Město	Poplatek za lázeňský nebo rekreační pobyt v tis. Kč						Poplatek z ubytovací kapacity v tis. Kč					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Andělská Hora	v rozpočtu neuvedeno						v rozpočtu neuvedeno					
Aš	nevybírá						170,0	140,0	162,0	103,0	63,0	108,0
Boží Dar	24,7	118,9	330,3	435,5	167,3	318,7	5,1	45,2	100,5	213,6	154,9	228,6
Bublava	N/A	13,0	20,8	63,1	45,0	46,4	N/A	4,9	3,6	18,0	13,4	15,0
Františkovy Lázně	5202,1	4950,5	5574,5	5108,5	4700,7	4823,7	646,1	699,2	703,1	643,3	605,3	601,7
Horní Blatná	18,3	25,5	45,8	46,0	70,0	35,1	14,8	16,6	19,3	20,0	25,0	15,7
Cheb	414,2	373,3	342,9	381,7	401,7	338,9	nevybírá					
Jáchymov	N/A	N/A	N/A	3000,0	3000,0	3000,0	N/A	N/A	N/A	200,0	150,0	200,0
Karlovy Vary	17116,0	18614,0	20684,0	22576,0	18534,0	20099,0	3306,0	3316,0	3609,0	3915,0	3588,0	5321,0
Kraslice	N/A	N/A	10,3	10,0	7,0	N/A	N/A	N/A	51,0	47,8	40,0	N/A
Mariánské Lázně	11720,2	11616,3	11465,1	12228,6	11892,0	11540,2	3605,3	3597,8	3467,4	3565,9	3483,2	4912,3
Pomezí nad Ohří	nevybírá						N/A	6,0	10,0	10,0	10,0	5,0
Stříbrná	12,6	12,0	15,1	16,0	10,1	6,1	38,2	32,9	33,1	42,3	23,2	21,3
	závěrečný účet, nebo skutečný údaj z rozpočtu											
	návrh z rozpočtu											

Zdroj: Vlastní výzkum, Cheb, 2011 na základě oficiálních dokumentů jednotlivých obcí (viz Seznam použitých zdrojů)

Vzhledem k tomu, že jsou od plateb poplatků osvobozeny některé skupiny obyvatelstva, nelze využít těchto údajů pro případnou verifikaci statistických údajů o přenocování hostů. Kromě oficiálních zdrojů byly kontaktovány i jednotlivé obecní (městské) úřady s žádostí o poskytnutí informací o poplatcích, avšak ani přímým kontaktem nebylo bohužel možné některé informace získat.

Při analýze rozpočtů sledovaných obcí bylo také zřejmé, že příjmy z místních poplatků subjektů cestovního ruchu tvořily běžnou součást příjmů obce. V žádném z případů nebyly příjmy z těchto poplatků konkrétně směřovány na výdaje týkající se cestovního ruchu. Nicméně je třeba poznamenat, že u měst Cheb a Mariánské Lázně byly analyzovány výdaje městských rozpočtů směřující do odvětví cestovního ruchu, a v obou případech byly výdaje samospráv do cestovního ruchu vyšší než příjmy z místních poplatků generovaných cestovním ruchem. Například u města Chebu vybrané finanční prostředky ani zdaleka nepokrývají náklady na provoz turistického informačního centra. Situaci v Mariánských Lázních zase podrobně rozebral Chval (2011a), který konstatuje, že výdaje na tzv. „lázeňský nadstandard“ 2,5-3krát převyšují příjmy z místních poplatků.

Souhrnně lze konstatovat, že cestovní ruch zvyšuje příjmy rozpočtů místních samospráv (obcí), avšak obce tyto příjmy obratem vydávají ve prospěch odvětví cestovního ruchu, přičemž většinou jsou výdaje obcí vyšší než příjmy z vybíraných poplatků. Navíc stát

stanovením maximální výše sazby jednotlivých poplatků omezuje možnosti obcí zvyšovat tyto příjmy.

Provedená analýza je samozřejmě velmi úzce zaměřená, protože se zabývá pouze příjmy obcí z místních poplatků placených subjekty z odvětví cestovního ruchu, které tvoří pouze malou část celkových daňových příjmů obcí. Z rozpočtového určení daní (RUD) podle zákona č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní) ve znění pozdějších předpisů jsou samozřejmě obcím přisuzovány ostatní daňové příjmy, konkrétně je pro obce souhrnně určeno:

- 21,4 % z celostátního hrubého výnosu daně z přidané hodnoty;
- 21,4 % z celostátního hrubého výnosu daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a jiných funkčních požitků, odváděné zaměstnavatelem jako plátce daně podle zákona o daních z příjmů;
- 1,5 % z celostátního hrubého výnosu daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti a jiných funkčních požitků dle přepočteného počtu zaměstnanců;
- 21,4 % z výnosu daně z příjmů právnických osob bez daně placené obcemi dle přepočteného počtu obyvatel;
- 21,4 % z celostátního hrubého výnosu daně z příjmu fyzických osob vybírané srážkou podle zvláštní sazby;
- 21,4 % z 60 % z celostátního hrubého výnosu daně z příjmů fyzických osob z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti;
- 30 % z výnosu daně z příjmů fyzických osob z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti, které měli v obci bydliště k poslednímu dni příslušného zdaňovacího období, tuto daň platí např. fyzické osoby, které podnikají jako drobní a střední podnikatelé;
- 100 % z výnosu daně z nemovitosti odváděné za nemovitosti nacházející se na území obce. (Stránská 2010)

Většina daňových příjmů obcí je tak přes příslušné koeficienty navázána na celostátní výnosy příslušných daní. Pouze 30 % z výnosu daně z příjmů fyzických osob z podnikání a samostatné výdělečné činnosti je daňovým příjmem obce, který závisí na podnikatelské aktivitě fyzických osob v dané obci. A obec by jej vhodnou podporou podnikání mohla do jisté míry stimulovat. Nicméně ani v případě tohoto daňového příjmu není možné vypočítat příspěvek odvětví cestovního ruchu do rozpočtu konkrétní obce. **Příjmy ze správních**

(místních) poplatků tak zůstávají jedinými rozpočtovými příjmy obcí, které lze poměrně snadno identifikovat a využít je pro analýzu přínosu cestovního ruchu v konkrétní obci, jak to bylo provedeno výše.

Další možností získání veřejných prostředků jsou finanční prostředky EU či státního rozpočtu podporující konkrétní projektové záměry.

8.6 Přehled projektů v odvětví cestovního ruchu financovaných EU

Z výzkumu názorů expertů mimo jiné vyplynulo, že projekty spolufinancované z prostředků Evropské unie mají významný pozitivní vliv na rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji. V období od vstupu České republiky do Evropské unie do současnosti bylo možné čerpat prostředky na projekty podporující cestovní ruch v regionech z několika operačních programů. V období 2004-2006 to byl primárně Společný regionální operační program (SROP), konkrétně lze nalézt projekty, alespoň částečně ovlivňující odvětví cestovního ruchu v prioritě 2 – Regionální rozvoj infrastruktury a jejích opatření 2.1 – Rozvoj dopravy v regionech, 2.2 – Rozvoj informačních a komunikačních technologií v regionech a 2.3 – Regenerace a revitalizace vybraných měst, dále v prioritě 4 – Rozvoj cestovního ruchu a jejích opatření 4.1 – Rozvoj služeb cestovního ruchu a 4.2 – Rozvoj infrastruktury pro cestovní ruch. (MMR 2011)

Tab. č. 27 Přehled počtu projektů a jejich rozpočtů realizovaných v rámci SROP v Karlovarském kraji

SROP - priority a opatření	Celkový počet projektů	Počet projektů realizovaných podnikatelským sektorem	Celkové rozpočty projektů	Výdaje veřejných rozpočtů	Výdaje soukromého sektoru
Priorita 2 - Regionální rozvoj infrastruktury	19	2	613 447 125 Kč	613 447 125 Kč	- Kč
Opatření 2.1 Rozvoj dopravy v regionech	7	0	410 449 920 Kč	410 449 920 Kč	- Kč
Opatření 2.2 Rozvoj informačních a komunikačních technologií v regionech	12	2	57 699 790 Kč	57 699 790 Kč	- Kč
Opatření 2.3 – Regenerace a revitalizace vybraných měst	1	0	145 297 415 Kč	145 297 415 Kč	- Kč
Priorita 4 - Rozvoj cestovního ruchu	51	21	259 452 746 Kč	156 310 901 Kč	103 141 845 Kč
Opatření 4.1 - Rozvoj služeb cestovního ruchu	37	15	52 141 074 Kč	42 838 601 Kč	9 302 473 Kč
Opatření 4.2 - Rozvoj infrastruktury pro cestovní ruch	14	6	207 311 672 Kč	113 472 299 Kč	93 839 372 Kč
Celkem	70	23	872 899 871 Kč	769 758 026 Kč	103 141 845 Kč

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle Strukturální fondy EU - Seznam podpořených projektů SROP [online] Praha: MMR, 2011. [cit 2011-10-29] Dostupné z: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Files/35/35f44719-a184-4c64-8392-9ca48c47ed6b.xls>>

Z tabulky č. 27 vyplývá, že v rámci SROPu byly v Karlovarském kraji realizovány projekty související s odvětvím cestovního ruchu v souhrnném objemu 873 mil. Kč. Do přehledu byly zařazeny projekty, které alespoň okrajově (např. rozvojem infrastruktury) souvisely

s cestovním ruchem. Projektů přímo zaměřených na rozvoj cestovního ruchu bylo sice celkově více, avšak s menším objemem investičních výdajů. Prostředky z tohoto operačního programu mohly být čerpány mezi lety 2004 a 2008 (alokovány do konce roku 2006), jedná se tedy o sumu vynaloženou během čtyř let. Jakkoli se tato suma zdá být poměrně vysoká je potřeba ji porovnat s tvorbou hrubého fixního kapitálu v Karlovarském kraji, která podle údajů ČSÚ kolísá v letech 2005 až 2009 mezi 15,2-17,5 mld. Kč ročně, případně s tvorbou hrubého fixního kapitálu v cestovním ruchu v ČR, která podle údajů ČSÚ roste z 34,6 mld. Kč v roce 2005 na 40,5 mld. Kč v roce 2009. Roční objem prostředků, které jsou iniciovány podporou z veřejných rozpočtů, tak tvoří marginální podíl na celkové tvorbě hrubého fixního kapitálu v regionu i v odvětví cestovního ruchu. Přičemž je zcela zanedbán fakt, že prostředky vynaložené v rámci opatření 4.1 SROP sloužily spíše pro realizaci okamžitých, především propagačních aktivit, než pro rozvoj fixního kapitálu.

V dalším období čerpání prostředků z EU, které začalo v roce 2007 a bude pokračovat do roku 2013, přičemž čerpání bude možné až do roku 2015, je možné financovat projekty směřující k rozvoji cestovního ruchu v Karlovarském kraji, především z Regionálního operačního programu Severozápad (ROP SZ), Integrovaného operačního programu (IOP), Operačního programu ČR-Svobodný stát Bavorsko (OP CZ-BY) a Operačního programu ČR-Sasko (OP CZ-SX). Oba posledně jmenované programy podporují projekty s česko-německým charakterem. Čerpání prostředků z těchto programů stále pokračuje, nicméně lze provést dílčí analýzu dosud alokovaných finančních prostředků EU pro projektové záměry na území Karlovarského kraje. U SROPu se jednalo o prostředky již vynaložené, a především celkové za kompletní projektové záměry. V tabulce č. 28 jsou alokované prostředky z fondů EU doplňovány finančními prostředky z veřejných rozpočtů (stát, kraje, obce) a soukromých subjektů, které se musejí na podpořených projekty významně finančně podílet. Tedy celkový generovaný kapitál bude v konečném vyjádření vyšší. Čerpání alokovaných finančních prostředků probíhá reálně od roku 2008, bude pokračovat do roku 2015. Většina finančních prostředků, které byly v operačních programech k dispozici je již alokována (rozdělena).

Tab. č. 28 Přehled počtu projektů a alokace finančních prostředků EU realizovaných (nebo schválených k realizaci) v rámci IOP, ROP SZ, OP CZ-BY, OP CZ-SX v Karlovarském kraji do července 2011

Operační program (priorita-opatření)	Celkový počet projektů	Počet projektů realizovaných podnikatelským sektorem	Alokovaná částka z fondů EU	Komentář
<i>Integrovaný operační program</i>	1	0	425 000 000 Kč	
<i>Regionální operační program Severozápad</i>	54	15	2 146 469 933 Kč	
Prioritní osa 4 - Udržitelný rozvoj cestovního ruchu	39	15	721 530 272 Kč	
4.1 Budování a rozvoj atraktivit a infrastruktury ČR	10	1	348 502 207 Kč	
4.2 Zlepšování kvality a nabídky ubytovacích a stravovacích zařízení	13	13	324 619 672 Kč	
4.3 Podpora marketingu a tvorby a rozvoje ČR	16	1	48 408 394 Kč	
Ostatní prioritní osy - projekty zaměřené na dopravu	15	0	1 424 939 660 Kč	Např. včetně projektu financujícího nákup železničních vozů apod.
<i>Operační program ČR-Svobodný stát Bavorsko</i>	19	0	186 809 745 Kč	Alokace v EUR přepočtena kurzem 25 Kč/EUR, včetně dopravních projektů
<i>Operační program ČR-Sasko</i>	9	0	624 042 137 Kč	Alokace v EUR přepočtena kurzem 25 Kč/EUR, včetně dopravních projektů
Celkem	83	15	3 382 321 815 Kč	

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 podle Strukturální fondy EU - Seznam příjemců podpory z fondů EU [online] Praha: MMR, 2011. [cit 2011-10-29] Dostupné z: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/getdoc/2eec9b32-0674-48ba-a419-90fa51db8823/Seznamy-prijemcu>>

V letech 2007-2013 (resp. 2015) je tedy zřejmě k dispozici větší objem prostředků pro projekty podporující rozvoj cestovního ruchu než v letech 2004-2006 (resp. 2008). Při přepočtu na objem prostředků, které jsou k dispozici v průměru na jeden rok, zjistíme, že se objem dostupných prostředků přinejmenším ztrojnásobil. Je však zajímavé, že se zmenšil počet projektů realizovaných soukromým sektorem, a zároveň se zvětšil objem finančních prostředků čerpaných na jeden projektový záměr. Obecně se tak dá konstatovat, že peníze z rozpočtu EU plynou především do projektových záměrů veřejného sektoru a že se zmenšila dostupnost těchto prostředků pro soukromé subjekty obecně. Zajímavé je například porovnání nositelů projektů směřujících k podpoře rozvoje služeb cestovního ruchu z opatření 4.1 SROPu a opatření 4.3 ROP SZ, kde v případě SROPu bylo 15 ze 37 projektů realizováno soukromým subjektem, aby to v rámci ROP SZ byl pouze jeden ze 16 projektů, při podobné celkové výši finanční podpory.

I přestože se objem finančních prostředků plynoucích z fondů Evropské unie od roku 2004 do současnosti (2011) významně zvýšil, tvoří pouze marginální část investic plynoucích do regionální ekonomiky či odvětví cestovního ruchu (maximálně jednotky procent). Za negativní lze považovat ztížení přístupu menších soukromých subjektů

k finanční podpoře z fondů EU v důsledku zvětšení projektů. Navíc se v dalším plánovacím období Evropské unie 2014-2020 významně sníží objem finanční podpory z fondů EU plynoucích do infrastrukturálních projektů, které v současnosti tvoří zásadní část objemu finančních prostředků z fondů EU.

8.7 Výzkum ekonomického dopadu vybraného eventu

V poslední době je v literatuře (např. Hesková a kol. 2006) zmiňována důležitost eventů pro rozvoj cestovního ruchu. Pod vedením autora práce proběhl v roce 2010 a 2011 výzkum návštěvníků Valdštejnských slavností ve městě Chebu. Jedná se o dvoudenní event, kterého se podle odhadu Turistického informačního centra města Cheb účastní přibližně 10 000 návštěvníků ročně. Akce je organizována vždy poslední srpnový víkend městem Cheb. Náklady na konání akce se v letech 2008-2010 pohybovaly mezi 930 a 1102 tis. Kč, přičemž příspěvek města Cheb byl v letech 2009 a 2010 700 tis. Kč a v roce 2008 500 tis. Kč, ostatní náklady na akci byly pokryty sponzorsky. (Pližingr 2011) Jedním z cílů tohoto výzkumu bylo zjištění ekonomického dopadu tohoto eventu pro město Cheb. Byla použita metoda osobního dotazníkového šetření, která se ve sledovaných letech nezměnila, a až na malé úpravy byl použit shodný dotazník. Hlavní výstupy výzkumu naleznete v tabulce č. 29.

Tab. č. 29 Shrnutí výzkumu ekonomického dopadu Valdštejnských slavností

Faktor	Výzkum 2010		Výzkum 2011	
	Výzkum	Celkově	Výzkum	Celkově
Realizace výzkumu	srpen 2010		srpen 2011	
Počet respondentů	470	10000	545	10000
Podíl místních obyvatel	64,04%	6404	62,02%	6202
Podíl návštěvníků	35,96%	3596	37,98%	3798
Průměrná útrata	221 Kč		254 Kč	
Průměrná útrata místních obyvatel	112 Kč		211 Kč	
Průměrná útrata návštěvníků	276 Kč		314 Kč	
Počet návštěvníků, kteří využili ubytovací zařízení	28	596	19	349
Příjmy z místních poplatků (rekreační pobyt)	280 Kč	5 957 Kč	190 Kč	3 486 Kč
Celková odhadovaná útrata návštěvníků	103 870 Kč	2 210 000 Kč	138 158 Kč	2 535 000 Kč

Zdroj: Vlastní výpočty, Cheb, 2011 s využitím: Pližingr (2011)

Při nákladech ve výši přibližně jednoho milionu korun českých, které vynakládá město Cheb a sponzoři akce, utratí návštěvníci akce celkově přibližně 2,2-2,5 mil. Kč. Je tedy zřejmé, že akce dokáže generovat krátkodobé návštěvníky města i jistý objem tržeb pro poskytovatele služeb cestovního ruchu (ubytování, stravování, stánkový prodej). Nicméně návratnost vložených finančních prostředků na organizaci eventů není akcí zajištěna. Event tohoto typu

negeneruje dostatek tržeb na zaplacení nákladů na jeho organizaci. Kdyby, čistě hypoteticky, celý event pořádala a všechny produkty na něm prodávala jedna firma, musela by při prodeji svých produktů pracovat s extrémně vysokou marží výrazně za hranicí 50%, což není příliš reálné. Ekonomická výtěžnost akce by se samozřejmě dala zvýšit například výběrem vstupného.

Event však na druhou stranu přináší i mimoekonomické efekty – např. zlepšování image města, pozitivní publicita města, spokojenost místních obyvatel, vznik tradic, které by neměly být podceňovány, byť se číselně v podstatě nedají vyjádřit. Obecné povědomí o eventu se u obou výzkumů pohybovalo kolem 85 %.

Většina dalších ve své podstatě kulturních eventů v Karlovarském kraji je spolufinancována z obecních rozpočtů, např. Chopinův festival v Mariánských Lázních, Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech. Většina akcí má tedy neziskový charakter a bez příspěvku obcí je jejich organizace možná pouze s obtížemi.

Ve výše uvedeném kontextu pak není překvapivé, že se město Cheb rozhodlo pořádat Valdštejnské hry ve dvouletém intervalu. Důvodem pro toto rozhodnutí bylo především zatížení rozpočtu města náklady na tento event. Případné pozitivní efekty akce nebyly při rozhodování zastupitelstva příliš diskutovány. Protože nejsou výdaje na kulturu, sport či podporu různých akcí a slavností mandatorní a v podstatě odpovídají firemním výdajům na marketingovou komunikaci a sponzoring, je zřejmé, že právě u těchto pro město nadstavbových akcí, budou primárně hledány možnosti pro úsporu výdajů obecních (veřejných) rozpočtů. Stejně jako mnoho firem s příchodem krize v první řadě omezilo sponzoringové aktivity či náklady na marketingovou komunikaci. **Na příkladu města Cheb, tak můžeme ukázat, že podpora rozvoje cestovního ruchu ze strany obcí je velmi volatilní zvláště v období klesajících rozpočtových příjmů. A zároveň je třeba poukázat na nutnost analýzy nákladů a přínosů u akcí podporovaných veřejnými rozpočty.**

9 Výsledky výzkumu expertních názorů

V této kapitole budou souhrnně prezentovány výstupy realizovaného výzkumu expertů pomocí hloubkových interview, jehož metodika byla popsána v kapitole č. 5. Podklady pro realizované rozhovory jsou v Příloze C a D.

9.1 Přínosy cestovního ruchu pro rozvoj regionu

Respondenti označili zaměstnanost, resp. pracovní a podnikatelské příležitosti, za hlavní pozitivní přínos odvětví cestovního ruchu pro regionální rozvoj Karlovarského kraje (celkem 14 respondentů). Druhou nejčastější odpovědí (5) byly příjmy plynoucí z odvětví cestovního ruchu, následovala známost kraje (2 respondenti) a jediný respondent označil rozvoj podnikání jako hlavní pozitivní efekt cestovního ruchu. Někteří respondenti vyjmenovali více pozitivní přínosů, takže se u dvou respondentů objevila na druhém místě zaměstnanost, pět dotazovaných jmenovalo dobrou image, případně povědomí o kraji, dvakrát bylo ještě jmenováno budování infrastruktury, jednou využití přírodního potenciálu a využití existujících kapacit. **Souhrnně je možné konstatovat, že oslovení aktéři cestovního ruchu považují zaměstnanost za jednoznačně největší přínos cestovního ruchu pro regionální rozvoj Karlovarského kraje.** Vaňková (2011) však upozorňuje na nízké mzdy v odvětví cestovního ruchu, a také na nabídku pracovních příležitostí spíše pro ženy.

Zatímco pozitivní efekty cestovního ruchu byly experty jmenovány v podstatě bez zaváhání, otázka směřující na největší negativní vliv cestovního ruchu na rozvoj kraje vyvolala u respondentů jisté váhání a rozpaky. Odpovědi na tuto otázku pak velmi variují: čtyřikrát byla uvedena zvýšená kriminalita, třikrát byl zmíněn aspekt mezilidských vztahů (ve vztahu k cizincům) a jednostranná orientace kraje na cestovní ruch, dvakrát vyšší cenová hladina, jednou pak byly jmenovány – odpadky, vytváření korupčního prostředí, neoptimální využití současného potenciálu, oslabování veřejných rozpočtů, stagnace, komercializace, dvojjazyčné názvy, sexturismus a upřednostňování zájmu turistů před zájmy místních obyvatel, jeden respondent pak uvedl, že cestovní ruch nemá negativní efekty na region. Někteří respondenti opět jmenovali i další negativní efekty cestovního ruchu. Dvakrát bylo jmenováno riziko jednostranné orientace na cestovní ruch, jednou pak byly jmenovány kriminalita, negativní publicita, zatěžování infrastruktury, zvyšování fluktuace pracovníků, zatěžování životního prostředí, vyšší pohyb cizích osob, zvyšování cenové hladiny, sexturismus a nízké mzdy ve službách a s tím spojený nižší efekt při výběru daní. Ten byl

mimořadně identifikován i v tabulce č. 7 při hodnocení makroekonomických aspektů cestovního ruchu.

Celkově respondenti považovali negativní vlivy cestovního ruchu za méně závažné a méně důležité než přínosy pozitivní. A zatímco u pozitivních efektů se odpovědi respondentů nelišily s ohledem na jejich zaměstnání, nacházeli dotazovaní z oblasti veřejné správy negativní efekty cestovního ruchu snadněji a dokázali je i přesněji vystihnout.

Realizované rozhovory s experty obsahovaly také dvě části, ve kterých byl hodnocen vliv cestovního ruchu vybrané faktory prostředí a u druhé sady faktorů jejich vliv na příjezdový cestovní ruch. Respondenti měli určit typ vlivu (pozitivní, negativní, bez vlivu), a ohodnotit míru vlivu na daný faktor/daného faktoru na stupnici od jedné do pěti (nejvyšší vliv). V případě uvedení možnosti bez vlivu, nebyla zjišťována míra vlivu a do průměrů uváděných v tabulce se hodnota nepočítala. Přesto je posledním sloupci tabulek vypočítán průměr jednotlivých faktorů v případě, že by při uvedení možnosti bez vlivu byla do aritmetického průměru započítána hodnota 0. Pro jednotlivé faktory byly vypočteny aritmetický průměr, směrodatná odchylka, rozptyl, variační koeficient, šikmost a špičatost (Cyhelský, Kahounová, Hindls 1996, Hindls, Hronová, Novák 1999). Tyto statistické ukazatele vyjadřují variabilitu odpovědí expertů. Autor předpokládal pravděpodobnostní rozdělení vzorku. V podstatě platí, že čím menší směrodatná odchylka, rozptyl a variační koeficient, tím menší rozdíly existovaly v odpovědích jednotlivých respondentů. Záporná šikmost ukazuje větší počet odpovědí, které byly větší než aritmetický průměr. Záporná špičatost pak ukazuje na spíše plošší rozdělení odpovědí (normální rozdělení má nulovou špičatost), tedy hodnoty jsou méně nahuštěné kolem střední hodnoty. U některých faktorů nejsou ukazatele variability vypočteny, protože nebyl k dispozici dostatek hodnot (alespoň 10 odpovědí s mírou vlivu). Celkově lze konstatovat, že se až na výjimky nedaly vypořádat rozdíly v odpovědích expertů z různých sektorů ekonomiky či z různých obcí.

Z hodnocení expertů, viz tabulka č. 30, vyplynulo, že **cestovní ruch má největší pozitivní vliv na zaměstnanost** (počet pracovních míst). Dotazovaní byli poměrně jednotní v hodnocení tohoto faktoru. Tento výsledek koresponduje s ostatními výstupy výzkumu, neboť zaměstnanost byla nejčastější odpovědí i v úvodní otázce, ve které měli respondenti uvést oblast regionálního rozvoje, která je nejvíce ovlivňována cestovním ruchem. Podobně

pozitivně hodnotili experti přínos cestovního ruchu na podnikatelské příležitosti. Při hodnocení tohoto faktoru byli dotazovaní konzistentnější než u zaměstnanosti. Celkově však při hodnocení obou těchto faktorů dosáhli experti největší vzájemné shody. Tři experti však nepovažují pracovní místa generovaná cestovním ruchem za progresivní pro region a zaměření regionu označují za příliš jednostranně orientované.

Tab. č. 30 Kvantitativní hodnocení vlivu cestovního ruchu na vybrané faktory

Faktor v Karlovarském kraji a vliv cestovního ruchu na něj	Typ vlivu			Míra vlivu			Variační koeficient	Šikmost	Špičatost	Průměr (bv=0)
	P	N	BV	Průměr	Směr. odchylka	Rozptyl				
Zaměstnanost (počet pracovních míst)	21	0	1	4,21	0,89	0,79	21,20%	-0,96	0,21	4,02
Povědomí o regionu (v okolních regionech, státech)	21	0	1	4,00	1,37	1,88	34,25%	-1,21	0,09	3,82
Podnikatelské příležitosti	21	0	1	3,95	0,79	0,62	20,00%	-0,42	-0,41	3,77
Image regionu	22	1	0	3,89	1,23	1,52	31,62%	-0,90	-0,14	3,89
Přeshraniční spolupráci	19	0	3	3,58	1,34	1,79	37,43%	-0,38	-1,25	3,09
Konkurenceschopnost regionu	21	2	0	3,50	0,91	0,93	26,00%	-0,56	0,00	3,50
Spolupráci podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji	17	2	4	3,44	1,03	1,06	29,94%	0,52	-0,93	2,66
Investiční výdaje veřejné (samo)správy	19	1	2	3,40	1,30	1,70	38,24%	-0,59	-0,91	3,10
Příjmy veřejných rozpočtů (daně, poplatky)	20	0	2	3,35	1,46	2,13	43,58%	-0,53	-1,25	3,05
Hrubý domácí produkt Karlovarského kraje	20	1	1	3,29	1,13	1,28	34,44%	-0,15	-0,19	3,14
Životní prostředí	15	10	3	3,26	1,08	1,18	33,13%	0,62	-0,89	2,82
Kvalita života místních obyvatel	21	2	1	3,24	1,03	1,07	31,79%	-0,34	0,08	3,09
Spolupráci podniků a veřejné správy v oblasti cestovního ruchu	15	0	7	3,21	1,12	1,26	34,89%	-0,11	0,01	2,05
Gastronomie – úroveň stravovacích služeb	19	7	1	3,08	1,04	1,09	33,73%	0,38	-0,75	2,66
Výše průměrné mzdy	13	9	3	3,00	1,25	1,56	41,67%	0,22	-0,58	2,59
Rozvoj člověka/společnosti	15	1	5	2,97	1,04	1,08	35,03%	-0,05	-0,21	2,26
Rozvoj destinačního managementu (marketingu)	11	1	9	2,88	1,35	1,82	46,88%	0,18	-0,66	1,57
Zvyky a obyčejy místních obyvatel	9	3	13	2,70						1,23
Vztah obyvatel regionu a turistů (návštěvníků)	11	11	2	2,47	1,18	1,38	47,77%	0,37	-0,19	1,80

Zdroj: Vlastní výzkum, Cheb, 2011

Poznámka: V případě, že respondenti u některého faktoru identifikovali pozitivní i negativní vliv, pak byly započítány jejich odpovědi u obou možných odpovědí, proto součet odpovědí u některých tvrzení není roven počtu respondentů (22).

Vysokého průměrného pozitivního vlivu dosáhly i faktory povědomí o regionu a image regionu, které jsou do jisté míry zaměnitelné. Mimo jiné sloužily i pro jisté ověření konzistentnosti hodnocení expertů. Použitím testu shody středních hodnot dvou statistických výběrů s neznámým (ale s odhadovaným shodným) rozptylem základního souboru (Cyhelský, Kahounová, Hindls 1996) se nepodařilo na 5%ní hladině významnosti vyvrátit hypotézu o rovnosti středních hodnot, tedy lze konstatovat, že experti odpovídali konzistentně.

Respondenti přisuzují cestovnímu ruchu poměrně vysoký vliv na konkurenceschopnost regionu a přeshraniční spolupráci. Shodují i v pozitivitě tohoto vlivu. U přeshraniční spolupráce však existuje poměrně široká variabilita mezi jednotlivými experty.

Zajímavé výsledky ukázalo hodnocení vlivu cestovního ruchu na spolupráci podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji a podniků a veřejné správy. Přestože jsou vypočtené míry vlivu poměrně vysoké, existuje zde poměrně velká variabilita mezi jednotlivými respondenty. Poměrně mnoho respondentů nepřisoudilo cestovnímu ruchu žádný vliv v této oblasti. Na rozdíl od předchozích faktorů způsobuje poměrně velký počet expertů, kteří cestovnímu ruchu nepřisuzují žádný vliv na spolupráci subjektů, že průměrný vliv cestovního ruchu při započítání nulových hodnot pro odpověď „bez vlivu“ významně klesá. Otázka hodnocení faktoru spolupráce vyvolala u respondentů poměrně mnoho komentářů, na rozdíl od jiných diskutovaných faktorů. Tři dotazovaní uvedli, že ochota spolupracovat nepřichází s počtem zákazníků, ale je o přístupu jednotlivých podnikatelů/subjektů. Respondenti nebyli jednotní ani v hodnocení vlivu krize, někteří říkali, že menší počty návštěvníků spíše zvyšují ochotu ke spolupráci, druzí tvrdili opak. Nicméně převažujícím názorem bylo, že by subjekty v oblasti cestovního ruchu měly spolupracovat. V oblasti spolupráce veřejného a soukromého sektoru tvrdili čtyři respondenti, že spolupráce nefunguje, není efektivní, nebo že dokonce oba sektory podnikají protichůdné kroky. Se zmenšující se velikostí sídla, kde dotazovaní podnikají/pracují, je spolupráce obou sektorů hodnocena lépe. U spolupráce v rámci soukromého sektoru je nutné uvést, že získané hodnoty vykazují kladnou šikmost, tedy větší část expertů u tohoto faktoru hodnotila vliv cestovního ruchu podprůměrně.

Tři faktory týkající se ekonomického vlivu cestovního ruchu (investiční výdaje veřejného sektoru, HDP kraje, příjmy veřejných rozpočtů) byly experty hodnoceny velmi podobně. Byl uváděn pozitivní vliv cestovního ruchu na tyto faktory. Nicméně je třeba poznamenat, že odpovědi vykazují poměrně vysokou variabilitu a tedy nejednotnosti názorů expertů ohledně vlivu odvětví cestovního ruchu na tyto faktory. Zajímavý je názor Chvala (2011b), který jako jediný tvrdí, že cestovní ruch má výrazně negativní vliv na investiční výdaje veřejného sektoru. Argumentuje tím, že lázeňský cestovní ruch přináší městu Mariánské Lázně nutnost investičních výdajů, které převyšují příjmy města z cestovního ruchu. Z pohledu investičních výdajů jsou pak upřednostňováni návštěvníci před místními obyvateli.

Pozitivně hodnotili experti vliv cestovního ruchu na kvalitu života místních. Jejich hlavním argumentem byl fakt, že místní obyvatelé profitují z aktivit vytvářených primárně pro turisty. Dva experti, kteří vliv označili za negativní, tak učinili kvůli vyšší cenové hladině a přílišnému počtu návštěvníků rušících místní obyvatele.

Další oblastí hodnocenou experty byly faktory zaměřující se na vliv cestovního ruchu na místní obyvatelstvo. Největší vliv má podle respondentů cestovní ruch na rozvoj člověka

(společnosti), který experti hodnotí průměrně s poměrně velkou variabilitou. Hlavním komentovaným vlivem je poznávání nových kultur a jejich charakteristik, několik expertů vyjadřuje názor, že cestovní ruch má vliv především na zaměstnance podniků poskytujících služby návštěvníkům. Poměrně překvapivé výsledky nabízí faktor zvyky a obyčejy místních obyvatel a vliv cestovního ruchu na ně. Přestože je vliv spíše označen za pozitivní, převažuje názor, že cestovní ruch v podstatě nemá vliv na zvyky a obyčejy obyvatel. Experti vychází ze situace v Karlovarském kraji, který přibližně polovina z nich označuje za region bez tradic a zvyků, což vychází z historického vývoje území kraje v minulém století. Zajímavý je pak názor Záměstné (2011), který podpořili další dva experti, že nám vlastně návštěvníci pomáhají zvyky a tradice obnovovat, či přímo zakládat nové. Označení efektu cestovního ruchu na tradice a zvyky za spíše pozitivní je zajímavý v kontextu dalšího faktoru, týkajícího se vztahu obyvatel regionu a turistů, který je podle mírné většiny expertů cestovním ruchem spíše zhoršován. Míra vlivu cestovního ruchu je ve srovnání s ostatními sledovanými faktory označena za poměrně nízkou. Souhrnně se jedná v podstatě o jediný faktor, kde se v hodnocení expertů vyrovnal negativní vliv cestovního ruchu pozitivnímu. Hodnocení vlivu bylo v průměru jedno z nejnižších a vykazovalo největší variabilitu. Komentáře expertů rozdělují typ vlivu podle zdrojové země, dva experti přímo uvedli, že ruští turisté mají spíše negativní vliv a němečtí turisté naopak pozitivní, nebo podle zainteresovanosti místních obyvatel na cestovním ruchu. Celkem čtyři experti shodně konstatují, že u pracujících v odvětví cestovního ruchu převládá pozitivní efekt díky příjmům, které jim návštěvníci přinášejí, zatímco obyvatelé nespojení s odvětvím cestovního ruchu jsou vůči turistům spíše apatičtí, nebo se u nich projevuje určitá rozpačitost vůči turistům. Pozitivní vliv cestovního ruchu na vztahy místních a návštěvníků experti často přisuzují ekonomickým efektům plynoucím z cestovního ruchu.

V tomto kontextu je zajímavé hodnocení vlivu turismu na výši průměrné mzdy v Karlovarském kraji, kdy mezi odborníky nepanuje jasný názor. Pětice expertů zmiňuje pozitivní i negativní vliv cestovního ruchu na výši průměrné mzdy. Hodnotí pozitivně vytvořená pracovní místa, avšak negativně hodnotí výši platu. Většina expertů uznává, že mzdy v cestovním ruchu jsou poměrně nízké. Experti ale měli tendenci srovnávat vyplácenou mzdu s „nulovou“ variantou pro zaměstnance, tedy nezaměstnanost. **Nakonec i v této otázce oceňují respondenti přínos cestovního ruchu v podobě vytváření pracovních míst, ovšem uvědomují si spíše nízké mzdy vyplácené v tomto odvětví.**

Další dvě oblasti, u kterých experti identifikují kromě pozitivních i negativní vlivy cestovního ruchu, jsou životní prostředí a úroveň stravovacích služeb. Míra vlivu je u obou faktorů hodnocena podobně. U gastronomie však převažuje počet respondentů, kteří identifikovali pozitivní vliv. U obou faktorů také nalézáme pozitivní šikmost v rozdělení odpovědí, tedy tendenčně experti spíše hodnotili vliv podprůměrně. U faktoru životního prostředí nacházejí respondenti poměrně jasné působení cestovního ruchu. Z hlediska pozitivního je to především větší péče o životní prostředí a jeho ochrana (7 odpovědí), z negativního pohledu se je zmiňováno zvýšené zatížení životního prostředí (4 experti), odpadky a černé skládky (3 experti). Při hodnocení úrovně stravovacích služeb se experti ve svých komentářích příliš neshodují. U čtyř expertů lze najít shodu nad faktem, že nabídka stravovacích služeb je široká, což považují za pozitivní, avšak zároveň jako negativní hodnotí kvalitu těchto služeb, případně poměr kvality a ceny. Další čtyři respondenti považují stávající úroveň stravovacích služeb za dobrý základ pro další rozvoj.

Dosud nezmíněný zůstal rozvoj destinačního managementu (marketingu). Experti poměrně jasně dokázali v rozhovorech identifikovat hlavní cíle a role destinačního managementu, nicméně nepovažovali rozvoj cestovního ruchu za významný impuls pro jeho rozvoj. Při výpočtu průměru se započtením odpovědí „bez vlivu“ do průměru dokonce vykazuje tento faktor druhou nejnižší míru ovlivnění. I když pouze jediný expert zmínil negativní vliv. Navíc tento faktor vykazuje poměrně vysokou variabilitu a převahu nižšího hodnocení míry vlivu než je střední hodnota. V komentářích expertů převažuje jednoduché konstatování, že se v Karlovarském kraji destinační management nerozvíjí.

9.2 Faktory ovlivňující podnikání v cestovním ruchu

Dotazovaní experti měli jmenovat tři nejdůležitější faktory, které ovlivňují podnikání v cestovním ruchu. Jednalo o otázku volnou, takže byla jmenována široká škála faktorů. Celkově respondenti jmenovali 61 faktorů, které se však dají uspořádat do několika skupin. Tyto skupiny faktorů jsou uvedeny v tabulce č. 31. Faktory jsou uspořádány do skupin podle členění prostředí podniku cestovního ruchu uvedené v dřívějších kapitolách této práce.

Souhrnně je možné konstatovat, že respondenti nejčastěji (28krát) jmenovali faktory vnitřního prostředí podniků cestovního ruchu. Naopak pouze 16krát byly zmíněny faktory globálního prostředí.

Tab. č. 31 Nejdůležitější faktory ovlivňující podnikání v cestovním ruchu

Skupina faktorů	Faktor	Počet jmenování
Faktory globálního prostředí	legislativní rámcové podmínky na všech úrovních	6
	světová hospodářská situace	3
	ekonomická situace v ČR	2
	výhodný kurz Euro/Kč	2
	životní styl	1
	černá ekonomika	1
	vízová povinnost pro návštěvníky	1
Celkem		16
Faktory regionálního prostředí (krátkodobě a střednědobě neovlivnitelné)	infrastruktura a dostupnost regionu	6
	image regionu, povědomí o něm	5
	přírodní léčivé zdroje	2
	poloha (lokalita)	2
	kulturní podmínky a památky	1
Celkem		16
Faktory regionálního prostředí (krátkodobě a střednědobě ovlivnitelné působením regionální politiky a podniků)	koncepční rozvoj (management) regionu	3
	široká nabídka doplňkových služeb	2
	dostupnost kapitálu (finančního i lidského)	1
	bezpečnost	1
	materiálně technická základna	1
Celkem		8
Faktory vnitřního prostředí (mikroprostředí) podniku, které lze ovlivňovat	šíře a kvalita (zvyšující se, nebo alespoň zachovávaná) nabízených služeb	9
	odpovídající cenová úroveň poskytovaných služeb	6
	kvalita v odpovídající ceně	2
	kvalifikovaný personál a jeho dostupnost	6
	schopnost oslovit klienta	2
	osoba majitele podniku	1
	flexibilita	1
	péče o klienty	1
Celkem		28

Zdroj: Vlastní výzkum, Cheb, 2011

Z realizovaných rozhovorů vyplývá, že pro úspěšné fungování podniků cestovního ruchu závisí především na nich samotných. Vůbec nejčastěji byla zmiňována kvalita nabízených služeb, často v kombinaci s odpovídající cenou za tyto služby. Z hlediska regionálního prostředí je za nejkritičtější faktor označena infrastruktura. V rámci globálního prostředí je nejdůležitějším faktorem legislativní prostředí.

Otázku týkající se faktorů, které ovlivňují podnikání v odvětví cestovního ruchu, rozvíjel dotaz směřující v jedné své části na chování podniků v průběhu ekonomické krize (krátkodobá reakce na makroekonomický vývoj) a ve druhé části směřující ke zjištění podstaty dlouhodobé prosperity podniků cestovního ruchu. Zatímco v předešlé otázce řešili respondenti vnější i vnitřní prostředí podniku, zde se odpovědi týkaly v podstatě výhradně prostřední vnitropodnikového. Z hlediska krátkodobé reakce podniků (43 odpovědí) na ekonomickou cestovního ruchu v Karlovarském kraji se zdá být nejdůležitější:

- diverzifikace produktů (7 odp.), cílových skupin (6 odp.) a rizik (2 odp.),
- snaha o udržení (či zvýšení) kvality a ceny (8 odp.),
- rozvoj marketingové komunikace (5 odp.),
- snižování nákladů (efektivnější využívání zdrojů) – (4 odp.),
- aktivita v reakci na tržní vývoj (3 odp.),
- flexibilita (3 odp.),
- využívání nových technologií (2 odp.),
- flexibilní práce s cenou (2 odp.),
- spolupráce (1 odp.) a
- vzdělávání pracovníků (1 odp.).

U dlouhodobých kritérií jmenovali respondenti zčásti odlišné faktory úspěchu firem v odvětví cestovního ruchu (51 odpovědí):

- diverzifikaci cílových skupin (7 odp.) a produktů (3 odp.),
- péče o zákazníka (CRM) – 7 odp.,
- spolupráce s jinými podniky a subjekty (7 odp.),
- zvyšování kvality (4 odp.),
- rozvoj materiálního prostředí (3 odp.),
- zlepšování produktů (2 odp.),
- jasná podnikatelská koncepce (2 odp.),
- korektnost vůči zákazníkovi (nabídka služeb odpovídá skutečnosti) – 2 odp.,
- rozvoj personálu (2 odp.),
- marketingová komunikace (2 odp.),
- aktivní reakce na podněty trhu (2 odp.),
- naslouchání trendům (2 odp.),
- jedinečnost (diferenciace) – 2 odp.,
- udržování cenové hladiny (1 odp.),
- snižování nákladů (1 odp.),
- využívání nových technologií (1 odp.) a
- intenzivní (namísto extenzivního) rozvoje (1 odp.).

Při porovnání kritérií úspěšnosti podniků cestovního ruchu v obou dotazovaných obdobích vyplývá jako jednoznačné kritérium snaha o diverzifikaci cílových skupin a produktů, nebo alespoň připravenost na ni. Švaříček (2011) totiž poznamenal, že při

v podstatě plné obsazenosti hotelu solventní klientelou, by jakákoli diverzifikace cílových skupin s největší pravděpodobností znamenala propad celkového objemu tržeb. Je zřejmé, že si dotazovaní experti uvědomují poměrně jednostrannou orientaci cestovního ruchu v Karlovarském kraji na lázeňský cestovní ruch. Kritérium kvality za odpovídající cenu je častěji zmiňováno v krátkém období, zatímco v dlouhém období se do popředí dostává péče o zákazníka a snaha o plné naplnění jeho potřeb. Respondenti považují dostatečnou kvalitu produktu za podmínku nutnou pro uspokojení zákazníka. V dlouhém období významně získal na důležitosti faktor spolupráce s ostatními podniky, který byl ve faktorech úspěšnosti v krátkém období zmíněn pouze jedenkrát. Zde se nabízí otázka, zda jsou podniky schopny a ochotny při řešení každodenních (krátkodobých) problémů investovat čas a energii i do dlouhodobějších kooperačních koncepcí.

Experti se tak v podstatě shodují s Kislingerovou (2010, s. 196), která uvádí, že v případě krizi si budou muset podniky pomoci vlastními silami.

9.3 Vlivy prostředí na podniky cestovního ruchu

Z hlediska globálního prostředí byly pomocí otevřených otázek zkoumány dva aspekty: legislativní podmínky a klimatické podmínky (počasí).

Autor s ohledem na četnost mediálních zpráv předpokládal, že legislativní rámec bude poměrně významně ovlivňovat odvětví cestovního ruchu. Proto byli experti dotazováni právě na ovlivnění cestovního ruchu změnami v právním rámci. Ve výše popsanych výstupech výzkumu považují respondenti legislativní rámec za nejdůležitější část vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu. Avšak při konkrétní otázce na jeho zhodnocení byli experti poměrně zdrženliví, pouze šest označilo legislativu za významné ovlivnění. Zvláště zástupci podnikové praxe jsou v podstatě smířeni s legislativními podmínkami v České republice a jejich změnami. „Učí se s nimi žít“, respektují je a spíše zdůrazňují nutnost být flexibilní a přizpůsobovat se rámcovým podmínkám. Důvodem pro takové názory může být všeobecně vysoká závislost odvětví cestovního ruchu na vnějších, a tím pádem podniky neovlivnitelných, rámcových podmínkách, které nutí podniky rychle se přizpůsobovat změnám. Navíc Mrázek (2011) podotýká, že zákazníci legislativní rámec nezajímá, chtějí prostě být obslouženi. Zajímavý je i názor Krále (2011), který tvrdí, že cestovní ruch není tak silný příjmový zdroj, aby byl státem exkluzivně podporován. Z hlediska hodnocení legislativních podmínek byla nejčastěji zmiňována následující omezení:

- DPH (celkově zmiňována 9 odp.) – snižování marží při růstu DPH (1 odp.), různé sazby pro nákup a prodej (2 odp.), vysoký podíl lidské práce a tedy vyšší odvody DPH (1 odp.), významné dopady by měla změna nulové sazby DPH pro léčení (2 odp.),
- nestabilita (7 odp.)
- autorský zákon a jeho dopady (5 odp.),
- zákoník práce a regulace trhu práce – nepružnost (3 odp.),
- administrativní a nákladová náročnost legislativních požadavků (3 odp.),
- vyšší zdaňování a restrikce – podporují vznik/rozvoj šedé ekonomiky (2 odp.),
- chybějící zákon o financování cestovního ruchu (2 odp.),
- vízová politika ČR (2 odp.) – souvisí s ruským zdrojovým trhem a
- změny v indikačních seznamech, omezování příspěvku zdravotních pojišťoven na lázeňskou léčbu s dopadem na příjezdy rezidentů (2 odp.).

Dva experti navíc doporučují určité uvolnění legislativních restrikcí: „podniky by se měly nechat dýchat“.

Získané poznatky lze shrnout do několika zobecňujících charakteristik. Legislativní podmínky a omezení jsou brány jako „nutné zlo“, které je však třeba respektovat. U mnoha dotazovaných byla cítit velká nejistota s ohledem na budoucnost lázeňské léčby z hlediska DPH, indikačního seznamu apod. Závažnější dopady legislativního rámce byly vyjadřovány u respondentů z menších podniků a paradoxně z veřejného sektoru.

Další specifickou oblastí, která byla dotazována, byly klimatické podmínky (počasí) a jejich vliv na cestovní ruch v Karlovarském kraji. Experti se v hodnocení klimatických podmínek dosti rozcházel. Ať již v hodnocení klimatických podmínek jako takových, tak i ve vlivu na příjezdový cestovní ruch. Experti při hodnocení vlivu počasí poměrně striktně oddělovali typy cestovního ruchu, ale i roční období a délku pobytu. Názory respondentů se rozdělili na dvě poloviny. Jedni tvrdili, že počasí vliv má a spíše negativní, co do počtu příjezdů. Ostatní pak tvrdili, že počasí vliv na příjezdy nemá. U léčebných lázeňských (a tedy delších) pobytů většina expertů uváděla, že na ně počasí vliv nemá. Dokonce prý „horší“ počasí může mít pozitivní vliv na příjezdy návštěvníků (3 odpovědi). Specificky byly uváděny mírnější teploty v létě pro turisty z Blízkého východu či celkově chladnější počasí, které je příhodné pro rekonvalescenci po plastických operacích.

Spíše než celkové klimatické podmínky jsou problémem extrémů v počasí. Tři respondenti uvedli, že důležitá je stabilita a předvídatelnost počasí. Zkušenosti z podnikatelské praxe ukazují, že větší vliv má počasí, či předpověď horšího počasí na krátkodobé (víkendové) pobyty a individuální příjezdy (6 respondentů), např. Všetečková (2011). Naopak Bohánek (2011) uvažuje v evropském kontextu, kdy tvrdí, že horší počasí v Evropě může znamenat více příjezdů do Karlovarského kraje za relaxací a poznáním. Šest expertů také uvádělo výraznější vliv počasí u pobytů zaměřených na outdoorové aktivity, především s ohledem na destinace v Krušných horách. Ve dvou případech byl vliv počasí hodnocen jako závažnější v zimě než v létě. Čtyři dotazovaní v tomto kontextu rovnou uváděli, že je potřeba vylepšit nabídku doplňkových a indoorových aktivit.

Klimatické podmínky, podle expertů, ovlivňují pouze omezeně příjezdy návštěvníků za hlavním produktem cestovního ruchu v Karlovarském kraji – léčebných lázeňským pobytem. Naopak vliv počasí na příjezdy u krátkodobých, individuálně plánovaných a na outdoor zaměřených pobytů je vyšší. Pokud dáme do souvislosti odpovědi u předchozích dotazů, kde experti zdůrazňovali nutnost diverzifikace cílových skupin a produktů, pak logicky jakýkoli přesun od dlouhodobějších léčebných lázeňských pobytů, znamená výrazně vyšší volatilitu v příjezdech návštěvníků způsobenou mimo jiné i aktuálním počasím.

Kromě odpovědí na otevřené otázky hodnotili experti kvantitativní vliv různých faktory prostředí na rozvoj cestovního ruchu.³¹ Celkově je možné konstatovat, že při hodnocení těchto faktorů nedokázali dotazovaní v mnoha případech určit míru vlivu faktoru na rozvoj cestovního ruchu. Naopak typ vlivu, případně neutrálnost, byl určován bez větších problémů. Toto všeobecné pozorování reakcí expertů ukázalo, že se dotazovaní některými vztahy mezi příjezdovým cestovním ruchem a událostmi ve vnějším prostředí příliš nezabývají. Případně s nimi nemají dostatečnou zkušenost, aby mohli míru vlivu ohodnotit. Souhrnné výstupy této části expertních rozhovorů uvedeny v tabulce č. 32.

³¹ Metodika hodnocení je popsána v druhé části podkapitoly č. 9.1.

Tab. č. 32 Kvantitativní hodnocení vlivu faktorů vnějšího prostředí na rozvoj cestovního ruchu

Faktor a jeho vliv na rozvoj cestovního ruchu	Typ vlivu			Míra vlivu			Variační koeficient	Šikmost	Špičatost	Průměr (bv=0)
	P	N	BV	Průměr	Směr. odchylka	Rozptyl				
Přírodní zdroje a atraktivita cestovního ruchu	21	0	0	4,50	0,81	0,65	18,00%	-1,42	0,85	4,50
Finanční podpora ze strany Evropské unie pro vybrané projektové záměry	22	1	0	3,93	0,90	0,82	22,90%	-0,84	0,85	3,93
Image Karlovarského kraje	20	1	0	3,71	1,07	1,14	28,84%	-0,59	-0,49	3,71
Image České republiky	21	0	0	3,40	1,02	1,04	30,00%	0,28	-0,88	3,40
Vstup do Schengenského prostoru/EU (2004)	17	3	5	3,39	1,46	2,13	43,07%	-0,92	0,25	2,77
Teroristické útoky v ČR	0	15	6	3,36	1,17	1,36	34,77%	-0,15	-1,27	2,14
Opatření politiky regionální rozvoje na obecní úrovni			2	3,33	1,30	1,69	39,04%	-0,09	-1,19	3,02
Úroveň infrastruktury a dopravní obslužnosti	12	9	1	3,25	1,11	1,22	34,15%	0,45	-0,99	3,10
Opatření politiky regionální rozvoje na krajské úrovni			3	3,21	1,02	1,04	31,78%	0,11	-0,71	2,77
Rozšíření nakažlivých nemocí v ČR	1	16	4	3,20	1,33	1,78	41,56%	0,04	-1,29	2,18
Ekonomická krize ve světě	4	19	0	3,05	1,15	1,32	37,70%	-0,18	-0,51	3,05
Teroristické útoky ve zdrojových oblastech návštěvníků Karlovarského kraje	1	12	9	3,00	1,15	1,33	38,49%	1,08	0,08	1,00
Hospodářských rozmach ve světě	20	1	1	2,95	1,18	1,39	40,04%	0,03	-0,67	1,48
Rozšíření nakažlivých nemocí ve zdrojových oblastech návštěvníků Karlovarského kraje	1	13	8	2,88	1,29	1,67	44,79%	0,23	-0,54	1,63
Opatření regionální politiky na státní úrovni			1	2,74	1,48	2,19	54,01%	0,07	-1,25	2,61
Živelné pohromy ve světě	3	9	11	2,44						1,00
Živelné pohromy v ČR	0	12	10	2,15	0,82	0,67	38,06%	-0,22	-1,53	0,98
Nehody v osobní hromadné dopravě (železniční, letecké)	0	5	17	2,10						0,48
Otevření pracovního trhu s Německem (2011)	3	2	17	1,75						0,48

Zdroj: Vlastní výzkum, Cheb, 2011

Poznámka: V případě, že respondenti u některého faktoru identifikovali pozitivní i negativní vliv, pak byly započítány jejich odpovědi u obou možných odpovědí, proto součet odpovědí u některých tvrzení není roven počtu respondentů (22). U některých faktorů nebyli někteří respondenti hodnotit všechny faktory, proto může být součet odpovědí u některých faktorů nižší než počet respondentů (22).

Přírodní zdroje a atraktivita cestovního ruchu byly experty hodnoceny jako faktor s největším pozitivním vlivem na rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji. Experti se v tomto hodnocení shodovali, tři z nich dokonce považovali přírodní zdroje a atraktivita za nedostatečně využitá. Druhým faktorem, který podle expertů významně přispívá k rozvoji cestovního ruchu, je finanční podpora pro projekty v cestovním ruchu financované z prostředků Evropské unie. I zde panuje u odborníků poměrně jasná shoda, přestože je míra vlivu hodnocena na nižší úrovni než u předchozího faktoru. Nicméně dva experti zmiňovali jistou neefektivitu a netransparentnost při využívání těchto zdrojů.

Jako pozitivní pro rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji vnímají experti image kraje i České republiky, přičemž za důležitější označují dotazovaní image Karlovarského kraje. Pět expertů uvádí, že image Karlovarského kraje je v podstatě nahrazováno image lázeňského trojúhelníku. Deset respondentů uvedlo, že image kraje má větší vliv na příjezdy, sedm

tvrdilo, že image celé České republiky má stejný vliv na příjezdy jako image kraje a pět dotazovaných předpokládá, že turisty více ovlivňuje celkový image ČR.

Další faktory souvisely s událostmi týkajícími se Evropské unie a začleňování ČR do jejích struktur. Vstup do Schengenského prostoru byl hodnocen experty jako pozitivní pro rozvoj cestovního ruchu, s poměrně vysokou mírou vlivu. Experti naopak nepředpokládají významné ovlivnění příjezdového cestovního ruchu otevřením pracovního trhu, ke kterému došlo v letošním roce. Tři dotazovaní u hodnocení vstupu do Schengenského prostoru uvádějí negativní vliv na příjezdy turistů, a sice v souvislosti s přísnějším posuzováním žádostí o víza u ruských klientů.

Experti hodnotili také vliv ekonomické krize, nebo naopak hospodářského rozmachu ve světě na příjezdy turistů do Karlovarského kraje. Oba faktory byly ohodnoceny podobnou mírou vlivu, s poměrně velkou variabilitou v odpovědích respondentů. Tři respondenti vyjádřili názor, že vliv hospodářského rozmachu nastupuje pomaleji než vliv ekonomické krize, přičemž například u kongresového cestovního ruchu je vliv krize v podstatě okamžitý. Další čtyři respondenti poukázali na změnu struktury klientů v období ekonomické krize, a sice konkrétně poukázali na zvýšení počtu domácích turistů. Tento názor podpořili dva dotazovaní komentářem, že v době hospodářského růstu vyhledávají návštěvníci ještě atraktivnější destinace než je Karlovarský kraj. Je zajímavé, že čtyři respondenti vnímali vliv ekonomické krize jako pozitivní pro rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji, i když jejich hodnocení míry vlivu bylo podprůměrné. Z odpovědí expertů je však zřejmé, že ekonomická krize nemusí nutně znamenat pouze negativní efekty na příjezdový cestovní ruch.

Experti byli též požádáni o zhodnocení vlivu opatření regionální politiky na obecní, krajské a státní úrovni odděleně pro každou úroveň, přičemž byla dotazována pouze míra vlivu. Opatření veřejné správy mohou být logicky pozitivní i negativní. Dotazovaní vyhodnotili opatření na obecní úrovni jako ta, která ovlivňují rozvoj cestovního ruchu nejvíce. Těsně následují zásahy krajské politiky. S větším odstupem je v míře vlivu hodnocena státní politika, jejíž hodnocení vykazuje největší variabilitu. Experti své hodnocení u těchto faktorů komentovali poměrně stroze. Státní zásahy jsou považovány za status quo, který nelze ovlivnit, zatímco, obě další úrovně regionální politiky do jisté míry ovlivnitelné jsou.

Poslední poměrně obsáhlou skupinu faktorů tvořily krizové situace (teroristické útoky, rozšíření nakažlivých nemocí, nehody), často hypotetického charakteru. Právě u této skupiny faktorů se experti potýkali s nutností odhadovat možný vliv negativních událostí, s nimiž

neměli zkušenost. Za jednoznačně nejméně, byť negativně, ovlivňující cestovní ruch byly označeny nehody v osobní hromadné dopravě. I negativní vlivy byly experty označovány za krátkodobé a pro rozvoj cestovního ruchu málo významné. Podobnou míru vlivu, i když s větším počtem expertů hodnotících jejich negativní vliv, zaznamenaly živelné pohromy, které byly odlišeny z hlediska jejich geografického výskytu. Poměrně nízkou míru vlivu živelných pohrom v ČR na rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji, lze vysvětlit poměrně malou pravděpodobností výskytu podobných situací na území kraje.

Při hodnocení živelných pohrom ve světě označili tři experti vliv na cestovní ruch v kraji za pozitivní, což bylo zdůvodněno na příkladu mimoevropských katastrof, které přiměly určitou skupinu turistů vyhledávat dovolenou na evropském území, spíše než by odlétali do vzdálenějších mimoevropských destinací. Rozšíření nakažlivých nemocí v ČR nebo ve zdrojových oblastech návštěvníků Karlovarského kraje bylo považováno za situace s větším vlivem na cestovní ruch než živelné pohromy. Přičemž bylo vnímáno rozšíření nemocí v ČR jako větší hrozba než podobná situace ve zdrojových oblastech návštěvníků kraje. Specificky byli dotázáni respondenti působících v ubytovacích zařízeních, jestli podnikají nějaké opatření ohledně příjezdu hostů při rozšíření nakažlivých nemocí v jejich vlasti. Bylo využito příkladu rozšíření infekce bakterie e-coli na začátku léta 2011, tedy v době realizace výzkumu. Z odpovědí vyplynulo, že žádná opatření nebyla podnikána. V případě dotazu na vliv teroristických útoků přiřazovali experti vyšší míru negativního ovlivnění případné krizové situací na území České republiky. Jeden respondent dokonce u možného teroristického útoku ve zdrojové zemi návštěvníků viděl pozitivum v možnosti zvýšení počtu návštěvníků, kteří se snaží uniknout před touto krizovou situací.

Souhrnně tak lze konstatovat, že krizovým situacím přisoudili experti menší vliv na cestovní ruch, než aspektům regionálního prostředí (přírodní podmínky, image). Negativní události v České republice byly hodnoceny jako závažnější. Experti odhadovali spíše malou pravděpodobnost výskytu zmíněných krizových situací na území kraje či České republiky, což by mohl být důvod pro zjištěnou nízkou míru vlivu těchto událostí na rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji.

9.4 Vztah cestovního ruchu a regionálního prostředí

V poslední části rozhovoru byli experti požádáni o vyjádření souhlasu či nesouhlasu s připravenými tezemi, které se týkají hodnocení některých aspektů rozvoje cestovního ruchu v Karlovarském kraji.

Tab. č. 33 Expertní hodnocení vybraných aspektů rozvoje cestovního ruchu

Tvrzení	Typ odpovědi	Počet odp.	Komentář
Vliv cestovního ruchu na regionální rozvoj Karlovarského kraje je	přeceňován.	8	
	podceňován.	6	
	realisticky hodnocen.	9	
Pravidelné průzkumy poptávky (návštěvníků) v cestovním ruchu <i>přispějí/nepřispějí</i> k rozvoji podnikatelských příležitostí v cestovním ruchu.	přispějí	20	
	nepřispějí	2	
Rozvojem cestovního ruchu by se měla zabývat především podnikatelská sféra.	ANO	5	13 odp. veřejná správa a podnikatelský sektor společně
	NE	17	
Cestovní ruch v rámci České republiky je vhodným doplněním místní ekonomiky, ne však jejím hlavním motorem.	ANO	22	
	NE	1	
Cestovní ruch v rámci Karlovarského kraje je vhodným doplněním místní ekonomiky, ne však jejím hlavním motorem.	ANO	9	1 odp. – je hlavním motorem, ale bylo by lepší, kdyby nebyl, 2x – jedním z hlavních motorů
	NE	15	
Zisky podniků v odvětví cestovního ruchu v Karlovarském kraji jsou v převážné míře zpětně investovány v rámci regionu.	ANO	16	2 odp. malé ano, velké ne, 2 odp. místní ano a cizí ne
	NE	9	
Turisté vytlačují místní obyvatele z center významných destinací cestovního ruchu v Karlovarském kraji.	ANO	9	3 odp. místní v centrech nebyli ani předtím
	NE	13	
Rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji způsobuje problémy v oblasti dopravy (zácpy, nedostatek parkovišť).	ANO	2	
	NE	20	
Uspokojení požadavků klienta (zákazníka) je primárním cílem podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji.	ANO	14	V případě odpovědi NE, uváděla převážná většina expertů krátkodobý zisk jako převažující orientaci.
	NE	12	

Zdroj: Vlastní výzkum, Cheb, 2011

Poznámka: V případě, že respondenti nedokázali zvolit ani jednu z možných odpovědí, případně rozdělili svoji odpověď na dvě části, byly započítány jejich odpovědi u obou možných odpovědí, proto součet odpovědí u některých tvrzení není roven 21.

Z tabulky č. 33 je zřejmé, že se u některých tvrzení experti nedokázali shodnout. Například u úvodního tvrzení, které řešilo hodnocení vlivu cestovního ruchu na regionální rozvoj v Karlovarském kraji. Nejčastěji experti uváděli, že je cestovní ruch realisticky hodnocen, avšak i z jejich následných odhadů vlivu cestovního ruchu na HDP a zaměstnanost (viz dále)

spíše vyplývá, že cestovní ruch a jeho vliv na regionální rozvoj je přeceňován, což tvrdilo osm dotazovaných.

V současné době nejsou na regionální úrovni realizovány kontinuální průzkumy v oblasti cestovního ruchu, samozřejmě kromě indikátorů sledovaných ČSÚ, a pravděpodobně i proto se experti v podstatě shodli na tvrzení, že pravidelné průzkumy návštěvníků by přispěly k rozvoji podnikatelských příležitostí v odvětví cestovního ruchu.

Experti naopak spíše nesouhlasili s tvrzením, že by se rozvojem cestovního ruchu měl zabývat pouze podnikatelský sektor. Většina ze 17 respondentů, kteří s tvrzením nesouhlasili, byla toho názoru, že by se o rozvoj cestovního ruchu (služeb, infrastruktury, atraktivit) měly dělit soukromý a veřejný sektor. Někteří dotazovaní argumentovali, že to v případě infrastruktury a mnoha atraktivit (kulturních památek, přírodních atraktivit) ani jinak není možné.

Podobně podle názoru převážné většiny expertů nezpůsobuje intenzivní cestovní ruch v Karlovarském kraji problémy v oblasti dopravy. Dotazovaní při rozhovoru zmiňovali pouze dílčí problémy s parkováním v centru měst, avšak z celkového pohledu nepovažují dopravní situaci za napjatou.

Zajímavé výsledky poskytly odpovědi na tvrzení o důležitosti odvětví cestovního ruchu v podmínkách místní ekonomiky. V rámci české ekonomiky považují všichni experti (pouze jediný se neuměl rozhodnout) odvětví cestovního ruchu pouze za doplňující ekonomickou aktivitu. Význam cestovního ruchu v Karlovarském kraji je hodnocen odlišně. 15 expertů považuje cestovní ruch v tomto kraji za hlavní motor místní ekonomiky, případně alespoň za jedno z hlavních odvětví ekonomiky.

Dvě tvrzení se týkala podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji. 16 expertů odpovědělo, že zisky podniků jsou zpětně reinvestovány v rámci regionu, dva z nich to předpokládají pouze u malých firem a další dva pouze u firem místních. Naopak devět expertů tvrdí, že zisky jsou spíše z regionu odváděny. V podstatě na dvě poloviny se respondenti rozdělili v otázce řešící, jestli je uspokojení požadavků zákazníků primárním cílem podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji. Z dodatečných diskuzí vyplynulo, že jednoznačně by tomu tak mělo být, ale přesto u mnoha podniků, podnikatelů a majitelů převažuje spíše orientace na zisk.

Nejednotní byli dotazovaní v posouzení tvrzení, zda turisté vytlačují místní obyvatele z center významných destinací cestovního ruchu v Karlovarském kraji. Spíše převážil názor, že tomu tak není (13 odpovědí). Tři respondenti odpověděli, že v některých centrech lázeňských měst

(Mariánské Lázně, Františkovy Lázně) historicky příliš mnoho místních obyvatel nežilo, tedy vlastně těžko někoho vytlačovat.

Experti byli také požádáni o zhodnocení motivace pro investice do rozvoje služeb, atraktivit či volnočasové infrastruktury. A sice měli rozhodnout, jestli jsou služby převážně rozvíjeny kvůli místním obyvatelům nebo kvůli návštěvníkům. Ani v této otázce se dotazovaní odborníci neshodli. Deset dotazovaných odpovědělo, že primárně je investováno kvůli návštěvníkům, čtyři uváděli jako důvod investic místní obyvatele. Osm respondentů se domnívá, že jsou služby, atraktivita a infrastruktura rozvíjeny kvůli oběma skupinám. Někteří experti přitom uváděli, že je rozdíl mezi motivací k investici a její komunikací, kdy je logicky většina investic realizovaných veřejným sektorem zdůvodňována potřebností pro místní obyvatele.

Zcela na závěr rozhovorů byli experti požádáni o odhad procentuálního podílu odvětví cestovního ruchu na HDP a zaměstnanosti v Karlovarském kraji. Z výsledných hodnot je patrné, že v průměru mají experti tendenci vliv cestovního ruchu přeceňovat, průměrná uváděná hodnota vlivu cestovního ruchu na HDP byla 20%, u zaměstnanosti pak 30%, přičemž se vesměs jednalo o odhady indukovaných hodnot. Pouze čtyři experti uváděli nižší podíl cestovního ruchu na zaměstnanosti než na HDP. Náročnost odvětví cestovního ruchu na lidský kapitál tedy byla odhadována dobře.

9.5 Doplnující expertní rozhovory – zástupci obchodních center

Rozvoj příjezdového cestovního ruchu s sebou přináší rozvoj dalších odvětví, což při rozhovoru zmínila na příkladu rozvoje doplňkových služeb ve městě Jáchymov Vaňková (2011). Zdůrazňovala vliv na rozvoj nabídky obchodníků, která ve městě Jáchymov souvisí nejen s rozvojem lázeňského turismu, ale i s rozvojem příhraničního „nákupního turismu“, který můžeme pozorovat i v dalších příhraničních obcích v Karlovarském kraji.

Zatímco některé vlivy na strukturu obchodní nabídky v důsledku příjezdů návštěvníků do Karlovarského kraje lze odvodit z vlastního pozorování, např. tržnice na Svatém Kříži (Cheb), struktura obchodů a poskytovaných služeb v lázeňském centru Karlových Varů, Mariánských Lázní a částečně ve Františkových Lázních a Jáchymově, nabídka obchodů v Potůčkách a některých částech města Aše. S postupným vyrovnáváním české a německé cenové hladiny a dlouhodobému posilování české koruny vůči euru začínají v Karlovarském kraji ustupovat dříve markantní a často negativní projevy „krátkodobého nákupního turismu“. Případný

výzkum v oblasti lokalizace maloobchodní sítě, územní analýzy maloobchodu, velikosti prodejních ploch na obyvatele, počtu maloobchodních jednotek v území apod. (Pražská, Jindra a kol. 1997) přesahuje rámec této práce. Přesto byly realizovány dva expertní strukturované rozhovory se zástupci maloobchodu, specificky velkých obchodních center. Cílem rozhovorů bylo zhodnocení přínosů cestovního ruchu pro rozvoj maloobchodu, konkrétně obchodních center. Rozhovory proběhly podle jednotné struktury, viz Příloha D.

Za obchodní (nákupní) centra se v Karlovarském kraji dají označit Obchodní centrum (OC) Varyáda, Obchodní centrum Fontána (obě v Karlových Varech) a menší Obchodní centrum Dragoun (v Chebu), tato centra jsou řízena centrálním managementem a kromě obligatorního hypermarketu zde nalézáme několik desítek dalších obchodů a stravovacích zařízení. Ostatní centra maloobchodu tvoří hypermarkety s několika doplňkovými maloobchodními jednotkami. Podařilo se uskutečnit rozhovory s manažery obou karlovarských obchodních center, zatímco manažer OC Dragoun žádost o rozhovor odmítl. OC Dragoun je však poměrně specifickým obchodním centrem, které kombinuje běžné obchodní centrum se stálou tržnicí. Jako jedno z mála obchodních center nabízí parkovací místa pro autobusy a snaží se oslovit svoji nabídkou (tržnice, vlastní OC) „nákupní turisty“ z Německa.

Výstupy realizovaných rozhovorů jsou prezentovány v dalším textu, především u **OC Varyáda je zřetelný významný posun ve strategii obchodního centra z původně zamýšleného zaměření struktury obchodů na návštěvníky Karlových Varů na zaměření na místní obyvatele.**

Výstup rozhovoru – OC Varyáda (Kuneš 2011)

Obchodní centrum Varyáda bylo původně plánováno a počáteční strukturou obchodů (butiků) zaměřeno na solventní ruské klienty (2005). Nicméně záhy se ukázalo, že takové zaměření obchodního centra nebylo vhodné a již po půl roce se začala skladba obchodů proměňovat. Dnes je obchodní centrum zaměřeno na místní obyvatele, spíše mladší lidi do 40 let s rodinou a spíše s nižšími příjmy. Podle průzkumu z roku 2009 tvoří turisté pouze cca. 5% zákazníků centra (2% Rusové, 2% Arabové a 1% Němci). Celkový počet návštěvníků je v průměru 250 000 měsíčně.

Na turisty jako hlavní klientelu cílí pouze tři až čtyři obchody s oděvy a turisté přinášejí značné obraty místní lékárně. Turisté do obchodního centra míří především autobusovou linkou č. 2 (od Lanovky Imperial), a případně smluvní taxislužbou. S ohledem na nízký podíl turistů mezi zákazníky vydává obchodní centrum pouze jediný specifický marketingový

materiál o obchodním centru ve více jazycích, který slouží po celý rok. Nejsou cíleně pořádány další marketingové aktivity zaměřené na turisty.

Hlavními faktory, které ovlivňují úspěšnost obchodních center, jsou, podle manažera centra, skladba nájemců, poloha centra ve městě a čistota a udržované prostory. Manažer obchodního centra (Kuneš 2011) se domnívá, že ve městě Karlovy Vary, především na Masarykově třídě a v lázeňské zóně je struktura obchodů významně ovlivněna přítomností turistů. Jedná se o obchody, které se nacházejí v docházkové vzdálenosti od lázeňských domů a hotelů. Ve zbytku města pak turisté na skladbu obchodního sortimentu zásadní vliv nemají. Nicméně přesto mají turisté zásadní vliv na cenovou hladinu v Karlovarském kraji, především v oblasti nájmu a nemovitostí.

V otázce vlivu počasí na nákupní chování obyvatel byly uvedeny zajímavé postřehy. V extrémně horkých dnech může obchodní centrum působit jako místo, kam se chodí lidé zchladit. Oproti všeobecnému předpokladu, že lidé nakupují více než při špatném počasí, bylo konstatováno, že lidé nakupují, když je venku hezky. Při špatném počasí tržby klesají, což je objektivně prokazatelné z údajů o vytíženosti autobusových linek MHD, a také z termosenzorů umístěných v obchodním centru. Návštěva obchodního centra je jednou alternativou trávení volného času přímo konkurující návštěvě přírodních a dalších atraktivit.

Byl diskutován i vliv slabší ekonomické situace v Karlovarském kraji na celkové tržby obchodního centra, kdy je při porovnání obdobných obchodních center v České republice (kromě OC Varyáda provozuje společnost i dalších 13 podobných obchodních center v České republice) patrný nižší objem tržeb v Karlových Varech ve srovnání s ostatními českými městy.

Výstup rozhovoru – OC Fontána (Fryček 2011)

Počet návštěvníků (turistů) tvoří přibližně 15% všech nakupujících, nicméně struktura obchodů v Obchodním centru Fontána se turistům nepřizpůsobuje. Fryček (2011) stejně jako manažer Obchodního centra Varyáda uvádí, že v centru Karlových Varů je obchodní sortiment přizpůsoben vysokému počtu turistů (dárkové zboží, suvenýry, restaurace). Stejně tak si myslí, že vysoký počet příjíždějících turistů zvyšuje cenovou hladinu v Karlových Varech (Karlovarském kraji), například v porovnání s cenovou hladinou v Plzni.

Hlavními faktory ovlivňujícími úspěšnost obchodů jsou podle manažera centra upravené, čisté a příjemné prostředí, dobrá dopravní obslužnost a parkování, široká nabídka zboží a služeb za

dobrou cenu a příjemný a zkušený personál. V otázce vhodné polohy a čistoty fyzického prostředí se tak oba dotazovaní manažeři shodují.

Naopak protichůdné názory mají na vliv počasí, kdy je v Obchodním centru Fontána pozorován negativní vliv slunečného (dobrého) počasí na tržby a počty návštěvníků, což zjišťují pomocí tzv. footfall monitoringu čítajícího počty vstupujících zákazníků.

Při porovnání Karlových Varů a Plzně dochází dotazovaný k názoru, že v Karlových Varech je menší kupní síla, což je podle jeho názoru způsobeno vyšší cenovou hladinou, pracovními příležitostmi a nižšími příjmy. I díky tomu zákazníci více reagují na slevy, akční nabídky apod. Jako významná konkurence v oblasti vyšších příjmových skupin je pak spatřována Praha, a blízká německá města.

Názory expertů lze zobecnit do následujících tvrzení: Struktura maloobchodu je významně ovlivňována v okolí (docházkové vzdálenosti) významných ubytovacích kapacit a atraktivit (centra lázeňských měst), maloobchodní jednotky vzdálenější od center destinací cestovního ruchu se zaměřují na místní obyvatele. Kupní síla obyvatelstva Karlovarského kraje je nízká, v důsledku nižších příjmů a vyšší cenové hladiny (nájemné, nemovitosti, služby), jež je způsobena příjezdovým cestovním ruchem, resp. jejich turistickou atraktivností a lázeňským charakterem. Turisté jsou pro obchodní centra spíše okrajovou cílovou skupinou.

10 Zhodnocení navrženého postupu a návrh dalšího výzkumu

Podnikání v odvětví cestovního ruchu je specifické, protože je významně ovlivňováno aspekty vnějšího prostředí, které autor člení na obecné (globální a regionální), odvětvové a konkurenční. V navrženém postupu jsou odděleně posuzovány globální a regionální prostředí. Důvody pro toto členění jsou popsány v předchozím textu.

Navržený postup je dostatečně obecný, takže je možné ho aplikovat pro potřeby různých podniků cestovního ruchu, ale vlastně i při strategických (situačních) analýzách prováděných v rámci destinací cestovního ruchu. Autor považuje analýzu vzájemných vztahů globálního, regionálního a odvětvového prostředí za velmi podstatnou pro efektivní analýzu vnějšího prostředí konkrétního podniku cestovního ruchu.

V rámci empirické části práce se autor zabýval dílčí aplikací navrženého postupu při mnohých omezeních a je zřejmé, že dostatečně podrobná celková analýza prostředí podle navrženého postupu je velice náročnou záležitostí. I když autor navrhuje využívání jednodušších analytických metod a dostupných dat, přesahuje časová náročnost celkové analýzy možnosti malých a středních podniků cestovního ruchu. Ani při návrhu postupu analýzy prostředí autor nepředpokládal, že by části C.1-C.3 postupu byly vždy realizovány samostatně jednotlivými podniky, naopak jsou zmíněny možné zdroje pro získání analytických informací. Vzhledem k tomu, že výstupy kroků B, C.1-C.3 navrhovaného postupu jsou dostatečně obecné pro podniky v rámci konkrétního regionu (regionálního prostředí), doporučuje autor vzájemnou spolupráci podniků cestovního ruchu a dalších subjektů v regionu při realizaci výše zmíněných kroků navrhovaného postupu analýzy prostředí. V ideálním případě by platformou pro takové analýzy měla být společnost destinačního managementu, v jejímž rámci je také možné získat potřebné expertní názory.

Implementace navrženého postupu bude závislá na zvoleném regionu (regionálním prostředí) a dostupnosti sekundárních, ale i primárních dat. S ohledem na charakteristiky konkrétního regionu je možné specificky zaměřit jednotlivé analýzy vzájemných vztahů jednotlivých odvětví. Autor se při aplikaci postupu v podstatě nezabýval kvalitativními aspekty (s výjimkou realizovaného výzkumu expertů) regionálního rozvoje. Ani neřešil s ohledem na charakteristiku modelového regionu problematiku negativního vlivu cestovního ruchu na životní prostředí apod. Při realizaci analýzy prostředí pro konkrétní podnikatelský záměr musí být zohledněna jeho specifika.

Závěrem lze konstatovat, že analýza prostředí podniku cestovního ruchu podle navrhovaného postupu je možná, i když je při komplexním přístupu náročná na čas a získání sekundárních dat.

Během zpracovávání práce narazil autor na prozatím neřešené výzkumné otázky. Dosud nebyla, pokud je autorovi známo, provedena komplexní ekonometrická analýza založená na analýze vstupů a výstupů, matic sociálního účetnictví či výpočtovém modelu všeobecné rovnováhy vlivu cestovního ruchu na ekonomiku České republiky, což je jistě výzvou pro další výzkum. Nakonec chybí v podstatě jakékoli odhady multiplikátorů odvětví cestovního ruchu v České republice, které by byly založeny na komplexnějších statistických modelech. Podobně nebylo v českých rámcových podmínkách provedeno komplexní zhodnocení vlivu cestovního ruchu na ekonomiku vybraného regionu. Takový výzkum by si však vyžádal delší časové období a náročný sběr relevantních primárních dat. S ohledem na výzkumy realizované v rámci empirické části práce, nejsou v českých rámcových podmínkách realizovány výzkumy ekonomických přínosů eventů, ani nejsou komplexně evaluovány dopady projektů financovaných EU v konkrétním regionu. V této práci navržený postup analýzy prostředí podniku cestovního ruchu by samozřejmě měl být také podroben vědecké diskuzi.

11 Závěr

V rámci disertační práce bylo řešeno aktuální téma vztahu podniků cestovního ruchu a jejich vnějšího prostředí. Autor se především zaměřil na evaluaci vztahů jednotlivých částí vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu. Po vymezení cílů práce a zasazení tématu disertační práce do procesu strategického managementu jsou charakterizovány základní pojmy – podnik, cestovní ruch, regionální rozvoj a ekonomický růst.

V následující části práce jsou stručně popsány vlivy odvětví cestovního ruchu na jejich okolí. Dále jsou popsány vybrané přístupy k hodnocení stavu regionálního rozvoje. Významnou část kapitoly č. 3 předložené disertační práce tvoří rešerše používaných metod hodnocení vlivů cestovního ruchu na ekonomiku a rozvoj regionů. Nalezené metody většinou nejsou v České republice využívány, a proto je v následujícím textu zhodnocena možnost implementace nalezených metod analýzy vlivů cestovního ruchu na ekonomiku a rozvoj regionů v podmínkách České republiky.

V rámci teoretické rešerše jsou také rozebrány přístupy k rozdělení prostředí podniku a k jeho analýze. Autor práce zde navrhuje členění na obecné, odvětvové, konkurenční a vnitřní prostředí podniku. Specificky je řešeno vnější prostředí v odvětví cestovního ruchu a jeho podniků. S ohledem na popsání specifika turismu navrhuje autor podrobnější členění vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu, ve kterém zdůrazňuje důležitost regionálního prostředí.

Stěžejní částí práce je vlastní návrh postupu analýzy prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu, což bylo základním cílem této disertační práce. Autor v navrženém postupu klade vedle běžné deskripce vnějšího prostředí důraz na analýzy vztahů jednotlivých částí vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu. Při zpracování postupu vycházel autor především z rešerše sekundárních zdrojů a dlouhodobého sledování specifika odvětví cestovního ruchu a podniků v něm působících. Publikované postupy strategické analýzy nedostatečně reflektují specifika podniků cestovního ruchu. Autor ve svém návrhu rozšířil běžně používané postupy strategické analýzy o analýzu vztahů dílčích částí vnějšího prostředí.

Navržený postup, především jeho inovativní části, byl dílčím způsobem aplikován na vybraném regionu – Karlovarském kraji. Aplikace postupu se týkala především rámcových podmínek České republiky a jejích regionů. V empirické části práce bylo využito široké škály přístupů k analýze dílčích částí vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji a České republice. Mimo jiné byla navržena metodika komparace krajů České republiky

v oblasti regionálního rozvoje. Byl proveden výzkum expertních názorů zaměřený na zhodnocení faktorů vnějšího prostředí ovlivňujících podniky cestovního ruchu v Karlovarském kraji a zhodnocení vlivů cestovního ruchu na regionální prostředí. Součástí empirické části práce byla rozsáhlá analýza statistických dat popisujících vztahy dílčích částí vnějšího prostředí podniků působících v cestovním ruchu. Byly provedeny odhady vlivu cestovního ruchu na zaměstnanost a hrubý domácí produkt v Karlovarském kraji. Autor také v rámci modelového regionu zhodnotil příjmy obcí plynoucí z podnikatelských aktivit v rámci cestovního ruchu, přínosy projektů financovaných Evropskou unií a představil výzkum ekonomického dopadu eventu v oblasti cestovního ruchu. Celkově byla provedena rozsáhlá aplikace částí navrženého postupu analýzy prostředí podniku cestovního ruchu s využitím různorodých analytických postupů.

Realizované rešerše, analýzy a výzkumy umožňují nyní ověřit platnost tvrzení definovaných v úvodu práce:

T1: Podniky cestovního ruchu nevytváří vyšší počet pracovních míst, nezvyšují nadprůměrně příjmy obyvatel a neovlivňují HDP silněji než podniky působící v ostatních odvětvích.

Platnost tvrzení byla ověřena.

Z provedených analýz a výzkumů vyplývá, že cestovní ruch je sice důležitým odvětvím regionální ekonomiky, vytváří podnikatelské příležitosti, pracovní místa a přispívá hrubému domácímu produktu, avšak ani v Karlovarském kraji, který vykazuje vysokou intenzitu cestovního ruchu, nepřináší silnější efekty na zaměstnanost a hrubý domácí produkt než ostatní odvětví. S ohledem na zjištěné skutečnosti při komparaci krajů České republiky zůstává otázkou, jestli to není právě orientace na cestovní ruch, která způsobuje zhoršování vývoje tohoto kraje ve srovnání s ostatními regiony ČR.

T2: Podniky cestovního ruchu jsou významně závislé na faktorech vnějšího prostředí (např. politický vývoj, přírodní podmínky).

Platnost tvrzení byla ověřena.

Expertí dotazovaní v rámci výzkumu potvrdili výraznou závislost podniků cestovního ruchu na faktorech vnějšího prostředí. I když za neméně důležité pro podnikatelský úspěch považovali faktory vnitřního prostředí podniků.

Autor konstatuje, že základní cíl práce, tj. návrh postupu analýzy prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu a jeho dílčí aplikace na modelovém regionu byl splněn. Rovněž byly naplněny i jednotlivé dílčí cíle této práce. Ve svých návrzích se snažil autor zachovat alespoň částečnou jednoduchost postupů a analýz tak, aby bylo možné navržený postup prakticky aplikovat.

11.1 Přínos disertační práce pro výzkum a vývoj v oboru

Disertační práce má z hlediska výzkumu a vývoje v oboru podnikové ekonomiky a managementu podniků cestovního ruchu několik přínosů. Jedním z nich je rešerše přístupů ke strategické analýze vnějšího prostředí podniků cestovního ruchu a specifikace dílčích částí jejich vnějšího prostředí. Dalším přínosem práce je vlastní návrh postupu analýzy prostředí pro podniky působící v odvětví cestovního ruchu s důrazem na analýzu vztahů dílčích částí vnějšího prostředí podniku. Určitým přínosem i pro další vědní obory může být navržená metodika komparace krajů založená na jediném souhrnném ukazateli. Podobně i provedená rešerše, především zahraničních sekundárních zdrojů, metod používaných k analýze vlivu cestovního ruchu na rozvoj regionů a podniků v nich, může být inspirací pro vědecké pracovníky k realizaci dalších výzkumů.

Výzkum je v této disertační práci realizován především pomocí kvalitativních metod, ať již se jedná o literární rešerši, strukturované hloubkové rozhovory s experty nebo analýzu statistických dat. V menším rozsahu zapojuje autor kvantitativní výzkumné metody.

Dílčí části této disertační práce byly publikovány na mezinárodních vědeckých konferencích (viz seznam vlastních publikací). Autor plánuje uveřejnění navrženého postupu analýzy prostředí, ale i dalších částí této disertační práce v odborných časopisech preferovaně s impakt faktorem. Publikace závěrů práce může představovat podklad pro další vědeckou diskuzi, při které budou navrhované postupy a metody podrobeny odborné kritice.

11.2 Přínos disertační práce pro praxi

Výstupem této práce je navržený postup analýzy prostředí podniků cestovního ruchu a jeho dílčí aplikace ve vybraném regionu. Navržený postup, metody navrhované a využívané v empirické části práce mohou být zajímavé a přínosné pro vrcholové manažery podniků cestovního ruchu, manažery destinací cestovního ruchu, a také pro zástupce decizního sektoru.

Metody používané v empirické části práce pro analýzu vztahů jednotlivých částí vnějšího prostředí je možné aplikovaně využít i v jiných regionech, například při tvorbě strategických dokumentů subjektů veřejné správy, nebo jako podpora rozvoje podniků cestovního ruchu. Pokud bude totiž analýza vnějšího prostředí provedena a zpřístupněna v rámci konkrétního regionu, podpoří to strategické rozhodování jednotlivých podniků působících v tomto regionu.

Navržený postup analýzy prostředí podniků cestovního ruchu rozvíjí v současnosti převažující metody deskripce jednotlivých aspektů vnějšího prostředí do roviny analýzy vzájemných vztahů dílčích částí vnějšího prostředí, což přispěje ke kvalitnějším výstupům strategické analýzy a k formulacím dosažitelných a reálných strategií nejen v oblasti podniků cestovního ruchu, ale i v rámci destinací cestovního ruchu. Navržený postup je bez větších obtíží aplikovatelný i pro strategickou analýzu prostředí destinací cestovního ruchu.

Naprosto konkrétním přínosem pro praxi bude předání empirické části této práce všem dotazovaným expertům, kteří tak budou moci dosažené výstupy využít při vlastních analýzách a strategických rozhodnutích.

11.3 Přínos disertační práce pro pedagogickou činnost

Přínosy pro pedagogickou činnost autora je možné spatřovat jak v teoretické části práce, tak v empirické části práce. Při rešerši sekundárních zdrojů získal autor přehled o aktuálních publikacích, člancích a případových studiích, které je možno využít v rámci jeho pedagogické činnosti v oblasti regionální ekonomiky, cestovního ruchu a managementu podniků cestovního ruchu.

Pro pedagogickou činnost autora, do které patří i vedení bakalářských a diplomových prací, bude velmi přínosná empirická část práce, při které autor zanalyzoval nejnovější statistická data o rozvoji českých krajů a odvětví cestovního ruchu v ČR. Těchto dat využije autor pro ilustraci českých rámcových podmínek. Zároveň mohou být v rámci závěrečných prací podrobněji rozebrány některé použité metody. Důležitým aspektem při zpracování této práce bylo nalezení zdrojů sekundárních dat. Odkazy na tyto zdroje pak budou předávány studentům a budou autorem práce využívány při zpracování praktických příkladů a případových studií podporujících výuku.

Získané poznatky budou využity při inovaci autorem vyučovaných předmětů, ke které dochází kontinuálně. Vítaným přínosem vyplývajícím z přímého kontaktu s experty je další spolupráce, která je prozatím směřována do oblasti pedagogické.

12 Seznam použitých zdrojů

Seznam zdrojů - monografie

ADAMČÍK, Stanislav. *Zdroje teorie regionální politiky a regionálního rozvoje*. 1. vyd. Ostrava: VŠB – Technická univerzita Ostrava, 1997. ISBN 80-7078-432-6.

BARROWS, Clayton W., POWERS, Thomas F. *Introduction to management in the hospitality industry*. 9th ed. Hoboken, N.J.: John Wiley, 2009, 695 s. ISBN 978-047-1782-773.

BĚLOHLÁVEK, František, KOŠŤAN, Pavol, ŠULEŘ, Oldřich. *Management: Co je management, proces řízení, obsah řízení, manažerské dovednosti*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006, 724 s. ISBN 80-251-0396-X.

BERÁNEK, Jaromír a Pavel KOTEK. *Řízení hotelového provozu*. 3. přeprac. vyd. Praha: MAG Consulting, 2003, 218 s. ISBN 80-867-2400-X.

BERG, Waldemar. *Tourismusmanagement*. 1. Aufl. Ludwigshafen (Rhein): Kiehl, 2006, 604 s. ISBN 978-347-0548-616.

BERG, Waldemar. *Tourismusmanagement*. 2., Aufl. Ludwigshafen am Rhein: Kiehl, F, 2008. ISBN 978-347-0548-623.

BIEGER, Thomas. *Management von Destinationen*. 6., unwes. veränd. Aufl. München: R. Oldenbourg, 2005, 365 s. ISBN 34-865-7656-9.

BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, klasifikace*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0384-5.

BLAŽKOVÁ, Martina. *Marketingové řízení a plánování pro malé a střední firmy*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 278 s. ISBN 978-802-4715-353.

BOUČKOVÁ, Jana a kol. *Marketing*. Praha: C. H. Beck, 2003, 432 s. ISBN 80-717-9577-1.

BRAU, Rinaldo, Alessandro LANZA, USAI, Stefano. *Tourism and sustainable economic development: macroeconomic models and empirical methods*. Northampton, MA: Edward Elgar, 2008, 245 s. ISBN 18-472-0650-6.

CLARKE, Alan, CHEN, Wei. *International hospitality management: concepts and cases*. 1st. Amsterdam: Elsevier/Butterworth-Heinemann, 2007, 382 s. ISBN 978-075-0666-756.

- COLANDER, David C. *Macroeconomics*. 2nd ed. Chicago: Richard D. Irwin, Inc., 1994. ISBN 0-256-16820-2.
- CRAVENS, David W., PIERCY, Nigel F. *Strategic marketing*. 8th. Boston: McGraw-Hill, 2006, 726 s. ISBN 007-124432-8.
- CYHELSKÝ, Lubomír, KAHOUNOVÁ, Jana, HINDLS, Richard. *Elementární statistická analýza*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1996, 303 s. ISBN 80-859-4318-2.
- ČADIL, Jan. *Regionální ekonomie: teorie a aplikace*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, 152 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-807-4001-918.
- ČERTÍK, Miroslav a kol. *Cestovní ruch. Vývoj, organizace a řízení*. Praha : OFF, 2000. ISBN 80-238-6275-8.
- DĚDINA, Jiří. *Management, organizování a ekonomika lázeňství - vybrané kapitoly*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola cestovního ruchu, hotelnictví a lázeňství, 2004, 170 s. ISBN 80-865-9201-4.
- DESS, Gregory G., MILLER, Alex. *Strategic management*. New York: McGraw-Hill, 1993, 924 s. ISBN 00-701-6569-6.
- DONNELLY, James H, GIBSON, James L., IVANCEVICH, John M. *Management*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997, 821 s. ISBN 80-716-9422-3.
- DORNBUSCH, Rudiger, FISCHER, Stanley. *Makroekonomie*. Praha: SPN a Nadace Economics, 1994. ISBN 80-04-25-556-6.
- DROBNÁ, DANA, MORÁVKOVÁ, Eva. *Cestovní ruch pro střední školy a pro veřejnost*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2004, 208 s. ISBN 80-7168-901-7.
- DVOŘÁČEK, Jiří. *Podpora podnikání: (průmyslová politika)*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, nakladatelství Oeconomica, 2003, 163 s. ISBN 80-245-0502-9.
- DWYER, Larry, FORSYTH, Peter. *International handbook on the economics of tourism*. Northampton, Mass.: E. Elgar, 2006, 495 s. ISBN 18-437-6104-1.
- EDGELL, David L. *Managing Sustainable Tourism: a Legacy for the Future*. New York, London, Oxford: The Haworth Press Inc., 2006. ISBN 0-7890-2770-2.
- FORET, Miroslav, STÁVKOVÁ, Jana. *Marketingový výzkum: jak poznávat své zákazníky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2003, 159 s. ISBN 80-247-0385-8.

- FORET, Miroslav. *Marketingová komunikace*. 2. aktualiz. vyd. Brno: Computer Press, 2008, 451 s. ISBN 80-251-1041-9.
- FORET, Miroslav. *Marketingový průzkum: poznáváme svoje zákazníky*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008, 121 s. ISBN 978-802-5121-832.
- FOTR, Jiří, DĚDINA, Jiří. *Manažerské rozhodování*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 1997, 207 s. ISBN 80-901-9917-8.
- FOTR, Jiří, ŠVECOVÁ, Lenka, DĚDINA, Jiří, HRŮZOVÁ, Helena, RICHTER, Jiří. *Manažerské rozhodování: postupy, metody a nástroje*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2006, 409 s. ISBN 80-869-2915-9.
- FRANK, Robert H.; BERNANKE, Shalom B. *Ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2003. ISBN 80-247- 0471-4.
- FREYER, Walter. *Tourismus: Einführung in die Fremdenverkehrsökonomie*. 7. Aufl. München: Wien : R. Oldenbourg Verlag, 2001. ISBN 34-862-5617-3.
- GODFREY, Kerry, CLARKE, Jackie. *The tourism development handbook: a practical approach to planning and marketing*. Reprinted. New York: Continuum, 2000. ISBN 08-264-5337-6.
- GOELDNER, Charles. R., RITCHIE, J. R. Brent. *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*. 10th ed. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2006. ISBN 0-471-45038-3.
- GÜMBEL, Rudolf, WORATSCHECK, Herbert. Institutionenökonomik. In: Tietz, Bruno, Köhler, Richard, Zentes, Joachim. (Hrsg.) *Handwörterbuch des Marketing*. 2. Aufl. Stuttgart: Schäffer-Poeschel. s. 1008-1019. ISBN 3791080415.
- HEBÁK, Petr a kol. *Vícerozměrné statistické metody (1)*. Praha: Informatorium, 2004. ISBN 80-7333-025-3.
- HENDERSON, Joan C. *Tourism crises: causes, consequences and management*. 6th. Boston: Butterworth-Heinemann, 2007, 186 s. ISBN 07-506-7834-8.
- HESKOVÁ, Marie a kol. *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 2006, 224 s. ISBN 80-7168-948-3.
- HINDLS, Richard, HRONOVÁ, Stanislava, NOVÁK, Ilja. *Analýza dat v manažerském rozhodování*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, 358 s. ISBN 80-716-9255-7.

- HINDLS, Richard, KAŇOKOVÁ, Jara, NOVÁK, Ilja. *Metody statistické analýzy pro ekonomy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1997, 249 s. ISBN 80-859-4344-1.
- HISRICH, Robert D., PETERS, Michael P. *Založení a řízení nového podniku*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1996, 501 s. ISBN 80-858-6507-6.
- HÖGL, Hans. *Hinter den Fassaden des Tourismus: Dörfer im Stress*. Innsbruck, Wien: Österreichischer StudienVerlag, 1995. ISBN 3-901160-29-9.
- HUŠEK, Roman. *Ekonometrická analýza*. Praha: Ekopress, 1999. ISBN 80-86119-19-X.
- CHVAL, Jiří. *Finanční hospodaření města Mariánské Lázně: koncepce 2011 - 2015*. Cheb, 2011a. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická.
- INDROVÁ, Jarmila a kol. *Cestovní ruch (základy)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007, 119 s. ISBN 978-80-245-1252-5.
- JÁČ, Ivan, PRSKAVCOVÁ, Martina, ŘEHOŘOVÁ, Pavla, ŠVIHOVSKÝ, Jaromír. *Komplexní pohled na problematiku regionálních disparit z hlediska municipalit: monografie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, 151 s. ISBN 978-807-3725-594. Dostupné z: <http://vyzkum.hf.tul.cz/wd/download/2009/4-monografie-Komplexni_pohled.pdf>
- JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. *Marketing v cestovním ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009, 288 s. ISBN 978-802-4732-473.
- JAKUBÍKOVÁ, Dagmar. *Strategický marketing*: 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 269 s. ISBN 978-802-4726-908.
- JANEČKOVÁ, Ludmila, VAŠTÍKOVÁ, Miroslava. *Marketing měst a obcí*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, 178 s. ISBN 80-716-9750-8.
- JEŽEK, Jiří a kol. *Budování konkurenceschopnosti měst a regionů v teorii a praxi*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2007. ISBN 978-80-7043-632-5.
- JEŽEK, Jiří. *Prostorová a regionální ekonomika*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 1998. ISBN 80-7082-575-8.
- KEŘKOVSKÝ, Miloslav, VYKYPĚL, Oldřich. *Strategické řízení: teorie pro praxi*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006, 206 s. ISBN 80-717-9453-8.
- KIRÁLOVÁ, Alžběta. *Marketing: destinace cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Ekopress, 2003, 173 s. ISBN 80-861-1956-4.

- KISLINGEROVÁ, Eva. *Podnik v časech krize: Jak se nedostat do potíží a jak se dostat z potíží: zkušenosti ze světové recese let 2007 až 2009*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 208 s. ISBN 978-80-247-3136-0.
- KOTLER, Philip, KELLER, Kevin. *Marketing management*. 12th. Praha: Grada, 2007, 792 s. ISBN 978-802-4713-595.
- KŘÍŽEK, Felix, NEUFUS, Josef. *Moderní hotelový management*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 195 s. ISBN 978-802-4738-680.
- LACINA, Karel. *Regionální rozvoj a veřejná správa*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2007. ISBN 978-80-86754-74-1.
- MACÁKOVÁ, Libuše. *Mikroekonomie: základní kurs*. 8. aktualiz. vyd. Slaný: Melandrium, 2003, 275 s. ISBN 80-861-7538-3.
- MAK, James. *Tourism and the Economy: understanding the economics of tourism*. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2004. ISBN 0-8248-2789-9.
- MALLYA, Thaddeus. *Základy strategického řízení a rozhodování*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007, 246 s. ISBN 978-802-4719-115.
- MANKIW, N. Gregory. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-891-1.
- MCDANIEL, Carl Jr., GATES, Roger. *Marketing research*. 6th. Hoboken: John Wiley, 2005, 617 s. ISBN 0471-65765-4.
- MCHUGH, Darren. *A Cost-Benefit Analysis of an Olympic Games*. [online] Kingston: Queen's University, Department of Economics, 2006. Dostupné z: <qed.econ.queensu.ca/working_papers/papers/qed_wp_1097.pdf>
- MEFFERT, Heribert. *Marketing*. 1. vyd. Praha: Grada, 1996, 551 s. ISBN 80-716-9329-4.
- MELOUN, Milan, MILITKÝ, Jiří. *Statistická analýza experimentálních dat*. Praha: Akademia, 2004. ISBN 80-200-1254-0.
- MILGROM, Paul, ROBERTS, John. *Modely rozhodování v ekonomii a managementu*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-411-8.
- MORRISON, Alastair M. *Marketing pohostinství a cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Victoria publishing, 1995, 523 s. ISBN 80-856-0590-2.

- MUGLER, Josef. *Podnikové hospodářství malých a středních podniků II*. 2. opr. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 1999. ISBN 80-708-2570-7.
- MUNDT, Jörn W. *Tourismus*. 3. Aufl. München, Wien : R. Oldenbourg Verlag, 2006, 616 s. ISBN 3-486-58123-6.
- NÁTR, Lubomír. *Rozvoj trvale neudržitelný*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0987-8
- NENADÁL, Jaroslav, VYKYDAL, David, HALFAROVÁ, Petra. *Benchmarking: mýty a skutečnost: model efektivního učení se a zlepšování*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2011, 265 s. ISBN 978-807-2612-246.
- NICKELS, William G., MCHUGH, James M., MCHUGH, Susan M.. *Understanding business*. 5th Boston: Irwin/McGraw-Hill , 1999, 677 s. ISBN 0-07115817-0.
- ORIEŠKA, Ján. *Služby v cestovním ruchu*. 1. vyd. Praha: IDEA SERVIS, 2010, 405 s. ISBN 978-808-5970-685.
- PAGE, Stephen J. *Tourism management: managing for change*. 3rd ed. Amsterdam: Elsevier/Butterworth-Heinemann, 2009. ISBN 978-185-6176-026.
- PALATKOVÁ, Monika, ZICHOVÁ, Jitka. *Ekonomika turismu: turismus České republiky: vymezení a fungování trhu turismu, přístupy k hodnocení významu a vlivu turismu, charakteristika turismu České republiky*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 205 s. ISBN 978-802-4737-485.
- PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice: význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích: evropská integrace a mezinárodní turismus*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 221 s. ISBN 978-802-4737-508.
- PAPATHEODOROU, Andreas. (ed.) *Corporate Rivalry and Market Power. Competition Issues in the Tourism Industry*. London: I.B. Tauris, 2006. ISBN 978-1-84511-156-4.
- PÁSKOVÁ, Martina, ZELENKA, Josef. *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002.
- PEARCE, John A., ROBINSON, Richard B. *Strategic Management. Formulation, Implementation & control*. Chicago: IRWIN, 1995, 947 s. ISBN 02-561-7067-3.
- PLIŽINGR, Pavel. *Marketing a management Valdštejnských slavností v Chebu*. Cheb, 2011. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta ekonomická.

PORTER, Michael E. *Konkurenční výhoda: (jak vytvořit a udržet si nadprůměrný výkon)*. Praha: Victoria Publishing, 1993, 626 s. ISBN 80-856-0512-0.

POSPÍŠILOVÁ, Dagmar a kol. *Vybrané oblasti udržitelného rozvoje v krajích České republiky*. Praha: ČSÚ Praha, odbor informačních služeb, 2010, 126 s. ISBN 978-80-250-2009-8. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F20038A725/\\$File/138310.pdf](http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/F20038A725/$File/138310.pdf)>

PŘIBOVÁ, Marie a kol. *Marketingový výzkum v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 1996, 238 s. ISBN 80-716-9299-9.

RYDVALOVÁ, Petra a Miroslav ŽIŽKA. *Konkurenceschopnost a jedinečnost obce: Identifikace dynamického rozvoje obce*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2008, 217 s. ISBN 978-80-7372-423-8. Dostupné z: <http://vyzkum.hf.tul.cz/wd/download/2008/3-monografie_Konkurenceschopno.pdf>

RYGLOVÁ, Kateřina, BURIAN, Michal, VAJČNEROVÁ, Ida. *Cestovní ruch - podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 216 s. ISBN 978-802-4740-393.

RYGLOVÁ, Kateřina. *Cestovní ruch: soubor studijních materiálů*. 3. rozš. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2009, 187 s. ISBN 978-807-4180-286.

SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. 18. vydání. Praha: NS Svoboda, 2007. ISBN 80-205-0590-3.

SEITZ, Erwin, ROSSMAN, Dominik. *Fallstudien zum Tourismus-Marketing: Marketingerfolg trainieren*. 2., vollst. überarb. Aufl. München: Vahlen, 2007. ISBN 978-3-8006-3395-1.

SCHINDLER, Christina. *Chancen sanfter Mobilität in Österreich: Die Akzeptanz von Verkehrsberuhigungsmaßnahmen in Tourismusorten*. In Schriftenreihe für empirische Tourismusforschung und Hospitality Management, Band 11. Wien : ÖGAF – Österreichische Gesellschaft für angewandte Fremdenverkehrswissenschaft, 1999. ISBN 3-90192-235-0.

SCHWARK, Jürgen. *Ökonomische Bedeutung des Sporttourismus im Westmünsterland*. In Bocholter Hochschulschriften. Band 8. Bocholt: Fördergesellschaft Fachhochschule Bocholt e.V., 2004. ISSN 1613-1436.

SCHWARTING, Henning. *Regional economic development through small and medium enterprises (SMEs) – the example of the Voivodship of Wielkopolska (Poland)*. Kaiserslautern: Universität Kaiserslautern, 2002. ISBN 3-933103-16-9.

SOLOMON, Michael R, MARSHALL, Greg W., STUART, Elnora W. *Marketing: očima světových marketing manažerů*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006, 572 s. ISBN 80-251-1273-X.

SOUKUP, Jindřich a kol. *Makroekonomie: moderní přístup*. Praha: Management Press, 2007. ISBN 978-80-7261-174-4.

SRPOVÁ, Jitka, ŘEHOŘ, Václav a kol. *Základy podnikání: Teoretické poznatky, příklady a zkušenosti českých podnikatelů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2010, 432 s. ISBN 978-80-247-3339-5.

STABLER, Mike, PAPTHEODOROU, Andreas, SINCLAIR, Thea M. *The economics of tourism*. 2nd ed. New York: Routledge, 2010, 506 s. ISBN 978-020-3864-272.

STIGLITZ, Joseph. E. *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-454-1.

STRÁNSKÁ, Pavla. Metodika výpočtu sdílených daní plynoucí do rozpočtů obcí. In *Veřejná správa 2010*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2010. s. 193-201. ISBN 978-80-7395-334-8.

SUN, Bindong. *Institutionen und regionales Wirtschaftswachstum am Beispiel Shanghai*. Berlin : Technische Universität Berlin, 2004. ISBN 3-7983-1942-1.

Strategie regionálního rozvoje České republiky. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, 2006. ISBN 80-239-7497-1.

SWOBODA, Hans G. et al. *Fremdenverkehr und Gemeinde*. Wien: Österreichischer Wirtschaftsverlag, 1976.

SYNEK, Miloslav a kol. *Podniková ekonomika*. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2002, 479 s. ISBN 80-717-9736-7.

ŠRONĚK, Ivan. *Etika podnikání s přihlédnutím k hotelnictví, cestovnímu ruchu a lázeňství*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola hotelová v Praze 8, 2004, 152 s. ISBN 80-85678-21-6.

ŠULÁK, Milan, VACÍK, Emil. *Strategické řízení v podnicích a projektech*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o.p.s., 2005. ISBN 80-86754-35-9.

THOMPSON, Arthur A., STRICKLAND, A. J. *Strategic management: Concepts & Cases*. 9th ed. Chicago: Irwin, 1996, 1035 s. ISBN 02-561-6205-0.

TITTELBACHOVÁ, Šárka. *Turismus a veřejná správa: průniky - dysfunkce - problémy - šance, státní politika turismu České republiky, systémový přístup k řešení problémů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2011, 200 s. ISBN 978-802-4738-420.

TOMEK, Jan. *Základy strategického marketingu*. 2. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2001. ISBN 80-7082-821-8

TOTH, Petr. *Ekonomika měst a obcí*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Fakulta národohospodářská, 1998, 143 s.

TRNKOVÁ, Olga, SLÁMOVÁ, Dana, WICHSOVÁ, Marie, POSPÍŠIL, František. *Území a cestovní ruch*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Fakulta mezinárodních vztahů, 1993, 95 s.

TULEJA, Pavel. *Regionální disparity v územním rozvoji ČR: jejich vznik, identifikace a eliminace PPSS 22*. Ostrava: VŠB-Technická univerzita Ostrava, Ekonomická fakulta, 2009, 122 s.

VARADZIN, František a kol. *Ekonomický rozvoj a růst*. Praha: Professional Publishing 2004. ISBN 80-86419-40-1.

VARADZIN, František, BŘEZINOVÁ, Olga. *Hledání ve světě ekonomie (věda, metodologie, ekonomie)*. Praha: Professional Publishing, 2003. ISBN 80-86419-56-8.

VEAL, Anthony James. *Research methods for leisure and tourism: a practical guide*. 3rd ed. New York: Financial Times, Prentice Hall, 2005. ISBN 02-736-8200-8.

VEBER, Jaromír a kol. *Management: základy, prosperita, globalizace*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2000, 700 s. ISBN 80-726-1029-5.

VITURKA, Milan a kol. *Kvalita podnikatelského prostředí, regionální konkurenceschopnost a strategie regionálního rozvoje České republiky: jejich vznik, identifikace a eliminace PPSS 22*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 227 s. ISBN 978-802-4736-389.

VODÁČEK, Leo, VODÁČKOVÁ, Olga. *Moderní management v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2006, 295 s. ISBN 80-7261-143-7.

VYSTOUPIL, Jiří, ŠAUER, Martin, HOLEŠINSKÁ, Andrea, METELKOVÁ Petra. *Základy cestovního ruchu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 119 s. ISBN 80-210-4167-6.

WISNIEWSKI, Mik. *Metody manažerského rozhodování*. Praha: Grada, 1996, 507 s. ISBN 80-7169-089-9.

WOKOUN, René a kol. *Regionální rozvoj (Východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

WOKOUN, René, MATES, Pavel. (eds.) *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-608-3.

WOKOUN, René. *Česká regionální politika v období vstupu do Evropské unie*. Praha: Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0517-7.

WOKOUN, René., ČERVENÝ, Miloš a kol. *Ekonomika v prostoru (svět, střední Evropa, EU, OECD, ČR)*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-698-3.

ZINS, Andreas H. *Reiseausgaben im österreichischen Tourismus*. In Schriftenreihe für empirische Tourismusforschung und Hospitality Management, Band 9. Wien: Österreichischer Wirtschaftsverlag, 1996. ISBN 3-85212-084-5.

Články:

ANDREW, Barry P. Tourism and the Economic Development of Cornwall. *Annals of Tourism Research*, 1997, Vol. 24, No. 3, s. 721-735 ISSN 0160-7383

ARCHER, Bryan, FLETCHER, John The Economic Impact of Tourism in the Seychelles. *Annals of Tourism Research*, 1996, Vol. 23, No. 1, s. 32-47 ISSN 0160-7383

BONN, Mark A., HARRINGTON, Julie. A comparison of free economic impal models for applied hospitanty and tourism research. *Tourism Economics*, 2008, Vol. 14, No. 4, s. 769-789 ISSN 1354-8166

BRIDA, Juan G., PEREYRA, Juan S., DEVESA, María J.S. Evaluating the Contribution of Tourism to Economic Growth. *Anatolia: An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 2008, Vol. 19, No. 2 s. 351-357 ISSN 0570-0116

DIAKOMIHALIS, Mihail N., LAGOS, Dimitris G. Estimation of the economic impacts of jachting in Greece via the tourism satellite account. *Tourism Economics*, 2008, Vol. 14, No. 4, s. 871-887 ISSN 1354-8166

FAROOQUEE, Nehal A., BUDAL, Tarun K., MAIKHURI, R.K. Environmental and socio-cultural impacts of river rafting and camping on Ganga in Uttarakhand Himalaya. *Current Science*, 2008, Vol. 94., No. 5 ISSN 0011-3891

FAYISSA, Bichaka, NSIAH, Christian, TADASSE, Badassa. Impact of tourism on economic growth and development in Africa. *Tourism Economics*, 2008, Vol. 14, No. 4, s. 807-818 ISSN 1354-8166

HENRY, E.W., DEANE, B. The contribution of tourism to the economy of Ireland in 1990 and 1995. *Tourism Management*, 1997, Vol. 18, No. 8, s. 535-553 ISSN 0261-5177

HJERPE, Evan E., KIM, Yeon-Su. Regional economic impacts of Grand Canyon river runners. *Journal of Environmental Management*, 2006, Vol. 85, s. 137-149 ISSN 0301-4797

IBU (New York Independent Budget Office). *The Long-Term Costs and Benefits of the New York Sports and Convention Center*. [online] New York: New York Independent Budget Office, 2005. [cit. 2011-11-16]. Dostupné z:

<www.ibo.nyc.ny.us/iboreports/nyscc_bpfeb2005.pdf>

KRAFTOVÁ, Ivana. Podíl lázeňství na tvorbě HDP ČR a zdroje jeho financování. *E+M Ekonomie a Management*, 2007, roč. 10, č. 1, s. 18-32. ISSN 1212-3609

LEIPER, Neil. A conceptual analysis of tourism-supported employment which reduces the incidence of exaggerated, misleading statistics about jobs. *Tourism Management*, 1999, Vol. 20, No. 5, s. 605-613 ISSN 0261-5177

LI, Wenjun, ZHANG, Qian, LIU, Chunyan, XUE, Qifu. Tourism's Impacts on Natural Resources: A Positive Case from China. *Environmental Management*, 2006, vol. 38. s. 572-579 ISSN 1432-1009

MARTINČÍK, David. Ekonomicko-sociální úroveň krajů – komplexní srovnávací analýza. *E+M Ekonomie a Management*, 2008, roč. 11, č. 1, s. 14-25. ISSN 1212-3609

NEDOMLELOVÁ, Iva. Theories of Economic Growth and Regional Disparities. *In Elektronický zborník príspevkov. Mezinárodná konferencia Nová ekonomika a trvalo udržateľný rast – Súčasnosc' a Budúcnosc' perspektívneho vývoja*. Bratislava : Ekonomická univerzita v Bratislave, 2007. ISBN 978-80-225-2350-9

NEVIMA, Jan. Ekonometrický model konkurenceschopnosti. *In: IMEA 2008*. Liberec: HF TU Liberec, 2008. s. 505-511. ISBN 978-80-7372-335-4

POLO, Clemente et al. The potential effects of a change in the distribution of tourism expenditure on employment. *Tourism Economics*, 2008, Vol. 14, No. 4, s. 709-725

PROENCA, Sara, SOUKIAZIS, Elias. Tourism as an economic growth factor: a case study for Southern European countries. *Tourism Economics*, 2008, Vol. 14, No. 4, s. 791-806 ISSN 1354-8166

SCHIANETZ, Karin, KAVANAGH, Lydia. Sustainability Indicators for Tourism Destinations: A Complex Adaptive Systems Approach Using Systemic Indicator System. *Journal of Sustainable Tourism*. 2008, Vol. 16, No. 6. s. 601-626. ISSN 0966-9582

SIEBER, Patrik. *Analýza nákladů a přínosů (metodická příručka)*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2004, 44 s.

SUGIYARTO, Guntur, BLAKE, Adam, SINCLAIR, M. Thea. Tourism and Globalization – Economic Impact in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 2003, Vol. 30, No. 3, s. 683-701. ISSN 0160-7383

THOMPSON, Eric. Measuring the Impact of Tourism on Rural Development: An Econometric Approach. *The Journal of Regional Analysis & Policy*, 2007, vol. 37, No. 2, s. 147-154 ISSN 1090-4999

TLUČHOŘ, Jan. Poražení v procesu transformace a evropské integrace. In *Současné problémy rozvoje regionů a přístup veřejné správy k jejich řešení*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 277-282. ISBN 80-210-4148-X.

WALPOLLE, Matthew J., GOODWIN, Harold J. Local Economic Impacts of Dragon Tourism in Indonesia. *Annals of Tourism Research*, 2000, Vol. 27, No. 3. s. 559-576. ISSN 0160-7383

Seznam realizovaných rozhovorů

ANDRLÍK, Daniel, ředitel regionálního zastoupení Cheb, Asistenční centrum, a.s. *Osobní rozhovor*. Most-Cheb, 2. 8. 2011.

BOHÁNEK, Pavel, ředitel, Dopravní podnik Karlovy Vary, a.s. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 26. 7. 2011.

CARAN, Radovan, majitel, Hotel Seeberg /místostarosta, obec Poustka. *Osobní rozhovor*. Ostroh, 2. 8. 2011.

FRYČEK, Miroslav, ředitel pobočky, Tesco Karlovy Vary (OC Fontána). *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 15. 8. 2011.

HÁVOVÁ, Elena, vedoucí oddělení cestovního ruchu, Karlovarský kraj. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 25. 7. 2011.

CHVAL, Jiří, manager rozvoje města, Město Mariánské Lázně. *Osobní rozhovor*. Mariánské Lázně, 28. 7. 2011b.

KLATOVÁ, Eliška, marketingový manažer, Lázně Františkovy Lázně, a.s. *Osobní rozhovor*. Františkovy Lázně, 24. 7. 2011.

KRÁL, Tomáš, ředitel, Bristolgroup. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 25. 7. 2011.

KŘÍŽ, Stanislav, ředitel, OHK Cheb. *Osobní rozhovor*. Cheb, 1. 8. 2011.

KUNEŠ, Petr, Senior Centre Manager, Euro Mall Centre Management s.r.o., OC Varyáda. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 3. 8. 2011.

LEJSEK, Zdeněk, oddělení statistiky cestovního ruchu, ČSÚ. *Osobní rozhovor*. Plzeň, 13. 4. 2011.

MAŠEK, Karel, majitel, Penzion Mašek. *Osobní rozhovor*. Cheb, 11. 8. 2011.

MRÁZEK, Milan, jednatel, Westbohemia Hotels. *Osobní rozhovor*. Ostrov, 8. 8. 2011.

MUSIL, Jaromír, vedoucí Odboru regionálního rozvoje, Karlovarský kraj. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 28. 7. 2011.

OMELKA, Vladimír, ředitel Krajského centra osobní dopravy, České Dráhy, a.s. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 25. 7. 2011.

PFEFER-FERKLOVÁ, Andrea, generální ředitelka, Grandhotel Pupp. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 2. 8. 2011.

POSPÍŠIL, Michal, místostarosta, Město Cheb. *Osobní rozhovor*. Cheb, 2. 8. 2011.

PROCHÁZKA, Aleš, jednatel, a.i.m. agentur. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 29. 7. 2011.

ŠENITKOVÁ, Jaroslava, regionální zmocněnec, ČSÚ. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 3. 8. 2011.

ŠIMÁČKOVÁ, Lenka, vedoucí, Město Cheb, Turistické infocentrum. *Osobní rozhovor*. Cheb, 4. 8. 2011.

ŠVAŘÍČEK, Jiří, ředitel hotelu Imperial, Imperial Karlovy Vary, a.s. *Osobní rozhovor*. Karlovy Vary, 9. 8. 2011.

VAŇKOVÁ, Jana, obchodní ředitelka, Léčebné lázně Jáchymov a.s. *Osobní rozhovor*. Jáchymov, 23. 8. 2011.

VOVSÍK, Petr, vedoucí, Město Abertamy, Turistické infocentrum. *Osobní rozhovor*. Abertamy, 28. 7. 2011.

VŠETEČKOVÁ, Veronika, Sales Manager, Orea Hotels - Hotel Monty. *Osobní rozhovor*. Mariánské Lázně, 1. 8. 2011.

ZÁMOSTNÁ, Olga, projektová manažerka, Obec Boží Dar. *Osobní rozhovor*. Boží Dar, 25. 7. 2011.

Seznam internetových zdrojů

Cestovní ruch. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Infobanka výzkumu Ministerstva pro místní rozvoj* [online]. Praha: MMR, 2011. [cit. 2011-07-07]. Dostupné z: <<http://www.mmr-vyzkum.cz/INFOBANKA/cestovni-ruch.aspx>>

Czechtourism: Mapa turistických regionů a oblastí [online]. Praha: Czechtourism, 2010. [cit. 2011-09-17] Dostupné z: <<http://www.czechtourism.cz/pro-odborniky/mapa-turistickych-regionu-a-oblasti/>>

Český statistický úřad Karlovy Vary. *Statistický bulletin Karlovarský kraj za 1. čtvrtletí 2011*. [online]. Karlovy Vary: ČSÚ, 2011. [cit. 2011-08-25]. Dostupné z:

<[http://www.kvary.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/BC0045E7B9/\\$File/w-ČSÚ: Metodika satelitního účtu České republiky](http://www.kvary.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/BC0045E7B9/$File/w-ČSÚ: Metodika satelitního účtu České republiky) [online]. Praha: ČSÚ, 2006-.

[cit. 2011-07-15]. Dostupné z: <[http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodika_tabulky_satelitniho_uctu_cestovniho_ruchu/\\$File/metod_tsa.doc](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metodika_tabulky_satelitniho_uctu_cestovniho_ruchu/$File/metod_tsa.doc)>
41130211_1q.pdf>

Finance.cz: *Inkaso daní v České republice* [online]. Praha: Finance media. [cit. 2011-10-13] Dostupné z: <<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/statistiky/>>

Finance.cz: *Bez daní se stát neobejde* [online]. Praha: Finance media, 2007. [cit. 2011-10-13] Dostupné z: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/113315-bez-dani-se-stat-neobejde/>>

Metodická podpora regionálního rozvoje: Charakteristika Karlovarského kraje [online]. Brno: GaREP, 2009-. [cit. 2011-08-25] Dostupné z: <<http://www.regionalnirozvoj.cz/index.php/karlovarsky-kraj.html>>

MMR: *Fondy evropské unie – Společný regionální program (SRP)* [online]. Praha: MMR. [cit. 2011-10-23] Dostupné z: <<http://www.strukturalni-fondy.cz/Programy-2004-2006/Operacni-programy/SPOLECNY-REGIONALNI-OPERACNI-PROGRAM-%28SRP%29>>

Program rozvoje Karlovarského kraje 2007-2013 [online]. Karlovy Vary: EC Consulting a.s., 2006. 104 s. [cit. 2011-08-25] Dostupné z: <http://www.karpkv.cz/cz/Documents/Program_rozvoje_KK_2007-2013.pdf>

Statistisches Bundesamt Deutschland: *Tourismus Tourismus in Zahlen Teil A – Touristisches Angebot 2009* [online]. Wiesbaden: Statistisches Bundesamt Deutschland, 2010. [cit. 2011-10-10]. Dostupné z: <http://www.destatis.de/jetspeed/portal/cms/Sites/destatis/Internet/DE/Content/Publikationen/Fachveroeffentlichungen/BinnenhandelGastgewerbeTourismus/Tourismus/TourismusinZahlen_TeilA1021500097004,property=file.pdf>

WTTC: *Data Search Tool*. [online]. London: World Travel and Tourism Council, 2011. [cit. 2011-11-10] Dostupné z: <<http://www.wttc.org/research/economic-data-search-tool/>>

Seznam zdrojů – Analýza místních poplatků ve vybraných obcích

11/2003 - Obecně závazná vyhláška o místním poplatku za lázeňský nebo rekreační pobyt. *Město Cheb: Oficiální internetové stránky města* [online]. Cheb, 2003 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.mestocheb.cz/11-2003-obecne-zavazna-vyhlaska-o-mistnim-poplatku-za-lazensky-nebo-rekreacni-pobyt/d-149686>>

Dokumenty města Andělská Hora. *Město Andělská Hora* [online]. Karlovy Vary, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.andelskahora.info/dokumenty.html>>

Dokumenty v archivu. *Obec Bublava: úřední e-deska* [online]. Bublava, 2007 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://e-deska.cz/bublava/index.php?slozka=9999999>>

Obecně závazné vyhlášky a nařízení města. *Město Lázně Kynžvart: Informační portál obecního úřadu* [online]. Lázně Kynžvart, 2005 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.laznekyzsvart.cz/spr_dok_vyh.php>

Obecně závazné vyhlášky. *Obec Bublava* [online]. Bublava, 2007 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://obecbublava.cz/ozv.htm>>

Obecně závazné vyhlášky. *Obec Stříbrná: Informační portál obecního úřadu* [online]. Stříbrná, 2010 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.stibrna.cz/clanek.php?idc=164&sloz=3>>

Obecně závazné vyhlášky. *Pomezí nad Ohří: Informační portál obecního úřadu* [online]. Pomezí nad Ohří, 2009 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-karlovarsky.cz/obce/Pomezivyhlaskey/>>

OZV 1/2010: Obecně závazná vyhláška č. 1/2010. *Město Aš: Oficiální web města* [online]. Aš, 2010 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.muas.cz/ozv-1-2010/d-227202/query=poplatek+z+ubytovac%C3%AD+kapacity>>

Primátor navrhuje změnu sazby za lázeňský pobyt. *Karlovarský deník.cz* [online]. Karlovy Vary, 2005 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://karlovarsky.denik.cz/zpravy_region/primator-navrhuje-zmenu-sazby-za-lazensky-pobyt-.html>

Přezkoumání hospodaření za rok 2010, Závěrečný účet za rok 2010. Oficiální stránky Města Horní Blatná [online]. Horní Blatná, 2010 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.horni-blatna.cz/uredni-deska/hospodareni-za-rok-2010/>>

Rozpočet a hospodaření. *Jáchymov: informační server městského úřadu města Jáchymova* [online]. Jáchymov, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.kr-karlovarsky.cz/obce/JACHYMOV/Dokumenty/rozpocet/>>

Rozpočet města. *Františkovy Lázně* [online]. Františkovy Lázně, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z: <http://www.frantiskovy-lazne.cz/vismo/zobraz_dok.asp?u=3464&id_org=3464&id_ktg=1009&p1=3200>

Rozpočet. *Oficiální stránky Města Horní Blatná* [online]. Horní Blatná, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.horni-blatna.cz/zakon-106-99sb/rozpocet/>>

Rozpočet. *Město Andělská Hora* [online]. Karlovy Vary, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.kr-karlovarsky.cz/obce/Andelska_hora/ah_povinne/RO.htm>

Rozpočet. *Město Aš: Oficiální web města* [online]. Aš, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.muas.cz/vismo/zobraz_dok.asp?p1=3966&id_ktg=1007&n=rozpocet&tzv=1&pocet=25&stranka=1>

Rozpočet. *Město Boží Dar* [online]. Boží Dar, 2008 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.bozi-dar.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=886&id=40858&p1=26025>

Rozpočet. *Město Cheb: Oficiální internetové stránky města* [online]. Cheb, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.mestocheb.cz/rozpocet/ds-6222/archiv=0&rd=1000>>

Rozpočet. *Obec Stříbrná: Informační portál obecního úřadu* [online]. Stříbrná, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.stribrna.cz/clanek.php?idc=162&sloz=3>>

Rozpočet. *Pomezí nad Ohří: Informační portál obecního úřadu* [online]. Pomezí nad Ohří, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.kr-karlovarsky.cz/obce/Pomez/Pom_povinne/rozpocet.htm>

Rozpočty, závěrečné účty a statuty fondů města. *Magistrát města Karlovy Vary* [online]. Karlovy Vary, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.mmkv.cz/index.asp?menu=69>>

Vyhláška města. *Město Boží Dar* [online]. Boží Dar, 2010 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.bozi-dar.cz/vismo/zobraz_dok.asp?id_org=886&id_ktg=3863&p1=25888>

Vyhláška o místních poplatcích. *Oficiální stránky Města Horní Blatná* [online]. Horní Blatná, 2003 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.horni-blatna.cz/uredni-deska/?kshow=270&detail=972>>

Vyhlášky a nařízení. *Magistrát města Karlovy Vary* [online]. Karlovy Vary, 2004 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.mmkv.cz/index.asp?menu=11>>

Vyhlášky. *Jáchymov: informační server městského úřadu města Jáchymova* [online]. Jáchymov, 2003 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.karlovarsky.cz/obce/JACHYMOV/Dokumenty/vyhlasky/>>

Významné dokumenty. *Město Kraslice* [online]. Kraslice, 2010 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.kraslice.cz/modules/dokumenty/dokumenty.html?d_sekce=1>

Významné dokumenty: Rozpočet města. *Město Kraslice* [online]. Kraslice, 2009 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <http://www.kraslice.cz/modules/dokumenty/dokumenty.html?d_sekce=5>

Závěrečný účet města. *Mariánské Lázně* [online]. Mariánské Lázně, 2011 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z: <<http://www.marianskelazne.cz/cs/zaverecny-ucet-mesta/>>

Zrušené vyhlášky a nařízení. *Magistrát města Karlovy Vary* [online]. Karlovy Vary, 2004 [cit. 2011-08-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.mmkv.cz/index.asp?menu=139>>

Seznam zdrojů – Výpočty indikátorů cestovního ruchu a regionálního rozvoje

Hlavní ukazatele regionálních účtů. *Český statistický úřad: Databáze RNÚ* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW: <<http://apl.czso.cz/pll/rocenka/rocnkavyber.volba?titul=Hlavn%ED%20ukazatele%20region%E1ln%EDch%20%FA%E8t%F9&mypriznak=RC&typ=2&proc=rocenka.presmsocas&mylang=CZ&jak=4>>

Demografická ročenka krajů 2000 až 2009. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2010-07-15 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4027-10>>

Věkové složení obyvatelstva v roce 2009. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2010-04-30 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/publ/4003-10->>

Trh práce v ČR 1993 až 2009. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2010-07-29 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW: <<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3103-10>>

Produktivita práce na odpracovanou hodinu. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z:

<[Přímé zahraniční investice. *Česká ČNB národní banka* \[online\]. Praha, 2011](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/b2_produkivita_prace_(na_odpracovanou_hodinu)></p></div><div data-bbox=)

[cit. 2011-06-25]. Dostupné z:

<[Výzkum a vývoj. *Český statistický úřad* \[online\]. Praha, 2011 \[cit. 2011-06-25\]. Dostupné z:](http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/></p></div><div data-bbox=)

<[Kraje České republiky 2003. *Český statistický úřad* \[online\]. Praha, 2004 \[cit. 2011-06-25\].](http://www.kvary.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/statistika_vyzkumu_a_vyvoje></p></div><div data-bbox=)

Dostupné z: <[Statistická ročenka Pardubického kraje 2001. *Český statistický úřad Pardubice* \[online\].](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/1304-04-_2003></p></div><div data-bbox=)

Pardubice, 2002 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z:

<[Statistická ročenka České republiky. *Český statistický úřad* \[online\]. Praha, 2004](http://www.czso.cz/kraje/pa/cisla/1/13/13530101/13530101.htm#01></p></div><div data-bbox=)

[cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW:

<[Výsledky šetření o využívání informačních a komunikačních technologií v domácnostech a mezi jednotlivci v roce 2004. *Český statistický úřad* \[online\]. Praha, 2005 \[cit. 2011-06-25\].](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/kapitola/10n1-04-_2004-1300></p></div><div data-bbox=)

Dostupné z WWW: <[Informační technologie v domácnostech a mezi jednotlivci. *Český statistický úřad* \[online\].](http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/publ/9603-04-2004></p></div><div data-bbox=)

Praha, 2005 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW:

<[Výběr parametrů pro tabulku: Regionální účty ČR \(RgU\). *Český statistický úřad: Veřejná databáze* \[online\]. Praha, 2011 \[cit. 2011-06-25\]. Dostupné z WWW:](http://www.kvary.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/domacnosti_a_jednotlivci></p></div><div data-bbox=)

<[Výběr parametrů pro tabulku: \(6001-1106a\). *Český statistický úřad: Veřejná databáze* \[online\]. Praha, 2011 \[cit. 2011-06-25\]. Dostupné z WWW:](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?&vo=tabulka&cislotab=RgU&kapitola_id=5&str=tabdetail.jsp&voa=tabulka></p></div><div data-bbox=)

<[-161-](http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?voa=tabulka&cislotab=03-07&&kapitola_id=10></p></div><div data-bbox=)

Výběr parametrů pro tabulku: Kapacity hromadných ubytovacích zařízení podle kategorie (CRU0010UU_KR). *Český statistický úřad: Veřejná databáze* [online]. Praha, 2011

[cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?&vo=tabulka&cislatab=CRU0010UU_KR&kapitola_id=653&str=tabdetail.jsp&voa=tabulka>

9 - Služby / 92 - Cestovní ruch / 922 - Návštěvnost. *Český statistický úřad: Veřejná databáze* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-06-25]. Dostupné z WWW:

<http://vdb.czso.cz/vdbvo/maklist.jsp?kapitola_id=654&vo=tabulka&expand=1>

Cestovní ruch: Časové řady. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2011 [cit. 2011-06-25].

Dostupné z WWW: <http://www.kvary.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cru_cr>

Vlastní publikace (související s tématem)

- JEŽEK, Jiří; TLUČHOŘ, Jan. *Program rozvoje cestovního ruchu a lázeňství v Karlovarském kraji 2007-2013*. Plzeň: ZČU v Plzni, Fakulta ekonomická, 2007. Publikace zpracována pro Karlovarský kraj.
- ROMIG, Amy; TLUČHOŘ, Jan. Managing Tourism in the Karlovy Vary Region: Some Ideas from Successful Foreign DMOs. *In The 7th Annual Ph.D. Conference IMEA 2007 (Conference Paper Abstracts)*. Pardubice: University of Pardubice, 2007, s.35-35. ISBN 978-80-7194-965-7.
- TLUČHOŘ, Jan; ROMIG, Amy. Aljaška - možnost inspirace pro rozvoj regionů, měst a cestovního ruchu. *In Regio 2005*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2005, s.521-532. ISBN 80-7043-432-5.
- TLUČHOŘ, Jan. Analýza lázeňského cestovního ruchu v České republice za využití upravené matice BCG. *In MendelNet PEF 2008*. Brno: B4U Publishing, 2008. s.1-8. ISBN 978-80-87222-03-4.
- TLUČHOŘ, Jan. Možnost využití conjoint analýzy - cestovní ruch a jeho vliv na regionální rozvoj. *In IMEA 2006*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2006, s.464-469. ISBN 80-7041-164-3.
- TLUČHOŘ, Jan. Možnosti rozvoje cestovního ruchu prostřednictvím sportovních eventů. *In Marketing management sportu*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006, s.1-6. ISBN 80-7043-492-9.
- TLUČHOŘ, Jan. Návrh modelu regionálního managementu pro Českou republiku. *In MendelNet 2005*. Brno : Konvoj, 2005, s.164. ISBN 80-7302-107-2.
- TLUČHOŘ, Jan. Poražení v procesu transformace a evropské integrace. *In Současné problémy rozvoje regionů a přístup veřejné správy k jejich řešení*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s.277-282. ISBN 80-210-4148-X.
- TLUČHOŘ, Jan. Spezifik des Sporttourismus im Erzgebirge - Perspektiven der grenzüberschreitenden Kooperation. *In Sporttourismus im Erzgebirge - Perspektiven grenzübergreifender Netzwerkkonzepte = Cestovní ruch v oblasti sportu v Krušnohoří - perspektivy konceptů přeshraničních sítí*. Hamburg: Czwalina Verlag, 2008, s.37-49. ISBN 978-3-88020-496-6.

- TLUČHOŘ, Jan. Teoretické přístupy ke vztahu cestovního ruchu, regionálního rozvoje a ekonomiky. *In* *IMEA* 2008. Liberec: Technická univerzita, 2008, s.841-849. ISBN 978-80-7372-335-4.

Seznam příloh

Příloha A - Výsledky dílčích výpočtů – ukazatele regionálního rozvoje

Příloha B - Přehled lázeňských míst a obcí s vyhlášeným přírodním zdrojem

Příloha C - Podklad pro realizaci expertních rozhovorů

Příloha D - Podklad pro realizaci expertních rozhovorů - obchodníci

Příloha E – Výpočty vybraných statistických ukazatelů lázeňského cestovního ruchu

Příloha F – Přehled mikroregionů v Karlovarském kraji

Příloha G – Přehled korelačních matic pro vztah mezi počty subjektů zapsaných do RES
a ukazateli cestovního ruchu

Příloha A

Výsledky dílčích výpočtů – ukazatele regionálního rozvoje

Hrubý domácí produkt na jednoho obyvatele (v Kč) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	200 538	238 328	296 556	317 199	10	10	10	10
Jihočeský kraj	195 948	225 621	281 664	298 058	10	8	8	8
Plzeňský kraj	199 944	235 913	296 510	299 846	10	10	10	8
Karlovarský kraj	178 465	202 270	225 263	233 629	2	2	0	0
Ústecký kraj	173 756	208 128	255 100	275 653	2	2	4	4
Liberecký kraj	190 641	204 456	255 133	240 057	8	2	4	0
Královéhradecký kraj	201 667	226 640	266 319	291 241	10	8	6	6
Pardubický kraj	182 033	214 667	263 436	286 518	4	4	6	6
Kraj Vysočina	178 550	217 097	264 423	270 743	4	6	6	4
Jihomoravský kraj	196 834	234 537	287 472	330 145	10	10	10	10
Olomoucký kraj	169 573	193 848	232 639	260 450	0	0	0	2
Zlínský kraj	178 119	206 803	255 695	286 977	2	2	4	6
Moravskoslezský kraj	166 891	195 864	261 316	281 634	0	0	6	4
Česká republika bez Prahy	185 467	216 923	268 797	289 693	6	6	6	6
Česká republika	213 110	252 617	313 868	345 601				

	2000	2003	2006	2009
Min (U _{ik})	166 891	193 848	225 263	233 629
Max (U _{ik})	201 667	238 328	296 556	330 145
průměr	185 612	215 706	264 733	282 473
R _i	34 776	44 480	71 293	96 516
R _i /6	5 796	7 413	11 882	16 086

Míra nezaměstnanosti dle VŠPS (v %) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	7,5	5,2	4,5	4,4	8	10	10	10
Jihočeský kraj	5,8	5,2	5,1	4,3	10	10	10	10
Plzeňský kraj	6,2	5,3	4,6	6,3	10	10	10	8
Karlovarský kraj	8,4	6,4	10,2	10,9	8	10	4	0
Ústecký kraj	16,0	13,0	13,7	10,1	0	2	0	0
Liberecký kraj	6,2	6,1	7,7	7,8	10	10	6	4
Královéhradecký kraj	6,1	5,8	5,4	7,7	10	10	10	4
Pardubický kraj	8,3	7,6	5,5	6,4	8	8	10	8
Kraj Vysočina	6,8	5,3	5,3	5,7	10	10	10	8
Jihomoravský kraj	8,3	8,0	8,0	6,8	8	8	6	6
Olomoucký kraj	12,8	9,6	8,2	7,6	2	6	6	4
Zlínský kraj	8,1	7,5	7,0	7,3	8	8	8	6
Moravskoslezský kraj	14,3	14,7	12,0	9,7	0	0	2	2
Česká republika	8,8	7,8	7,1	6,7	8	8	8	6
Česká republika bez Prahy	9,4	8,3	7,8	7,2	6	8	6	6

	2000	2003	2006	2009
Min (U _{ik})	5,8	5,2	4,5	4,3
Max (U _{ik})	16,0	14,7	13,7	10,9
průměr	8,8	7,7	7,5	7,3
R _i	10,2	9,5	9,2	6,6

Podíl obyvatel mladších 24 let (v%) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	30,70%	28,91%	28,37%	28,89%	0	2	8	10
Jihočeský kraj	31,77%	29,55%	28,05%	27,33%	6	6	6	2
Plzeňský kraj	30,37%	28,32%	27,10%	27,01%	0	0	0	0
Karlovarský kraj	32,12%	30,09%	28,67%	27,98%	8	8	10	6
Ústecký kraj	32,29%	30,26%	28,90%	28,54%	8	10	10	10
Liberecký kraj	32,03%	29,79%	28,48%	28,21%	6	8	8	8
Královéhradecký kraj	31,15%	28,81%	27,61%	27,12%	2	2	2	2
Pardubický kraj	32,14%	29,64%	28,36%	27,92%	8	6	8	6
Kraj Vysočina	32,86%	30,46%	28,89%	27,93%	10	10	10	6
Jihomoravský kraj	31,08%	28,83%	27,26%	26,76%	2	2	0	0
Olomoucký kraj	31,99%	29,46%	27,81%	27,10%	6	6	4	0
Zlínský kraj	31,94%	29,49%	27,78%	26,88%	6	6	4	0
Moravskoslezský kraj	32,26%	29,92%	28,36%	27,50%	8	8	8	4
Česká republika	31,16%	28,99%	27,67%	27,33%	2	2	2	2
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	30,37%	28,32%	27,10%	26,76%				
Max (U _{ik})	32,86%	30,46%	28,90%	28,89%				
průměr	31,75%	29,50%	28,12%	27,63%				
R _i	2,49%	2,14%	1,80%	2,13%				

Míra ekonomické aktivity, podíl počtu pracovní síly na počtu všech osob starších 15-ti let (v %) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	55,8	57,1	57,1	57	6	10	10	10
Jihočeský kraj	57,6	56,3	56,5	56,3	8	10	10	10
Plzeňský kraj	57,4	56,4	56,7	55,8	8	10	10	8
Karlovarský kraj	59,7	57,6	55,3	54,5	10	10	8	6
Ústecký kraj	50,8	51,4	52,2	51,5	0	2	2	0
Liberecký kraj	56,7	56,2	54,6	52,8	8	8	6	2
Královéhradecký kraj	57,3	55,6	56,1	53,5	8	8	10	4
Pardubický kraj	54,3	54,9	55,3	54,1	4	8	8	4
Kraj Vysočina	55,7	54,9	55,4	54,6	6	8	8	6
Jihomoravský kraj	54,7	53,5	53,2	53,5	4	4	4	4
Olomoucký kraj	52,1	53,2	53,5	53	2	4	4	2
Zlínský kraj	53,9	53,7	54,3	53	4	6	6	2
Moravskoslezský kraj	50,2	49,5	50,5	52	0	0	0	0
Česká republika	55,1	54,8	55	54,8	6	6	8	6
Česká republika bez Prahy	54,3	54,2	54,4	54	4	6	6	4
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	50,2	49,5	50,5	51,5				
Max (U _{ik})	59,7	57,6	57,1	57,0				
průměr	55,1	54,6	54,7	54,0				
R _i	9,5	8,1	6,6	5,5				

Produktivita práce - hodinová produktivita práce (v %) – ČR = 100% - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	101,1	100	101,6	95,2	10	10	10	10
Jihočeský kraj	92,9	92,1	94,4	90,2	6	6	8	8
Plzeňský kraj	91,9	91,5	89,6	88,4	6	6	6	6
Karlovarský kraj	80,3	79	73,4	72	0	0	0	0
Ústecký kraj	95,4	92,2	91,8	92,7	8	6	6	8
Liberecký kraj	88,4	79,9	85,6	76,4	4	0	4	2
Královéhradecký kraj	91,6	87,4	85,5	86,3	6	4	4	6
Pardubický kraj	92,6	87,6	88,3	90	6	4	6	8
Kraj Vysočina	90,1	97,6	94,1	87,1	4	10	8	6
Jihomoravský kraj	92,7	95,9	95,3	97,4	6	8	8	10
Olomoucký kraj	92	85,4	80,2	80,9	6	2	2	4
Zlínský kraj	89	88,6	89,1	88,8	4	4	6	6
Moravskoslezský kraj	94,3	94,8	99,5	95,2	8	8	10	10
Česká republika bez Prahy	92,9	91,8	92,1	90,1	6	6	6	8
					Samotná ČR 100			
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	80,3	79,0	73,4	72,0				
Max (U _{ik})	101,1	100,0	101,6	97,4				
průměr	91,7	90,2	89,9	87,7				
R _i	20,8	21,0	28,2	25,4				

Přímé zahraniční investice (PZI), přepočtené na 1 obyvatele (v tis. Kč) - dílčí výpočty

Kraj	do 2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	87,02	31,65	37,82	63,04	10	10	10	10
Jihočeský kraj	49,65	3,05	43,54	34,16	4	0	10	6
Plzeňský kraj	60,32	30,19	5,27	29,08	6	10	2	4
Karlovarský kraj	34,52	10,91	8,15	18,52	0	2	2	2
Ústecký kraj	73,70	8,93	-8,98	50,57	8	2	0	8
Liberecký kraj	36,76	30,75	42,00	23,49	0	10	10	4
Královéhradecký kraj	31,05	13,27	-5,10	25,88	0	2	0	4
Pardubický kraj	44,07	34,52	-3,65	1,63	2	10	0	0
Kraj Vysočina	28,19	34,26	37,34	13,41	0	10	10	2
Jihomoravský kraj	44,99	17,37	-0,61	54,16	2	4	0	10
Olomoucký kraj	27,68	20,71	-6,90	10,54	0	6	0	0
Zlínský kraj	34,00	13,55	2,70	16,64	0	4	2	2
Moravskoslezský kraj	28,93	27,46	41,92	40,11	0	8	10	6
Celkem regiony (ČR)	79,72	34,06	48,25	57,95	10	10	10	10
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	27,7	3,0	-9,0	1,6				
Max (U _{ik})	87,0	34,5	43,5	63,0				
průměr	44,7	21,3	14,9	29,3				
R _i	59,3	31,5	52,5	61,4				

Výdaje na vědu a výzkum, přepočtené na 1 obyvatele (v mil. Kč) - dílčí výpočty

Kraj	2000 <small>resp. 2001</small>	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	6419,91	6127,71	7253,72	8056,81	10	10	10	10
Jihočeský kraj	1292,04	1641,31	2719,51	3329,36	2	2	4	4
Plzeňský kraj	1186,84	1294,98	2405,31	2796,93	0	2	2	2
Karlovarský kraj	223,32	301,23	231,92	299,11	0	0	0	0
Ústecký kraj	610,64	736,53	714,75	780,18	0	0	0	0
Liberecký kraj	1704,11	1909,68	3442,48	3026,90	2	2	4	4
Královéhradecký kraj	1247,51	1432,33	1792,35	2978,76	0	2	2	4
Pardubický kraj	1957,16	2501,40	3804,13	3755,82	2	4	6	4
Kraj Vysočina	623,37	838,60	1010,85	1254,19	0	0	0	0
Jihomoravský kraj	2705,34	3074,79	4465,09	7056,04	4	4	6	10
Olomoucký kraj	1153,86	1419,41	2075,09	2523,82	0	2	2	2
Zlínský kraj	1153,81	1529,68	2790,26	2678,53	0	2	4	2
Moravskoslezský kraj	1396,07	1923,81	4430,85	2428,83	2	2	6	2
Česká republika	2776,38	3157,88	4850,72	5267,97	4	4	6	6
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	223,3	301,2	231,9	299,1				
Max (U _{ik})	6419,9	6127,7	7253,7	8056,8				
průměr	1667,2	1902,4	2856,6	3151,2				
R _i	6196,6	5826,5	7021,8	7757,7				

Hustota obyvatelstva na km² (obyv./km²) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	101	103	107	113	2	2	2	2
Jihočeský kraj	62	62	63	63	0	0	0	0
Plzeňský kraj	73	73	73	76	0	0	0	0
Karlovarský kraj	92	92	92	93	2	2	2	2
Ústecký kraj	155	154	154	157	6	6	6	6
Liberecký kraj	136	135	136	139	4	4	4	4
Královéhradecký kraj	116	115	116	117	2	2	2	2
Pardubický kraj	113	112	112	114	2	2	2	2
Kraj Vysočina	75	75	75	76	0	0	0	0
Jihomoravský kraj	161	159	157	160	6	6	6	6
Olomoucký kraj	125	123	121	122	4	4	4	4
Zlínský kraj	151	149	149	149	6	6	6	6
Moravskoslezský kraj	230	228	230	230	10	10	10	10
Česká republika	130	129	130	133	4	4	4	4
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	62,0	62,0	63,0	63,0				
Max (U _{ik})	230,0	228,0	230,0	230,0				
průměr	122,3	121,5	121,9	123,8				
R _i	168,0	166,0	167,0	167,0				

Domácnosti s připojením k internetu (v %) - dílčí výpočty

Kraj	2000 ^{resp. 2003}	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	15,5	15,5	27,7	49,1	8	8	10	8
Jihočeský kraj	11,8	11,8	24,2	44,1	2	2	6	2
Plzeňský kraj	11,6	11,6	24,5	48,8	2	2	6	8
Karlovarský kraj	15,9	15,9	23,6	47,4	8	8	6	6
Ústecký kraj	9,6	9,6	20,2	43,6	0	0	0	2
Liberecký kraj	13,1	13,1	23,8	39,9	4	4	6	0
Královéhradecký kraj	13,8	13,8	26,3	52,6	6	6	8	10
Pardubický kraj	15,6	15,6	25,8	48,2	8	8	8	6
Kraj Vysočina	15,6	15,6	25,6	46,2	8	8	8	4
Jihomoravský kraj	18,6	18,6	27,9	51,3	10	10	10	10
Olomoucký kraj	8,9	8,9	19,1	43,4	0	0	0	2
Zlínský kraj	14,8	14,8	21,7	49,2	6	6	2	8
Moravskoslezský kraj	12,3	12,3	24,6	46,6	4	4	6	6
Česká republika	14,8	14,8	26,7	49,2	6	6	10	8
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	8,9	8,9	19,1	39,9				
Max (U _{ik})	18,6	18,6	27,9	52,6				
průměr	13,6	13,6	24,2	47,0				
R _i	9,7	9,7	8,8	12,7				

Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na zaměstnaných (v%)

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	3,99%	4,86%	5,71%	7,36%	0	4	4	6
Jihočeský kraj	4,51%	5,75%	6,67%	7,43%	2	6	6	6
Plzeňský kraj	4,81%	5,00%	5,75%	7,72%	4	4	4	6
Karlovarský kraj	4,25%	4,34%	4,09%	5,22%	2	2	0	2
Ústecký kraj	3,64%	3,09%	4,22%	4,13%	0	0	0	0
Liberecký kraj	3,96%	4,55%	4,76%	5,04%	0	2	0	0
Královéhradecký kraj	4,95%	5,69%	6,77%	7,16%	4	6	6	6
Pardubický kraj	4,72%	4,99%	5,77%	6,89%	2	4	4	4
Kraj Vysočina	4,13%	4,66%	5,51%	6,12%	0	4	4	4
Jihomoravský kraj	7,04%	7,57%	8,22%	10,01%	10	10	10	10
Olomoucký kraj	4,86%	4,78%	6,51%	5,81%	4	4	6	2
Zlínský kraj	5,01%	5,48%	6,04%	7,03%	4	6	4	4
Moravskoslezský kraj	4,81%	5,09%	5,50%	7,24%	4	4	4	6
Česká republika	5,82%	6,25%	7,04%	8,22%	6	8	8	8
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	3,64%	3,09%	4,09%	4,13%				
Max (U _{ik})	7,04%	7,57%	8,22%	10,01%				
průměr	4,67%	5,07%	5,81%	6,70%				
R _i	3,40%	4,47%	4,13%	5,88%				

Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele (v Kč) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	118 665	140 937	165 869	187 430	10	10	10	10
Jihočeský kraj	110 459	126 962	151 520	178 186	4	4	4	6
Plzeňský kraj	113 439	130 972	153 671	179 688	6	6	6	8
Karlovarský kraj	110 701	121 402	138 179	162 262	4	2	0	0
Ústecký kraj	103 702	116 396	137 869	163 272	0	0	0	0
Liberecký kraj	108 753	123 017	144 672	167 460	4	2	2	2
Královéhradecký kraj	113 871	125 752	150 528	172 998	8	4	4	4
Pardubický kraj	104 338	120 166	146 095	171 694	0	0	2	4
Kraj Vysočina	103 358	123 792	146 485	169 876	0	2	2	2
Jihomoravský kraj	109 492	124 378	147 923	176 293	4	2	4	6
Olomoucký kraj	103 623	120 213	141 862	166 159	0	0	0	0
Zlínský kraj	106 369	122 393	149 036	168 431	2	2	4	2
Moravskoslezský kraj	103 028	116 767	138 305	167 627	0	0	0	2
Česká republika	113 398	130 945	155 232	179 909	6	6	6	8
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	103 028	116 396	137 869	162 262				
Max (U _{ik})	118 665	140 937	165 869	187 430				
průměr	108 446	124 088	147 078	171 644				
R _i	15 637	24 541	28 000	25 168				

Regionální tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele (v Kč) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	59 524	64 806	74 899	63 220	6	8	6	6
Jihočeský kraj	61 179	68 906	60 474	55 513	8	8	2	2
Plzeňský kraj	72 647	58 067	97 941	77 735	10	4	10	10
Karlovarský kraj	36 358	62 809	50 079	50 404	0	6	0	2
Ústecký kraj	43 155	63 031	53 789	65 365	2	6	2	6
Liberecký kraj	52 990	62 386	49 754	49 199	4	6	0	0
Královéhradecký kraj	55 076	51 121	44 734	49 447	6	2	0	0
Pardubický kraj	43 076	50 381	42 095	46 758	2	2	0	0
Kraj Vysočina	54 772	49 850	50 869	49 140	6	2	0	0
Jihomoravský kraj	52 815	74 837	76 090	76 619	4	10	6	10
Olomoucký kraj	45 652	46 449	46 749	66 945	2	0	0	8
Zlínský kraj	43 853	49 965	51 931	44 480	2	2	2	0
Moravskoslezský kraj	42 870	42 902	60 772	55 595	2	0	4	4
Česká republika	59 622	67 388	77 563	77 590	6	8	6	10
Česká republika bez Prahy	51 202	57 789	61 092	59 856				
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	36 358	42 902	42 095	44 480				
Max (U _{ik})	72 647	74 837	97 941	77 735				
průměr	51 074	57 347	58 475	57 725				
R _i	36 289	31 935	55 846	33 255				

Celkový relativní přírůstek obyvatel (v %) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	3,3	6,3	14,7	13,6	10	10	10	10
Jihočeský kraj	-0,4	0,7	3,6	2,1	4	4	2	2
Plzeňský kraj	-1,1	1,3	5,4	3,9	2	4	4	4
Karlovarský kraj	-1,4	0,1	1,1	-2,5	2	2	0	0
Ústecký kraj	-0,2	1,4	0,1	0,4	4	4	0	2
Liberecký kraj	0,3	0,9	4,1	3,9	4	4	2	4
Královéhradecký kraj	-1,6	-1,6	2,3	-0,2	2	0	2	0
Pardubický kraj	-0,4	-2,1	3,4	2,2	4	0	2	2
Kraj Vysočina	-1,3	-0,2	1,7	-0,8	2	2	2	0
Jihomoravský kraj	-1,5	0,7	1,9	4,0	2	4	2	4
Olomoucký kraj	-1,4	-0,7	1,1	-0,1	2	0	0	0
Zlínský kraj	-0,8	-2,1	-0,5	-0,6	2	0	0	0
Moravskoslezský kraj	-2,7	-1,9	-1,2	-2,3	0	0	0	0
Česká republika	-1,1	0,8	3,5	3,7	2	4	2	4
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	-2,66	-2,13	-1,18	-2,49				
Max (U _{ik})	3,31	6,29	14,70	13,59				
průměr	-0,69	0,22	2,91	1,80				
R _i	5,97	8,43	15,88	16,08				

Podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel na zaměstnaných (v%) - dílčí výpočty

Kraj	2000	2003	2006	2009	B _{ik} (2000)	B _{ik} (2003)	B _{ik} (2006)	B _{ik} (2009)
Středočeský kraj	3,99%	4,86%	5,71%	7,36%	0	4	4	6
Jihočeský kraj	4,51%	5,75%	6,67%	7,43%	2	6	6	6
Plzeňský kraj	4,81%	5,00%	5,75%	7,72%	4	4	4	6
Karlovarský kraj	4,25%	4,34%	4,09%	5,22%	2	2	0	2
Ústecký kraj	3,64%	3,09%	4,22%	4,13%	0	0	0	0
Liberecký kraj	3,96%	4,55%	4,76%	5,04%	0	2	0	0
Královéhradecký kraj	4,95%	5,69%	6,77%	7,16%	4	6	6	6
Pardubický kraj	4,72%	4,99%	5,77%	6,89%	2	4	4	4
Kraj Vysočina	4,13%	4,66%	5,51%	6,12%	0	4	4	4
Jihomoravský kraj	7,04%	7,57%	8,22%	10,01%	10	10	10	10
Olomoucký kraj	4,86%	4,78%	6,51%	5,81%	4	4	6	2
Zlínský kraj	5,01%	5,48%	6,04%	7,03%	4	6	4	4
Moravskoslezský kraj	4,81%	5,09%	5,50%	7,24%	4	4	4	6
Česká republika	5,82%	6,25%	7,04%	8,22%	6	8	8	8
	2000	2003	2006	2009				
Min (U _{ik})	3,64%	3,09%	4,09%	4,13%				
Max (U _{ik})	7,04%	7,57%	8,22%	10,01%				
průměr	4,67%	5,07%	5,81%	6,70%				
R _i	3,40%	4,47%	4,13%	5,88%				

Příloha B

Přehled lázeňských míst a obcí s vyhlášeným přírodním zdrojem

Kraj	Lázeňská místa*	Města/obce s vyhlášeným přírodním zdrojem*
Středočeský	Lázně Toušeň	
	Poděbrady	
Jihočeský	Bechyně	Domanín
	Třeboň	
	Vráž u Písku	
Plzeňský	Konstantinovy Lázně	
Karlovarský	Františkovy Lázně	
	Jáchymov	
	Karlovy Vary	
	Lázně Kynžvart	
Ústecký	Mariánské Lázně	Kláštorec nad Ohří
	Bílina	
	Dubí u Teplic	
	Mšené Lázně	
Liberecký	Teplice	
	Lázně Kunderlice	
Královéhradecký	Lázně Libverda	
	Běloves	
	Jánské Lázně	
	Velichovky	
	Lázně Bělohrad	
Pardubický	Železnice	
Lázně Bohdaneč		
Vysočina		
Jihomoravský	Hodonín	Lednice
	Ostrožská Nová Ves	Pasohlávky
Olomoucký	Bludov	
	Jeseník	
	Lipová Lázně	
	Slatinice	
	Teplice nad Bečvou	
	Velké Losiny	
Zlínský	Kostelec u Zlína	
	Luhačovice	
Moravskoslezský	Karviná 3 - Darkov	Jánské koupele
	Karlova Studánka	
	Klimkovice	

* ve smyslu zákona č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázní a lázeňských místech.

Zdroj: Zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázní a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon)

Příloha C

Podklad pro realizaci expertních rozhovorů



Vliv cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků v něm působících *Poklad k expertním rozhovorům*

Základní údaje:

Jméno a příjmení dotazovaného:

Zaměstnavatel/Firma:

Sídlo firmy:

Oblast působení zaměstnavatele, firmy:

Datum a čas rozhovoru:

Místo rozhovoru:

Vážená paní/Vážený pane,

v současné době provádím výzkum vlivu cestovního ruchu na regionální rozvoj zaměřený na Karlovarský kraj. V rámci tohoto výzkumu oslovuji experty z oblasti cestovního ruchu a/nebo regionálního rozvoje v Karlovarském kraji, mezi něž patříte i Vy. V následujících minutách bych Vám rád položil několik otázek týkajících se této problematiky.

Na začátek mi dovolu upřesnit pojem cestovní ruch a pojem regionální rozvoj, tak jak je využívám ve svém výzkumu:

Cestovní ruch = činnost osoby, cestující na přechodnou dobu do místa ležícího mimo její běžné prostředí, přičemž hlavní účel cesty je jiný než výkon placené činnosti v navštíveném místě. (UNWTO, 1991). V tomto smyslu do cestovního ruchu řadím především takové činnosti subjektů v regionu, které poskytují služby návštěvníkům regionu. Do cestovního ruchu tak zařazuji primárně činnost veřejné správy (samosprávy) v oblasti vytváření a modernizace infrastruktury pro návštěvníky a její marketingové aktivity; dále činnost CK a CA, hotelů, restaurací, dopravní společností, informačních center, správců turistických atrakcí.

Regionální rozvoj = proces směřující k určitému cíli, zlepšující současnou situaci, nejen v oblasti ekonomického růstu (běžně měřen HDP), ale i v oblasti kvality života, lidského zdraví, ochrany životního prostředí, možnosti pracovat, spravedlnosti a udržitelnosti.

Cestovní ruch a regionální rozvoj se navzájem ovlivňují. Aktivita návštěvníků regionu ovlivňuje rozvoj regionu (a život v něm), a naopak region (a život v něm) ovlivňuje návštěvníky.

1. Kterou oblast regionálního rozvoje nejvíce ovlivňuje cestovní ruch z hlediska pozitivního, tedy co pozitivního přináší cestovní ruch regionu (kraji)?

2. Kterou oblast regionálního rozvoje nejvíce ovlivňuje cestovní ruch z hlediska negativního, tedy co negativního přináší cestovní ruch regionu (kraji)?

3. Co považujete za tři nejdůležitější faktory ovlivňující podnikání v cestovním ruchu (popište na příkladech)?

4. Na základě Vaší zkušenosti (Vašeho pozorování), jaké je poučení z ekonomické krize pro podniky? Respektive, co je důležité pro přežití podniků v odvětví cestovního ruchu, na co by měly podniky klást důraz?

a) v krátkém období (1-2 roky)

b) v dlouhém období (5-10 let)

5. Prosím ohodnoťte vliv příjezdového cestovního ruchu v Karlovarském kraji na následující faktory.

Typ vlivu: *pozitivní vliv – bez vlivu – negativní vliv*

Míra vlivu: *1 – 5 (1 nejméně významný, 5 – nejméně významnější)*

Faktor v Karlovarském kraji a vliv cestovního ruchu na něj	Typ vlivu	Míra vlivu 1-5	Komentář
Zaměstnanost (počet pracovních míst)	1		
Výše průměrné mzdy	2		
Konkurenceschopnost regionu	3		
Podnikatelské příležitosti	4		
Povědomí o regionu (v okolních regionech, státech)	5		
Rozvoj člověka/společnosti	6		
Přeshraniční spolupráci	7		
Investiční výdaje veřejné (samo)správy	8		
Spolupráci podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji	9		
Spolupráci podniků a veřejné správy v oblasti cestovního ruchu	10		
Hrubý domácí produkt Karlovarského kraje	11		
Zvyky a obyčeje místních obyvatel	12		
Gastronomie – úroveň stravovacích služeb	13		
Vztah obyvatel regionu a turistů (návštěvníků)	14		
Příjmy veřejných rozpočtů (daně, poplatky)	15		
Rozvoj destinačního managementu (marketingu)	16		
Životní prostředí	17		
Kvalita života místních obyvatel	18		
Image regionu	19		

6. Jakým způsobem ovlivňují změny v legislativních podmínkách podniky v odvětví cestovního ruchu?

DPH a daňové zákony obecně – hygienické a další normy – „zákon o cestovním ruchu“ – autorský zák.
místní vyhlášky (poplatky, zábory, parkování apod.)

7. Zhodnoťte následující faktory z hlediska jejich přínosu k rozvoji cestovního ruchu v Karlovarském kraji:

Typ vlivu: *pozitivní vliv – bez vlivu – negativní vliv*

Míra vlivu: *1 – 5 (1 nejméně významný, 5 – nejvýznamnější)*

Faktor a jeho vliv na rozvoj cestovního ruchu	Typ vlivu	Míra vlivu 1-5	Komentář
Image Karlovarského kraje	1		
Image České republiky	2		
Úroveň infrastruktury a dopravní obslužnosti	3		
Přírodní zdroje a atraktivita cestovního ruchu	4		
Vstup do Schengenského prostoru/EU (2004)	5		
Otevření pracovního trhu s Německem (2011)	6		
Hospodářských rozmach ve světě	7		
Ekonomická krize ve světě	8		
Živelné pohromy v ČR	9		
Živelné pohromy ve světě	10		
Nehody v osobní hromadné dopravě (železniční, letecké)	11		
Teroristické útoky v ČR	12		
Teroristické útoky ve zdrojových oblastech návštěvníků Karlovarského kraje	13		
Rozšíření nakažlivých nemocí v ČR	14		
Rozšíření nakažlivých nemocí ve zdrojových oblastech návštěvníků Karlovarského kraje	15		
Opatření regionální politiky na státní úrovni	16		
Opatření politiky regionální rozvoje na krajské úrovni	17		
Opatření politiky regionální rozvoje na obecní úrovni	18		
Finanční podpora ze strany Evropské unie pro vybrané projektové záměry	19		

8. Jakým způsobem ovlivňuje počasí (klimatické podmínky) cestovní ruch v Karlovarském kraje. Pozorujete nějaké závislosti?

9. Vyjádřete souhlas či nesouhlas s následujícím tvrzením (pro cestovní ruch v Karlovarském kraji), případně vyberte (krátce zdůvodněte):

Vliv cestovního ruchu na regionální rozvoj Karlovarského kraje je **přeceňován/podceňován/realisticky hodnocen.**

Pravidelné průzkumy poptávky (návštěvníků) v cestovním ruchu **přispějí/nepřispějí** k rozvoji podnikatelských příležitostí v cestovním ruchu.

Rozvojem cestovního ruchu by se měla zabývat především podnikatelská sféra. **ANO/NE-KDO**

Cestovní ruch v rámci České republiky je vhodným doplněním místní ekonomiky, ne však jejím hlavním motorem. **ANO/NE**

Cestovní ruch v rámci Karlovarského kraje je vhodným doplněním místní ekonomiky, ne však jejím hlavním motorem. **ANO/NE**

Zisky podniků v odvětví cestovního ruchu v Karlovarském kraji jsou v převážné míře zpětně investovány v rámci regionu. **ANO/NE**

Turisté vytlačují místní obyvatele z center významných destinací cestovního ruchu v Karlovarském kraji. **ANO/NE**

Rozvoj cestovního ruchu v Karlovarském kraji způsobuje problémy v oblasti dopravy (zácpy, nedostatek parkovišť). **ANO/NE**

Uspokojení požadavků klienta (zákazníka) je primárním cílem podniků cestovního ruchu v Karlovarském kraji. **ANO/NE**

(Pokud nesouhlas: Může být důvodem nedostatečná vzdělanost podnikatelů v oblasti cestovního ruchu?)

10. Vyberte jedno z tvrzení, které považujete za platné.

V Karlovarském kraji je investováno do rozvoje služeb, atraktivit apod. primárně kvůli návštěvníkům, a následně z toho profitují místní obyvatelé.

V Karlovarském kraji je investováno do rozvoje služeb, atraktivit apod. primárně kvůli místním obyvatelům a jejich volnočasovým aktivitám, a následně z toho profitují návštěvníci kraje.

11. Odhadněte jaký procentuální podíl má odvětví cestovního ruchu na:

HDP v Karlovarském kraji –

Zaměstnanosti v Karlovarském kraji –

12. Další připomínky, náměty k tématu

Děkuji za spolupráci!

Příloha D

Podklad pro realizaci expertních rozhovorů - obchodníci



Vliv cestovního ruchu na rozvoj regionu a podniků v něm působících

Dotazy - obchodníci

Základní údaje:

Jméno a příjmení dotazovaného:

Zaměstnavatel/Firma:

Sídlo firmy:

Oblast působení zaměstnavatele, firmy:

Datum a čas rozhovoru:

Místo rozhovoru:

Vážená paní/Vážený pane,

v současné době provádím výzkum vlivu cestovního ruchu na regionální rozvoj zaměřený na Karlovarský kraj. V rámci tohoto výzkumu oslovuji mimo jiné experty z obchodu v Karlovarském kraji, mezi něž patříte i Vy. Rád bych Vám položil několik otázek.

1. Obsluhuje Váš obchod (obchodní centrum) kromě místních obyvatel také turisty (návštěvníky)?

Pokud ano, dokážete odhadnout podíl turistů na počtu nakupujících?

2. Je ovlivněna struktura sortimentu ve Vašem obchodě / struktura obchodů ve Vašem obchodním centru vysokým počtem turistů přijíždějících do Karlovarského kraje (jeho jednotlivých měst)?

3. Co považujete za tři nejdůležitější faktory ovlivňující úspěšnost podnikání v obchodě (popište na příkladech)?

4. Myslíte si, že je struktura obchodů (obchodního sortimentu) v Karlovarském kraji ovlivněna příjezdy turistů (návštěvníků)? Pokud ano, jakým způsobem?

5. Mají příjezdy turistů (návštěvníků) do Karlovarského kraje vliv na ceny/cenovou hladinu v kraji?

6. Jakým způsobem ovlivňují změny v legislativních podmínkách podniky v obchodě?

DPH a daňové zákony obecně – hygienické a další normy – místní vyhlášky (poplatky, zábory, parkování apod.)

7. Jakým způsobem ovlivňuje počasí tržby obchodů v Karlovarském kraji. Pozorujete nějaké závislosti?

8. Další připomínky, náměty k tématu

Děkuji za spolupráci!

Příloha E

Výpočty vybraných statistických ukazatelů lázeňského cestovního ruchu

Rok	Česká republika celkem						Středočeský kraj					
	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R
2000	4,03%	3,70%	4,28%	12,92%	10,63%	14,16%	2,63%	1,69%	3,33%	8,12%	3,92%	10,87%
2001	3,86%	3,76%	3,95%	15,29%	11,76%	18,08%	3,30%	2,47%	3,88%	8,90%	4,67%	11,98%
2002	4,34%	4,24%	4,42%	17,33%	13,74%	19,92%	3,44%	2,20%	4,03%	11,97%	6,51%	14,27%
2003	3,97%	3,98%	3,96%	16,54%	13,32%	18,88%	2,74%	1,62%	3,19%	11,28%	4,81%	13,48%
2004	3,94%	3,58%	4,29%	16,03%	11,67%	19,83%	2,57%	1,71%	2,96%	11,33%	5,46%	13,52%
2005	4,02%	3,70%	4,37%	16,26%	11,92%	20,37%	2,83%	1,82%	3,26%	13,41%	5,77%	16,25%
2006	4,49%	4,60%	4,38%	16,27%	14,09%	18,32%	2,69%	1,54%	3,17%	11,64%	5,06%	13,96%
2007	5,02%	4,75%	5,31%	17,54%	14,09%	21,06%	3,71%	1,97%	4,42%	13,54%	5,30%	16,60%
2008	5,25%	5,07%	5,45%	17,94%	15,31%	20,66%	4,28%	1,94%	5,12%	14,07%	5,45%	16,89%
2009	5,40%	5,09%	5,73%	18,37%	15,16%	21,38%	3,88%	1,88%	4,48%	14,30%	4,94%	16,85%
2010	5,53%	4,99%	6,10%	18,56%	14,85%	22,23%	4,65%	1,91%	5,45%	14,89%	5,55%	17,35%

1 - Podíl lázeňských hostů na počtu hostů celkem

2-N - Podíl lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu hostů (nerezidentů) celkem

3-R - Podíl lázeňských hostů (rezidentů) na počtu hostů (rezidentů) celkem

4 - Podíl přenocování lázeňských hostů na počtu přenocování celkem

5-N - Podíl přenocování lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu přenocování (nerezidentů) celkem

6-R - Podíl přenocování lázeňských hostů (rezidentů) na počtu přenocování (rezidentů) celkem

Rok	Jihočeský kraj						Karlovarský kraj					
	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R
2000	1,84%	0,97%	2,11%	6,97%	4,41%	7,48%	38,83%	40,85%	35,04%	60,55%	59,28%	62,44%
2001	1,95%	1,23%	2,20%	9,46%	5,89%	10,32%	39,07%	41,97%	32,69%	65,48%	64,42%	67,62%
2002	2,41%	1,15%	2,97%	12,16%	5,60%	14,30%	37,27%	40,63%	31,07%	65,88%	66,08%	65,55%
2003	2,34%	1,33%	2,71%	10,72%	5,35%	12,19%	43,46%	47,67%	35,16%	72,15%	72,82%	70,95%
2004	2,20%	0,78%	2,80%	11,45%	3,98%	13,69%	44,07%	48,13%	35,23%	72,05%	73,01%	70,12%
2005	2,60%	0,76%	3,47%	12,13%	3,68%	15,05%	45,14%	50,27%	33,80%	74,28%	76,20%	70,00%
2006	2,49%	0,80%	3,23%	10,64%	3,77%	12,64%	49,75%	55,35%	35,63%	76,37%	79,07%	69,10%
2007	3,16%	0,75%	4,31%	13,77%	3,66%	17,13%	54,52%	60,60%	40,61%	79,07%	82,19%	71,01%
2008	3,29%	0,53%	4,60%	13,35%	2,76%	16,82%	57,36%	65,26%	39,03%	80,46%	83,95%	70,26%
2009	3,53%	0,31%	4,97%	14,16%	1,80%	17,81%	55,90%	62,70%	41,05%	78,96%	81,69%	71,72%
2010	3,59%	0,30%	5,15%	15,46%	1,66%	19,54%	59,13%	64,91%	46,64%	80,16%	82,94%	72,79%

1 - Podíl lázeňských hostů na počtu hostů celkem

2-N - Podíl lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu hostů (nerezidentů) celkem

3-R - Podíl lázeňských hostů (rezidentů) na počtu hostů (rezidentů) celkem

4 - Podíl přenocování lázeňských hostů na počtu přenocování celkem

5-N - Podíl přenocování lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu přenocování (nerezidentů) celkem

6-R - Podíl přenocování lázeňských hostů (rezidentů) na počtu přenocování (rezidentů) celkem

Rok	Ústecký kraj						Královéhradecký kraj					
	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R
2000	4,12%	2,27%	5,63%	14,19%	5,74%	20,73%	1,92%	0,82%	2,29%	10,72%	2,19%	12,88%
2001	2,86%	3,47%	2,48%	14,97%	13,67%	15,87%	1,68%	0,65%	2,15%	12,28%	2,04%	16,36%
2002	4,00%	5,48%	3,05%	19,76%	23,24%	17,48%	1,80%	0,89%	2,13%	12,08%	2,74%	15,50%
2003	4,39%	5,83%	3,41%	22,22%	23,91%	20,89%	1,82%	0,71%	2,28%	12,11%	2,23%	16,04%
2004	4,82%	5,82%	4,09%	23,28%	23,81%	22,90%	1,86%	0,60%	2,43%	12,00%	1,61%	16,55%
2005	4,67%	4,65%	4,68%	23,09%	20,89%	24,61%	1,79%	0,49%	2,45%	11,51%	1,24%	16,63%
2006	5,38%	4,67%	5,90%	22,25%	19,38%	24,19%	1,97%	0,80%	2,57%	11,53%	1,77%	16,57%
2007	6,89%	5,30%	7,92%	27,65%	22,50%	30,42%	2,18%	0,58%	2,92%	12,92%	1,40%	18,57%
2008	6,87%	5,32%	7,72%	27,78%	23,45%	29,87%	2,16%	0,49%	2,96%	12,39%	1,25%	17,53%
2009	6,14%	3,18%	7,48%	26,46%	15,83%	30,46%	2,36%	0,46%	3,08%	13,44%	1,22%	17,90%
2010	7,37%	3,35%	9,43%	29,82%	15,32%	35,65%	2,33%	0,46%	2,98%	13,66%	1,17%	17,58%

1 - Podíl lázeňských hostů na počtu hostů celkem

2-N - Podíl lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu hostů (nerezidentů) celkem

3-R - Podíl lázeňských hostů (rezidentů) na počtu hostů (rezidentů) celkem

4 - Podíl přenocování lázeňských hostů na počtu přenocování celkem

5-N - Podíl přenocování lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu přenocování (nerezidentů) celkem

6-R - Podíl přenocování lázeňských hostů (rezidentů) na počtu přenocování (rezidentů) celkem

Rok	Olomoucký kraj						Zlínský kraj					
	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R
2000	13,89%	6,12%	15,59%	31,01%	20,18%	32,62%	9,43%	10,24%	9,31%	18,77%	21,10%	18,51%
2001	8,79%	3,52%	10,70%	37,56%	12,59%	43,81%	11,10%	7,72%	11,93%	30,45%	19,44%	32,73%
2002	8,95%	4,51%	10,49%	38,63%	12,14%	45,00%	11,90%	9,22%	12,48%	30,65%	21,36%	32,50%
2003	8,52%	3,83%	9,97%	39,09%	10,40%	44,55%	10,23%	8,79%	10,47%	27,98%	21,87%	29,03%
2004	10,59%	2,46%	13,06%	40,71%	7,14%	46,74%	11,39%	8,30%	11,96%	30,29%	19,56%	32,34%
2005	9,72%	2,71%	11,94%	41,40%	6,39%	48,00%	12,02%	8,57%	12,60%	32,08%	22,21%	33,70%
2006	9,67%	1,94%	11,94%	38,16%	5,65%	44,26%	11,97%	9,32%	12,41%	30,45%	24,15%	31,42%
2007	11,68%	2,40%	14,22%	42,03%	6,13%	48,03%	13,62%	9,08%	14,39%	32,65%	20,58%	34,53%
2008	12,18%	3,20%	14,81%	39,89%	7,07%	45,45%	13,66%	7,85%	14,66%	34,80%	23,44%	36,41%
2009	13,74%	3,63%	16,54%	42,64%	7,85%	47,51%	14,65%	9,50%	15,43%	36,72%	27,88%	37,78%
2010	12,42%	1,73%	15,71%	42,27%	4,57%	47,88%	14,19%	8,73%	14,97%	36,07%	25,25%	37,31%

1 - Podíl lázeňských hostů na počtu hostů celkem

2-N - Podíl lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu hostů (nerezidentů) celkem

3-R - Podíl lázeňských hostů (rezidentů) na počtu hostů (rezidentů) celkem

4 - Podíl přenocování lázeňských hostů na počtu přenocování celkem

5-N - Podíl přenocování lázeňských hostů (nerezidentů) na počtu přenocování (nerezidentů) celkem

6-R - Podíl přenocování lázeňských hostů (rezidentů) na počtu přenocování (rezidentů) celkem

Rok	Moravskoslezský kraj					
	1	2-N	3-R	4	5-N	6-R
2000	3,49%	0,73%	3,98%	18,84%	6,62%	20,32%
2001	3,45%	0,55%	4,09%	23,07%	8,05%	25,65%
2002	3,76%	1,08%	4,46%	22,47%	9,16%	24,99%
2003	3,42%	0,65%	4,03%	24,18%	9,32%	26,67%
2004	3,77%	0,51%	4,49%	27,04%	4,81%	30,53%
2005	4,01%	0,81%	4,72%	26,50%	6,86%	30,02%
2006	3,52%	0,97%	4,10%	20,77%	8,16%	23,17%
2007	3,79%	0,94%	4,52%	22,52%	6,45%	25,80%
2008	4,06%	0,98%	4,89%	23,16%	8,62%	26,20%
2009	4,32%	0,96%	5,13%	24,51%	12,91%	26,59%
2010	4,83%	1,59%	5,60%	26,97%	12,25%	29,62%

Počet přenocování na jednoho návštěvníka v jednotlivých krajích

Rok	Česká republika celkem								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	4,07	4,70	3,27	13,06	15,53	9,40	3,69	4,21	3,03
2001	3,47	3,72	3,19	13,75	17,04	9,99	3,05	3,17	2,93
2002	3,56	3,80	3,28	14,24	17,13	10,64	3,08	3,18	2,96
2003	3,47	3,64	3,25	14,45	17,37	10,88	3,01	3,08	2,94
2004	3,34	3,54	3,13	13,59	16,37	10,20	2,92	2,97	2,87
2005	3,26	3,44	3,09	13,19	16,04	9,98	2,85	2,86	2,83
2006	3,26	3,40	3,12	11,81	14,22	9,57	2,86	2,90	2,81
2007	3,15	3,22	3,09	11,01	12,76	9,16	2,73	2,68	2,78
2008	3,06	3,12	3,01	10,45	11,81	9,08	2,65	2,62	2,68
2009	3,06	3,18	2,94	10,40	11,86	8,77	2,64	2,65	2,63
2010	3,02	3,15	2,90	10,15	11,49	8,63	2,61	2,61	2,60

Rok	Středočeský kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	2,97	3,12	2,76	9,15	10,18	6,40	2,80	2,88	2,69
2001	2,88	2,86	2,91	7,78	8,82	5,49	2,71	2,62	2,84
2002	3,32	3,45	3,06	11,56	12,20	9,07	3,03	3,08	2,93
2003	3,03	3,17	2,70	12,50	13,41	8,03	2,77	2,83	2,61
2004	3,05	3,24	2,64	13,47	14,80	8,43	2,78	2,88	2,54
2005	2,81	2,92	2,55	13,32	14,56	8,09	2,51	2,53	2,44
2006	2,90	3,03	2,58	12,53	13,34	8,48	2,63	2,69	2,49
2007	2,89	2,96	2,73	10,55	11,12	7,36	2,60	2,58	2,64
2008	2,72	2,78	2,53	8,93	9,18	7,11	2,44	2,44	2,43
2009	2,65	2,71	2,48	9,78	10,19	6,50	2,37	2,36	2,40
2010	2,68	2,73	2,48	8,56	8,70	7,19	2,39	2,39	2,38

R - residenti N - nerezidenti V - všichni

Rok	Jihočeský kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	4,37	4,75	3,12	16,54	16,87	14,20	4,15	4,49	3,01
2001	3,53	3,86	2,59	17,17	18,10	12,47	3,26	3,54	2,47
2002	3,60	3,93	2,86	18,16	18,89	13,95	3,24	3,47	2,73
2003	3,64	3,87	2,98	16,64	17,45	12,00	3,33	3,49	2,86
2004	3,42	3,74	2,65	17,82	18,34	13,45	3,09	3,32	2,56
2005	3,41	3,73	2,74	15,89	16,15	13,34	3,08	3,28	2,66
2006	3,40	3,78	2,53	14,52	14,81	11,89	3,12	3,41	2,46
2007	3,20	3,54	2,47	13,93	14,08	12,08	2,85	3,07	2,40
2008	3,16	3,50	2,42	12,81	12,82	12,54	2,83	3,05	2,37
2009	3,11	3,48	2,30	12,48	12,46	13,40	2,77	3,01	2,27
2010	3,04	3,46	2,15	13,09	13,12	11,90	2,66	2,94	2,12

R - residenti N - nerezidenti V - všichni

Rok	Karlovarský kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	6,85	7,89	6,29	10,68	14,07	9,12	4,41	4,56	4,33
2001	6,54	6,93	6,37	10,97	14,33	9,78	3,71	3,33	3,90
2002	6,53	6,97	6,29	11,54	14,70	10,23	3,55	3,48	3,59
2003	7,11	7,56	6,87	11,80	15,26	10,50	3,50	3,39	3,57
2004	6,74	7,15	6,56	11,02	14,23	9,95	3,37	3,30	3,41
2005	6,43	6,38	6,45	10,58	13,21	9,78	3,01	2,89	3,09
2006	6,46	6,16	6,58	9,91	11,94	9,39	3,04	2,96	3,08
2007	6,45	5,92	6,68	9,36	10,36	9,06	2,97	2,89	3,02
2008	6,55	5,54	6,98	9,18	9,97	8,98	3,00	2,70	3,22
2009	6,29	5,49	6,66	8,88	9,59	8,67	3,00	2,63	3,27
2010	6,29	5,45	6,68	8,53	8,50	8,54	3,05	2,78	3,25
	R - residenti			N - nerezidenti			V - všichni		

Rok	Ústecký kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	5,41	5,53	5,27	18,62	20,36	13,32	4,84	4,64	5,08
2001	3,22	3,06	3,50	16,89	19,54	13,78	2,82	2,64	3,13
2002	3,60	3,56	3,66	17,79	20,39	15,51	3,01	3,03	2,97
2003	3,66	3,42	4,00	18,49	20,94	16,38	2,97	2,80	3,23
2004	3,62	3,64	3,60	17,52	20,39	14,73	2,92	2,93	2,91
2005	3,29	3,43	3,11	16,26	18,03	13,95	2,65	2,71	2,58
2006	3,22	3,36	3,04	13,34	13,76	12,62	2,65	2,70	2,57
2007	3,31	3,54	2,95	13,29	13,62	12,53	2,57	2,68	2,42
2008	3,07	3,20	2,84	12,43	12,39	12,52	2,38	2,43	2,29
2009	2,91	3,07	2,55	12,54	12,51	12,67	2,28	2,31	2,21
2010	3,03	3,26	2,57	12,25	12,35	11,75	2,29	2,32	2,25
	R - residenti			N - nerezidenti			V - všichni		

Rok	Královéhradecký kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	4,74	5,08	3,75	26,52	28,55	10,01	4,32	4,53	3,70
2001	3,92	4,07	3,59	28,64	31,00	11,31	3,50	3,48	3,54
2002	3,92	3,91	3,97	26,37	28,51	12,21	3,51	3,37	3,90
2003	4,03	4,11	3,85	26,90	28,87	12,02	3,61	3,53	3,79
2004	3,99	4,04	3,89	25,84	27,58	10,41	3,58	3,46	3,85
2005	3,97	3,98	3,95	25,50	27,09	9,93	3,58	3,40	3,92
2006	3,86	3,86	3,88	22,63	24,86	8,59	3,49	3,30	3,84
2007	3,85	3,78	4,00	22,82	24,02	9,70	3,43	3,17	3,97
2008	3,75	3,78	3,69	21,48	22,42	9,47	3,36	3,21	3,66
2009	3,88	3,92	3,75	22,09	22,79	9,89	3,44	3,32	3,73
2010	3,90	4,00	3,60	22,84	23,57	9,22	3,44	3,40	3,57
	R - residenti			N - nerezidenti			V - všichni		

Rok	Olomoucký kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	5,14	5,45	3,69	11,47	11,41	12,16	4,11	4,35	3,14
2001	4,35	4,74	3,28	18,58	19,39	11,74	2,98	2,98	2,97
2002	4,47	4,85	3,37	19,28	20,80	9,07	3,01	2,98	3,10
2003	4,25	4,68	2,86	19,49	20,89	7,76	2,83	2,88	2,66
2004	4,24	4,69	2,78	16,31	16,78	8,07	2,81	2,87	2,64
2005	4,37	4,83	2,89	18,59	19,43	6,80	2,83	2,85	2,78
2006	4,05	4,41	2,81	15,97	16,34	8,21	2,77	2,79	2,71
2007	3,88	4,23	2,59	13,96	14,30	6,61	2,55	2,56	2,49
2008	3,61	4,00	2,31	11,84	12,26	5,10	2,47	2,56	2,22
2009	3,83	4,28	2,17	11,87	12,31	4,69	2,54	2,69	2,07
2010	3,75	4,27	2,07	12,75	13,00	5,46	2,47	2,64	2,01
	R - residenti			N - nerezidenti			V - všichni		

Rok	Zlínský kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	4,93	5,10	3,82	9,82	10,14	7,87	4,42	4,58	3,36
2001	4,12	4,25	3,60	11,30	11,65	9,07	3,22	3,24	3,15
2002	4,09	4,15	3,81	10,53	10,81	8,83	3,22	3,20	3,30
2003	3,85	3,84	3,87	10,52	10,65	9,62	3,09	3,05	3,31
2004	3,76	3,74	3,87	10,00	10,11	9,11	2,96	2,87	3,39
2005	3,74	3,76	3,64	9,98	10,04	9,43	2,89	2,85	3,10
2006	3,68	3,72	3,46	9,36	9,41	8,97	2,91	2,91	2,89
2007	3,44	3,48	3,20	8,25	8,36	7,24	2,68	2,66	2,79
2008	3,38	3,47	2,87	8,62	8,62	8,57	2,55	2,59	2,38
2009	3,47	3,57	2,80	8,70	8,74	8,23	2,57	2,63	2,23
2010	3,39	3,48	2,78	8,62	8,66	8,03	2,52	2,56	2,27
	R - residenti			N - nerezidenti			V - všichni		

Rok	Moravskoslezský kraj								
	Cestovní ruch (CR) - celkem			Lázeňský cestovní ruch (LCR)			CR bez LCR		
	V	R	N	V	R	N	V	R	N
2000	4,87	5,13	3,46	26,34	26,18	31,25	4,10	4,25	3,26
2001	3,84	4,00	3,10	25,69	25,11	45,05	3,06	3,10	2,87
2002	3,86	4,09	2,97	23,05	22,92	25,08	3,11	3,21	2,73
2003	3,71	3,87	2,95	26,21	25,64	42,34	2,91	2,96	2,70
2004	3,55	3,74	2,66	25,45	25,46	25,22	2,69	2,72	2,54
2005	3,46	3,59	2,92	22,88	22,81	24,69	2,65	2,63	2,74
2006	3,37	3,48	2,92	19,90	19,65	24,57	2,77	2,78	2,71
2007	3,17	3,31	2,62	18,84	18,88	17,96	2,55	2,57	2,47
2008	3,01	3,17	2,44	17,20	16,97	21,45	2,41	2,46	2,26
2009	3,16	3,32	2,48	17,93	17,24	33,48	2,49	2,57	2,18
2010	3,29	3,45	2,61	18,35	18,24	20,08	2,52	2,57	2,32
	R - residenti			N - nerezidenti			V - všichni		

Příloha F

Přehled mikroregionů v Karlovarském kraji

Název	Sídlo obec	Účel
Mariánskolázeňsko http://www.marianskolazensko.org	Velká Hleďsebe	Koordinování celkového rozvoje území mikroregionu na základě společné strategie, přímé provádění společných investičních akcí, společná propagace v cestovním ruchu, společný postup při prosazování ekologické stability území, péče o památky, lidské zdroje, zaměstnanost
Mikroregion Chebsko http://www.mestocheb.cz/html/mikroregion/Mikroregion.html www.chebsko.net	Cheb	Vzájemná pomoc při prosazování a uskutečňování komplexního územního, ekonomického a sociálního rozvoje
"Mikroregion Pod Chlumem" http://www.medard-cyklo.eu	Habartov	Regionální rozvoj
"Region Karlovarský venkov" http://www.otovice.cz	Otovice	Regionální rozvoj
Regionální sdružení obcí a měst Euregio Egrensis http://www.euregio-egrensis.cz	Karlovy Vary	Všestranně působit k prohloubení a rozvíjení přátelských vztahů mezi ČR a SRN - obcemi, městy, institucemi i jednotlivci. Doporučuje náměty ke spolupráci partnerských stran v příhraničním regionu trojmezí Čech, Bavorska a Saska
"SDRUŽENÍ AŠSKO" http://www.mestoas.cz	Aš	Společnou prací zásadním způsobem zviditelňovat dotčené oblasti a vytvářet podmínky pro ekonomický rozvoj.
Sdružení Centrální Krušnohoří	Jáchymov	Zajišťování regionálního programování a realizace místní strategie regionálního rozvoje, podpora hospodářských aktivit v regionu, navázání spolupráce a organizační propojení s obdobnými sdruženími, popř. s dalšími organizacemi, spolupráce s příhraničními sousedními obcemi, zvyšování atraktivity regionu pro aktivní cestovní ruch, propagace regionu, podpora rozvoje infrastruktury, zemědělství, ochrany a tvorba životního prostředí.
Sdružení Krušné hory - západ http://www.skhz.cz	Ostrov	Propagace cestovního ruchu, kultury a sportu
Sdružení obcí a firem - Chebská pánev	Cheb	Regionální rozvoj
Slavkovský les pro obnovu venkova http://www.krajzivychvod.cz/	Teplá	Zabezpečení koordinovaného postupu orgánů místních samospráv ve věci programu obnovy a rozvoje venkova, propagace mikroregionu a dalších souvisejících aktivit, poskytuje poradenské a informační služby v oblasti rozvoje venkovského prostoru
"Svazek měst a obcí Kraslicka" http://www.kraslice.cz	Kraslice	Předmětem činnosti Svazku je především: koordinace rozvoje cestovního ruchu na území obcí Svazku, koordinace přeshraniční spolupráce obcí, zajišťování skládkování tuhého domovního odpadu, správa vodovodní a kanalizační sítě, společná dohoda o hrazení systémů veřejné dopravy k zajištění dopravní obslužnosti daného území, společné pořádání kulturních akcí.

Svazek obcí Bystřice http://www.pernink.eu/	Pernink	Regionální rozvoj
"Svazek obcí Doupovské hory" http://www.zlutice.cz	Žlutice	Regionální rozvoj
Svazek obcí EKOODPADY http://www.mestocheb.cz	Cheb	Vytvoření integrovaného systému nakládání s odpady v Karlovarském kraji.
Svazek obcí Kamenné vrchy	Luby	Regionální rozvoj
Svazek obcí Plešivec http://www.abertamy.eu	Abertamy	Podpora rozvoje cestovního ruchu s využitím hory Plešivec.
Svazek obcí Sokolov - východ http://www.kralovske-porici.cz	Královské Poříčí	Zabezpečení koordinovaného postupu ve věci programu obnovy venkova a dalších programů, kde bude účelný společný postup v daném mikroregionu. Hospodářský, kulturní a sociální rozvoj mikroregionu. Realizace opatření souvisejících s dolovou činností, která probíhá v bezprostřední blízkosti obcí.
VODOHOSPODÁŘSKÉ SDRUŽENÍ MĚST A OBCÍ SOKOLOVSKA	Sokolov	Jednotná správa a řízení skupinového vodovodu Horka, společných rozvodů pitné vody a vodohospodářských zařízení. Jednotná správa a řízení místních rozvodů pitné vody, kanalizací a čistíren odpadních vod členských obcí až po vypouštěcí místa
Vodohospodářské sdružení obcí západních Čech http://www.vsozc.cz	Karlovy Vary	Jednotná správa a řízení obecních vodovodů a kanalizací a dalších společných částí z majetku obcí, které slouží výrobě a rozvodu vody, k odvodu a likvidaci odpadních vod na principu investiční a cenové solidarity členů svazku.

Zdroj: Mikroregiony - Karlovarský kraj. *RISY.cz: Regionální informační servis* [online]. 2010-2011 [cit. 2011-01-24]. Dostupné z:

<<http://cygni.risy.cz/index.php?pid=202&omid=6511&kraj=5>>

Příloha G

Přehled korelačních matic pro vztah mezi počty subjektů zapsaných do RES a ukazateli cestovního ruchu

Počty subjektů ČR	Počet obyvatel	Počet příjezdů hostů	z toho rezidenti	Počet přenocování	z toho rezidenti	Průměrný počet přenocování	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)	Počet zařízení	Pokoje	Lůžka	Celkový počet subjektů v RES	Počet subjektů v RES - 52	Počet subjektů v RES - 55	Počet subjektů v RES - 60	Počet subjektů v RES - 63	Počet subjektů v RES - 92
Počet obyvatel	1,00																
Počet příjezdů hostů	-0,13	1,00															
z toho rezidenti	-0,50	0,82	1,00														
Počet přenocování	-0,85	0,63	0,85	1,00													
z toho rezidenti	-0,97	0,21	0,63	0,88	1,00												
Průměrný počet přenocování	-0,97	0,20	0,59	0,86	0,96	1,00											
Čisté využití lůžek (%)	-0,76	0,49	0,63	0,85	0,77	0,65	1,00										
Využití pokojů (%)	-0,79	0,55	0,74	0,91	0,82	0,71	0,99	1,00									
Počet zařízení	-0,42	0,65	0,81	0,67	0,47	0,54	0,41	0,51	1,00								
Pokoje	0,95	-0,05	-0,33	-0,76	-0,89	-0,88	-0,73	-0,73	-0,18	1,00							
Lůžka	0,84	0,17	-0,08	-0,56	-0,76	-0,73	-0,61	-0,58	0,07	0,96	1,00						
Celkový počet subjektů v RES	0,99	-0,12	-0,52	-0,83	-0,96	-0,97	-0,72	-0,76	-0,51	0,89	0,77	1,00					
Počet subjektů v RES - 52	-0,87	0,52	0,81	0,95	0,88	0,91	0,75	0,83	0,79	-0,71	-0,49	-0,90	1,00				
Počet subjektů v RES - 55	0,84	-0,47	-0,77	-0,90	-0,86	-0,85	-0,80	-0,86	-0,80	0,66	0,46	0,89	-0,97	1,00			
Počet subjektů v RES - 60	0,98	-0,25	-0,55	-0,88	-0,94	-0,93	-0,84	-0,86	-0,52	0,91	0,78	0,98	-0,91	0,91	1,00		
Počet subjektů v RES - 63	-0,31	0,68	0,72	0,63	0,39	0,41	0,31	0,41	0,61	-0,30	-0,16	-0,30	0,53	-0,44	-0,35	1,00	
Počet subjektů v RES - 92	0,99	-0,19	-0,56	-0,87	-0,97	-0,97	-0,77	-0,81	-0,53	0,91	0,78	1,00	-0,91	0,90	0,99	-0,35	1,00

<i>Počty subjektů v Karlovarském kraji</i>	Počet obyvatel	Počet příjezdů hostů	z toho rezidenti	Počet přenocování	z toho rezidenti	Průměrný počet přenocování	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)	Počet zařízení	Pokoje	Lůžka	Celkový počet subjektů v RES	Počet subjektů v RES - 52	Počet subjektů v RES - 55	Počet subjektů v RES - 60	Počet subjektů v RES - 63	Počet subjektů v RES - 92
Počet obyvatel	1,00																
Počet příjezdů hostů	0,75	1,00															
z toho rezidenti	0,91	0,86	1,00														
Počet přenocování	0,72	0,96	0,74	1,00													
z toho rezidenti	-0,47	-0,62	-0,59	-0,49	1,00												
Průměrný počet přenocování	-0,42	-0,50	-0,69	-0,23	0,76	1,00											
Čisté využití lůžek (%)	0,82	0,76	0,82	0,72	-0,69	-0,49	1,00										
Využití pokojů (%)	0,78	0,79	0,78	0,78	-0,67	-0,42	0,99	1,00									
Počet zařízení	-0,53	-0,29	-0,65	-0,09	0,47	0,72	-0,65	-0,53	1,00								
Pokoje	0,56	0,80	0,69	0,68	-0,88	-0,71	0,57	0,58	-0,24	1,00							
Lůžka	0,49	0,73	0,57	0,66	-0,83	-0,57	0,47	0,49	-0,05	0,98	1,00						
Celkový počet subjektů v RES	0,86	0,75	0,92	0,62	-0,74	-0,72	0,92	0,86	-0,81	0,66	0,52	1,00					
Počet subjektů v RES - 52	-0,43	-0,31	-0,62	-0,10	0,43	0,74	-0,58	-0,48	0,97	-0,23	-0,02	-0,76	1,00				
Počet subjektů v RES - 55	0,54	0,62	0,78	0,40	-0,70	-0,88	0,72	0,65	-0,87	0,59	0,40	0,87	-0,91	1,00			
Počet subjektů v RES - 60	-0,18	0,04	0,05	-0,12	-0,42	-0,46	0,22	0,15	-0,57	0,13	-0,01	0,31	-0,66	0,63	1,00		
Počet subjektů v RES - 63	-0,51	-0,75	-0,53	-0,76	0,71	0,35	-0,57	-0,65	-0,08	-0,84	-0,88	-0,47	-0,12	-0,26	0,22	1,00	
Počet subjektů v RES - 92	0,79	0,70	0,89	0,54	-0,76	-0,80	0,87	0,80	-0,86	0,67	0,52	0,99	-0,82	0,93	0,41	-0,41	1,00

<i>Vzniklé subjekty v Karlovarském kraji</i>	Počet obyvatel	Počet příjezdů hostů	z toho rezidenti	Počet přenocov ání	z toho rezidenti	Průměrný počet přenocov ání	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)	Počet zařízení	Pokoje	Lůžka	Celkový počet subjektů v RES	Počet subjektů v RES - 52	Počet subjektů v RES - 55	Počet subjektů v RES - 60	Počet subjektů v RES - 63	Počet subjektů v RES - 92
Počet obyvatel	1,00																
Počet příjezdů hostů	0,75	1,00															
z toho rezidenti	0,91	0,86	1,00														
Počet přenocování	0,72	0,96	0,74	1,00													
z toho rezidenti	-0,47	-0,62	-0,59	-0,49	1,00												
Průměrný počet přenocování	-0,42	-0,50	-0,69	-0,23	0,76	1,00											
Čisté využití lůžek (%)	0,82	0,76	0,82	0,72	-0,69	-0,49	1,00										
Využití pokojů (%)	0,78	0,79	0,78	0,78	-0,67	-0,42	0,99	1,00									
Počet zařízení	-0,53	-0,29	-0,65	-0,09	0,47	0,72	-0,65	-0,53	1,00								
Pokoje	0,56	0,80	0,69	0,68	-0,88	-0,71	0,57	0,58	-0,24	1,00							
Lůžka	0,49	0,73	0,57	0,66	-0,83	-0,57	0,47	0,49	-0,05	0,98	1,00						
Celkový počet subjektů v RES	0,82	0,54	0,55	0,66	-0,33	0,03	0,64	0,65	-0,06	0,42	0,47	1,00					
Počet subjektů v RES - 52	0,02	0,00	-0,23	0,23	0,27	0,61	-0,16	-0,04	0,77	-0,06	0,12	0,50	1,00				
Počet subjektů v RES - 55	-0,60	-0,71	-0,53	-0,84	0,17	-0,12	-0,72	-0,79	0,09	-0,23	-0,20	-0,62	-0,29	1,00			
Počet subjektů v RES - 60	-0,89	-0,73	-0,74	-0,78	0,51	0,21	-0,86	-0,83	0,42	-0,51	-0,47	-0,83	-0,03	0,73	1,00		
Počet subjektů v RES - 63	0,00	-0,13	-0,04	-0,13	0,35	0,17	-0,27	-0,37	-0,10	-0,25	-0,29	-0,16	-0,40	0,18	-0,10	1,00	
Počet subjektů v RES - 92	0,30	-0,07	-0,07	0,17	0,28	0,65	0,23	0,27	0,22	-0,33	-0,24	0,69	0,64	-0,52	-0,43	-0,13	1,00

<i>Počty subjektů v okrese Cheb</i>	Počet obyvatel	Počet příjezdů hostů	z toho rezidenti	Počet přenocování	z toho rezidenti	Průměrný počet přenocování	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)	Počet zařízení	Pokoje	Lůžka	Celkový počet subjektů v RES	Počet subjektů v RES - 52	Počet subjektů v RES - 55	Počet subjektů v RES - 60	Počet subjektů v RES - 63	Počet subjektů v RES - 92
Počet obyvatel	1,00																
Počet příjezdů hostů	0,92	1,00															
z toho rezidenti	0,84	0,85	1,00														
Počet přenocování	0,75	0,86	0,53	1,00													
z toho rezidenti	-0,69	-0,73	-0,52	-0,49	1,00												
Průměrný počet přenocování	-0,84	-0,87	-0,92	-0,50	0,80	1,00											
Čisté využití lůžek (%)	0,58	0,79	0,66	0,64	-0,65	-0,71	1,00										
Využití pokojů (%)	0,49	0,76	0,61	0,60	-0,68	-0,69	0,98	1,00									
Počet zařízení	0,10	0,26	-0,09	0,58	-0,16	0,07	0,01	0,13	1,00								
Pokoje	0,42	0,58	0,32	0,61	-0,62	-0,45	0,32	0,46	0,82	1,00							
Lůžka	0,34	0,49	0,22	0,56	-0,57	-0,37	0,24	0,39	0,85	0,99	1,00						
Celkový počet subjektů v RES	0,93	0,90	0,92	0,59	-0,77	-0,97	0,73	0,66	-0,10	0,37	0,28	1,00					
Počet subjektů v RES - 52	-0,12	-0,29	-0,61	0,11	0,15	0,54	-0,56	-0,56	0,49	0,12	0,19	-0,43	1,00				
Počet subjektů v RES - 55	0,65	0,75	0,92	0,35	-0,61	-0,93	0,73	0,73	-0,15	0,36	0,27	0,85	-0,79	1,00			
Počet subjektů v RES - 60	-0,78	-0,55	-0,44	-0,58	0,41	0,42	-0,04	0,02	-0,33	-0,43	-0,41	-0,56	-0,39	-0,18	1,00		
Počet subjektů v RES - 63	0,52	0,44	0,58	0,13	-0,27	-0,56	0,47	0,30	-0,67	-0,41	-0,50	0,62	-0,49	0,50	-0,05	1,00	
Počet subjektů v RES - 92	0,81	0,81	0,88	0,40	-0,75	-0,96	0,73	0,67	-0,30	0,22	0,12	0,96	-0,60	0,89	-0,34	0,74	1,00

Počty subjektů v okrese Sokolov	Počet obyvatel	Počet příjezdů hostů	z toho rezidenti	Počet přenocování	z toho rezidenti	Průměrný počet přenocování	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)	Počet zařízení	Pokoje	Lůžka	Celkový počet subjektů v RES	Počet subjektů v RES - 52	Počet subjektů v RES - 55	Počet subjektů v RES - 60	Počet subjektů v RES - 63	Počet subjektů v RES - 92
Počet obyvatel	1,00																
Počet příjezdů hostů	0,95	1,00															
z toho rezidenti	0,66	0,60	1,00														
Počet přenocování	0,84	0,87	0,28	1,00													
z toho rezidenti	0,78	0,73	0,49	0,88	1,00												
Průměrný počet přenocování	0,63	0,65	0,00	0,94	0,83	1,00											
Čisté využití lůžek (%)	0,23	0,46	-0,30	0,54	0,14	0,55	1,00										
Využití pokojů (%)	0,33	0,54	-0,24	0,66	0,30	0,67	0,98	1,00									
Počet zařízení	0,88	0,83	0,43	0,95	0,95	0,88	0,27	0,42	1,00								
Pokoje	0,77	0,64	0,51	0,77	0,95	0,73	-0,10	0,05	0,91	1,00							
Lůžka	0,82	0,71	0,52	0,84	0,97	0,78	0,00	0,16	0,96	0,99	1,00						
Celkový počet subjektů v RES	-0,95	-0,88	-0,46	-0,90	-0,81	-0,76	-0,29	-0,42	-0,94	-0,80	-0,87	1,00					
Počet subjektů v RES - 52	0,90	0,88	0,50	0,82	0,69	0,63	0,37	0,47	0,83	0,62	0,73	-0,94	1,00				
Počet subjektů v RES - 55	-0,92	-0,82	-0,63	-0,83	-0,90	-0,69	-0,04	-0,19	-0,95	-0,92	-0,96	0,95	-0,87	1,00			
Počet subjektů v RES - 60	-0,60	-0,51	-0,77	-0,37	-0,59	-0,22	0,34	0,28	-0,52	-0,67	-0,66	0,51	-0,49	0,70	1,00		
Počet subjektů v RES - 63	0,62	0,54	0,22	0,71	0,77	0,73	0,05	0,16	0,77	0,84	0,79	-0,62	0,34	-0,65	-0,34	1,00	
Počet subjektů v RES - 92	-0,93	-0,92	-0,41	-0,91	-0,74	-0,75	-0,46	-0,56	-0,89	-0,68	-0,77	0,98	-0,97	0,88	0,44	-0,51	1,00

Počety subjektů v okrese Karlovy Vary	Počet obyvatel	Počet příjezdů hostů	z toho rezidenti	Počet přenocování	z toho rezidenti	Průměrný počet přenocování	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)	Počet zařízení	Pokoje	Lůžka	Celkový počet subjektů v RES	Počet subjektů v RES - 52	Počet subjektů v RES - 55	Počet subjektů v RES - 60	Počet subjektů v RES - 63	Počet subjektů v RES - 92
Počet obyvatel	1,00																
Počet příjezdů hostů	0,29	1,00															
z toho rezidenti	0,71	0,80	1,00														
Počet přenocování	0,72	0,84	0,90	1,00													
z toho rezidenti	0,53	0,17	0,25	0,29	1,00												
Průměrný počet přenocování	0,89	0,00	0,41	0,54	0,35	1,00											
Čisté využití lůžek (%)	0,85	0,43	0,67	0,82	0,30	0,85	1,00										
Využití pokojů (%)	0,78	0,56	0,69	0,87	0,37	0,75	0,98	1,00									
Počet zařízení	-0,32	0,41	-0,10	0,11	0,13	-0,41	-0,25	-0,10	1,00								
Pokoje	0,72	0,41	0,79	0,68	-0,11	0,56	0,61	0,51	-0,29	1,00							
Lůžka	0,72	0,43	0,76	0,71	-0,07	0,58	0,60	0,51	-0,14	0,98	1,00						
Celkový počet subjektů v RES	0,76	0,27	0,73	0,64	-0,04	0,72	0,77	0,66	-0,66	0,84	0,76	1,00					
Počet subjektů v RES - 52	-0,42	0,14	-0,37	-0,11	0,07	-0,39	-0,34	-0,22	0,95	-0,44	-0,28	-0,77	1,00				
Počet subjektů v RES - 55	0,31	0,06	0,48	0,22	-0,34	0,27	0,32	0,21	-0,83	0,58	0,43	0,81	-0,93	1,00			
Počet subjektů v RES - 60	0,07	-0,19	0,14	-0,02	-0,55	0,22	0,15	0,03	-0,81	0,36	0,22	0,64	-0,79	0,88	1,00		
Počet subjektů v RES - 63	-0,62	-0,63	-0,74	-0,86	0,10	-0,55	-0,82	-0,80	-0,02	-0,79	-0,81	-0,70	0,13	-0,31	-0,13	1,00	
Počet subjektů v RES - 92	0,51	0,39	0,74	0,59	-0,28	0,42	0,61	0,54	-0,60	0,79	0,67	0,92	-0,76	0,90	0,70	-0,69	1,00

<i>Vzniklé subjekty v okrese Karlovy Vary</i>	Počet obyvatel	Počet přijezdů hostů	z toho rezidenti	Počet přenocov ání	z toho rezidenti	Průměrný počet přenocov ání	Čisté využití lůžek (%)	Využití pokojů (%)	Počet zařízení	Pokoje	Lůžka	Celkový počet subjektů v RES	Počet subjektů v RES - 52	Počet subjektů v RES - 55	Počet subjektů v RES - 60	Počet subjektů v RES - 63	Počet subjektů v RES - 92
Počet obyvatel	1,00																
Počet příjezdů hostů	0,29	1,00															
z toho rezidenti	0,71	0,80	1,00														
Počet přenocování	0,72	0,84	0,90	1,00													
z toho rezidenti	0,53	0,17	0,25	0,29	1,00												
Průměrný počet přenocování	0,89	0,00	0,41	0,54	0,35	1,00											
Čisté využití lůžek (%)	0,85	0,43	0,67	0,82	0,30	0,85	1,00										
Využití pokojů (%)	0,78	0,56	0,69	0,87	0,37	0,75	0,98	1,00									
Počet zařízení	-0,32	0,41	-0,10	0,11	0,13	-0,41	-0,25	-0,10	1,00								
Pokoje	0,72	0,41	0,79	0,68	-0,11	0,56	0,61	0,51	-0,29	1,00							
Lůžka	0,72	0,43	0,76	0,71	-0,07	0,58	0,60	0,51	-0,14	0,98	1,00						
Celkový počet subjektů v RES	0,79	0,56	0,66	0,85	0,37	0,70	0,78	0,78	0,26	0,65	0,75	1,00					
Počet subjektů v RES - 52	0,17	0,54	0,17	0,50	0,36	0,12	0,34	0,47	0,81	-0,04	0,11	0,66	1,00				
Počet subjektů v RES - 55	-0,35	-0,21	-0,06	-0,37	-0,67	-0,44	-0,55	-0,65	-0,20	0,28	0,23	-0,41	-0,62	1,00			
Počet subjektů v RES - 60	-0,16	-0,23	-0,51	-0,10	-0,05	0,19	0,17	0,20	0,33	-0,42	-0,32	0,15	0,54	-0,59	1,00		
Počet subjektů v RES - 63	0,29	-0,41	0,11	-0,19	-0,15	0,24	-0,13	-0,30	-0,56	0,52	0,46	-0,06	-0,68	0,67	-0,60	1,00	
Počet subjektů v RES - 92	-0,09	-0,09	-0,41	-0,03	0,39	0,15	0,08	0,18	0,41	-0,60	-0,49	0,14	0,57	-0,79	0,79	-0,64	1,00